

PŘEDMLUVA.

Než tento spis propustím, aby šel do světa, chci říci něco o jeho vzniku a o dokladech, které jsem k němu užil.

Jsem Jihlavák a k tomu katolický kněz. Je mi tedy přirozené, že se zajímám o duchovní dějiny svého rodného města. Od chvíle, kdy jsem se stal ji jihlavským kaplanem, považoval jsem za svou povinnost dát této své lásce k minulosti i konkrétní výraz. Brzy po mém příchodu na tuto faru užíval ve mně úmysl posbírat fragmenty písemných a jiných památek a v útržcích času, kterého mám velice málo, nakreslit aspoň torzo minulosti této starobylé fary u sv. Jakuba. Však mi to trvalo pět let než mohu říci, že jsem u konce.

I jaké doklady jsem se opíral? Když jsem byl v internačním táboře v Oseku, byl jsem přítomen likvidaci tamní klášterní knihovny. Bolelo mne u srdce, když jsem viděl stejně jako za dob Josefa II., nakládat bez citu stohy knih a písemností na nákladní auta a bez jakéhokoliv odborného dozoru (knihy se házely z poschodí na vůz po korytech narychlo sbitých z prken) odvážet v noci kdoví kam, a to mne vedlo ke krádeži. Když jsem byl pro změnu internován v klášteře želivském a našel v papíru určeném k spálení jakousi starou knížku bez prvních a bez posledních stránek, ale obsahující latinskou historii želivských opatů, tak jsem ji prostě stopil a příležitostně propašoval ven. – Jelikož se v této knížce, jejíž pravý název neznám a kterou nazývám prostě „Želivské anály“, nalézají zmínky o jihlavské duchovní správě, užil jsem jí jako pramen č.1. Bez ní bych se pro první dobu musel hodně uskrovnovat.

Druhý pych, kterého jsem se dopustil, je tento. Zatímco jsem shromažďoval všelijaké zprávy a zprávičky o jihlavské minulosti, s bolestí jsem viděl, že se i zdejší archiv odstěhoval pryč. Prohlížeje zdejší farní knihovnu, která patří sice nyní také k archivu, ale zůstala dále na faře, našel jsem v ní dvě „bichle“, v kterých jsem ke své veliké radosti odkryl další dva cenné zdroje informací: Dokumentorum Parochialium Tomus II., druhý díl farní kroniky, který začal psát farář Michal Los a v níž jeho nástupci pokračovali až do poslední čtvrti XIX.století (farář Zodl) a Liber variorum memorabilium et dokumentorum, knihu to, která obsahuje příruční doklady (přepisy důležitých dokladů, dokazujících ius patronatus, seznam desátkových polí, instrukce pro kostelníka a podobně). - Z archivu jsem si vypůjčil na nějaký čas Pokračování kroniky od Zodla až do konce faráře Honsiga, spis bez nadpisu a konečně ještě Dokumenta Parochialia Tomus I., o kterém jsem se dozvěděl od pracovníka archivu p.řídícího Vojtěcha Cveka. Můj celý druhý pych však pozůstával jenom v tom, že jsem utajil přítomnost oněch dvou jmenovaných svazků ve farní knihovně, abych je měl po ruce a mohl po večerech s lupou klidně luštit jejich latinu a němčinu. Přiznávám se tedy dodatečně teď.

Konečně pro dobu tereziánskou a josefínskou mi trochu posloužila sbírka biskupských oběžníků olomouckých a pak brněnských, které mi pomáhaly interpretovat život na zdejší faře.

Posloužily mi sem tam i historické publikace novější: Fr.Hoffmanna Listy a obrazy z minulosti Jihlavy a Arnošta Káby chronologický přehled a Antonína Bartuška Umělecké památky Jihlavy. A že jsem konzultoval i Palackého Dějiny národu českého, Pekařovy Dějiny československé a Albertiho Dějiny papežů, to je tuším samozřejmé, protože není možno sledovat děje místní, aniž by člověk viděl širší rámec národní nebo i světový.

Neměl jsem v úmyslu psát dějiny. Nejsem historik, nýbrž jen milovník historie. Ale jedno jsem, tuším, dokázal: přetlumočil jsem staré zápisy latinské a německé do češtiny, ano i sestavil jsem minulé děje podle jakéhosi chronologického pořádku, takže je zde aspoň náčrtek dějin. Najde-li se někdo, kdo bude chtít zbavit kroniku všeho zbytečného a vyhmátnout z ní, co je pro dějiny podstatné, jistě na mne nebude nadávat, protože přece jen usnadním práci. A jestli najde v této práci třeba i mnoho nepřesností nebo i chyb, ať věcných nebo názorových jistě mi promine. – Vím dobře, že pracovat na poli historie je krušná lopota. Když si nakrásně myslíš, že jsi třeba věrně nakreslil nějaký děj, stačí aby ses dověděl ještě nějakou maličkost a hle, obraz se ti docela přejinačí. Má jinou podobu a i lidé jsou v něm jiní, třeba i lepší než sis o nich myslel. Jsem osobně přesvědčen, že žádný historik nemluví docela pravdu. Nemůže. Musel by to, co vypravuje, také prožít,

Tolik těm, kteří se budou chtít těmito stránkami probírat.

V Jihlavě dne 3.června 1964.

P. Oldřich M e d , kooperátor u sv. Jakuba.

J I H L A V A

Kam skutečně sahají začátky Jihlavy, nevíme. Kolem roku 1233 to byla vesnice, rozkládající se většinou na levém břehu řeky v místech nynějšího Jánského kopečka a na kopečku stál farní kostelík svatého Jana Křtitele. K Jihlavě patřilo několik osad, roztroušených v lese.

Českomoravská vrchovina byla dlouho neosídlená. Zatím co se jinde počítala historie už staletí, pohraničním hvozdem šly jenom úzké pohraniční stezky. Jedna vedla také přes brod Jihlavy (přicházely od Prahy), aby po překonání návrší, na němž nyní stojí střed města, pospíchala dále, a to dvěma směry: na Znojmo a k Brnu.

Jistě už koncem dvanáctého století, kdy se již civilizace začala houževnatě zakusovat do našeho kraje, stála v Jihlavě nad brodem přemyslovská celnice, kde kupci platili clo za přepravované zboží. Celnice pak byla krystalizačním centrem, kolem něhož se vytvářel širší lidský kolektiv.

Po stránce sociálního rozvrstvení bylo obyvatelstvo staré Jihlavy nesourodé. Byly zde rodiny přímo ve službách knížecích (v jedné želivské listině se k roku 1174 připomíná jakýsi Stanimír jakožto prefekt jihlavský), jiné se živily tím, co dával les a opět jiné obdělávaly půdu vyrvanou lesu. Vedle nich si musíme představit i lidi žijící z obchodu. Bydleli pravděpodobně poblíž nynějšího náměstí, kde pravděpodobně bylo nějaké tržiště.

Po stránce národnostní je jisté, že Jihlava byla ryze slovanská ves jako celé okolí. Svědčí o tom všechny místní názvy obsažené v listině z roku 1233.

Komu patřila Jihlava po stránce majetkové? Neobdělaná půda byla podle tehdejších představ majetkem (knížecím) panovníkovým. Byla tedy Jihlava majetkem knížecím. Však jinak by ji nemohl markrabě Přemysl vyměnit s nově založeným klášterem tišnovským za Třebov a pak ji zase koupit od kláštera zpět. – Ale Církev i zde musela mít své nemovité jmění, bez něhož v době naturálního hospodářství nemohla existovat žádná duchovní zpráva. A ta zde byla.

Ve dvanáctém století se v našich zemích všude zaváděly řádné farní obvody. Jeden takový obvod patřil ke kostelíku svatého Jana Křtitele nad vesnicí Jihlavou. Patřilo k němu několik osad, jejichž jména se dochovala ve zmíněné listině. Měly následující názvy: Podole, Dobro, Strisové, Pojedánce, Pustina. Plebánu, jak se tehdejší venkovským farářům říkalo, patřila i jistá práva honební a rybářská. Patřily mu i kusy lesa, luk, nějaké potoky a mlýny. – Jelikož však to všechno ještě nestačilo na udržování kostela a fary, český panovník mu pojistil desátek z mýtného a olomoucký biskup mu potvrdil desátky z několika moravských vesnic, jejichž jména jsou následující: Bobikozle, Božisov, Věženové, Kosov, Dobřezovice, Lhota, Bělemilčice, Ctiboř, ještě jedna Ctiboř, Bukové, Smirno, Serech (v latinském textu Bobikosle, Vezenove, Kossove, Dobrzesovice, Lhota, Belemilczicz, Stiboc, Bukove, Smirno, Serech).

Podle tohoto výčtu se můžeme domnívat, že farní obvod jihlavský byl tehdy mnohem rozlehlejší než je dnes. Nejbližší fara mohla být v Brtnici, Luka a Kamenice patřily ke klášteru třebíčskému. Povážíme-li, že kraj byl ještě necivilizovaný, musíme si říci, že jihlavský plebán byl nucen vést život opravdového misionáře.

D u c h o v n í s p r á v a

Kdo byl prvním jihlavským plebánem, to bude navždy přikryto rouškou tajemství, stejně jako vznik vesnice Jihlavy. Ale neznáme ani jméno plebána, který hospodařil na jihlavské faře ve chvíli, kdy se začala psát její historie. Víme jen tolik, že kostel svatého Jana byl komendou řádu německých rytířů, kteří se teprve nedávno roku 1217 usadili v Praze na Poříčí u svatého Petra a brzy na to přenesli své sídlo k svatému Benediktu na Starém městě. Zda v Jihlavě měli svého kněze, nebo což je pravděpodobnější, udržovali zde kněze světského, nevíme.

Ale duchovní správa nebyla rytířům zcela po chuti. Právě, že byli rytíři, jejich živlem byla válka a duchovní správy přijímali jen z nouze, když byli od mohamedánů vytlačeni ze Svaté Země. Jakmile se však otevřely jiné dobrodružné obzory, neměli stání a spěchali tam.

Tak tomu bylo i nyní. V Pobaltí se rozrůstaly boje mezi křesťany a pohany. Křesťané volali o pomoc, rytíře to tedy táhlo tam. Brzy se ohlíželi, kdo by převzal jejich pozice a tak jim umožnil uvolnit si ruce. Pokud se týkalo Jihlavy, nemuseli chodit příliš daleko.

V sousedství jejich humpoleckého zboží byl želivský premonstrátský klášter. Stál tam už téměř 100 let – od roku 1139. Založil jej v údolí řeky Želivky pro benediktiny zbožný kníže Soběslav I., pak ale místo benediktinů se tam usadili premonstráti. Vystavěli tam chrám Narození Panny Marie a jali se kolonizovat

širé okolí. Nyní se tmavé údolí Želivky již hodně prosvětlo a premonstráty to táhlo dál k moravským hranicím.

Tak došlo k jednání mezi nimi a německými rytíři o převzetí duchovní správy v Humpolci a Jihlavě. Jednalo se v pražské rytířské rezidenci u sv. Benedikta. Za rytíře jednal komtur Hermann zvaný Balko, premonstráty zastupoval opat taktěž Heřman. Přítomni byli komturovi řádoví spolubratři, kněží Jindřich Gladota, Govin Chanon (zřejmě Francouz), Berthold a Theodorich, dále bratr laik Hugo, ale i řada jiných svědků s obou stran, mezi nimiž byl nejznamenitější bývalý biskup pražský Pelhřim (Peregrinus) zakladatel Pelhřimova. Okolnost, že Pelhřimov je blízko Želiva, by mohla nasvědčovat, že biskup patřil mezi přátele opatovy.

Jednání patrně nebylo obtížné, takže se hned v Praze vyhotovila smlouva o prodeji a koupi jihlavského a humpoleckého zboží simpliciter et absolute – prostě a beze zbytku. Jen bylo ještě třeba, aby ji potvrdil vrch. V případě Jihlavy šlo hlavně o souhlas olomouckého biskupa Roberta, který nad vesnicí, ačkoliv ležela spíše na české straně, vykonával tou dobou jurisdikci. Smlouva nese datum léta páně 1233. Cena obojího zboží byla stanovena na 100 stříbrných marek. Biskupské potvrzení, obsahující také potvrzení desátků z moravských vesnic má totéž datum.

Můžeme se domnívat, že si želivští premonstráti pospíšili, aby co nejdříve některý člen jejich konventu zaujal místo na jihlavské faře, případně aby nezůstal sám, nýbrž aby měl aspoň jakous takous řeholní komunitu.

Stříbrné doly

Když klášter želivský přebíral jihlavskou duchovní správu, ještě se nevědělo, jaké bohatství skrývalo v sobě jihlavské podzemí. Nevěděl to ani panovník, protože hned roku následujícího 1234 markrabě Přemysl zapsal Jihlavu i se clem tišnovskému klášteru. Ale brzy Přemyslovci litovali. Kovkopové totiž zjistili na zdejším území stříbrné žíly, k čemuž panující rod nemohl zůstat lhostejným. – Král Václav I. potřeboval pro svou komoru hodně dobré měny – kdo měl dobrou měnu, mohl si v mezinárodním životě všelicos dovolit – a tak se rozhodl jihlavské podzemí získat.

Tišnovské cisterciáčky, buď nevěděly, jakou má Jihlava cenu nebo si uvědomovaly, že jim podzemní poklady k ničemu nebudou, - fakt je, že toto zboží popustili králi. Bylo to někdy před rokem 1240.

Král nyní pojal Jihlavu do svých smělejších plánů. Za příkladem ze zahraničí se rozhodl v blízkosti nalezišť zbudovat hrazené horní město – rozumí se královské, které by se stalo oporou moci českého státu.

Plán byl velkolepý, ovšem s domácími lidmi neproveditelný. Václav se však nerozmýšlel. Svěřil jednoduše jeho provedení odborníkům z Bavorska, Saska a z Porýní, a aby tito neváhali nabídku přijmout, vztáhl na Jihlavu zákony tehdejší hospodářské kolonizace, jimiž se život kolonizátorům podstatně zvýhodňoval. A kolonizátoři se nedali dvakrát pobízet.

Po roce 1240 se začalo na ostrohu, obtékanému nyní Koželužským potokem, dále Jihlávku a Jihlavou stavět nové město.

Jak asi reagovali želivští premonstráti na tyto nové perspektivy? Jistě si uvědomili, že město bude ležet na pravém, tedy moravském břehu řeky a že stará fara na české straně ztratí na významu. Bylo třeba zavčas si pojistit pozici v novém městě. K tomu bylo třeba jasně říci: měli jsme duchovní správu ve staré Jihlavě, je samozřejmé, že ji chceme mít i v Jihlavě nové.

V březnu roku 1243 byl opat Marsilius v Praze. Při 2.indikci předložil královské kanceláři kupní smlouvu, sjednanou s rytířským řádem a žádal, aby ji král dodatečně potvrdil. Jistě neopomenul přiložit biskupské potvrzení o moravských desátkových právech a o jurisdikci nad Jihlavou. Tím byla kandidatura na duchovní správu v městě jasně položena.

Nezdá se, že by byl narazil na obtíže. Bylo sice v plánu povolání do nového města tehdy populární dominikány a minority, ale jejich posláním nebylo řízení far, nýbrž drobný apoštolát, hlavně vyrovnávání sociálních protikladů hlásáním evangelické chudoby. U nich nepřicházela duchovní správa v úvahu. Bylo tedy nakonec jasné, že se po dobudování města premonstráti přestěhují k nově plánovanému farnímu kostelu. Královské potvrzení kupní smlouvy to zaručilo.

Kostel sv. Jakuba

V novém městě, stavěném podle nárysů německých geometrů byly rezervovány tři areály pro zamýšlené kostely. Dominikánský kostel svatého Kříže měl být postaven na severním okraji města,

minoritský kostel Nanebevzetí Panny Marie se měl přimknout k západnímu hrazení. Pro farní kostel svatého Jakuba bylo vyhrazeno krásné místo nad údolím Jihlávky. Byl by se na něm krásně vyjímal i hrad.

I stavba kostela byla pojata velkoryse. Už půdorys ukazuje, že to měl být reprezentační městský kostel, aby se za něj nemuselo královské horní město stydět. – Ovšem bylo by omylem domnívat se, že vyrostl jako z vody. – Celé město bylo jedno staveniště. Pracovních sil nebylo nazbyt a také finance nebyly hned po ruce. Proto se nespěchalo. – To druhé dva kostely měly před farním výhodu. Byly v rukou početnějších řeholních komunit, které měly nadto všude velké sympatie a nebyly koncipovány tak honosně. Proto bylo snadnější přivést je pod střechu.

Kostel svatého Jana Křtitele byl farním do roku 1257. Do té doby museli jihlaváci chodit na faru přes les a přes řeku. Bylo to dobrých 15 let. Tak měla vesnice před městem výhodu a můžeme si myslet, že premonstráti netrpělivě vyhlíželi, kdy už bude farní kostel schopen provozu. Pocit nesnáze jistě vzrůstal i tím, že dominikáni a minorité již mohli ve svých kostelech fungovat, takže i lid se k nim více táhl než k svému právoplatnému pastýři.

Konečně došlo ke svěcení. Bylo to 30.května 1257. Přijel k němu sám slavný biskup olomoucký Bruno a slavně vysvětil jak budovu tak dva oltáře: hlavní svatého Jakuba a uprostřed chrámu oltář svaté Maří Magdalény.

Kostel sám byl v době svěcení ještě torzem. Hotovy byly jen základy, kněžiště a obvodní zdi velké haly, která se měla rozdělit na tři lodi. V obvodních zdech byly už zasazeny portály. Také sakristie byla již pravděpodobně hotova. – Horší to bylo se zastřešením. Definitivně zastřešeno bylo možná kněžiště, ale prostora určená pro budoucí loď mohla mít jen provizorní krytí. Také věže samozřejmě ještě nestály.

Důležité však bylo, že v novém kostele byla již křtitelnice a kolem něho založen nový hřbitov. Kolem těchto dvou pólů se mohl začít organizovat farní život. Však také biskup Bruno zavedl brzo nový pořádek. Listinou vydanou 4.prosince 1257 v Třebíči přenesl farní práva od kostela svatého Jana Křtitele do města ke kostelu svatého Jakuba. Listina sice již neexistuje, ale dlouho sloužila želivskému klášteru k obhajování nabytých práv.

Jihlavský farní kostel byl dobudován teprve v době Karla IV. Jistě pod vlivem jeho stavitelské činnosti. Někdy v osmdesátých letech 14.století (tedy bez mála 150 let od založení města) zvedly se konečně od země pilíře uvnitř chrámové haly a nad třemi loďmi se sklenuly stropy. Také zadní část kostela dostala nynější podobu: vznikla nynější předsíň, obě vedlejší klenby a nad nimi vyrostly věže. Nad předsíň vznikl hudební kůr, přístupný po dvou šnekovitých schodištích a nad sakristií vyrostlo ještě jedno poschodí, přístupné taktéž po šnekovitém schodišti krytém baštou.

Další úpravy byly už nepodstatné. Začátkem 16.století byla překlenuta pravá boční loď v místech, kde na ni přiléhá sakristie, čímž vznikla kaple svaté Anny a nad ní malý chór. K levé severní lodi byly přistavěny dvě kaple, z nichž jedna ještě existuje, druhá vzala za své, když musela začátkem 18.století ustoupit stavbě nynější mariánské kaple. V téže době (začátkem 16.století) byly dostavěny i obě věže.

Faráři

Bohužel nedostatek písemných zpráv nám nedovoluje udělat si dost jasný obraz o svatojakubské faře těch prvních dob. Ale něco jen přece zub času zachoval. Ostatní si musíme pouze přimyslet.

Prvním jménem známý jihlavský farář se jmenoval Štěpán. Ustanovil ho sem želivský opat. Jak dlouho v Jihlavě farářoval, zda on byl tím farářem, který sem přišel roku 1233, nemůžeme říci. Sotva. Nevypadá na středověké poměry, aby byl někdo farářem 24 let.

Ale je zcela pravděpodobné, že on to byl, který popoháněl stavbu a připravoval uvítání biskupa Brunona k nastávajícímu svěcení.

Farář Štěpán jistě důstojně reprezentoval želivský klášter a staral se, aby město mělo k jeho řádu plnou důvěru. Důkazem toho je, že již následujícího roku po svěcení kostela se městská obec rozhodla předat klášteru do vlastnictví městský špitál se vším všudy, a to na věčné časy.

Jednání se konalo v minoritském klášteře začátkem listopadu roku 1258. Město zastupovali mincmistři Eberhard, Henrik a Hainrich, za klášter mluvili opat Marsilius a farář Štěpán. Úlohu prostředníků na sebe vzali minorité fra Marsilius a fra Thudone. Svědky žádné mincmistři nechtěli, prý musí stačit podle svatého Pavla svědectví svědomí.

I postoupení špitálu bylo předloženo biskupu Brunovi a od něho úředně přiložením pečeti potvrzeno. Stalo se tak začátkem července 1262 v Olomouci.

Pak dlouhou dobu nemáme o jihlavské faře žádných zpráv. V roce 1279 se v našem kostele slavila královská dvojsvatba (desítiletý kralevic Rudolf, syn vítěze nad Přemyslem Otakarem II. Si bral taktéž desítiletou dceru poraženého krále Anežku a český dědic Václav–osmiletý–si bral taktéž osmiletou Jitku Habsburskou). Ale kdo tehdy byl jihlavským farářem, nebo aspoň kdo byl želivským opatem, nevíme. Sňatku asistoval biskup z Basileje.

Trochu světla vzbuzí zas až v roce 1288. Marsilius byl už na věčnosti a místo něho opatoval jeho nástupce Jakub. Ten přijel v lednu toho roku do Jihlavy v důležité záležitosti. Zemřelý moravský mincmistr Dětmar, jihlavský usedlík, zanechal závěti želivskému klášteru na odpuštění svých hříchů kus lesa mezi Popicemi a Wolframem (Kostelcem). Opat přivezl do Jihlavy řádně vyhotovenou závěť a prosil, aby ji obec řádně ověřila a jej řádně uvedla v skutečné držení zmíněného lesa.

Rychtář Berthold svolal několik radních a když shledal závěť v dobrém stavu, nepoškozenou, dal rukou městského písaře – ředitele školy Hermanna – vyhotovit příslušný zápis, načež jel s opatem do lesa a les mu podle práva předal.

Na faře tou dobou seděl premonstrát Vilém. Želivské anály chválí jeho horlivost. Práví, že zatímco opat rozmnožoval majetek jihlavského kostela, on se staral o jeho duchovní rozkvět. Mimo jiné si vyprosil od pražského biskupa Tomáše z Bechyně 40 dní odpuštěk pro každého, kdo bude z touhy po náboženském vzdělání poslouchat jeho kázání.

Opatově snaze po rozmnožení klášterního jmění se nemusíme nic divit. Taková byla tehdy doba. Mít majetek znamenalo mít vliv a moci pracovat v intencích řádu: být bez hmotných prostředků znamenalo chřadnout i duchovně. – V tom smyslu našel opat Jakub dobrou odezvu i u kněžického barona Theodoricha. V Kněžicích měli premonstráti tehdy probošství a dobrý pán Theodorich dal probošství, na popud Jakubův patronátní právo nad dvěma dalšími kostely, z nichž jeden ležel poblíž Kněžic a druhý někde u Brna. Tím nabývali premonstráti v olomoucké diecézi stále většího vlivu.

Než každý líc má i svůj rub. Čím více se želivský klášter vzdmáhal, tím více mu přibývalo závidi u sousedů. Nejvíce záviděli páni Wolframové. Již opat nebožtík měl trápení s dobovačnými sousedy a nyní to nebylo o nic lepší. Jakub se musel s nimi soudit až v Praze.

Ovšem být patronem znamenalo mít také patronátní povinnosti. Jestliže měl želivský klášter z moravských nemovitostí jistý hospodářský užitek (opat Jakub si vymohl dovolení vozit do Želiva živobytí z Moravy bez cla), musel na druhé straně Moravě dávat. Tak, když jihlavský špitál casu fatali (snad požárem) do základů byl zničen, musel jej opat na svůj náklad zas od základu postavit. Ale udělal to velkoryse. Ještě při tom budovu rozšířil, aby pojala více jihlavských chudých.

Spor o jurisdikci

Přenesení farních práv jihlavských od svatého Jana k svatému Jakubu mělo ještě své dozvuky. – Vesnické obyvatelstvo jistě nelibě neslo, že má teď chodit nahoru do města a dělalo všechno, aby jejich kostelíček na vršku žil dál. Také bezohlednost, s jakou město pohlcovalo okolí, hrála jistě velkou úlohu. Premonstráti se museli cítit jako mezi dvěma ohni ještě dlouho poté, co už byl kostel svatého Jakuba v plné činnosti. A aby byl pokoj, jistě dlouho ještě sloužili ve starém kostele mše a kdo chtěl, toho pochovávali na starém hřbitově. Ano můžeme se domnívat, že ani stará fara nebyla úplně opuštěna.

Celá záležitost měla jeden háček: Otázka jurisdikce nebyla přece jen docela jasná. – Dělala to ta řeka. Dokud byla Jihlava ztracená v lese a většina přifařených lidských sídel ležela na Moravě, nikdo nevznášel námitky proti tomu, aby nad Jihlavou uplatňoval jurisdikci olomoucký biskup. Nyní však les řídil, Jihlava se stala městem a čím dál tím více se mluvilo o tom, co vlastně z Jihlavy leží v Čechách a co na Moravě.

Je až nápadné, jak se premonstráti starali, aby další každý biskup jim přenesení farních práv znovu potvrdil. Posledně to bylo roku 1304 za biskupa Jana, ale to už musel být spor dosti pokročilý. Fakt je, že roku 1307, padesát let od posvěcení nového kostela, vypukl se vši intenzitou.

Pražské biskupství náhle ohlásilo, že stará Jihlava leží na české straně řeky a tudíž patří k pražské diecézi. Premonstráti možná starou faru zcela vyklidili a než se kdo nadál, nastěhoval se tam nový plebán v osobě klerika Rutlina. I slavná instalace se konala. Rutlina uvedli do kostelíka dva jiní plebáni ze sousedství, ovšem českého.

Tou dobou byl želivským opatem Dominus Thilmann a farářem u svatého Jakuba premonstrát Marsilius. Ten, aby zabránil rozdělení Jihlavy na farnost českou a moravskou, snad s vědomím olomouckého biskupa, sáhl po jediném možném prostředku: odvolal se k arcibiskupu mohučskému jakožto metropolitovi.

Spor byl veřejný a vášnivý. Apelace byla prohlášena veřejně v minoritském kostele a oba řády minoritský i dominikánský přivěsily k apelaci své pečeti. Byly tedy s premonstráty solidární, což bylo velmi důležité.

Želivské anály poznamenávají, že ani pak ještě nepřátelství mezi Starou a Novou Jihlavou nepřestalo, že bylo třeba k obraně napadeného práva znovu a znovu se odvolávat k biskupovi a ten napřed stihl neposlušníky církevními tresty a pak asi, když to nic nepomohlo, poručil faráři dovolávat se pomoci světského ramene. Teprve potom si dal pražský biskup pokoj a právo mělo průchod.

Spor s pražskou diecí stál prý opata Thielmanna hodně peněz. Tak se zadlužil, že mu nezbylo než pronajmout 24 lánů polí na 18 let nějakému laikovi. Farář Marsilius byl však již zase v mateřském klášteře. Pravděpodobně povýšil, neboť v listině o pronájmu polí je podepsán nějaký Marsilius jako převor želivského konventu.

Nyní se stal jihlavským farářem zbožný Theodorich. Proto zbožný, že si roku 1313 vyžádal od tertibulenského biskupa Mikuláše dovození udělovat odpustky všem, kdož budou zbožně provázet Nejsvětější Svátost nesenou v procesí.

Dodatkem k této kapitole sluší podotknout, které obce byly povinny odvádět jihlavské faře desátky podle již uvedeného potvrzení biskupa Jana z roku 1304. Jejich jména zněla: Pobikozel, Borsow (Boršov), Wirzenow (ony Vezenove, snad Vržanov), Kosow, ještě jeden Kosov (jistě jsou to oba jihlavské Kosovy), Bolemislicz (asi ony Belemilzicze), Dobesowicz, Porec (Poříč), Lhota, Stibor, druhá Stibor, Lukov, Smerzna (asi Dolní Smrčné), další Smerzna (Horní Smrčné). Proti stavu z roku 1233 je zde patrný rozdíl: desátkových obcí bylo již připsáno Jihlavě víc. Z toho by se dalo usuzovat, že farnost byla tehdy značně rozsáhlá. Mnohé z těchto lokalit během doby zanikly.

Z a L u c e m b u r k ů

Do této kapitoly shrneme všechno, co nám minulost zachovala o životě naší farnosti z doby od vymření Přemyslovců r. 1306, tak asi do polovičky vlády Václava IV. (do roku 1400).

Po smrti opata Thielmanna opatoval v Želivě Stibor I. Jeho jméno se poprvé vyskytuje v roce 1330. Pro naše jihlavské dějiny je důležitý tím, že třikrát po sobě žádal v Olomouci investituru pro své kandidáty na jihlavskou faru: roku 1332 pro faráře Hermanna, roku 1334 pro Ottu a tři roky nato pro Marsilia.

Může nás překvapit tak rychlé střídání farářů, ale doba všelicos vysvětlí. Za Jana Lucemburského bylo v českých zemích zle. Upadalo všechno, upadaly i kláštery. I želivská kanonie se topila v dluhách a musela znovu a znovu zastavovat těžce shromážděný majetek. Teprve nastoupením nadějného markraběte Karla na český trůn roku 1346 se ukázaly nad královstvím červánky lepší doby.

Těžké opatování měli i nástupci Stibora I.: Thilmann I., Berthold a Bernard. Klášterní finance musely být v mizerném stavu, když Karel IV. posledního jmenovaného opata zbavil na dva roky všech kontribucí a na stejnou dobu mu povolil vynětí ze všech soudních pohledávek. Úlevy byly motivovány právě různými pohromami, které klášter utrpěl v minulých letech.

Z toho si můžeme odvodit, že asi ani v Jihlavě na faře nebyl v té době blahobyt. Podobně bylo i u minoritů, kterým roku 1355 vyhořel klášter. Od té doby jen živořili.

Bolesti želivské kanonie se začaly trochu hojit za Bernardova nástupce Bohunka nebo Bohuslava (asi 1358). I on ještě musel zastavovat klášterní jmění, i jemu musel Karel IV. dovolit udělat nějaký mimořádný dluh, ale nakonec se v rukou dobrého hospodáře začal klášter přece jen zvedat. I některá zastavená pole se vrátila zpět. – Aby se ještě lépe pojistil pro budoucnost, vydal se do Avignonu svěřit klášter do papežské ochrany, ale mnoho nedosáhl. Právě jen to, že si od té doby směli želivští opati malovat do erbu také dva zkřížené papežské klíče.

Bohunko zemřel v Avignonu, což mělo za následek, že volba nástupce podléhala dohledu a taxi tamních kuriálních úřadů. V Želivě však asi neznali nové předpisy a zvolili opatem Jindřicha I. Papež sice volbu prohlásil za neplatnou, ale pak se patrně vše vysvětlilo a opat směl úřad nastoupit.

Za tohoto opata zemřel jihlavský farář jménem Mikred. Nic bližšího o něm nevíme. Jindřich I. Prezentoval na jeho místo nyní želivského řeholníka Jakuba. Tento třímal otěže jihlavské farnosti celých deset let (1373-1383).

I nástupce Jindřicha I. Jindřich II. se snažil pozvednout upadlou kanonii a dosti se mu to dařilo. Roku 1377 si dal v Olomouci od biskupa Jana potvrdit patronátní práva nad Jihlavou a téhož roku od markraběte

Jošta si dal znovu potvrdit i kupní smlouvu z roku 1233. Plebán Jakub pro jistotu dal v Olomouci ještě zvlášť potvrdit privilegia jihlavského farního kostela, zvláště ono kdysi sporné přenesení všech farních práv od svatého Jana do města.

Farář Jakub nesložil v Jihlavě své kosti. Roku 1383 zaměnil naši farnost za menší kněžickou a kněžický Drslav přišel sem. Ale ani tomuto nebylo souzeno v Jihlavě zemřít. Dokonal životní pouť daleko od vlasti v Římě. Jeho nástupcem se stal premonstrát Václav Adae (Adamův?).

Vzpurní Jihlaváci

Důkladnost, s jakou si opat Jindřich II. i plebán Jakub dávali znovu potvrzovat patronátní a farní práva, pak nespokojenost, která vedla Drslava k cestě do Říma – jistě k papežské kurii – to vše vzbuzovalo podezření, že něco nebylo v Jihlavě v pořádku.

Z února roku 1394 se zachovala listina, z které se dovídáme, že se jihlaváci proti premonstrátům docela vzbouřili. Faráře Václava buď vůbec nepustili do města nebo ho vyhnali a že vzpoura nabyla takových rozměrů, že bylo třeba proti Jihlavákům zmobilizovat pomalu půl Evropy.

Jak došlo k událostem nevíme. Jen to, že se skupina jihlavských občanů zmocnila kostelního jmění a zcela paralyzovala duchovní správu.

Nemoha se dovolat nikde ochrany – vláda Václava IV. byla sama značně proticírkevního ladění – obrátil se farář Václav do Říma. Tam žaloval jihlavské občany Jakuba Paricidu, Michala Waschinpaitla, Mikuláše Kyssenfeniga, Handlina a Frenclina, že mu uloupili faru a s církevním jměním si hospodaří jako se svým.

Papež postoupil záležitost auditoriu papežského paláce, načež na návrh tohoto soudního sboru vydal apoštolský list na biskupa parmského Thudona, na opata skotských mnichů ve Vídni a na děkana svatopetrské kapituly vyšehradské a pověřil je, aby proti usurpátorům zahájili kanonický proces. Úspěch se rovnal nule. Jedině vyšehradský děkan podle instrukcí vyzval jihlavské měšťany, aby neprodleně zabavený majetek vrátili farářům a dali mu povinné odškodné. Připojil pohružku exkomunikací, suspensí a interdiktů, ale milí jihlaváci se všemu vysmáli. Ano za příkladem větších začali rozebírat církevní majetek i menší páni.

Zklamaný farář trnul, co bude dál a obrátil se do Říma znovu. Papež Bonifác IX. znovu psal zmíněným třem hodnostářům, aby přivedli záležitost ke zdárnému konci, kdyby bylo třeba i s pomocí světského ramene, ale výsledek byl stejný. Jistě usurpátoři nebyli v Jihlavě malými pány a mohli si dovolit postavit se i proti samému papeži. Krále se nebáli, protože král popy nenáviděl. Vždyť ještě neuplynul ani rok ode dne, kdy vlastníma rukama na staroměstské radnici pochodní pálil pražského generálního vikáře Jana z Nepomuku a pak ho dal utopit ve Vltavě. Takové světské rameno, hádající se s arcibiskupem jistě nebude ochotno chránit nějakého jihlavského faráře jen proto, že to papež chce.

Ale farář Václav chtěl uhájit právo stůj co stůj. Znovu se vydal do Říma, znovu předložil úřadům svoji věc a znovu prosil, aby se užilo skutečně účinných prostředků k zjednání nápravy.

Nyní byl případ svěřen biskupu Eusebiovi, který patrně nedovedl žertovat. Když něco vzal do rukou, muselo se to provést. Dne 4. února 1393 tento biskup konal před svou římskou rezidencí nad jihlavskými rebely soud. Jako svědci tam stáli vřavslavští kněží Mikuláš z Falkenbergu a František Vintrich. To, co ze zasedání vyšlo podobalo se vypovězení malé vyhlazující války. Listina vypracovaná biskupem Eusebiem může být krásnou ilustrací toho, jak bezmocnou bývala ve středověku Církev, když světská moc si hleděla svého prospěchu a na zájem Círky nehleděla. Pak opravdu nezbylo, než metat blesky exkomunikací a užívat všech možných forem duchovního nátlaku, individuálního i kolektivního a ještě nebylo jisté, zda všechno neskončí naprostým neúspěchem autority.

Nová listina byla adresována oněm třem exekutorům papežských nařízení, ale též farářům: německobrodskému, pelhřimovskému, humpoleckému, polenskému, bohdalovskému, telečskému, brtnickému, znojenskému, třebskému, meziříčskému, bítešskému, měřínskému a farářům u sv. Jakuba v Brně, dále všem ostatním farářům a jejich zástupcům, všem opatům, převorům, proboštům, děkanům, arcijáhnům, scholastikům, kantorům a kanovníkům kostelů katedrálních i kolegiálních, ano i všem jiným kněžím, kaplanům, oltářníkům a jiným duchovním, ať už mají obročí nebo jsou bez něho, ať jsou ve městě nebo na vesnici nebo někde jinde, ať v diecézi pražské nebo olomoucké, litomyšlské, vídeňské, vřavslavské, ano kdekoliv na světě. Každý byl povinen na pouhé požádání faráře Václava ve jménu svatě poslušnosti a pod trestem exkomunikace vykonat toto: do šesti dnů po přečtení této listiny osobně a bez ohledu na to, co

dělají druzí, vyhledat jmenovaných pět uzurpátorů (Jakuba, Michala, Mikuláše, Handlina a Francina) a přísně je napomenout, aby bez prodlení faru s příslušným majetkem a právy farářů Václavovi vrátili a ještě ho do 15 dnů odškodnili šedesáti florentskými dukáty. Prvních pět dní je první lhůta, druhých pět dní druhá lhůta, třetích pět dní třetí lhůta. Totéž je třeba učinit se všemi odbojnými zemědělci, pachtýři, výběřčími desátků a podobně. I oni se musí neprodleně vrátit k poslušnosti jedině zákonitého pána – faráře Václava. Nevzdají-li se vzbouřenci do 15 dnů, přikročí se k trestu kolektivnímu: interdikt. Zákaz bohoslužeb se bude vztahovat na všechna místa, kde se zmínění rebelové budou zdržovat. Také svátosti se tam nebudou smět udělovat a trest bude platit ještě tři dny po jejich odchodu. Zpovídat a nemocné zaopatřovat bude dovoleno jen zcela soukromě. – Také nikdo nebude smět pod trestem exkomunikace poskytnout jakoukoliv pomoc, ani jídlo ani nápoj ani přístřeší ani radu, ba ani pole jim nebude smět nikdo obdělávat. Rovněž je zakázáno s nimi mluvit, sedět, stát, ležet, na koni jet. – Tyto rozkazy musí být čteny každou neděli a zasvěcený svátek ve jmenovaných farnostech o té mši svaté, na které je nejvíc lidí, a to slavnostním způsobem. Kněží nastoupí všichni pod křížem, bude se kropit svěcenou vodou a hlasitě volat: pane Ježíši, pro milosrdenství je obrát k pokání a k jednotě svaté církve, aby nezhylnuli ve své faraónské zatvrzelosti! – Pak půjdou kněží ke kostelním dveřím a na znamení kletby hodí směrem k jejich příbytkům každý jeden kámen. Dále se za hlaholu zvonů rozsvítí svíce a zase se zhasnou a hozené na zem se rozšlapou. – Jestli se ani po tom do měsíce nepolepší, interdikt bude zostřen v tom smyslu, že bude platit ještě celý týden po jejich odchodu. Dále všem jejich pomahačům bude odepřen církevní pohřeb. – Rozhřešit může vzbouřence jen biskup Eusebius a jeho představení.

Jak tato ofenzíva proti Jihlavě dopadla, nevíme. Asi se uchvatitelé brzy vzdali. Dokud byla mezi lidem silná víra a aspoň trochu smyslu pro kázeň, takovému soustředěnému tlaku bylo těžko dlouho odolávat. Za takových podmínek vzdorovat, znamenalo stát se štvancem bez naděje na klid, člověkem bez vlasti a jména.

Kdyby byli Jakub, Michal, Mikuláš, Handlin a Francin počkali ještě čtvrtstoletí, nebyli by museli utíkat ani se vzdávat. Husitská revoluce by jim byla umožnila smát se církevním trestům dál. Ovšem ne v Jihlavě.

Proti kalichu

I když se Jihlava snažila všemožně vybavit z područí želivského kláštera a nejraději by byla sama rozhodovala o tom, kdo bude jejím duchovním pastýřem, přece jen byla a zůstávala ve svém jádře ryze katolickým městem. Ukázalo se to výrazně hned v dalších desetiletích.

Bylo by zajímavé, jaké národnosti byli poslední jihlavští farářé. Podle jmen (Drslav a Václav) by se zdálo, že byli Češi. Také jména opatů z konce 14 a ze začátku 15. století znějí docela česky: Ctibor, Drslav, Bohuslav, Dřík. Není vyloučeno, že odpor jihlaváků k želivským premonstrátům byl podmalován i národnostně. Karel IV. přece jen probudil v českém národě značnou hrdost a sebevědomí, které se německé menšině nezamlouvaly.

V Jihlavě byla vždy silná menšina česká. Právě z doby Karlovy máme doloženu v Jihlavě existenci zvláštní české ulice na jih od fary (platea Bohemorum). Také není bez významu, že brzy poté, co se farář Václav ujal osvobozené fary svatojakubské, za kostelem na hradbách byla postavena z nadace českého měšťana Řídela kaple zasvěcená farářovu křesťanému patronu sv. Václavu (1400). Říkalo se jí česká a sloužila výlučně potřebám českých farníků. Snad vítězství Václavovo nad městskou opozicí bylo do jisté míry i vítězstvím katolické české menšiny. Ovšem tvrdit se to neodvažujeme.

Ať byly rozmlísky mezi městem a klášteřem jakéhokoliv původu, brzy je utlumily události mnohem důležitější. V Praze vystoupil mistr Jan Hus se svým wikliffským programem a od té doby se země rozestoupila na dva vzájemně se potírající tábory: Wikliffský a protiwikliffský. Nakonec boje ideologické přerostly v zhoubnou náboženskou válku současně občanskou i mezinárodní. Jihlava už proto, že byla většinou německá a Hus byl exponentem také českého nacionalismu, postavila se na stranu legitimacy lucemburského rodu a na stranu Církve.

Za občanské války, až do konečného míru byla Jihlava nedobytnou baštou katolictví, podobně jako Plzeň ostrovem, kolem něhož se marně vzdouvaly vlny husitství. Jestliže před tím mohly být ve městě nějaké národnostní třenice, nyní to bylo nemožné. Všechny energie města směřovaly k jedinému: obraně.

Želivský klášter sice nebyl zničen ohněm a mečem jako tolik jiných českých klášterů, např. blízké

premonstrátské Milevsko, ale řeholní život tam nebyl možný. Opat Petr, za něhož bouře vypukla, žil sám životem psance a jen stěží udržoval styk s rozuteklými spolubratry, z nichž jistě ne jeden našel útočiště na jihlavské faře. Řada želiváků přišla o život při dobytí Německého Brodu roku 1422.

Jako celá Jihlava i její fara prožívala ta léta v ustavičném strachu, jak bude dál, kdy to vše skončí. V těch těžkých letech připadla jistě faráři Václavovi úloha nejtěžší: být Jihlavákům dobrým duchovním otcem a vlévat svým ovečkám ustavičně sílu k odporu. Jako jeho bývalý spolubratr Jan Želivský byl v Praze sloupem revoluce, tak zase on byl v Jihlavě sloupem odporu. Podle toho, jak houževnatě kdysi bojoval s Jihlaváky, mohli bychom soudit, že neméně houževnatě bojoval i za katolickou víru a krále Zikmunda.

I kolem Jihlavy táhly kolony tábořských vozů a došlo i k boji v otevřeném poli, při kterém museli jihlavští ustoupit do města. Ale starý poloslepý vladyka dobře odhadoval své síly a o obležení města se ani nepokusil. Zemřel roku 1424 na poli u Přibyslavi a téhož roku se rozžehnal s životem i jihlavský farář Václav.

Opatem byl tehdy Drslav (rozptýlení bratři si ho zvolili na nějaké schůzce - nevíme kde) a ten prezentoval do Jihlavy svého řeholníka Makaria. Ustanovovací dekret vystavil novému faráři olomoucký generální vikář Pavel 17.května 1424.

Co bylo v Jihlavě dál, jak dlouho Makarius farářoval nebo kdo byl po něm farářem, nevíme. Vše je přikryto rouškou tajemství. Po opatu Drslavovi (asi do r. 1432) nastoupil Ctibor III. (asi do roku 1437).

Kompaktáta

Bitva u Lipan 31.května 1434 rozetla gordický uzel českých poměrů a nad národem začala svítat naděje, že bude zase mír. Vyhlášen byl v Jihlavě.

Již začátkem června roku 1436 přijel do Jihlavy císař Zikmund a v předvečer svátku svatého Jana Křtitele zahájil závěrečné jednání, které mělo udělat tečku za nekonečnými debatami mezi Čechy a Církví. Ač obě strany prokazovaly značnou nervozitu, přece jen došlo ke konečnému ujednání a dne 5.července, v předvečer upálení mistra Jana Husa došlo ke smíření. Obsahem kompaktát, která byla toho dne v Jihlavě slavnostně prohlášena, bylo toto: Čechové se vrátí k poslušnosti svaté Matky Církve a ona jim zato dovolí, aby směli přijímat Svátost Oltářní pod oběma podobami.

Nadšení ze smíření bylo veliké a všeobecné i když se druhého dne mysli znovu rozrušily u příležitosti slavných bohoslužeb v kostele svatého Jakuba. – Vůdce podobojích Rokycana celeburoval u vedlejšího oltáře a vybídl své, aby přistoupili k sv. přijímání po způsobu husitském. Delegáti basilejského sněmu to přijali jako urážku. Prý měl respektovat právo hostitelů a v jejich kostele podávat jenom pod jednou. Husité zase opáčili, že se jim měl tedy přidělit jiný kostel nebo jiné místo, kde by si mohli přijímat po svém a cítit se jako doma. – Bohudík podařilo se rozmíšku zase uklidnit a brzy nato mohl být císař jako přijatý český král slavit svůj vjezd do Prahy.

Nevíme, kdo byl jihlavským farářem v době, kdy se zde odehrávaly důležité události. Mohl to být již zmíněný Makarius (v tom případě by zde farářoval již plných 12 let), mohl to být Jan, připomínaný k roku 1445, tedy o devět let později, ale mohl to být i někdo uprostřed, jehož jméno se nám nedochovalo. Také zprávy o opatech té doby jsou chudobné. Po Drzekovi byl opatem Marek I., k jehož slávě budiž řečeno, že koupil někde u Rantířova potok, aby usnadnil zásobování jihlavské fary rybami. Dal za něj 15 kop grošů.

Marek I. zemřel roku 1447. Klášter měl jenom málo členů a těžce se zotavoval z husitských pohrom, proto se volba konala v sakristii kostela sv. Jakuba v Jihlavě a premonstráti nenašli vhodnějšího kandidáta pro mitru nad jihlavského faráře Jana.

Jan volbu přijal a místo sebe prezentoval spolubratra Matěje. A aby odešel v klidu a pokoji, napřed dohodl s městem ve sporu o hradební zeď, na které stála tehdejší farní budova.

Poděbradská doba

Zatím čas plynul. Zemřel císař Zikmund, zemřel jeho zeť Albrecht II., skončil se krátký život i Ladislavu Pohrobkovi. Česká historie vplouvala do nového důležitějšího období. V létech 1458-1471 u nás vládl první a poslední husitský král Jiří z Poděbrad, od něhož se čekalo, že dovede usmíření národa s Církví do konce, který však naděje Církve zklamal.

V Želivě po Janovi a pak po Petrovi nastoupil opat Jan II. Ten pamětliv toho, že králové bývají povolnější na začátku své vlády, pospíšil si k Jiříkovi, aby mu potvrdil všechnen klášterní majetek. Král mu

učinil po vůli.

Opatova horlivost jistě nebyla nemístná. Vždyť zkušenost ukázala, že ani katolický král nešetří vždycky vyššího zájmu Církve. Tak nebožtík pan Zikmund, když se dostal na český trůn, pro pokoj v zemi dal souhlas s tím, aby všechny zábery církevního jmění, provedené v době revoluce, zůstaly beze změny v rukou nových držitelů. V Želivě jistě těžce nesli, že tento osud stihl i jejich premonstrátský klášter milevský, na jehož zboží se roztahoval katolický sice, ale i katolického jmění lačný pán Oldřich z Rožmberku. Ba právě on se v sousedství ze všech pánů upevňoval nejvíce.

Jaké city chovala tehdy k husitskému králi jihlavská fara, není snadné určit. Město bylo názorově rozpolceno. Konšelé chtěli být loajální, ale obec nechtěla s husitou na trůně nic mít. Tento směr nakonec převládl a Jihlava odmítla krále uznat. Jiřikovi nezbylo nic jiného než táhnout na Jihlavu s vojskem a sevřít neposlušné město obležením. Ke kapitulaci došlo teprve 15. listopadu 1458.

Tehdy už nebyl na zdejší faře P. Matěj. Ten rezignoval na úřad začátkem roku 1457 a po něm přišel nějaký P. Jan. Ten patrně prožíval v Jihlavě obležení, ale jak se choval, nevíme. Spíš bychom řekli, že smýšlel jako páni konšelé a jako pan opat a tudíž jen snažil diktát ulice.

V Želivě sotva měli zájem na další občanské válce, neboť tou první utrpěl klášter už příliš mnoho. Opat Jan II. Se snažil, seč byl, vysekát kanonii z dluhů a postavit ji na nohy hmotně i duchovně. Stejně o to usiloval i jeho nástupce Martin I. Bohužel marně se namáhali.

Poměr husitského krále k římské kurii se brzy zkalil. Jiří, vázán husitskou stranou, oddaloval splnění slibů daných při korunovaci, katolické panstvo zas, těžko snášejíc jeho silnou vládu, snadno v tom nacházelo záminku k neposlušnosti. Znovu se poměry vyhrocovaly, až přišly na ostří nože. Vypukla nová občanská válka, ze které želivský klášter dopadl hůře než za té první.

Roku 1466 Pavel II. dal hlásat proti Jiřímu křížovou výpravu a vyloučil jej z Církve. V zemi se proti králi postavila panská jednota zelenohorská, k níž se připojila německá města na Moravě. V nastalém zmatku bylo zas všechno dovoleno a každý hleděl, co se dalo, urvat pro sebe.

Mezi přední přátele královny patřil pan Burian Trčka, pán lipnického, od Želiva jen kousek vzdáleného hradu. Byl to zuřivý husita. – Jednoho dne opat Martin viděl přijíždět do kláštera oddíl jeho vojska, vedený velitelem Abrahamem. Vojsko se ukvartýrovalo v klášteře jako doma a opat Martin se velmi chránil toho, aby se k nim nechoval jako k milým hostům. Přitom trnul, co bude dál. – Až k večeru mu velitel řekl, co a jak. Jeho úkolem bylo klášter obsadit a zajistit pro pana Buriana.

Opat byl ohromen, ale Abraham prohlásil, že všechno odmlouvání je zbytečné. Jen k tomu se dal přemluvit, aby si vyhnaní řeholníci směli vzít na cestu vůz a pár koní a odvést si své nejnnutnější osobní věci. – Byla již tma, když se vyhnanci dostali do blízkého dvora Temechova. Chtěli tam přečkat noc. Zatím se v klášteře porážely krávy a ovce a strojila se hostina. – Ale ani v Temechově se nemohli vyhnanci zdržet. Tamní čeď radila opatovi, aby se raději ještě v noci vydal k Jihlavě, že ve dvoře nejsou v bezpečí. Opat nevěděl, co dělat, ale nakonec uvěřil a poslechl. Neměl to učinit. Jen co vůz vjel do lesa, vyskočili ze zálohy ukrytí lidé, vrhli se na průvod a vše, co u nešťastníků našli, uloupili. Opat sám utrpěl mnoho ran a byl rád, když mu nějaký Bohdal půjčil koně, aby se dostal co nejdříve do Jihlavy. Tam přijel následující noc.

Opat i exulanti

Záborem želivského kláštera ze strany Buriana Trčky ztratili tamní opati své sídlo a museli od té doby dlouho živořit v exilu. Asyl jim poskytla právě Jihlava a tak mimo nadání se stala jihlavská fara na dlouhá léta opatským sídlem.

Násilný čin pana Trčky dostal brzy legální základnu. Jihlava, do které se želivský opat utekl, patřila k městům, která stranila zelenohorské jednotě, a tudíž král Jiří se nerozpakoval k uchvácení kláštera mlčet. Ano celé tamní premonstrátské zboží panu Trčkovi zastavil a jen to vymínil, aby směli v Želivě žít tři premonstráti k obstarávání rozsáhlé duchovní správy. Vydržovat je měl pan Trčka ze zastaveného jmění.

Opat Martin dlouho katastrofu nepřežil. Zemřel ještě téhož roku a premonstráti museli znovu volit. – Volba se konala v Jihlavě. Zúčastnilo se jí osm řeholníků: převor Jan, superior Schibal, cirkátor Zikmund a pět dalších, většinou asi farářů. Z volby vyšel jako opat tehdejší jihlavský farář Václav. Bylo to roku 1466.

Brzy se situace ještě dále podstatně zhoršila. Uherský král Matyáš Korvín, který se stal vykonavatelem církevní i politické klatby na krále Jiříka, okupoval Moravu a odtrhl ji zcela od české koruny. Jihlava byla tedy od Želiva odříznuta i politicky, což nutně naprosto znesnadnilo styk opata s bývalou residencí. – Tento stav neskončil ani Jiřikovou smrtí, protože Matyáš uplatňoval své nároky na českou korunu i proti jeho

nástupci Vladislavu Jagelonskému, a když nepochodil, aspoň si vymínil vládu nad Moravou do své smrti. Teprve roku 1490 byla Morava vrácena české koruně, když Matyáš zemřel.

Opat Václav se dlouho kojil nadějí, že se vše obrátí a že budu moci přesídlit do Želiva. Marně se těšil a marně za sebe do Jihlavy prezentoval jiného řeholníka, sobě ponechávaje jen hodnost opatskou. Kdy přesně zemřel nevíme, ale roku 1489 prezentoval do Jihlavy za nového faráře Jana Sartoris. – Trochu blíž k ideálu se posunul jeho nástupce Petr III. Zdá se, že ve snaze být co nejbližší klášteru uvolil se po uklidnění, které nastalo smrtí Matyášovou, být jedním ze tří, panem Trčkou vydržovaných kněží zaměstnaných duchovní správou želivskou. S Jihlavou nepočítal. Tam roku 1494 ustanovil farářem kněze Wolfganga. – Až tento vyvodil ze situace realistický závěr. Byl sám roku 1500 po Petrově smrti zvolen opatem (opět v sakristii u sv. Jakuba v Jihlavě), rozhodl se zůstat v Jihlavě trvale a současně být i jihlavským farářem.

O tomto opatu – faráři máme jen jednu zprávu: žádal u vyšších církevních úřadů dispens od eventuelní irregularity pro ty své řeholníky, kteří v předcházejících zmatcích pro obranu sáhli po zbrani a snad při tom nezachovali spravedlivou míru.

Ale do jeho funkčního období spadají některé jihlavské události, které aspoň dokreslují obraz, potřebný k pochopení jeho doby. Je to jen několik fragmentů z toho, co tehdejší Jihlava prožívala.

Roku 1501 zasedal v dominikánském klášteře v Křížové ulici moravský zemský sněm. V letech 1508-1509 se přestavovala brána Matky Boží a následujícího roku se zakládalo Panenské předměstí. Tím přibýlo na významu minoritského kostela, k němuž předměstí přiléhalo. – Zato dominikány stihla roku 1513 veliká pohroma. Vyhořel jim klášter i kostel a kolem dokola lehlo popelem na 90 jiných domů.

Opat Wolfgang zemřel roku 1518. Dožil se ještě poplašných zpráv přicházejících z Německa, kde Martin Luter roku předešlého zahájil boj proti Církvi a papežství. Možná, že u nejedné své německé ovečky zachytil radost nad tím, že bude kněžské vládě odzvoněno.

Smrt opata Wolfganga znamenala i smrt želivské historie. Od té chvíle po celých 30 let nezůstala o želivské kanonii ani ta nejmenší zpráva. – Pozůstalí, jako by tušili, co odchází s opatem Wolfgangem do hrobu, umístili do zdi u sakristie sv. Jakuba v Jihlavě kamennou desku s nápisem: W. Ab. Silöen. Obiit A. 1518.

Protestanství

Další historii je těžké psát. Schází doklady a nezbývá, než omezit se na historický rámeček, v němž se nutně odehrával život na jihlavské faře.

V době, kdy Martin Luter vystoupil proti Církvi, Jihlava šla v rozčilení do rozčilení. Nad městem se prothly hráze rybníků, zaplavily celé údolí U koželuhů, při čemž 32 lidí přišlo o život a mnoho stavení voda sebrala. Pak ještě jiné zápletky vedly k hněvům proti radnici, která prý pramálo dbala na bezpečnost občanů. Je zajímavé, že v čele v čele nespokojenců stál kvardián minoritů P. Hans Hoffmann. Místo aby rozpálené hlavy uklidňoval, jen je ještě povzbuzoval proti pánům.

Kdož ví, jak vypadala Jihlava tehdy po stránce náboženské. Za husitských válek a v době poděbradské stála pevně na straně katolické, ale jak jsme již podotkli, hrál v tom značnou roli i německý nacionalismus. Stačilo, aby se situace změnila, aby se Němci ocitli v konfliktu s Římem a bylo hned jinak.

Také se musíme domnívat, že duchovní správa jihlavská v době úpadku želivské kanonie nebyla zrovna na výši. Premonstráti byli jistě unaveni marným bojem o záchranu kláštera a to, že farář jihlavský užíval při bohoslužbách mitru a berlu, za takových okolností bylo jen znamením úpadku...Zda aspoň dominikáni a minorité vykazovali čilejší činnost, nemůžeme říci. Avšak 300 let klidného pobytu na stejném místě sotva mohlo vést k nějakému mladickému nadšení.

Fakt je, že když přišel do Jihlavy roku 1522 luterský kazatel Pavel Speratus a začal působit, našel hned mnoho nadšených posluchačů.

Katolická duchovní správa jako by byla zmrtevěla. Ani nevíme, kdo byl po Wolfgangovi opatem. Až teprve roku 1547 se dovídáme zprávu „hodnou zapomenutí“, že titul želivského opata nosil převor novoříšský Ondřej I. A ten, že prodal Zdeňkovi Waldštejnovi poslední moravské vesnice želivské. Jak mohl řád takto upadlý starat se o město ve chvíli nad jiné osudné?

Během několika let se Jihlava poprotestanštila a katolická menšina se rychle tenčila. Fary a kláštery sice byly podle zákona nedotknutelné a patřily stále Církvi katolické, ale co to pomáhalo, když jenom živořily. Ať už zůstalo staré víře věrně jakkoliv Jihlaváků, mnoho přece neznamenali.

Zatím se přes město valily události radostné i bolestné. Roku 1527 se tudy od Brtnice ubíral průvod s králem Ferdinandem a s královnou Annou. Jeli si do Prahy pro českou korunu. Protože tehdy luteranizace

města byla ještě v začátcích, byla to sláva katolická. Jistě duchovní správa vystoupila na veřejnost v plném lesku, se všemi kříži a korouhvemi a farář, kdokoliv to byl, sotva mohl scházet při slavné přísaze, kterou první Habsburk skládal Čechům na louce za pražským mostem, že bude šetřit výsady země.

Za vlády Ferdinandovy ještě nebylo radno nekatolíkům příliš zvedat hlavy. Roku 1547 ji zvedli příliš – spojili se otevřeně s německou jednotou šmalkaldskou, ale Ferdinand svému bratru Karlovi pomohl k vítězství a odboj přísně potrestal. I Jihlava, jediné moravské město, které se připojilo k odboji, muselo zakoušet hněv trestajícího krále.

Ale i jiné pohromy kazily Jihlavákům v té době náladu. Rok po Sperátově příchodu do města Jihlava celá vyhořela. Jen dominikánský klášter s kostelem svatého Kříže vyvázl z moře ohnivých jazyků neporušen. Ale dominikáni se neměli dlouho radovat, protože dva roky nato (1525) vyhořeli i oni a zase valná část města. Pak roku 1535 shořela radnice a šest let nato (1541) dolehla metla ještě horší: 8.000 lidí sklátil do hrobu nelítostný mor. – A ještě nebyl konec. Sotva si lidé postavili, už tu byl opět červený kohout se svou bujnou radostí. Roku 1551 znovu shořela radnice, znovu lehl popelem dominikánský klášter i s kostelem a ještě špitál a 150 soukromých domů.

Morová nákaza, která za století celkem desetkrát navštívila Jihlavu, přinutila město, aby si založilo nový hřbitov za hradbami. Rozložil se na špitálských polích, kde dnes jsou Smetanovy sady. Zahájil roku 1559.

Za těchto pohrom, jako bychom slyšeli Jihlaváky mluvit. Protestanté vinili z božích trestů katolíky a katolíci na oplátku zase je, ač možná jedni ani druhí si zasloužili, aby je Pán Bůh takto bičoval.

Jihlava z plamenů povstala však k nové, tehdejšímu vkusu uzpůsobené kráse. Dostala renesanční tvář. Týkalo se to i farního kostela svatého Jakuba. Ač byl právně v rukou katolíků, přece jen asi celé město stálo o jeho kamennou krásu a ani protestantů nenapadlo nechat jej trčet k obloze s opálenými údy. – Roku 1545 byly obnoveny obě svatojakubské věže, napřed obě do stejné výše, pak jižní byla poněkud snížena. Roku 1563 byla oprava chrámu dokončena a na nižší věž zavěšen obrovský zvon „Zuzana“, ulitý pražským zvonařem Brikcím z Cimperka. – Roku 1572, dva roky před novou těžkou epidemií, byl na novém hřbitově dokončen kostelík svaté Trojice (později sv. Ducha). – Roku 1590 dostal kostel svatého Jakuba varhany z dílny Jiřího Kocha z Annaberku, načež roku 1599 byl obohacen ještě o vzácnou zlatotepeckou práci Hanse Hirta z Norimberka – křtitelnicí.

Protireformace

Po smrti opata Ondřeje (novojiřského to převora) se želivská opatská berla zase na chvíli vrátila do Jihlavy. Opatem se stal jihlavský farář Martin, jako opat II. Rozumí se, že farářoval dál, vždyť naděje na vzkříšení Želiva zatím nebyly žádné, jen právo bylo možno zatím opatrovat.

A opat – farář jistě horlivě zpytoval obzor, zda se neobjeví červánky lepší doby, objevily se. – V Církvi začal vanout nový reformní duch. V létech 1545–1552 zasedal v Tridentě všeobecný sněm a i když nedovedl zatím práci do konce, přece jen vydal řadu dekretů, které působily jako blahodárné injekce, Sněm se napřed snažil vyjít protestantům vstříc a povolit určité výjimky z všeobecné kázně, ale pak volil cestu bezpečnější: přerušil s novátory styk a věnoval se klidné, zato systematické práci na obrodě náboženského života v Církvi.

Dobře udělal. Toho bylo potřeba nejvíc. Také se to hned poznalo. Rozkolísané řady katolíků se začaly vyrovnávat a zocelovat. Tak tomu bylo v zemích románských, ale i na severu v Německu. Ani české země nezůstaly nedotčené tímto duchem. – Hodně zde znamenal mladý energický řád jezuitský, který zakotvil roku 1556 v Praze a brzy nato na Moravě v Olomouci.

I opat Martin II. dostal lepší náladu. Ač neměl z želivského kláštera vlastně nic v rukou, přece jen měl staré listiny a dosud nepopřené právo. S těmito poklady se vydal roku 1557 do Prahy a dal si je od císaře Ferdinanda I. Pěkně potvrdit. Mohly se hodit v nedaleké budoucnosti.

Martin zemřel brzy nato, nedočkav se lepších časů. Jím série jihlavských farářů – opatů docela vymřela. Po jeho odchodu snad ani nebylo, kdo by berlu přejal. Želivský klášter zůstal už jen pouhou právní osobou a lidé se scvrkli na takové minimum, že už se ani nehodilo, aby se někdo nazýval opatem.

Přesto se časem jakési právní řešení našlo. Roku 1568 se stal premonstrátským opatem v Brně – Zábřdovicích Kašpar Schönauer, muž energický a podnikavý. Rád budoval a k tomu potřeboval peněz. I láska k řádu ho vyznačovala, což se projevilo snahou zachránit pro řád vše, co se zachránit dalo.

Opat Kašpar se dal čile do práce. Napřed se stal také převorem novojiřským a pak se rozhodl udělat něco i pro Želiv. Tam se začaly poměry utvářet ve prospěch řádu (nevíme jak). Ale po nějakém čase se

podala velká věc: císař Maxmilián II. Rozhodl, aby želivský klášter s tím, co mu patřilo, byl věnován zábrdovickému opatu jakožto pomoc k realizaci jeho stavebních záměrů. – Nemáme tušení, v jakém stavu se nacházela tehdy želivská ekonomie, ale šikovný opat jistě z ní vytěžil všelicos. Umíraje mohl se pochlubit tím, že restauroval Zábrdovice i Novou Říši stavebně vylepšil ano i Želivu samému pomohl, když ne přímo, tak nepřímo, tím že od základů znovu postavil poslední sídlo opatské – jihlavskou faru.

Kašpar Schönauer zemřel po dvaadvaceti letech opatování roku 1589. Byl optimista a stavěl. Nemohl nevidět, že situace se blíží k rozuzlení.

Tridentský sněm v letech 1562–1563 se sešel ještě jednou a dílo katolické reformace přivedl ke zdárnému zakončení. Po staletích chaosu začal v Církvi nový život. I v Čechách a na Moravě začala katolická menšina zhluboka dýchat. – Roku 1561 skončilo již bezmála 150 let trvající bezvládí tím že Praha dostala zase arcibiskupa. Byl jím Antonín Brus z Mohelnice. Utrakvistické fary nyní podléhaly také jeho jurisdikci a konsistoř podobojí přestala jako taková fungovat. Katolíci pod jeho vedením začali přecházet do protiofensivy.

Jak asi vypadala katolická duchovní správa v Jihlavě na prahu této nové doby? – Nevíme. Schönauer jistě měl na faře nějakého premonstráta (jinak by sotva mohl stavět novou faru), ale kdož ví, kdo to byl.

Jinak se jenom živořilo. Malou ukázkou tehdejších jihlavských poměrů může být klášter minoritů. I minorité, podobně jako fara a dominikáni, byli ve městě jen trpění. Dokonce roku 1573 musel císař Maxmilián městskému magistrátu přikázat, aby nenechal minoritské mnichy týrat. A magistrát si nevěděl rozumnější rady, než že sám převzal správu kláštera. Kvardián Marian Barberius se marně snažil spolu s provinciálem zabránit rozpuštění konventu. Provinciál chtěl městu klášter jen pronajmout, ale město jej chtělo prostě koupit. Jen rozhodné provinciálovo „ne“ zabránilo konečné katastrofě. Od té doby však zůstali v Jihlavě jenom dva mniši a dobře jim jistě nebylo, když roku 1610 Jihlaváci kvardiána jednoduše z města vyhnali, protože prý odepřel složit nějakou přísahu.

Střetnutí stran

Od roku 1600 se napětí mezi protestanty a katolíky rok od roku zvětšovalo. Po císaři Maxmiliánovi nastoupil jeho slabý syn Rudolf II., za něhož začala přesilová hra. Napřed se vzbouřili proti vládě protestanté v Uhrách a katolíky násilím umlčeli. Pak, když se Matyáš pokusil donutit neschopného bratra k rezignaci a zabral mu Moravu, využili situace zase protestanté čeští. Zachránili sice Rudolfovi český trůn, ale jen za cenu náboženského převratu. Majestátem z roku 1609 se stali vedoucím náboženstvím v zemi a pak už ani současně vydané Porovnání – zavádějící ochranu pro katolickou menšinu – nemohlo zabránit, aby během doby katolíci nebyli docela potlačeni.

Rudolf s tímto násilím nikdy nesouhlasil, ano pokusil se jeho výsledky zvrátit tím, že chtěl pomoci svému příbuznému, biskupu pasovskému Leopoldovi na český trůn, ale neuspěl. Musel rezignovat a brzy nato zemřel (1612).

Pak nastoupil Matyáš. Za něho se katolíkům přece jen trochu ulevilo, i když ne mnoho. Majestát sice nemohl zrušit a musel se dívat, jak se protestanté hlučně organizují, ale kde mu to zákon dovoloval, pomáhal katolické menšině. Tak jmenoval samé katolíky do úřadů, jejichž obsazování bylo jeho právem a všemožně pomáhal církvi udržovat pozice. V tom mu byl velikou oporou premonstrátský opat strahovský Jan Lohelius. Opat Lohelius má velkou důležitost i pro jihlavské církevní dějiny. Tak jako předtím Zábrdovický Schönauer, tak nyní on se ujal vřaku ztroskotané želivské kanonie a hleděl jej připoutat zase k řádu. Již roku 1591, dva roky po smrti Schönauerově si vyžádal jmění želivského kláštera pro sebe, údajně k vydržování nového strahovského semináře pro výchovu řádového dorostu i jiné pražské mládeže. Na radu nejvyšších zemských úředníků mu císař dal v české kanceláři vystavit pro budoucnost veledůležitou listinu: všechno želivské jmění jak v království českém tak v markrabství moravském se všemi právy duchovními a časnými bylo navždy a absolutně předáno klášteru strahovskému. Byla to sice i právní likvidace Želiva, ale to, co ještě z kláštera zbylo, ocitlo se nyní v pevných rukou. – Tímto aktem i patronátní právo jihlavské přešlo na strahovský klášter a Jihlava napříště neměla již s Želivem nic společného.

Tato přesilová hra se roku 1618 změnila v tragickou třicetiletou válku. Začalo to v Praze na Hradě, kde 23.května protestanté vyhodili z oken místodržící a zahájili povstání, jehož cílem bylo svržení habsburské dynastie a připojení českých zemí k luterskému severu (luteránskému). Co výbuchu bezprostředně předcházelo (zboření nebo zavření evangelických kostelů postavených na katolické církevní

půdě) bylo jen záminkou k akci již dávno připravované. To, co následovalo, zajímá naši jihlavskou historii jen jako rámec. Povstání skončilo naprostým vítězstvím Matyášova nástupce Ferdinanda II. na Bílé Hoře u Prahy dne 8.listopadu 1620. Touto jedinou bitvou byla česká protestantská kapitola definitivně uzavřena a s ní i jihlavské protestantství dostalo smrtelnou ránu.

P o B í l é H o ř e

Uprostřed dlouhé, obě strany vysilující války se odehrával proces rekatolizace českého národa. Neobešel se bez násilí.

Čtyři měsíce po vítězství na bělohorské pláni byli pozatýkáni vůdcové povstání, vsazeni do žaláře a pak postaveni před soud. Zde se nedělal rozdíl mezi protestanty a katolíky. Represe byla čistě politická. V červnu 1621 bylo 27 těchto vůdců v Praze popraveno. – Následujícího roku přišel generální pardon, ale podmíněný tím, že se viníci přiznají a podstoupí dobrovolnou konfiskaci majetku. A to byl jistě hlavní účel; šlo o to zbavit protestantskou šlechtu majetkové základny a tak rázem zlomit všechnu její moc. To se i skutečně stalo a majetek takto propadlý státu byl převeden postupně do rukou těch, kdož pomáhali Ferdinandovi v jeho boji.

Roku 1622, když se poměry poněkud stabilizovaly, začala se rozjíždět i rekatolizace země. Napřed se jen napravovaly škody napáchané na Církvi v době předchozí, pak se panovník rozhodl protestantství potlačit úplně, stejně jako v Německu potlačili protestanté katolictví.

Roku 1624 byli vypovězeni ze země evangeličtí kazatelé. Roku 1627 tentýž osud stihl všechnu protestantskou šlechtu a svobodné měšťany, pokud se rozhodli setrvat při své náboženské vyznání. Poddaný lid nesměl opustit zemi, nýbrž měl se srovnat ve víře se zeměpánem. – Byl to proces drastický a prováděl se podle zákonů stanného práva. Církevní místa sice radila císaři k umírněnosti, ale byla válka, protestanté samozřejmě byli duchem a srdcem na druhé straně a jásali, kdykoliv se nepříteli podařilo proniknout do země, proto císař zůstal neoblomný a ze své strohosti nic neslevil. – V tomto rámci se odehrávaly i další církevní dějiny jihlavské.

J u s p a t r o n a t u s

V Jihlavě se po Bílé Hoře mnoho nezměnilo. Sem tam byl někdo uvězněn, ale celkem život ve městě plynul jako dříve, jen s tím rozdílem, že byla válka.

Farní kostel svatého Jakuba byl v roce 1618 okupován protestanty, na faře bydleli protestantští pastoři a město žilo po protestantsku. Katolická duchovní správa přestala existovat a katolíci teprve po bělohorském vítězství mohli zase zvednout hlavu a oficiálně žít. Kdo jim však poskytoval duchovní asistenci nemůžeme říci. Snad někdo do města dojížděl.

Ovšem na radnici si byli jistě dobře vědomi, že premonstráti neupustili od svých práv a že je budou dobývat zpět. Pro ten případ mohla Jihlava hájit jen jedinou tézi: že zde nastalo dobou právní promlčení.

Zatím na Strahově skutečně mysleli na obnovení všeho, co kdysi řádu náleželo. Museli být opatrní, protože válka ještě neskončila, ale odkládat také nechtěli. – Po Bílé Hoře stál v čele premonstrátů strahovský opat Questenberg. Ten již začátkem nového roku 1621 měl v rukou nové potvrzení od Ferdinanda, že všechna želivská práva i majetek patří nyní Strahovu a na tom základě začal jednat.

S želivským panstvím to nebylo příliš těžké. Paní Magdalena Trčková, rozená Lobkovicová, která právě panství držela, ale jen jako hypotéku, byla ochotna hypotéku zrušit za obnos 11.000 zlatých. Opat obnos sehnal a tak guvernér Karel Lichtenstein ho mohl brzy uvést ve skutečné držení kláštera. Zatím sice na obnovení kanonie nebylo pomyšlení, ale aspoň tam poslal ze Strahova premonstráta Václava Althause jako administrátora.

Horší to bylo s Jihlavou. Ta, jakmile opat přišel s nároky na obsazení fary, hned prohlásila, že Strahov si snad mohl dělat právo na želivské panství, ale jihlavský patronát, že patří právem promlčení městu, neboť klášter už více než 100 let faru neobsazoval.

Opatu nezbylo, než předat záležitost císařskému soudu. Ferdinand ustanovil 18.ledna 1622 komisi, která měla zjistit, jak skutečně jihlavská situace vypadá, Nato si předvolal obě sporné strany k výsledku do Mikulova na 10.února. Ale v tom si jihlaváci uvědomili, že nemají pohromadě dost dokladů a prosili o odklad. I ten jim byl povolen a nové stání odročeno na 3.dubna.

Strahovští byly ve zřejmé výhodě, protože opat měl po ruce sbírku památných listin od dávné kupní

smlouvy až po poslední již císařem vydané potvrzení o převodu želivských práv a majetku do vlastnictví strahovského kláštera. Jihlavští naproti tomu neměli po ruce téměř nic. Přesto však ještě nebyl vynesena rozsudek, jelikož zástupci města tvrdili, že doma v Jihlavě existují dostatečné důkazy o tom, že v jejich městě nastalo promlčení. – Bylo tedy rozhodnuto zřídit podkomisi, která by věc vyšetřila přímo na místě.

Nyní Jihlava předložila z městského archivu vyňatý katalog predikantů, pak jistě potvrzení papeže Bonifáce a pamětní spis jednoho starého občana, z něhož mělo plynout, že duchovní správa města byla od více než 100 let v rukou evangelických duchovních. Předložené doklady byly podrobeny rozboru, ale byla jim upřena průkazná cena.

V katalogu predikantů byla u jména Jan Rohrbacher nalezena poznámka, že to byl katolický kněz. Tím řetěz nepřetržitých 100 let padl. Mimo to opat oslabil též jihlavských důkazem, že město se za Fernidanda i za Maxmiliána pokoušelo dosáhnout převodu patronátního práva na sebe, ale vždycky to královské úřady zamítly s poukazem, že ke kostelu patří nezrušitelné nadace, které by tím byly vystaveny zapomenutí a neplnění. – Také ona listina papeže Bonifáce nemohla přicházet v úvahu. Týkala se ne kostela jako takového, nýbrž práv města na dva oltáře, které město zřídilo jakožto zbožné nadání. – A onen pamětní spis jednoho starého občana byl zamítnut úplně, protože to byly soukromé zápisky bez úřední ceny. – Poslední důkaz opatův byl velmi průkazný a nebylo možno se mu vzepřít. Poukázal na to, že když v Jihlavě někdo zemře a má se mu zvonit velkým zvonem, pokaždé musí pozůstalí za to zaplatit opatu jeden tolar. Platí-li jej jihlavci a bez odporu, pak jistě uznávají opata za patrona a nemohou to popřít.

Důvody, o něž Jihlava opírala své domnělé patronátní právo, byly skutečně chabé, takže výsledek nemohl být jiný, než jaký opat očekával. Rozsudek vyzněl v jeho prospěch a císař hned dopsal moravskému místodržícímu kardinálu olomouckému Františku Dietrichsteinovi, aby jej provedl a premonstráty uvedl v držení jihlavské fary. Dopis byl psán 7.září 1622 a 1.října došlo k jeho provedení.

Restituce

První den v říjnu 1622 přijel do Jihlavy opat Questenberg. Provázeli ho císařští komisaři, kteří měli provést ve městě rozsáhlou reorganizaci. Několik dní se jednalo, pak 6.října došlo ke změnám na radnici i na faře. Rychtářem byl jmenován Jan Haidler a celá dosavadní městská rada byla vyměněna za lidi spolehlivé. Také u svatého Jakuba se pohly vody. Oběma tam usedlým predikantům Pavlu Schoertovi a Augustinu Pauspertlovi bylo intimováno, aby odevzdali opatovi matriční knihy a faru opustili.

Nezbylo než poslechnout. Matriční kniha byla na faře jen jedna a obsahovala dvojí zápisy: oddací od 1.ledna 1599 do 31.prosince 1621 a křestní od 1.ledna 1599 do dne odevzdávky. Pohřební matrika prý se nevedla. Kam přišly snubní zápisy posledního roku, nikdo nevěděl.

Téhož dne nastoupil i první pobělohorský premonstrátský farář. Byl to Čech z kláštera v Louce u Znojma a jmenoval se Jan Hloušek. Měl také zastávat funkci kaplana při svatováclavské kapli, což by nasvědčovalo tomu, že už i dříve měli Češi v Jihlavě zvláštního kněze.

V jakém asi stavu našel P.Hloušek faru a kostel? Evangelíci jistě vnitřek kostela hodně zjednodušili, takže se můžeme domnívat, že nejedna historická památka tehdy vzala za své. Ztratila se i řada bohoslužebných předmětů i mnohá zbožná nadání vzala za své. Opat ve své úřední zprávě o předání kostela neopomenul pana moravského místodržícího na tuto okolnost upozornit, ten zase o tom uvědomil císaře a císař poslal do Jihlavy přísný ferman, aby se po věcech pátralo. Nový rychtář byl vybídnut, aby v pátrání stál pevně při opatovi a kdo by se opovážil něco zatajovat, měl vědět, že upadne v nemilost Jeho Majestátu. Také bylo nařízeno pátrat po náležitostech jihlavského špitálu.

Současně s těmito nařízeními přišly i od pana kardinála i instrukce, jak se zatím chovat k evangelíkům. Jihlavští se totiž v této věci obrátili přímo na císaře a bylo třeba věc nějak upravit. – Kardinál tedy jménem císaře psal do Jihlavy, aby napříště občané pro křest a oddávky chodili výlučně ke katolickému městskému faráři (nikam ven), ostatní svátosti zatím mohli přijímat od svých pastorů. O pohřbech bylo ustanoveno, aby se v Jihlavě zachovávala praxe olomoucká a brněnská: protestanté smějí pochovávat své mrtvé podle svých zvyklostí a se svým pěveckým sborem, ovšem bez katolického kněze a bez vyzvánění. Při obřadech nesmí být nic, co by uráželo katolickou církev. Hned však bylo poznamenáno, že toto nařízení má prozatímní cenu.

Protestanté, vyloučení z farního kostela, drželi se nyní kostelů vedlejších: hřbitovního kostela sv. Ducha, dále starého kostela sv.Jana a špitálního kostelíka sv.Jiří. Ale ani ty neměli si ponechat. 1.února 1623 přijel do Jihlavy císařský komisař Hynek Ladislav z Weitmühle a všechny tyto kostely vydal do rukou faráře.

Rekatolizace

Vydání všech jihlavských kostelů do rukou katolíků (vráceny byly i kláštery a kostely minoritům a dominikánům) bylo jen úvodem k dalším opatřením.

V září 1623 byli vypovězeni protestanští pastoři také z jiných far jihlavského okolí a fary obsazeny katolickými duchovními. Tak tomu bylo ve Vyskytné, v Štokách, ve Stonařově, ve Vílanci, v Rančářově a v Kostelci. Tím byli jihlavští evangelíci ještě více izolováni. – V říjnu rychtář vydal mocně do rukou dominikánského převora neprávem zabraný dominikánský statek v Rantářově a koncem téhož měsíce byla provedena čistka na jihlavském gymnasiu. Mistr Johanes Eberhardus musel ze školy ven, a s ním patrně další členové sboru.

Kolik mívala jihlavská fara kaplanů v dřívějších dobách nevíme, ale jistě nikdy nebyl farář na faře sám. Ani teď tomu tak nebylo. Třebaže strahovský konvent neměl lidí, našlo se aspoň provizorní řešení. Jako P.Hloušek byl vypůjčen z Louky, tak pro Jihlavu vypůjčen byl P.Gregorius Hayer z kláštera vildenského a oběma kněžím k ruce byl dán klerik, dosud nevysvěcený fráter Carolus.

To bylo první zacpání díry. Pak přišla systematizace: na podzim se P.Hloušek vrátil do svého kláštera a ze Strahova přišel definitivní farář P.Johann Khirn. Také páter Hayer se vrátil ke svým a místo něho půjčil sem tepelský klášter P.Jindřicha Puffa, který znal česky a tedy mohl nastoupit místo českého kazatele.

Roku 1624 přinesl další zostření boje proti evangelíkům. 29.února rychtář Haidler vyzval obyvatelstvo, aby všechny luteránské knihy přineslo na faru. Do jaké míry se podařilo tento odiosní ferman provést, nevíme, ani jaký osud knihy potkal. Asi byly spáleny.

Než fara nesloužila v té době jen potlačování protestantství, byla také důležitým střediskem sociální pomoci slabým. Byla válka a za války bída jen kvete. Na Zelený čtvrtek roku 1624 se rozdávaly podpory chudým. Kolik jich muselo být a jak o podporu stáli, můžeme si představit z toho, že vzali faru tak zběsilým útokem, že při nastalé mačkanici 4 osoby byly na smrt ušlapány.

Válka přinášela s sebou i jiné bolesti. Jen co oko trochu pookřálo o Božím Těle, kdy poprvé zase po mnoha letech vyšly do průvodu všechny cechy se svými prapory, jihlavské náměstí se hemžilo císařskými rejтары, kteří se pak jali po domech rekvírovat kdeco. A poněvadž se jim zdálo, že město není k nim dosti vlídno, zajali a celé dva dny na radnici samé věznili o chlebě a vodě radního, který měl tyto věci na starosti. – A v létě bylo ještě hůř.

V srpnu vypukl mor. I fara tehdy téměř celá vymřela. Zemřel tepelský P.Jindřich Puff. 20.srpna vydechl fráter Carolus, tři dny nato se rozloučil s životem i farář P.Johann Khirn. Naživu zůstal jen ještě fráter Erhardus, kterého sem poslali ze Strahova, aby se ujal hospodářství. Ale i on se na smrt roznemohl.

V té tísní putoval na Strahov dopis podepsaný purkmistrem a celou radou, v němž stála tato slova: Jelikož i fra Erhardo leží na smrt nemocen, prosíme, abyste nám poslal nového duchovního správce. Jsme jako opuštěné stádo: bez fary, bez kněze, bez pastýře, právě v této chvíli všeobecného umírání, když bychom toho tolik potřebovali. Prosíme proto Vás, jakožto zákonitého kolátora, abyste faru osadil jinou kvalifikovanou osobou. Kdyby si ošklivila bydlet na faře, jsme ochotni vyklidit nějaký jiný dům, aby se nám také morem nenakazila, Dáno v Jihlavě 23.srpna 1624.

Vymření farního duchovenstva ve službách města muselo vzbudit jisté sympatie u občanstva i protestantského. Společné útrapy sblížují. Tím se připravovala půda pro plodnější apoštolát v budoucnosti a jistě se smíme domnívat, že mnoho evangelíků, zvláště z řad chudiny konvertovalo i dobrovolně ke katolické víře. Škoda, že válečné události vedly i nadále k zostřování boje proti víře evangelické.

Po smrti Khirnově zůstala fara půl roku neobsazená a Jihlava prakticky bez kněze, protože eventuelní výpomoc z okolí nemohla mnoho znamenat. Strahov prostě neměl, koho by do Jihlavy poslal. Až koncem ledna 1625 přišel sem z kláštera windbergského P.Augustin Kotzauer a o dva měsíce nato, v březnu půjčil sem klášter hradištský u Olomouce nějakého P.Paula, aby se ujal funkce českého kaplana. Byl zde jen na skok a brzy se vrátil zpět, - kronika praví, že „živ“ – a na jeho místo přišel ze Strahova rodilý Jihlavák P.Zikmund Darn. Ale nebylo mu souzeno dlouho se radovat z pobytu v rodném městě. Následující zimu v půli ledna jel na voze do Želiva, spadl, zapletl se mezi kola, takže si polámal obě nohy a tři dny nato v Želivě zemřel. Kdo po něm přišel, bohužel nevíme.

Konec luterství

Rok 1626 byl ve znamení velikých násilností páchaných na evangelickém obyvatelstvu města. Vláda

se rozhodla potlačit nyní protestantství ve svých zemích úplně a vydala k tomu příslušné rozkazy nižším úřadům. I v Jihlavě nastaly luteránům přehořké časy.

Rychtář Haidler odnímal zatvrzelým občanům živnosti a zavíral jim krámy. Jejich domy pak zatěžoval šesti až sedmi vojáky. – V Jihlavě leželo tou dobou 7 praporů vojska a město je muselo žít. Hlavní tíže této kontribuce padla tedy na bedra evangelíků, kteří nemajíce ani z čeho žít, byli tak hnáni do zoufalství. Měli na vybranou buď se obrátit na katolictví nebo si hledat obživu někde v Německu. Velmi mnozí rozhořčení tímto jednáním, volili to druhé.

Město se vyliďňovalo a nezabránil tomu ani kardinál Dietrichstein, který přijel osobně do Jihlavy a měl na náměstí před občanským domem, kde nyní stojí kostel sv. Ignáce, k shromážděným občanům 29.srpna kázání. Mluvil jako biskup, dojemně.

Prosil, aby lidé v pokoji přijali katolickou víru, ne jako něco cizího, nýbrž jako víru, kterou vyznávali jejich předkové a od které jejich otcové odpadli jen svedení špatnými kněžími, atd. Ale marně ukazoval lidu tvář dobrého pastýře, když současně byl královským místodržícím a jako takový musel dbát na provádění císařských rozkazů. I když to činil mnohem šetrněji než laici, přece jen nemohl proniknout k srdci a získat je pro pravdu. Násilí zatvrzuje.

Největší utrpení postihlo majetnou třídu městského obyvatelstva – jihlavský patriciát, jemuž patřily přední, nyní už renesančně postavené domy. Nejedna potomek starobylého, po staletí v Jihlavě usazeného rodu, musel v té době do vězení anebo zametat veřejně náměstí, až se nakonec zlomil a než by takto žil, raději se rozhodl majetek opustit a odejít z města i ze země. – Bohužel farář Kotzauer nejen že nemohl nic proti tomu represivnímu kursu dělat, ale ještě musel podle vyšších rozkazů výkonu císařských nařízení asistovat, což mu ovšem na sympatiích nemohlo přidat. Jaký byl jeho intimní postoj k věci, nevíme. Kronika o něm praví, že „věrně řídil svou farnost“ a že za jeho vlády „město přešlo z větší části zpět k pravé víře“.

Tak byla Jihlava znovu pokatolitištěna. Patriciát zmizel a ostatní méně zámožné obyvatelstvo se už snadněji podrobilo nutnosti. V dalších generacích proces přerodu smýšlení postupoval velmi rapidně, k čemuž přispělo nemálo zavedení nových řádových institucí do Jihlavy.

Když kardinál Dietrichstein kázal na jihlavském náměstí luteránům a vyzýval je, aby dobrovolně přijali katolické náboženství, za jeho zády už se rýsovalo staveniště otců Jesuitů, kteří rok před tím (1625) přišli do Jihlavy, zřídili zde katolické gymnázium a položili základ k novému kostelu svatého Ignáce a ke koleji, která měla městu vychovat novou inteligenci. Kostel měl být zatím provizorní, ale to nevadilo. Důležité bylo začít a pomáhat dát městu novou katolickou tvář.

Tři roky po jesuitech přišli do Jihlavy ještě kapucíni a i oni se dali čile do práce. Jim město přidělilo stavební místo pro kostel a klášter v místech nynějšího divadla.

Uprostřed války

Po násilném náboženském převratu v Jihlavě bylo třeba rychle zahojit rány a naplnit město novým náboženským životem. Věříme, že i v této věci byl P.Kotzauer věrným knězem Církve a že se snažil, aby brzy byly všechny násilnosti zapomenuty.

Kardinál Dietrichstein také na Jihlavu nezapomněl. Hned roku následujícího (1627) přijel sem v létě znovu a měl zde 27.července svaté birmování. Jistě při té příležitosti neopomenul udělit faře a všem třem dalším řeholním komunitám příslušné direktivy, aby náboženský život zdárně pokračoval.

P.Augustin Kotzauer zde působil ještě tři roky. Pak ochuravěl a v červenci 1630 se vrátil do Windbergu, kde roku 1634 zemřel. Na jeho místo nastoupil strahovák P.Jindřich Hulsmann (1630–1634). – Rok po jeho nastoupení přijel do Jihlavy světit biskup olomoucký Preiner vykonat rekognici oltářů a zjistit, zda nebyly v době protestantské porušeny oltářní kameny kryjící ostatky svatých. Nic takového se v Jihlavě nezjistilo, takže oltáře byly prohlášeny za způsobilé, aby se na nich celebrouvalo. – Od dalšího roku 1632 dal biskup olomoucký dovolení, aby se směla i na hřbitově v kostele sv.Trojice sloužit mše sv. Asi tam ještě nikdy nebyla. Oltář měl být přenosný.

P.Hulsmann měl kaplana P.Jana Röchledera. Zajímavé. Zemřeli oba tentýž den – 29.února 1634 – oba téhož dne – 3.března byli pochováni do krypty před prvním stupněm hlavního oltáře.

Nový farář přišel za měsíc – 9.dubna. Jmenoval se P.Berthold Heros (1634– 1640). Byl prý to člověk „horlivý, výmluvný, neúnavný a od většiny farníků milovaný, takže mnozí o něj plakali, když se dověděli, že se má vrátit na Strahov“. Z jeho funkční doby se zachovala jediná zpráva: 8.února 1637 se jistý mladík vloupal do svatostánku, vysypal svaté hostie a ciborium ukradl. Ale neutajil se. Byl chycen, ruka mu byla

uřata a on takto potrestán byl ještě oběšen.

Po odchodu P.Bertholda přišel do Jihlavy za faráře P.Tobiáš Walthemius (1640–1643). Za jeho vlády musel dělat olomoucký biskup Leopold Vilém v Jihlavě pořádek mezi farou a jesuity. Šlo o pohřby členů náboženských bratrstev. V Jihlavě byly dvě takové zbožné instituce: ve farním kostele Bratrstvo Božího Těla, u sv. Ignáce družina Panny Marie (titulu Očišťování). Bylo stanoveno, že když půjdou na pohřeb členové bratrstva mariánskému sodálovi, budou mít jako hosté přednost před sodály a naopak, když půjdou sodálové na pohřeb členu bratrstva Božího Těla, budou mít zase oni přednost. Dále sodálové nebo bratří půjdou hned za mužskými příbuznými nebožtíka, sodálky a sestry za ženskými příbuznými. A kdyby nebožtík byl členem obou těchto náboženských sdružení, přednost bude mít to, do něhož dříve vstoupil. – Nyní na žádost, případně stížnost OO.Jesuitů biskup ustanovil, že se má dovolit, aby sodálové svému údu vystrojili pohřeb po svém způsobu: aby se sodálové mohli po smrti svého člena nebo členky sejít ve své oratoři a odtud jít průvodem do domu nebožtíka a s rozžatými svícemi doprovázet ho hned za příbuznými, případně sami ho k hrobu nést a jeho rakev znakem družinským pokrýt, dále aby směli po boku rakve 6 rozžatých lamp nést. – A aby nenastaly spory v případech, kdy někdo byl členem jedné i druhé instituce: v takových případech ať se v precedenci obě střídají.

P.Tobiáš Walthemius zemřel 3.listopadu 1643 a pohřben taktéž v chóru kostela sv.Jakuba.

Nyní se ujal kormidla P.Theodor Hulsmann (1644–1647). Nastoupil právě na nový rok a věru měl těžké farářování. V roce následujícím dobyli Švédové města a pevně se v něm usadili. Krutý plukovník Oesterling dal i faráři cítit, jak tvrdá je švédská bota. Faru a kapli sv.Václava, stojící těsně na hradbách za kostelem dal jednoduše strhnout a srovnat se zemí, prý ze strategických důvodů. Dále si poručil, aby mu jihlaváci postavili protestantský kostel. – Městská rada se tomu vzepřela a ani to nebylo proveditelné. Oesterling se tedy rozhodl obsadit k tomu účelu některý městský kostel. Napřed se pokusil u svatého Jakuba, ale farář se postavil na odpor, načež byl hrubě ztýrán. Když to nevyšlo vynutil si násilím vstup do kostela minoritského a uvedl tam i svého luteránského kazatele. Minoriti to museli vzít mlčky na vědomí.

V nastalé společné nouzi se město uvolilo faráři nouzově pomoci. Jelikož stará fara byla z velké části zbořena a jen dvě místnosti zůstaly faráři k dispozici, od nové fary pak musel farář všechny klíče odvést Švédům, město povolilo premonstrátům, aby se nastěhovali do domu českého písaře a do domu, kde bydleli varhaník a trubač (oba byly toho času prázdné), ovšem pod tou podmínkou, že oba domy zůstanou trvalým majetkem obce a budou vráceny ihned, jen co se budou moci kněží nastěhovat do svého. Farář rád všechno stvrdil svým podpisem 28.listopadu 1646 a byl rád, že v nastalé zimě nebude muset bydlet na ulici. – Nová fara byla prý zřízena roku 1634. Je to ta část bližší zahradě a sakristii. Ovšem v době švédské okupace nebyla ještě v takovém stavu, aby se v ní bydlelo. Teprve po válce byla dána do provozu a farář se do ní nastěhoval se svými kaplany. Říkalo se jí Prelaten Haus (prelatura). Snad na tom místě už dříve něco stálo, co sloužilo v době, kdy jihlavský farář býval i želivským opatem, jako opatství.

P.Theodor Hulsmann zemřel 27.března 1647, prý následkem onoho ztýrání, kterému se mu dostalo od Švédů.

Nyní se stal jihlavským farářem P.Erasmus Kölbelius (1647–1648). Moc se mu asi do Jihlavy nechtělo, protože byla ještě plná Švédů a k tomu se Švédí začínali necítit bezpečni. Však ještě krátce před jeho příchodem vypálili dva kostely: svatého Jana Křtitele a špitální kostel sv.Jiří (29.května 1647). Nový duchovní správce se snažil s okupanty vycházet a něco málo pořídil. Tak vymohl, aby se při pohřbech místo zvonění mohlo používat aspoň dřevěných nástrojů jako o velikonocích, ale víc na nich vymámit nemohl. Ano, Švédí tak zahořkli vůči obyvatelstvu, že kázali dominikánům shodit kostelní střechu u sv.Kříže a premonstrátům rozbořit novou faru, ač ta skutečně nestála nikomu v cestě.

Ještě, že brzy přišlo osvobození. Přitáhl k Jihlavě císařský velitel generál Buchheim a právě na svátek Neposkvrněného Početí Panny Marie města dobyl (8.12.1647).

Ale ani tehdy ještě nebylo strachu konec. V létě následujícího roku 1648 se Švédí zmocnili Prahy (Malé Strany a Hradčan) a jen zpráva o uzavření westfálského míru zabránila, že se nezmocnili Prahy celé. Ale pak přece jen začal mír a lidé začali trochu žít.

P.Kelbelius v adventě 1648 odešel zase na Strahov a do Jihlavy přijel tam odtud jihlavský rodák P.Bernard Sutor, vulgo Schuster (1649–1656). Kronika o něm praví, že to byl muž „horlivý ve vykořeňování neřestí a v štípení ctností, velmi zbožný a dbalý jak duchovní správy tak církevních práv, ale svým rodákům nevalně milý“. Čím se jim znelíbil, zůstává nám utajeno. Ale již vyjmenované vlastnosti vždycky stačily, aby si člověk nadělal nepřátel dost. – Válka byla skončena, dílo katolické obnovy, válkou přece jen mařeně, dostalo novou vzpruhu, přitom duch protestantské minulosti ještě nevymizel. Kdo by se divil, že všelicos v

Jihlavě skřípalo. Ale již nebyla naděje na revadně. O několik roků později byla Jihlava již skutečně katolická. P. Bernard Sutor byl jistě schopný muž, když ho premonstráti 22. května 1656 zvolili opatem.

P o v á l c e

Než vraťme se ještě do let těsně po třicetileté válce. Tehdy bylo těžké být v Jihlavě farářem a nikde nazavadit. Nad farářem byly ještě vyšší úřady, např. biskupský, a jim musel referovat a jejich vůli prosazovat.

Tak v červnu roku 1649 mu psali z Olomouce mimo jiné, proč jihlavský magistrát v záležitosti nějaké ženy obžalované z čarodějnictví, žádá si vyjádření od kněží, když ví, že je to delikt, na který je trest smrti a kněz by byl účastí na takovém ortelu s hlediska církevního stížen iregularitou. Ať tedy nechají kněze na pokoji a rozhodnou si takovou věc podle svého práva. – Tlumočil-li P. Sutor magistrátu olomouckou poznámku doslova, nemohl se pánům zavděčit.

Také otázka nedělního a pracovního klidu vnesla jistě do poměru faráře a měšťanů hodně nelibosti. Konsistoři se doneslo, že se v Jihlavě o nedělích a svátcích konají trhy a že jsou otevřeny krámy, což narušuje účast věřících na bohoslužbách. Farář dostal příkaz žádat od magistrátu dodržování zákonů. Ani tím si jistě velkou oblibu nezískal.

Byly ještě jiné odíózní věci, které farář musel dělat a které ho stavěly do špatného světla. Tak v srpnu 1650 dostal rozkaz, aby okamžitě zakázal činnost všem učitelům na triviálních školách, pokud nemají od biskupa k tomu oprávnění a neposlušné, aby oznámil konsistoři, která se už postará, aby byly císařské rozkazy respektovány. – O týden později zase přišel přípis, poslaný přes telečského děkana, ve kterém se hovořilo o tom, že v diecézi ještě na mnohých místech je mnoho úředníků a zvláště učitelů, kteří nejen že jsou nekatolíci, ale ještě i utvrzují podané v odporu k Církvi a že je třeba tyto kopřivy a bodláky z vinice Páně vyplet. Proto se nařizuje všem farářům, aby provedli bez hluku průzkum a zjistili, na kterých panstvích takoví lidé jsou, kdo to jsou a jaké mají zaměstnání. Tyto osoby pak je třeba oznámit biskupské konsistoři a také místa, kde se objevují tajní protestantští predikanti. Seznamy je třeba do 4 týdnů přes děkana poslat konsistoři.

Kněží namnoze dělali, jako by byli hlouzí. Proto hned po příchodu relace biskupské kurie vyjádřili telečskému děkanovi podivení nad tím, že jen někteří rozkazu uposlechli a naporučila mu, aby tedy všechny faráře svolal na jihlavskou faru a tam jim jasně rozkaz znovu přečetl a toto vyřídil: každý farář je povinen sepsat svůj vlastní seznam nekatolíků žijících na jeho území, nehledět při tom na žádnou osobu ani na úřad, ale poctivě vypsát pravý stav věcí. A kdyby neměl ve farnosti žádného nekatolíka, také to musí napsat na zvláštní list a pravdivost prohlášení stvrdit svým podpisem.

V říjnu zas přišel přípis ohledně jihlavských škol. V Olomouci byli toho mínění, že napřed je třeba písemně podat důvody, které mluví pro jejich zrušení a také taktně se dotázat magistrátu, jaké je jeho stanovisko. – Záležitost nebyla docela jasná. Farář měl námitky hlavně proti řediteli německé triviálky, že je podezřelý z nekatolického smýšlení a že dává dětem učit se nekatolický katechismus. – Konsistoř předložila případ moravskému podkomořímu a ten snad byl v Jihlavě zjistit situaci na místě. Vyšlo najevo, že sám císař dovolil, aby si kdosi v Jihlavě zřídil školu soukromou, protože farní prý potřebě nestačila. Podkomoří dokonce uznal, že by měly být takové nefarní školy ve městě dvě. – Fara neměla pravděpodobně nic proti tomu, ale trvala na tom, aby obě školy nefarní byly podle zákona podřízeny jejímu skutečnému dozoru. V tom byla utvrzována konsistoř a proti tomu nebylo možno nic namítat. Podle zákona od faráře záleželo i přijímání a propouštění učitelů a město mohlo mít v této věci jen podřízenou pravomoc. – A tak nakonec se nestalo nic jiného, než že magistrát uznal stanovisko fary a biskupského úřadu za správné.

Olomoucká konsistoř si držela školy pevně v rukou. A dohlížela pilně, aby všichni učitelé museli uznávat její autoritu. V květnu 1651 nařídila děkanům, aby si dali od všech učitelů ukázat písemné pověření k vyučování i prokázat celé své učitelské kurikulum. – Ale i jinak zvykala kněze na tuhou kázeň. Tak poručila, že matriky musí faráři vést sami, nanejvýš kaplanům je mohou svěřit a v tom případě ještě každý měsíc revidovat.

Dodržování zákona žádala konsistoř od každého. Tak roku 1652 nějaký Johann Scheider na svátek svaté Anny vystřelil na kteréhosi dominikána pistolí. Nevíme, do jaké míry to bylo zaviněno, ale apelační soud v Praze mu uložil za pokání, aby při mši svaté klečel v kostele před oltářem s rozžatou svící v ruce. Jen se to v Olomouci dověděli a hned letěl dopis do Jihlavy a v něm se přísně zakazovalo něco takového připustit. Důvod byl pádný: „V olomoucké diecézi nemá světský soud žádnou pravomoc nad kostely“.

V roce 1653 si začal jihlavský magistrát dělat právo na zvony. Farář se v té věci obrátil na konsistoř a odtud přišel docela jednoduchý recept: Dát zvony pod zámek, nikoho k nim nepustit a pánům na radnici vyřídit, že pan biskup příležitostně neopomene říci Jeho císařskému Veličenstvu, co si v Jihlavě dovolují.

Ale ani s řeholníky se konsistoř nemazlila. Tak jihlavští dominikáni byli voláni k pořádku, že prý neodevzdávají faře povinnou čtvrtinu štoly z pohřbu konaného v jejich kostele, jesuité a kapucíni zas, že si libovolně interpretují postní příkázání. Ať prý vezmou na vědomí, že je věc diecézního biskupa a ne jejich.

Zdá se, že dominikáni, jesuité a kapucíni byli v Jihlavě vzhledem k faře a ke konsistoři v opozici. P.Sutor měl pocit, že mu zacházejí do farních práv a stěžoval si na ně. 15.února 1655 byly poslány do Jihlavy hned tři kárné dopisy, každé komunitě jeden. Dominikánskému převoru bylo vyčteno, že proti rozhodnutí z minulého roku vodí dominikáni svá měsíční procesí po jiných ulicích a cestách, než bylo stanoveno, dále že během doby, kdy se v jiných kostelech koná kázání, oni si ve svém kostele zpívají německé písně, což lidi odvádí od slova Božího a konečně, že prý proti usnesení synody podávají po svatém přijímání lidem z měděného neposvěceného kalichu abluci.

Panu rektorovi jezuitů bylo vytknuto, že taktéž při procesích zvětšuje okruh, takže nakonec zabírá celé horní náměstí a že na Nový rok v 5 nebo v 6 hodin ráno kterýsi pater jezuita donesl do bytu svatého přijímání radnímu Johannu Scintillovi, což je jasné porušení farních práv a rozhodnutí posvátné kongregace obřadů.

Konečně i pan kvardián od kapucínů dostal svůj díl, že minulý rok na Hod Boží velikonoční podával svatojakubským farníkům ve svém kostele svatého přijímání, což je také porušením farních práv.

Řeholníci se však nedali, nýbrž odvolávali se na svá privilegia. Dominikán P.Fulgentius se dokonce nějak neuctivě vyjadřoval o konsistoři a kapucíni dokonce říkali, že jim konsistoř nemá co rozkazovat (i P. provinciál se tak nějak vyjádřil). Ale konsistoř se nedala také a farář nařídila oznámit lidu, že velikonoční svatého přijímání musí každý přijmout ve svém kostele, jinak nesplnil velikonoční povinnost.

Asi nezbylo než poslechnout, protože v té době se dávalo na velikonoční zpověď a přijímání písemně potvrzení a každý je musel mít, aby se jím mohl vykázat. Ani páni konšelé se nemohli z této povinnosti vyzout, ani žádný úředník nebo učitel. Proto se úzkostlivě každá odchylka od pravidla odmítala.

A v olomoucké diecézi teprve nebylo možno odmítnout. Vždyť biskup byl arcibiskup, bratr samého císaře. A nebyl jen biskupem ale i vojevůdcem. Dokonce nebyl ani na biskupa vysvěcen a vládl skrze své sufragány a administrátory.

Baroko

Vítězstvím katolicizmu začal se u nás uplatňovat zcela nový duch, hluboce odlišný od strohého luteranismu. Začínalo baroko svou vítěznou cestu českými zeměmi a poznamenalo ji i svými uměleckými díly. I Jihlava se začala barokizovat.

Nový opat Bernard Sutor po svém odjezdu do Prahy poslal Jihlavě místo sebe tamního aktuálního převora P.Richarda Liebholdta (1656–1663). Jím začíná řada farářů již typicky barokních, vystupujících s jistou pompézní okázalostí. Ukázala to už slavná instalace, kterou vykonal novoříšský probošt Engelbert a při níž slavnostní kázání přednesl stonařovský farář.

Za jeho vlády byl za městskými hradbami ležící hřbitovní kostel svaté Trojice roku 1661 zcela obnoven a zasvěcen svatému Duchu.

Z roku 1662 se zachovala punkta z vizitace, kterou dne 7.října vykonal substitut telečského děkana Vavřinec Rudavský. Vizitátor nařídil:

a) aby magistrát zřídil nějakou fundaci na udržování věčného světla, b) aby se za hlavním oltářem udělalo sacarium, c) aby byl z chóru odstraněn epitaf s nahotinou, d) aby se lavice pro ženy oddělily od mužských lavic, e) aby se svatojakubský hřbitov zavíral, f) aby sedmnáctek z jihlavského cla odváděný, vzhledem k jeho původnímu určení byl vynakládán pro kostel, g) chce-li městská rada dosáhnout svobodné pohřbívání na farním hřbitově, ať se zaváže trvale udržovat kostelní střechu, h) kostnice ať je lépe chráněna a zavírána, ch) magistrát ať dodržuje předpis, že v případě zasvěceného svátku se nesmí ve čtvrtek konat trhy.

Následujícího roku 1663 se farář Liebholdt odebral do Prahy na léčení, ale již v srpnu tam zemřel. Opat Vincenc Macarius poslal nyní do Jihlavy strahovského konventuála P.Milona Marquardta (1663–1671).

I jeho instalace byla podle vkusu doby. K slavnosti byl pozván pan purkmistr a celá slavná rada, ve 3/4 8 bylo dáno všem zvony první znamení, pak přesně v 8 druhé, delší, nato pan farář v rochetě a s kvadrátkem na hlavě se postavil před dveře farního kostela. Z kostela vyšel na práh instalátor P.Gotfrid Pornkreis, doprovázen dvěma kněžími a dvěma světloňosi, pan farář poklekl na připravené klekátko a modlil se

předepsaný žalm, nato mu pan instalátor odevzdal klíče od kostela a misál, zanotil Te Deum a už se průvod ubíral do chrámu. Zvony se všechny rozhoupaly, pak byla slavná mše svatá a nakonec také slavná hostina na faře pro pozvanou honoraci.

Z jeho farářování se nám zachovalo jméno jednoho jeho kaplana. Jmenoval se P.Alexius. Ale nevěděli bychom o něm, kdyby byl nepopletl nějaký sňatek nedovolenou asistencí, za což dostal od konsistoře houbovou a musel za trest na úmysl pana biskupa odsloužit zadarmo 6 mší svatých.

P.Milo Marquardt zemřel roku 1671, nevíme kde a za jakých okolností. Jeho nástupcem se stal P.Basil Schumann (1671–1691). Ani z jeho farářování nemůžeme uvést podrobnosti, protože se z té doby nezachovala žádná listina. Ale snad jeho postava trochu vynikne na historickém pozadí.

Byla to doba velikých nebezpečí a velikých vítězství. Císařem byl právě Leopold I. (1657–1705). Pokus nastolit také v Uhrách podobný režim jako byl u nás, skončil povstáním a tím, že se kalvínská Uhři spojili s Turky a Turci pronikli až k samé Vídni. Bylo bezprostřední nebezpečí, že se povalí až do našich zemí. V té úzkosti se volalo hlavně k Panně Marii Pomocnici křesťanů, uctívané v Pasově a jejíž kult propagovali hlavně kapucíni. Jistě ani Jihlava se nemohla jinak řídit, jak ostatně dosvědčuje obraz Pomocnice křesťanů na oltáři svatováclavské kaple u minoritů. – Turecká ofensiva se však zhroutila před Vídní roku 1683 a od té doby Turci stále ustupovali, až i Budín v roce 1691 padl do rukou císařských vojsk a tak i Uhry byly osvobozeny a rekatolizovány. Kdo by pochyboval, že P.Schumann všechny ty věci pozorně sledoval a každé vítězství císařských zbraní oslavoval velikým vyzváněním a zpěvem Te Deum.

V těchto válečných událostí v letech 1680–1689 se měnila scénérie horního jihlavského náměstí. Na místě bývalých měšťanských domů, např. domu Samuela Stubicha se zvedl do výše krásný barokní jezuitský kostel svatého Ignáce s dvěma věžemi a prostor kolem se začal uzavírat v jeden komplex patřící řádu Tovaryšstva Ježíšova. Mezera mezi kostelem a klášteřem dominikánů čekala už jen na stavbu koleje.

Kostel kapucínský, zasvěcený svatému Františku Asijskému, stavebně mnohem prostší a méně nákladný byl dokončen už v letech 1630–1632.

Postavením jezuitského kostela dostala Jihlava dnešní tvář a od té doby se na ní prakticky nic nezměnilo. Jen rok po dokončení kostela zmizel z náměstí pranýř a místo něho se zvedl k nebi krásný mariánský sloup, zamýšlený jako památník za Boží ochranu při velkém moru let právě minulých (1690).

Po P.Basilu Schumannovi měla Jihlava za faráře premonstráta P.Erasma Rupia (1691 – 1694). I on prožíval vzdalující se události turecké války, ale jinak z jeho doby nemáme zpráv. Zemřel 8.června, nenadále.

Vystřídal ho P.Fridericus Hailmann (1694–1702).

Jihlava Mariánská

P.Hailmann byl kněz svatého života, horlivý pastýř a veliký ctitel mariánský. – Lid ho nazýval „andělem míru“, protože se vyznamenával urovnáváním rozvaděných manželství.

Město tou dobou žilo plným náboženským životem. Mnoho k tomu přispívalo stále aktuální nebezpečí morové nákazy. Sloup stojící uprostřed horního náměstí byl tehdy beze sporu duchovním středem města, k němuž se upíraly oči všech, malých i velkých. – Město se už zasvětilo Neposkvrněné Panně Marii, dále svatému Josefu a svatému Šebestiánovi. Nyní si vyvolilo za městského patrona ještě svatého Františka Xaverského, apoštola Indie a zavázalo se slavným slibem za přítomné i nepřítomné, za tehdejší i budoucí obyvatele města, že bude slavit 20.leden, 19.březen, 25.červenec, 4.prosinec a 8.prosinec, jak se sluší na svátky svatých patronů a nedopustí, aby někdo tyto dny znesvěcoval služebnou prací.

Roku 1697 zbožný jihlavský rodák a ctitel mariánský Dr.Jakub Kielmann z Vídně za přispění pana Franze Stegerera složil obnos 700 zlatých florentských k založení nadace, podle které vždy v podvečer svátku Neposkvrněného Početí se měl konat ke sloupu průvod s dvěma korouhvemi, šesti ministranty a třemi kněžími a tam se měly zpívat loretánské litanie. – Nepodařilo se nám zjistit osud této nadace (obnos si prý vzali jezuité, nebo chtěli vzít), ale musela být později značně rozšířena, protože koncem 18.století fara byla povinna každou sobotu, dále před všemi mariánskými svátky městských patronů zpívat odpoledne u sloupu figurální litanie (farář Kuschel psal, že bez jakéhokoliv fundačního zisku).

Fundace byly tehdy v květu. Tak moravský nejvyšší zemský písař Antonín Pachta, pán Stříteže, Štoků, Jeníkova, Branišova a svobodných Dřevěných Mlýnů učinil zbožné nadání na zřízení zvonku umíráčku na městské věži u sv.Jakuba, aby občané vždy mohli vědět, že někdo umírá a potřebuje jejich modliteb za šťastné skonání. Městský zvoník byl povinen, jakmile dostal zprávu o umírání, zvonit po dobu pěti Otčenášů

a Zdrávasů a občané byli prošeni, aby se za svého občana pomodlili jednou Věřím v Boha. Také se zavázal za sebe a budoucí držitele Dřevěných mlýnů, že budou věžníkovi na věčné časy za tuto práci platit ročně 9 zlatých a zvonek udržovat v dobrém stavu. Opat Vít Seipl fundaci potvrdil, a to v Jihlavě 1.března 1698.

Mariánský kult jihlavský vedle tak častých průvodů k sloupu nebo jak se říkalo „k státní“ dostal další mocný impuls přistavěním mariánské osmiboké kaple ke kostelu svatého Jakuba. Stavěl ji P.Hailmann za peníze, které poskytl také Dr.Kielmann z Vídně. Stavba byla dokončena roku 1702 a stala se skutečně důstojným příbytkem starobylé gotické piety z druhé poloviny 14.století, která se nacházela prý v minoritském kostele.

Ale není růže bez trní, nebylo ani farářování P.Hailmanna bez obtíží. V noci 13.srpna mezi třetí a čtvrtou hodinou roku 1701 větrná bouře strhla velký kus měděné střechy z farní věže a odkryla oba velké zvony nepohodě. Farář žádal magistrát, aby přispěl na opravu střechy, ale magistrát odmítl. Znovu se vynořily staré bolesti. Radnice tvrdila, že věž je farní, má tedy škody hradit patronus nebo fara sama. Nemůže za to, že kostel je de facto chudý, snad nejchudší ze všech městských kostelů v moravském markrabství, takže sám nemá fondy potřebné ke krytí eventuelních škod. Ale farář má z tolika pohřbů, sňatků a křtů dost velikou štólu, proč by se neměla věc zařídit tak, aby něco z toho šlo na konto kostela jako takového? Jinde, kde je světský kněz, platí zákon, že část jeho majetku při úmrtí připadne kostelu. V Jihlavě ne. Zde odúmrtí připadne podle zákona klášteru, kostel z ní nedostane ani krejcar. K tomu věž je zavřená, lidi na vyzvánění si najímá a platí farář sám, (je jich při velkém zvonění třeba 7), kdyby aspoň při vizitaci mohlo město vyslat svého zmocněnce, aby směl být při revizi farních účtů, aby radnice věděla, jaký je skutečný stav kostelního hospodářství. – V tom smyslu psalo město konsistoři, ale nevíme, jakou dostalo odpověď. Patrně zápornou, protože konsistoř by byla nemohla dovolit, aby nad církevní revizí stále ještě super revize městská. Tak zůstaly věci, jak byly a farář musel střechu s přispěním Strahova zalátovat, jak mohl.

Farář Hailmann psal jeden čas také kroniku. Obsahovala události let 1694– 1698. Zmiňuje se o ní P.Siard Hladký, v kronice existující, slovy „ut videri potest huius libri parte 2a. asque pag. 28“. Snad jde zatím o neznámý svazek, ne jehož existenci ukazuje poznámka v Dokumenta Parochialia horum Tomus I., která začal psát P.Kuschel, a kde za pozdním uvedením Pachtovy nadace na zřízení umíráčku stojí: Aus sgeschrieben aus dem altem weis eingebundenen Libro Memorabiliu pte 2.pag.14. – Tak jak to zní měla existovat ještě nějaké pars 1a.

Pro úplnost třeba říci, že roku 1700 se začala stavět také zamýšlená jezuitská kolej mezi kostelem sv.Ignáce a klášterem dominikánů.

P.Hailmann nezemřel asi v Jihlavě, snad ani ne toho roku 1702, protože pohřben byl v Louce u Znojma. Po něm spravoval Jihlavu P.Adolf z Reifeldu (1702 –1706).

Ukázal se být důstojným nástupcem mariánského faráře, neboť si vyžádal od olomouckého biskupa pro všechny okolní faráře české i moravské, aby směli jednou za rok vést do Jihlavy k Panně Marii Bolestné proceství. V dovolovacím přípise se nazývá svatojakubská Pieta „, a gratiis impetrandis dilaudata“ (o níž jde chvalná zvěst, že je to socha milostná). Procesí si měl každý volit tak, aby nezanedbal své farní povinnosti. Tak se chrám svatého Jakuba stal poutním mariánským místem.

P.Adolf zemřel v Jihlavě a byl první z farářů, kterého uložili k poslednímu odpočinku do krypty mariánské kaple.

Jeho nástupcem byl P.Anselm Světelský (1706–1709), patrně Čech. Nezemřel v Jihlavě, nýbrž v Milevsku, a to r.1715. Na jihlavskou faru rezignoval pro nemoc.

Asi krátce před jeho odchodem byl na faře jako kaplan P.Blažej Štěpán. Měl nějaký nepříjemný případ. Dostal se do arestu v domě pana Pachtu při nějakém násilí. Co to bylo nevíme, ale násilí na něm spáchané vyšetřující komise neshledala být skutečným násilím a milý P.Blažej se jen k něčemu připlétl. Konsistoř pak nástupci P.Světelského přikázala žádat od Pana Pachtu nebo od jiné instance nějaký účinný zákrok proti společným pitkám.

Po P.Světelském se ujal osiřelý fary P.Ondřej Chen (1709-1715).

V létě roku 1714 se objevila znovu na Moravě morová nákaza. Kněží dostali z konsistoře direktivy, jak se mají chovat. Žádná mrtvola nesměla být pohřbena bez ohledání určenými lidmi, kdo zemřel na nakažlivou nemoc, měl být pohřben mimo normální hřbitov. Dále pro případ, že by někde vypukl mor a farář musel se věnovat nakaženým, aby nepřišel do styku se zdravými, dostali všichni kněží jurisdikci vypomáhat sousedům v péči o zdravé farníky. Aby se předešlo nákaze, bohoslužby se měly konat venku na volné prostranství.

Po P.Chenovi farářoval v Jihlavě P.Erasmus Retz (1715-1716). Nepobyl zde dlouho. Stal se

vojenským farářem a uvolnil místo P.Xaveru Proškovi (1716-1721).

Roku 1717 vzal císař Karel VI. v ochranu všechny faráře a zakázal bránit jim jakkoliv ve vybírání povinných, po celá staletí přijímaných desátků z polní úrody, neboť sám potřeboval, aby faráři mohli platit povinné příspěvky na státní potřeby, obzvláště kontribuce na vedení války s Turky.

Roku 1719 zase káral faráře a vůbec kněze, že jsou příliš útlocitní k zločincům odsouzených k smrti. Vytykal jim, že zvláště na Moravě se často stává, že poté, co kněz přišel odsouzeného připravit na smrt, odsouzený všechnu již doznanou vinu popřel nebo začal krýt se spoluviníky. A žádal biskupa, aby kněžím přísně zakázal míchat se do soudních záležitostí. Jejich povinností je poskytnout odsouzeným duchovní asistenci a dost. Kdyby někdo svého kněžského postavení nadužíval ke škodě justice, musel by být zbaven svého úřadu.

Doba byla tehdy zlá. Válka a mor přinášely s sebou bídu a hlad. Zvláště rok 1719 se vyznačoval nadto velikým suchem, takže biskup nařizoval opětovně zvláštní modlitby a vyzvánění, aby se Bůh smiloval a dal vláhu vyprahlé zemi.

Vídeňská vláda pilně dohlížela na to, aby se neuvolnila duchovní kázeň v národech. Roku 1720 dostali faráři z Olomouce paternálu, která jim nebyla ke cti. Císař si stěžoval biskupu Wolfangu Schrattenbachovi, že někteří faráři vůbec zanedbávají katecheze a někteří je konají nedbale. Biskup psal, že se za to musí rdít a že sine ulla commiseratione - bez milosrdenství zbaví úřadu každého faráře, který tak důležitý úsek svého pastýřského úřadu nebude řádně konat.

Ovšem kázeň mezi duchovenstvem také asi nebyla všude ideální, když následujícího roku biskup znovu káral své duchovenstvo, že prý často odmítá pohřbit chudé lidi, hlavně žebráky, dokud nedostane od obce za pohřeb zaplacen. Biskup takové jednání označil prostě za nekřesťanské a nekněžské a přísně je zakázal.

Napříště musel každý farář každého chudého, třeba potulného žebráka pohřbit zadarmo a od chudých jen velmi šetrně brát peníze. Kdyby se někdo proti rozkazu provinil, děkan má za povinnost případ oznámit biskupu a též už hamizdného kněze potrestat.

Kult svatojánský

Rok 1721, ve kterém po P.Xaverovi Proškovi se stal jihlavským duchovním správcem bývalý zdejší kaplan P.Blažej Štěpán (1721-1734) byl rokem, kdy začalo na českém nebi zářit nové světlo: toho roku byl od papeže Inocence XIII. povolen kult svatého Jana Nepomuckého. Zatím to byla jen beatifikace, ale již kněží dostali z Olomouce rozkaz číst o něm mši svatou Leatabitur justus a jeho ostatky mohly být vystavovány veřejné úctě. Nyní se jen čekalo na kanonizaci, která by touhám dala plné uspokojení. Kult nového světce, pro barokní dobu tak příznačný, se rychle všude ujímal a už se začaly objevovat první světcovy sochy, na mostech i jinde.

Za faráře Štěpána se vyskytly v Jihlavě nespokojenosti ohledně pohřbů. Záležitost se dostala od královského soudu v moravském markrabství k biskupovi a biskup, kardinál Schrattenbach faráři vytknul, že není přípustno pohřby spojovat. Následkem toho musel farář sjednat s městem pokojné urovnání koncipované v těchto bodech:

- a) pohřby se budou konat dopoledne i odpoledne, ať je zvonění velké nebo normální, b) ve městě bude kněz povinen pro každou mrtvolu jít zvláště a jen při pohřbu za městem bude dovoleno přibrat mrtvolu, která bude na cestě, c) lidé z předměstí a vesnic se nebudou pochovávat ve městě, leda že by zde měly dům a dědici by si to výslovně přáli, d) pohřby z vesnic půjdou přímo na hřbitov a nebudou se zastavovat v předměstích, e) při pohřbech v předměstí kněz bude povinen jít pro mrtvolu do domu, jen když dostane zaplacen zvláště. Jinak také se půjde přímo na hřbitov, f) bude-li někdo ve městě chtít pohřeb s velkým zvoněním, nebude se mu bránit, g) kněz půjde se zpěváky k pohřbu hned, jakmile přijde zpráva, že mrtvola je na hřbitově, h) město se zavazuje, že poskytne faře pomoc proti reptání na to, že každý nemůže být pohřben ve městě.

Při jednání byl přítomen telečský děkan Žourek a plyne z toho, že měšťané si rezervovali pohřbívání kolem farního kostela pro sebe, kdežto venkov byl odkazován na obecný hřbitov u sv.Ducha. Páni měšťané dbali na svůj honor. – Vůbec barokní doba chtěla mít všechno od nejmenších podrobností vymezené, takže faráři byli ve své pastorační činnosti hodně vázání a neměli možnost počínat si příliš samostatně. Děkanům se pak ustavičně přikazovalo dohlížet a referovat a velmi často v konsistoriálních oběžnících se jim ukládaly tyto povinnosti sub gravi a s pohružkou sesazení z úřadu.

Fara v té době byla stěžejním prvkem v organizaci jak církevní tak státní. Tak od roku 1726 bylo přísně nařízeno, že ceremonie spojené s výměnou městských rad se musí konat výhradně ve farním kostele bez ohledu na přání pánů radních nebo dokonce samého pana podkomořího, Taková je vůle císaře pána. – Ani řeholníci si nemohli dělat, co by chtěli. Téhož roku 1727 bylo kapucínům výjimečně dovoleno, aby směli na Moravě mít ve svých kostelech vždy III.neděli v měsíci při výstavě Nejsvětější Svátosti také kázání, a to ve 4 hodiny. Jinak museli respektovat nalinkované funkce farní.

Ovocem této praxe byla uniformita myšlení a cítění. Bývalá mnohotvárnost doby renesanční s jejími revolučními výbuchy byla nahrazena všeobecnou kázní, kde nejvyšší autoritou byl trůn a kde biskupům a celé další organizaci církevní byla přiřčena úloha vychovatelů svěřených národů. A nedá se říci, že by se to nebylo líbilo. Paternismus byl tehdy v módě a o revoluci nikdo nestál, aspoň ve městech ne.

Tím více svobody bylo dopřáváno náboženskému nadšení. Tam každé novum bylo jakýmsi ventilem, kudy se mohly touhy po změně a vzruchu dostávat na svobodu. K těmto velikým událostem patřila i kanonizace svatého Jana Nepomuckého v roce 1729. Škoda jen, že se nezachovala zpráva, jak ji prožili u nás v Jihlavě.

Život v malém

Na tomto místě snad neuškodí prohlédnout si trochu tehdejší život v jihlavské farnosti a ve farním kostele, jak nám jej zachoval kterýsi farář 18.století ve svém Directoriu hlavních svátků a slavností. Začíná Novým rokem, vlastně svátkem Zjevení Páně.

Už 4.ledna musel kostelník připravit v kostele velikou kád' vody. Pak v předvečer svátku se u hlavního oltáře konalo její svěcení, zatímco v 9 hodin v kapli byla mše svatá. Též křídý a kadidla se světilo veliké množství. – Odpoledne ve 2 hodiny se vyzvánělo k prvním nešporám a u jesliček kostelník rozestavil tři svaté krále. – Po nešporách v 5 hodin byla koleda (sbírka) v šlechtických domech. Kostelníkovou povinností bylo pány předem obejít a na sbírku je upozornit. – Na Tři krále v 11 hodin koledovali soukeničtí tovaryši na radnici, kdežto do soukenického domu k pánům mistrům se šlo až jiný den, podle dohody pana faráře s mistry. – Ale to nebyl ještě konec koledování, nýbrž začátek. Celý měsíc byl víceméně ve znamení sbírek. Po vesnicích chodili učitelé i kněží. Tito pak museli mít s sebou kostelníka, protože potřebovali štólu, rochetu, kaditelnici a agendu.

Jesličky stály u krejčovského oltáře, kde byla také socha svatého Šebestiána. Jelikož to byl patron města, jesličky musely dva dny před 20.lednem pryč, aby se mohla ozdobit světcova socha. K svátku patřilo procesí k mariánskému sloupu, kde taktéž je jeho socha.

Svátek Očišťování Panny Marie byl velký svátek. Před velkou mší svatou posvětil farář svíce a rozdal je také všem přítomným radním. Patřilo k povinnostem kostelníkovým vždycky, když páni z radnice byli povinni jít na mši svatou, předem každého zvlášť pozvat. – Odpoledne byly litanie u sloupu i v kapli.

3.února se zas celé město hrnulo do kostela pro svatoblažské požehnání.

Také půst se začínal modis et formis, jak se sluší a patří na dobré křesťany. Opět celá městská rada zasedla do rezervovaných lavic a přijala z rukou farářových popelec a za pány radními početná městská obec.

Po celý půst odpoledne ve 3/4 4 se zvonilo a ve 4 hodiny se zpíval v kostele žalm Miserere a Salve Regina, načeš službu konající kněz se pomodlil příslušnou oraci. V sobotu byla pauza, za to v neděli se vyzvánělo všemi zvony a ve 4 hodiny se vystavila Nejsvětější Svátost, před ní se zpívalo Salve Regina, pak se monstrance reponovala a pan farář měl před nabitým kostelem kázání, které končilo požehnáním s litaniemi.

Na Květnou neděli vyrukovali páni z radnice potřetí korporativně do kostele, aby se zúčastnili svěcení ratolestí, po němž se šlo průvodem ke Getsemanské zahradě. Začínalo se ve 3/4 8.

Ve středu, ve čtvrtek a v pátek ve Velkém týdnu bylo vždy ve 4 odpoledne matutinum neboli temné hodinky. Při nabitém kostele páni kanovníci zpívali žalmy a responsoria i lamentace a lid zbožně sledoval, jak jedna svíce na trianglu za druhou se zhasínala, až hebdomadář poslední odnesl na oltář, odkud se za chvíli ozval dunivý rachot zemětřesení.

Zelený čtvrtek byl velkým dnem bratrstva Božího Těla. Bratří a sestry přistoupili korporativně k svatému přijímání a toho dne nesměla v kostele svítit jiná svíce než jimi věnovaná. Tento zvyk byl dodržován i o jejich zádušních mších a o jejich měsíčních pobožnostech.

Na Zelený čtvrtek po obnažení oltářů bývalo každým rokem u oltáře 14 svatých pomocníků (nyní sv.Anny) umývání nohou. Jihlavský představený nad žebráky (Bettlrichter) přivedl 12 městských chudých,

farář jim umyl nohy, načež byli na faře řádně pohostěni.

Na Velký pátek se otvíral Boží Hrob. Svátost Oltářní byla zahalena černým flórem a nebesa nesli 4 radní. Začátek funkce byl v 8 hodin a před obřady bylo postní kázání. Bylo tedy velkopátečními obřady vyplněno celé odpoledne.

Podobně tomu bylo na Bílou sobotu. Obřady začínaly v 9 hodin. Vzkříšení bylo tradičně večer ve 3/4 7. K průvodu patřilo 6 ministrantů, 6 nosičů lamp, soukeničtí tovaryši jakožto zvláštní skupina a také kazatelnicový křížek ovinutý červenou štolou.

Na Boží Hod byly odpoledne slavné nešpory a průvod ke křtitelnici. Tento průvod se konal ještě v pondělí a v úterý.

Na svatého Jiří 24.dubna bývala zpívaná mše svatá s kázáním a odpoledne nešpory. Toho dne se na hřbitově sloužily dvě mše svaté (asi u sv.Ducha).

Hned na to na svatého Marka v 7 hodin ráno šel z farního kostela průvod k svatému Janu Křtiteli. Na Jánském kopečku byla napřed zpívaná mše svatá, pak ještě tichá, pak kázání, nato se šlo zpátky průvodem k sv.Jakubu, zazpívalo se Regina coeli a sloužila se ještě mše poslední svatá, už před samým polednem.

Po roce 1729 a když byl dohotoven už oltář svatého Jana Nepomuckého, svátek tohoto svěťce se slavil také s mimořádnou okázalostí. V předvečer sezvala „Zuzana“ věřící do kostela na litanie (v 5 hodin), na svátek hned od první mše svaté byla na světcově oltáři vystavena Nejsv. Svátost Oltářní. V 9 hodin byla slavná mše svatá s kázáním.

O křížových dnech před svátkem Nanebevstoupení Páně se chodilo z farního kostela průvodem do polí, pokaždé jiným směrem. V pondělí končil průvod na Jánském, v úterý u minoritů, ve středu u dominikánů, ale pak se šlo ještě k jezuitům, kde se funkce zakončila zpěvem Regina coeli.

Boží tělo bylo velikým svátkem. Konaly se obojí nešpory a průvod šel kolem náměstí. Svíce samozřejmě dodalo k slavnosti bratrstvo Božího Těla. Ale i oktáva byla vyplněna eucharistickými průvody. V neděli mezi oktávou šel průvod do všech městských kostelů a ve čtvrtek na oktávu kolem hřbitova. Oltáře stály v kapli svaté Anny, v kapli svatého Rocha, u obrazu loučení Kristova a u Panny Marie Pomocnice (Maria Hilf). – Jen když přšelo, šel průvod do kostela. Zastavení byla u sv.Norberta, u sv.Voršily, v mariánské kapli a u sv.Jana Nepom. – Po celou oktávu každý večer v 6 hodin bývalo požehnání s litaniami.

Hod Boží svatodušní měl dvoje nešpory a na vigilii se světila křestní voda. V pondělí svatodušní byly nešpory na hřbitově u sv.Ducha a v úterý se tam šlo průvodem a byla tam slavná mše svatá s asistencí. A odpoledne po normálních nešporách ve farním byly ještě jedny tam.

Jako se lidé těšili vždy na pouť u svatého Ducha, tak se těšili i na pouť u svatého Jana Křtitele. Nešpory v předvečer byly sice ve farním kostele, zato druhý den už ráno ve 4 hodiny vyrazil z města průvod s celým slavným magistrátem a u sv.Jana byla slavná mše svatá s kázáním a udělovaly se plnomocné odpustky.

Svátek Navštívení Panny Marie měl v předvečer u sloupu litanie a v kapli požehnání.

V červenci byl svátek svatého Norberta. Nyní se zase všechno točilo kolem stejnojmenného oltáře. 11.července v 6 hodin ráno byla zpívaná mše svatá, po ní české kázání, pak druhá mše svatá, v 9 německé kázání, slavná mše svatá a požehnání. Odpoledne litanie. Ale to nestačilo. Některou následující neděli byla ještě solemnitatis externa.

25.července slavil kostel patrocinium svatojakubské. Byly obojí nešpory, velké vyzvánění, oltář byl nádherně vyzdoben a při slavné mši svaté měli soukeničtí tovaryši tradiční ofěru. A poněvadž svatý Jakub byl městským patronem a má na náměstí u sloupu svou sochu, náležel k slavnosti příslušný průvod a litanie u sloupu.

Na tomto místě je třeba říci, že soukeničtí tovaryši za faráře Marquardta roku 1667 utvořili v Jihlavě zvláštní bratrstvo. Své stanovy tehdy položili při mši svaté na oltář svatého Jakuba a zavázali se, že každý rok půjdou do kostela průvodem a vykonají tam ofěru. Tradice vydržela celá dvě staletí, a teprve v druhé polovici 19.století vzala za své.

Hned po svatém Jakubu přišla řada na svatou Annu. Den se vyznačoval tím, že už v předvečer šel kněz s ministranty na farní hřbitov do Anenské kaple a tam za zpěvu Magnificat okouřil oltář. Totéž na svátek sám. Dříve se totiž v kapli sloužila také mše svatá. Svátek Nanebevzetí Panny Marie se slavil velikým vyzváněním, litaniami u sloupu a požehnáním v kapli.

Den nato 16.srpna byl svátek sv.Rocha. Poněvadž světec měl sochu u oltáře Obětování Panny Marie, byla u tohoto oltáře mše svatá a socha samozřejmě pěkně nazdobena.

Svátek Stětí sv.Jana Křtitele patřil opět Jánskému kopečku, kde byla v 7 hodin zpívaná mše svatá

s kázáním.

Narození Panny Marie 8.září se slavilo tím, že na hlavním oltáři byl vystaven ozdobený Branauerův obraz, jinak visící poblíž krejčovského oltáře a u sloupu a v kapli se zpívaly litanie.

Svátky jména Panny Marie a Bolestné Matky Boží se slavily v září, ne vždy ve stejný den. O druhém svátku mělo svůj veliký den bratrstvo Bolestné Matky.

Svatý Václav měl v kostele proti kazatelně sochu. Ta musela být 28.září ozdobena a svátek se slavil všemi zvony.

29.září na svátek svatého Michala archanděla bylo společné svaté přijímání bratrstva Božího Těla.

První říjnová neděle patřila Růžencové Panně Marii. Do farního kostela přicházelo procesství od dominikánů. Slavnost se skládala z kázání, růžence a požehnání. Růženec se modlil před vystavenou Svátostí Lavice byly pokryty speciální červenou látkou.

Na dušičky už v 5 hodin ráno bylo kázání, pak v 9 slavné rekviem a výkrop hrobů na farním hřbitově. Tento výkrop se pak během týdne konal i na hřbitově svatého Ducha i na Jánském kopci a pokaždé se oznamovalo, kdy a kde co bude.

Svátek Obětování Panny Marie patřil střihačům suken. 21.listopadu měli v 9 hodin u svého oltáře zpívanou mši svatou. V předvečer a na svátek zase litanie u sloupu a požehnání v kapli.

První adventní neděli slavili jihlaváci prvními roráty. Sezvánělo se všemi zvony a na hlavním oltáři byl upevněn nápis „Ave Maria“. – Během týdne byly roráty v kapli a při mši svaté se modlil růženec.

Na Štědrý den se na hlavní oltář instalovaly jesličky. V noci od 10 do 11 vyzváněla Zuzana k matutinu, po němž bývala půlnoční mše svatá.

Na Hod Boží odpoledne po nešporách bylo kázání, litanie a požehnání jako o ostatních Božích Hodech.

Na Suché dny měly mše svaté zadané jihlavské cechy: přístipkáři, ševci, pekaři, mlynáři, kováři, zámečníci, koláři, tesaři, tkalci, jircháři, zedníci, truhláři, kožešníci, koželuzi, kloboučníci, atd.

Velmi slavně se slavily tehdy pohyblivé svátky Bolestné Matky Boží (III.neděle po velikonocích a v září). V předvečer ve dvě hodiny bývaly v kapli nešpory, v 5 hodin litanie u sloupu a v 6 v kapli znovu litanie a požehnání. Na svátek ráno v 6 hodin zpívaná mše svatá před vystavenou Svátostí a poněvadž by se lidé do kaple nevešli, současně se četla tichá mše svatá u hlavního oltáře. Potom bylo české kázání a u hlavního oltáře mše svatá tichá, po ní německé kázání a slavná mše svatá před vystavenou Svátostí (všechno u hlavního oltáře). – Odpolední program byl kombinovaný. Ve 3 hodiny byly před vystavenou Svátostí v kapli nešpory. Pak se Nejsv. Svátost reponovala a v kostele bylo německé kázání. Nato se Nejsv. Svátost opět vystavila a v kapli byly litanie a Regina Coeli nebo Salve Regina. Hned nato vyšel z kostela průvod (eucharistický), který za zpěvu Pange lingua obešel náměstí. Po návratu do kostela bylo Te Deum a požehnání. – Vždy druhý den po slavnosti se v kostele zpívalo rekviem za mrtvé dobrodince kaple.

Malou slavnost mívali 19.listopadu na svátek sv. Alžběty ve špitále. Zpívaly se tam obojí nešpory.

Jak vidět program církevního roku byl bohatý a činil tehdejší život pestrým. Kostel byl skutečně středem města a nepochybujeme, že byl vždy hojně i navštíven.

V kostele a kolem něho

Když jsme nahlédli do kalendaria, podle něhož se řídil život jihlavské farnosti v 18.století, podívejme se ještě na lidi, kteří tvořili farský personál.

Důležitou roli hrál kostelník. Bohudík, zachoval se nám seznam povinností jihlavského kostelníka, sepsaný kterýmsi farářem a z něho můžeme všelicos vyčíst o tehdejším chrámovém provozu.

Kostelníkovi se kladlo na srdce, aby měl především čisto v duši, ale aby dbal i o čistotu domu Božího. Několikrát v týdnu měl poutírat v kostele prach a smést pavučiny. V sakristii byly skříňe a v nich měly být pečlivě uloženy paramenty i ministrantské obleky. Cennější věci byly ve farářově pokoji.

Kostelník měl povinnost denně zrevidovat, zda není vypáčena pokladnička u hlavního oltáře a zda skříňka uložená v sakristii v almaře, do které se vysypával zvoneček, je dobře uzamčena.

Matriky zůstávaly v sakristii, ale jednou měsíčně je nesl kostelník na faru k prohlídce a zároveň vyúčtoval faráři peníze. Za falešné peníze byl povinen náhradou.

V sakristii se v zimě topilo a rozdělávalo se tam uhlí, takže se tam rádi tlačili kluci. Kostelník je měl bez milosti pakovat ven. Vůbec sakristie nesměla být nikdy otevřená, nebyl-li tam kostelník nebo jeho zástupce. – Kostelník přijímal také na mše svaté, ale za ztrátu stipendií ručil úřadem.

Výzdoba kostela a oltářů byla věcí zbožných žen a kostelník jen dohlížel, aby se dbalo stupně slávy. Bez vědomí faráře se nesměly zavádět žádné změny.

Zaopatřovat chodil kněz s kostelníkem, takže tento byl povinen na odpoledne mít zástupce a faráři hlásit, kde by ho měl případně hledat.

Každou sobotu se kostel čistil a utíraly se lavice. I klíč od hřbitova měl na starosti kostelník. Brána směla být otevřená jen tehdy, když se muselo vjet na hřbitov vozem k potřebě kostela nebo školy nebo věžníka.

Kostelník ručil za vyměňování hostii v ciboriu i v monstranci, za týdenní praní purifikatorií a hlavně za to, že nedojde k záměně vína s vodou. V té věci první provinění se trestalo pokutou 1 zlatý 10 krejcarů, druhé dvojnásobkem a po třetí kostelník mohl balit a jít.

Také učitel farní školy patřil k farnímu personálu. Vlastně každý učitel musel přísahat, že bude svěřené děti vychovávat v dobrých mravech a v bázi Boží, dále že nebude nic učit, co je proti svaté Matce Církvi římskokatolické, že bude potírat všechno kacířství i kacířské knihy a že v takovém smýšlení bude utvrzovat i školáky.

Těž porodní bába musela přísahat, že nedopustí, aby některé dítě zemřelo bez křtu svatého a že žádný porod nebo potrat nezatají. Její povinností bylo umět správně křtít.

Mše svaté byly v kostele každý den dvě: jedna v 6 hodin ráno v mariánské kapli, druhá v 9 hodin u hlavního oltáře. Kaplanů však měla jihlavská fara víc: čtyři. To znamená, že kdo nebyl sextarius nebo nonarius, byl vacans a sloužil si, jak mu to nejlépe vyhovovalo.

K farnímu personálu patřil samozřejmě i varhaník a několik hudebníků a zpěváků, většinou jihlavských studentů gymnasiů, kteří prováděli podle vkusu doby figurální mše s nutným troubením, bubnováním apod.

E k o n o m i e

Z čeho pak fara asi byla živa? – Feudální hospodářství mělo své kořeny především v půdě. Kdo měl grund, měl pevnou pod nohama, kdo jej neměl (ledaže by měl řemeslo nebo obchod), mohl jít žebrať. V těchto poměrech žila a pracovala i Církev, musela tedy mít pozemky, které jí zaručovaly existenci.

Tak k tomu bylo i v Jihlavě. Fara měla od svého založení jisté pozemky a jistá pozemková práva (desátky z vesnic), která si musela po celá staletí pilně střežit. Jihlaváci jistě byli ochotni otevřít dlaň, kdykoliv šlo o kostel, ale vydržovat faráře a kaplany bylo povinností kláštera, který měl v Jihlavě pozemky – polnosti a v Popicích les.

Zvlášť po Bílé Hoře bylo třeba zruinované hospodářství postavit opět na nohy. Proto dal opat Questenberg do Jihlavy fra Erhardo Leise, laického to bratra za hospodáře, aby dal ekonomii do pořádku. V roce 1624 fra Erhardo umíral na mor, ale vystonal se a ukázal, že ani mor ho nezdoval.

Roku 1633 se dostal do sporu jak se slavnou obcí jihlavskou, tak s otci jezuitů pro desátky z hrachu. Jezuité dostali při svém příchodu do města nějaké pole, na nichž lpěla tato desátková povinnost, ale roku 1630 přestali desátky odvádět. Taktéž město. Když všechny Erhardovy pokusy o zjednání nápravy selhaly, utekl se k opatovi a ten předal věc olomoucké konsistoři. Byl z toho proces, ve kterém opět hrály velikou úlohu pěkně uspořádané doklady opatského archívu, se kterými opatský prokurátor, hradištský převor Jan Prokeš snadno operoval.

Napřed město i jezuité tvrdili, že z těch jistých polí desátky se neodváděly, ale prokurátor dokázal, že celých deset posledních let se pokojně odváděly, čili právo existovalo a bylo uznáváno a teprve od roku 1630 je popíráno. – Pak zase žalovaná strana říkala, že podle papírů má fara právo na „decimae plenae de omni grano“, kdežto hrách zrno nemá. Ale soud vzal na pomoc gramatiku a přírodovědce a zjistil, že hrách má granum – zrno a tak nezbylo než napříště z dotyčných polí desátky odvádět.

Na faře měli vždy přesný seznam desátkových polí, která se vedla v evidenci a farský hospodář v době žní je pilně obcházel a počítal mandele, z nichž každý desátý díl se pak přímo s pole odvázel do farské stodoly. Celá fara s tím měla starosti a o žních se o jiném nemluvalo. Vždyť od toho závisel život celého roku.

Snad nebude na škodu udělat si malou procházku a prohlédnout si kruh desátkových polí, jak obepínal Jihlavu v první polovině 18. století. – Seznam začíná polem ležícím před dnešním beranovským mostem přes řeku. Patřilo k mlýnu Holého a hned se zabočilo doprava na katastr Kosovských a seznam vypočítává: „První je Turket z Kosova, zvaný tak po chalupě, nynější majitel se jmenuje Johannes Lukschanderl a má pole, které hraničí s polem Augustina. – Následuje Augustin z Kosova, zvaný tak po chalupě, nynější majitel se

jmenuje Augustin Teltscher a má pole, které hraničí s polem Pausrovým. To leží před vodou a jmenuje se „U české stezky“. – Následuje ... tak jedno za druhým defilují před námi jména chalup: Rech Toma, Schmied, Melehon, Lorchl, Fürst, Wentz. Holzbauer a už se přechází na katastr Malých Studének, kde jsou zas jména jiných chalup: Zach, Neuwirth, Neubauer, Vrzák, Stutz, Valentscha, Modl a už jsme na poli zvaném „Na rozkoši“, patřících ke dvoru a na jedné straně hraničící se Studénkami, na druhé s pajerskými poli pístovskými. A tak se jde dále kolem Pístova na katastr Horního Kosova, Starých Hor, Hybrálce a okruhem až k Henčovu a opět dolů k řece. Pak seznam polí uvádí pole patřící k mlýnům: Červenému, Českému a k Dřevěnému uvnitř kruhu i sem tam roztroušená pole otců minoritů, dominikánů a jezuitů, z nichž prvním dvěma jakožto žebravým mnichům nechávala fara desátek coby almužnu, jen žádala, aby si o něj každý rok znovu písemně požádali. Jak jezuitský případ ukázal, opatrnosti nikdy nezbyvalo a nebylo radno práva nějak promlčet.

Farář měl k ruce tak zvané „výběřčí desátků“. Každý musel složit následující přísahu: „Jelikož jsem byl od vaší farářské důstojnosti ustanoven výběřčím desátků, skládám Pánu Bohu vševědoucímu přísahu, že vám budu vždy věren a že splním naděje do mě skládané. Dnem i nocí budu hledět ke každému stejný, ať je chudý nebo bohatý nebo i můj příbuzný. Od nikoho nepřijmu nic darem, ani kdyby mi to nabízel zcela dobrovolně.“

Můžeme si domyslet, že vybírání desátků, zvláště v dobách tureckých válek, moru, sucha a jiných pohrom bylo věcí odiozní. A ještě výsledek nebyl valný. Vzdýť fara měla jen dvě stodoly a do těch se všechno pohodlně vešlo. Desátek tedy nebyl ničím jiným, než legalizovanou žebroutou, o kterou bychom dnes věru nestáli.

Od desátkových stodol, jejichž obsah patřil přímo faře, musíme odlišovat vlastní premonstrátská pole, která patřila Strahovu a z nichž Strahov jakožto patron našeho kostela a farnosti plnil k Jihlavě své patronátní povinnosti. Jádrem této strahovské ekonomie byl tak zvaný Reindlerův dvůr nad Borovinkou. Tam byl dobytek, vozy, atd., tam musel být šafář případně čeledě, tam odtud se hospodářství řídilo. Administrativu tohoto celku měl v rukou buď zvláštní správce ella fra Erhardo nebo později některý z jihlavských kaplanů. Ale právě toto neodborné improvizování hospodářství asi nikdy valně neprosperovalo a jen taktak se udržovalo nad vodou.

Peněžní kapitály jihlavská farnost měla nepatrné. Pozůstávaly hlavně z nadací. O nich se ještě zmíníme během dalšího vypravování.

P. Hermann Wemmer (1734-1750)

Dokud jsme měli historického materiálu malou zásobu, bylo lepší jednotlivé faráře vkládat do širšího rámce dobového; nyní však, kdy se nám materiál začíná rozrůstat, bude lepší nadepisovat kapitoly jejich jmény a jiné tituly vkládat do textu jen jakoby k potvrzení toho, co bylo pro jejich farářování zvláště charakteristické nebo nějak historicky významné.

Kronika samotná nám o P.Wemmerovi mnoho nezanechala. Zato diecézní cirkuláře nám prozrazují všelicos z tehdejšího života v diecézi a na naší faře.

Monarchie prožívala tehdy vážné chvíle. Císař Karel VI. neměl mužských potomků a jeho dědictví měla přijmout dcera Marie Terezie. Při její svatbě s Františkem Lotrinským roku 1736 se konaly v kostelech zvláštní pobožnosti za novomanžele a roku následujícího za šťastný porod dítěte.

Doba byla zlá. Jen co biskup nařídil ve všech kostelech na Moravě zřídit zvláštní kasičky, do nichž věřící dávat almužny válečným invalidům, už se zas stahovaly nad (nešťastnými) národy křesťanskými mraky nové války s Turky. V létě 1737 byly nařízeny zvláštní pobožnosti. I v Jihlavě v neděli po obdržení oběžníku vyrukovalo procesí již v 7 hodin ráno – zúčastnil se veškeren klér světský i řeholní, všechny cechy, školy i špitál – a městem se nesla socha Panny Marie (mělo to být podle možnosti Neposkvrněné Početí). Pak byla mše svatá s kolektou za císaře proti pohanům a příslušné kázání. – A od toho dne stále se konaly mše svaté před vystavenou Svátostí a modlily se litanie ke všem svatým s žalmem 78: Bože, sešly se národy a denně ráno o 1/2 7, v zimě v 7 hodin se zvonilo klekání a lidé poklekali, aby se modlili za vítězství křesťanských zbraní.

A protože tam v dálce teklo hodně křesťanské krve, v říjnu se všude konaly devítidenní suffragia za padlé vojáky a nové modlitby za vítězství. Každý den byly byl vzýván po řadě jeden ze svatých mučedníků vojáků případně vojáků vyznavačů: svatý Jiří, sv.Šebestián, sv.Eustach, sv.Viktor a jeho druhové, sv.Martin, sv.Mořic, sv.Roman, sv.Ignác, sv.Vitalis.

Kněží museli přinést ještě jinou oběť. Papež Klement XII. povolil císaři církevní daň na vydržování uherských pevností 236.583 zlatých florentských. Daň byla rozepsána a tak na jihlavský farář zaplatil 20 zlatých a jeho dva kaplani 4 zlaté. Na telečské děkanství připadlo 164 zlatých. – O něco později daň byla zvýšena o dalších 170.000 zlatých, což znamenalo odevzdat dalších 9 + 2 zlaté a ještě zaplatit doručiteli této krásné zprávy 2 krejčary.

Církevní život zaznamenal v roce 1737 zavedené beatifikačního procesu služebníka Božího Jana Sarkandra, krátce nato rozšíření svátku svatého Aloise z Gonzagy na celé imperium a v roce 1738 kanonizaci jezuitského generála P.Františka Regis. Při této příležitosti dovolil olomoucký biskup kardinál Schrattenbach farářům z okolí Jihlavy a Telče, aby směli po osm dní kanonizačních oslav vodit k jezuitům do jejich kostelů procesí poutníků a získávat odpustky.

To už však byly kardinálovy dny sečteny. Zemřel v červenci 1738 a na stolec svatého Metoděje dosedl hrabě Jakub Arnošt z Lichtensteinu. Přes všechny válečné kalamity P.Wemmer mohl vykázat i čilou stavební činnost ve svém působišti.

Z roku 1738 se dochoval zápis o přestavbě staré latinské školy, kterou postavili premonstráti, ale která už nesloužila. Nyní se v ní měli ubytovat členové farní scholy cantorum. Zápis nám poskytuje znamenitý vhled do tehdejšího farního personálu.

U svatého Jakuba kaplanovali nebo kooperovali tito kněží:

P.Oktavián Monfroni, rodák z Trenčína (sváteční kazatel);

P.Florián Brandt, rodák z Prahy (český kazatel a preses kongregace Bolestné Matky Boží);

P.Petr Siegel, rodák z Jihlavy (sváteční kazatel a preses bratrstva Božího Těla);

P.Filip Schulz, Nekelspergensis (katecheta a regenschori), všichni premonstráti ze Strahova.

I přestavbu řídil strahovský ekonom Matěj Schulz.

Zápis obsahuje také seznam muzikantského personálu. Varhaníkem u sv.Jakuba byl Šimon Rychlý, kantorem Bernard Kafka. Zpěváci a hudebníci byli hoši z gymnasia, kteří si takto přivydělávali na živobytí a měli i kde bydlet. Byli to: Václav Pokorný z Chotěboře (prefekt rhétorů), Karel Müller z Třeště (principalista–trubač), Antonín Kobs z Pelhřimova (rhétor-alt), František Okonfus ze Sedlčan (tenor), Jan Pařízek z Pardubic (syntaxista-soprán), Václav Jungnikl z Opavy (gramatik-klarinetista), František Schubrt z Čáslavi (parvista-soprán) Matěj Kaša z Vlašimi (parvista-trubač).

Ekonom Schulz se hned roku následujícího 1739 pustil na příkaz opata do přestavby farního mlýna U dlouhé stěny. A ani rok 1740 nebyl bez novoty. O prvních nešporách svátku Nanebevzetí Panny Marie (14.srpna) se poprvé na kůře rozezvuchely nové varhany z dílny Václava Pantůčka z Dačic.

Pastorace

Nový biskup byl rozhodně pastoralista. Jeho předchůdce byl císařským plnomocníkem u svaté Stolice a neapolským místokrálem, jistě neměl tolik času věnovat se diecézi jako obyčejný biskup.

Válka s Turky skončila příměřím, takže mimořádné pobožnosti mohly být odvolány. Nyní se biskup věnoval své práci. – Už předchůdce si stěžoval, že přes všechny fermány se kněží nevěnují vážně své práci. Někde dokonce jak byl rok dlouhý, lidé neslyšeli slovo Boží a pustli. Bylo tedy třeba zjednat nápravu.

Biskup Lichtenstein vydal řadu přesných direktiv pro činnost farářů a vyžadoval jejich dodržování. Tak roku 1739, když se objevil znovu přízrak moru, poručil farářům, že jejich povinností je věnovat se zdravým a chránit se nákazy. Pro případ, že by se muselo místo nakažené uzavřít, okolní faráři byli povinni převzít, kde by bylo třeba duchovní asistenci.

Vždy jednu neděli dopoledne bude normální homiletické kázání a odpoledne v jednu nebo ve 2 křesťanské cvičení. Další neděli dopoledne se přečte evangelium, načež se budou vysvětlovat a zkoušet základní věci z náboženství, a to pro mládež i dospělé a odpoledne farní duchovenstvo se rozjede do vesnic, kde se bude křesťanské cvičení konat v kapli nebo v nějaké větší místnosti. Zase půjde hlavně o základy víry, o to, co je nutné vědět ke spáse.

Také učitelé se zapojí do této akce a budou povinni s dětmi ve škole opakovat, co tyto slyšely v neděli, případně jejich vědomosti rozšiřovat. Farář se musí postarat, aby učitel dostal sám praktickou školu náboženství, a kdyby nebyl k této funkci schopen, ať je raději nahrazen jiným učitelem.

Povinností učitelů bude mít seznam všech farníků a sledovat, zda všichni chodí na křesťanské cvičení. Kdo by se jim vyhybal, toho oznámí faráři, případně na vrchnostenském úřadě.

Farář bude povinen takové neposlušné ovečky sledovat a působit na ně. Velkou příležitostí, jak se

dostat do rodin, může být třeba koleda. Tehdy ať farář podle příkladu jiných horlivých pastýřů obejde všechny domy a ať své ovečky vyzkouší z náboženství. Aspoň se odstraní mluvení, že faráři chodí koledovat jen kvůli penězům.

Také snoubenci musí být podrobováni přísné zkoušce z náboženství. Ano, kdyby neuměli, může se jim pohrozit, že svatbu nebudou mít, (i když v praxi se tyto hrozby mohou uskutečnit jen v případě, že skutečně nic neumějí).

Protože děkani hodně na věci zavinili tím, že nechťeli si s faráři rozlít ocet, nyní bude jejich povinností každému faráři udělat přesný rozvrh katechezí na celý rok a o vizitaci zkontrolovat, jak rozvrh splnil. Kdyby shledal neřádné plnění povinností, bude povinen na zvláštním listě o tom uvědomit biskupství,

Plnění rozkazu se bude kontrolovat a kdo se proviní, bude potrestán. Za jednu absenci dostane libovolný trest, za druhou půjde na měsíc na Hukvaldy do vězení, kde se bude postit, po třetí bude zbaven benefícia. – Děkani, nebudou-li konat svou povinnost, budou zbaveni děkanství a jinak pro ně budou platit stejné tresty jako pro faráře.

Tato přísná opatření byla jistě vyvolána i novým rozmachem protestantské propagandy, neboť na př. zrovna na Jihlavsku a na Hradištsku byly zjištěny nové propašované heretické knihy a tajné schůze jinověrců. Faráři dostali rozkaz konat v podezřelých domech překvapivé návštěvy a kdyby našli zakázané knihy, beze všeho je zabavit. Děkan by pak byl povinen případ vyšetřit a oznámit konsistoři.

Konečně biskup rozhodl také to, aby námítky proti zamýšleným sňatkům musely být nejen vzneseny, ale také do tří týdnů projednány, aby se sňatky zúmyslně neoddalovaly na měsíce, případně na léta, jak se to někdy stalo.

Tereziánská éra

Dne 20. října 1740 zemřel císař Karel VI. A jak se dalo předvídat, Marie Terezie musela o své nástupnické právo těžce bojovat. – Vypukla válka, ve které Bavoři, Prusi a Sasi vnikli do českých zemí a hospodařili v nich podle válečného práva. Každý chtěl z české koruny utrhnout alespoň kus.

I na duchovenstvo dopadlo zas válečné břemeno se vši tíhou. Dokud byla Olomouc v rukou Prusů, biskup se snažil dosáhnout od velitele Schverina, aby vojáci nevstupovali s bajonety a helmicemi do katolických kostelů a měl své kněze k tomu, aby zas na revanš nepodporovali pruské zběhy. Pak ale, když nabyl svobody, horlivě pomáhal panovnici a jejímu vojsku. Děkani měli nařízeno přesvědčovat faráře, aby odevzdali všechno postradatelné obilí vojsku, taktéž slámu a seno. Slibovala se náhrada. Ovšem každý věděl, že sliby znamenají jen dobrou vůli, nic víc. – Prusáci mnohou faru i kostel obrali a faráři měli hlásit škody (panovnice si to přála), ale i to byly pouhé formality.

Roku 1743 byla znovu dobytá Praha a Marie Terezie korunována českou královnou. V kostelech se zpívalo slavné Te Deum. Podobně, když porazila nepřátele v Bavorsku. Někde páni žádali od farářů mimořádné pobožnosti a průvody, ale biskup to zakázal.

V roce 1744 zase povolil papež Benedikt XIV. 120.000 zlatých církevní daně na opevnění Temešváru a Varadínu. I to dopadlo na bedra duchovenstva, takže opravdu radosti nebylo v té době příliš. – I lidu bylo zle a rok co rok bylo třeba umírňovat postní příkázání, protože se už tak každý musel postit ustavičně.

Na podzim 1745 biskup Lichtenstein odešel za arcibiskupa do Salzburgu a Olomouc dostala Ferdinanda hraběte de Troyer. I on se po skončení válečného chaosu věnoval pastoračním problémům. Tak bylo nařízeno, aby si každý farář opisoval všechny diecézní oběžníky a ochraňoval na faře jejich sbírku, dále, aby biřmování nebylo přijímáno bez přípravy. Tuto přípravu a evidenci biřmovanců přísně reguloval. Za něho také byly od gubernia vyměřeny na halěř taxy, které platily za ohlášky, svatby, křty, pohřby faráři, ale i všem zřízencům kostelním, při čemž obyvatelstvo bylo rozděleno zásadně na dvě skupiny: šlechtu a ostatní. Šlechta pak podle zámožnosti byla dále rozdělena na tři třídy. Ostatní na čtyři. Taxy byly odstupňovány v obou skupinách podle zámožnosti.

P. Wemmer zemřel v Jihlavě roku 1750, uprostřed milostivého léta, vyhlášeného papežem Benediktem XIV. a byl pochován v kryptě mariánské kaple, kde bylo jeho tělo po 25 letech nalezeno téměř neporušené. Jeho nástupcem se stal

P. Kazimír Burián (1750-1756)

Pocházel z Prahy a k nám přišel již po dvaceti letech kněžství. Nemáme o jeho farářování mnoho zpráv, ale uvedeme alespoň několik zpráv ze života diecéze, případně Církve celé.

V květnu 1750 vyšlo guberniální nařízení vyhovující částečně stížnostem poddaných, že majitelé

desátkových práv s odvozem desátkového obilí nespěchají, čímž se zdržují podzimní práce. Stížnost se týkala jak vrchností tak farářů. Nyní bylo ustanoveno, že rychtář a přísední zástupce obce toto obilí na poli oddělí, načez si hospodář bude moci své odvést do stodoly a o desátkové snopy se nestarat.

Vláda dbala na to, aby se přísně dodržovaly taxy a aby lid nebyl příliš zatěžován. V kostelech byly zakázány ofery při svatbách, křtech, úvodech a podobně. Měly se konat jen sem tam v neděli a o Hodech Božích.

Téhož roku upozornil biskup klér svůj, že napříště budou učitele ustanovovat a odvolávat vrchnostenské úřady. Faráři bude příslušet jen zkoušet je a dohlížet na jejich činnost.

Na všech stranách bylo cítit, že se přitahují otěže. Tak v roce 1752 musel farář odevzdat děkanovi a děkan biskupovi podrobný popis svých důchodů i důchodů farního duchovenstva a jiných zaměstnanců. – Kněží byli napomínáni, aby vystavovali lidem křestní, oddací a úmrtní Štempl-Papíry, žádané nyní od úřadů a od soudů. – Marie Terezie budovala moderní armádu a tak i duchovní správa se musela přizpůsobovat. Různé výnosy upravovaly pravomoc vojenských farářů a sňatky vojenských osob.

Roku 1753 i sám papež zasáhl náhle do ustálených tradic tím, že nově upravil seznam zasvěcených svátků. Povinnost mše svaté zůstala, ale pracovní klid byl určen na tyto svátky: Nový rok, Tří králů, Nanebevstoupení Páně, Boží Tělo, Očišťování, Zvěstování, Nanebevzetí, Narození a Neposkvrněné Početí Panny Marie, na sv.Petra a Pavla, a na Vše Svaté. Padly svátky sv.Fabiána a Šebestiána, ostatních apoštolů, velikonoční a svatodušní pondělí a úterý, sv.Jana Křtitele, sv.Magdaleny, sv.Anny, sv.Vavřince, sv.Michala, sv.Václava, sv.Martina, sv.Štěpána, sv.Mládětek. Celkem bylo uvolněno na práci 23 dní. Z mariánských byl uvolněn jen svátek Navštívení. – Pro monarchii dále zůstal svátek sv.Josefa, pro Moravu sv.Cyrila a Metoděje, pro Olomouc sv.Václava. Titulares zůstaly zasvěcenými svátky všude, kde byly ab immemorabili; kde ex voto (jako v Jihlavě sv.Xaverius), kardinál Troyer změnil za něco jiného.

Děkanství

Doba Marie Terezie začínala reagovat na změněné nebo měnící se poměry. Stát se zřejmě začínal moderněji organizovat a i Církev se přizpůsobovala měnící se situaci. Kardinál Troyer přistoupil i k vážným proměnám v organizaci své diecéze. Při této reorganizaci (1755) vzniklo jihlavské děkanství. Telečské děkanství vzalo za své. Počítaly se k němu farnosti: Telč, Batelov, Brtnice, Jihlava, Pavlov, Rančářov, Třešť, Urbanov, Vilánek a Luka (kaplany měly Telč a Brtnice po jednom, Jihlava dva (Koooperátoři zde byli také dva).

Nové jihlavské děkanství dostalo tyto farnosti : Jihlava, Batelov, Pavlov, Brtnice, Rančářov, Stonařov, Třešť a Vilánek. – Prvním jihlavským děkanem byl jmenován jihlavský farář P.Kazimír Burián, čímž jistě jeho prestiž stoupla.

Ale nemysleme si, že jmenování premonstráta jihlavským prvním děkanem bylo záležitostí důvěry. Spíš bychom řekli, že ze strany biskupa šlo o gesto, jehož smysl musí být teprve interpretován.

Jedním z rysů tereziánské doby byla i vzrůstající se antipatie k řeholníkům, kteří sice v dobách zoufalých stáli v prvních řadách a mnoho zachránili, ale také si vybojovali jistá práva, která biskupové a světský klér nedobře snášeli.

Tridentinum posílilo autoritu biskupů a biskupové začali odkazovat řeholníky do určitých mezí. Ti zase hájili nabytá práva a tak docházelo k napětím. I na Moravě tomu tak bylo. Od roku 1665 (tridentský sněm skončil r.1663) olomoučtí biskupové měli stálé třenice s preláty tří řádů: premonstrátů, cisterciáků a benediktnů. Kyselosti vyvrcholily za kardinála Ferdinanda Troyera, který neváhal při jedné římské návštěvě žalovat papeži Benediktu XIV., že v jeho diecézi zmínění řeholníci odmítají biskupské vizitace ve svých inkorporovaných farnostech, že si ustanovují faráře a kaplany, aniž se ptali, zda se biskupovi líbí nebo ne, a že všechno vysvětlují buď patronátním právem nebo svými privilegii.

Papež záležitost svěřil kongregaci pro interpretaci tridentských dekretů a roku 1755 rozhodl spor bulou „Ad solium justitiae“, ve které se 16 předložených dubií rozhodlo většinou ve prospěch biskupské autority. Jediní, kteří se odvážili v Římě své stanovisko hájit byli premonstráti. Ostatní byli souzeni in contumacia.

Kardinál dal bulu k schválení císařovně a ta některé její body zakázala urgovat (většinou se dotýkaly patronátního práva, na která byla světská moc háklivá), ale vcelku to bylo kardinálovo vítězství. Bulu dal vytisknout, rozeslal po farách a faráře vybídl, aby řeholníky hlídali, zda nepřekračují svou pravomoc.

Však pochybujeme, že by se byl P.Burián z prokázané pocty příliš těšil. Vždyť viděl, že i sama Jihlava

závistivě hledí na strahovské patronátní právo, které kdysi reklamovala pro sebe, ale u soudu Ferdinanda II. Prohrála. Nyní, když se začínal měnit vítr, znovu se ozývaly ve městě hlasy, beroucí v pochybnost celou otázku.

Už P.Ondřej Cheno se zajišťoval proti možným útokům. Roku 1712 dal provést důkladnou revizi popického lesa a dobře vyřezal do hraničních stromů znamení, kudy vede čára. Také farář Retz se roku 1720 musel tuze bránit a opata Mariana na pomoc volat, když mu město upíralo nad popickým lesem právo honební a tvrdilo, že fara smí brát z lesa jen a jen dřevo.

Nyní se zase jihlaváci horšili na faráře, že prý se lidi přijímají do špitálu za peníze a kdož ví, jak prý to s tím špitálem vlastně je, komu patří. Premonstráti odpovídali, že beztak za luteránů pod správou města špitál byl docela zplundrován, pole propachtována, koně a vozy rozprodány, zahrady zastavěny, atd., nic nepomohlo, záležitost patronátu stále kalila mezi farou a městem vodu.

Za tohoto stavu děkan Kazimír Burián 14.srpna 1756 zemřel.

I n t e r r e g n u m

Po smrti děkana Buriána vypukla sedmiletá válka s Pruskem, ale vypukl i nový spor o Jihlavu mezi Strahovem a Olomoucí. Opat prezentoval do Jihlavy P.Xavera Kuschela, ale biskup odmítl ho jmenovat farářem, dokud nebude vyjasněna otázka patronátního práva. P.Kuschel může být zatím jen administrátorem. – pro Strahov to byla veliká rána, ale opat Gabriel nemínil práva svého kláštera vzdát. Tak došlo k soudu.

Císařovna jmenovala delegovaný soud pro vyřešení řeholních beneficí a opati (bylo těch záležitostí projednáváno asi hned více) museli v Brně předložit všechny své doklady a právo patronátní dokázat. – Strahov měl v ohni dvě věci: Jihlavu a Mikulovice. Uprostřed války se jednání vleklo pomalu, což snad bylo i opatům milé, ale docela se nezastavilo.

Teprve po čtyřech letech roku 1760 učinil soud za případem tečku. Jihlavu přisoudil znovu Strahovu, zato Mikulovice připadly biskupství Olomouckému.

To už nebyl v Olomouci kardinál Troyer, nýbrž od roku 1758 hrabě Leopold Bedřich Egkh, nebožtíkův dlouholetý generální vikář. V praxi tedy změna na stolci znamenala kontinuitu. Ale nový ordinář se ukázal kavalírem: nejen, že nyní dal administrátorovi farářskou investituru, nýbrž ho ještě jmenoval děkanem.

Však opat kvitoval tento projev deference podobným projevem oddané úcty k olomoucké diecézi. V dopise poslaném biskupu poděkoval za jedno i druhé a prosil biskupa za prominutí, že se ve věci Mikulovic soudil. Prý tak nečinil, aby prosadil právo, jako spíš, aby dosáhl patronátního práva cestou milosti. Od předchůdců zdědil úctu k olomouckému biskupství a chce si ji i uchovat. Jen náhodně se zapletl do sporu moravských prelátů, ano i bránil se tomu, ale neubráníl. Nyní se stal obětním beránkem za cizí vinu a nezbyvá, než prosit jeho Excellenci, aby se naklonila opět k Jihlavské premonstrátské faře. – Již z tónu dopisu je cítit, jak těžké mu bylo obnovovat porušenou rovnováhu.

Výsledek sporu s biskupem ovlivnil zřejmě i spor s městem, třebaže tento nebyl ještě zcela rozběhnut, jen se připravoval. Marie Terezie dekretem ze 17.dubna 1761 přiřkla znovu jihlavský špitál Strahovu, čímž všechny opozice byly zakřiknuty.

P. X a v e r K u s c h e l(1760-1776)

Druhý jihlavský děkan byl člověk po všech stránkách agilní a jeho zásluhou se pozice premonstrátů ve městě hodně zpevnila. Opat dovedl polechtat i ješitnost počestných občanů tím, že vymohl P.Kuschelovi v Římě titul pronotáře. Takovou čest ještě město nemělo a muselo si jí vážit. Musí se i uznat, že pan pronotář si věru na Jihlavu stěžovat nemusel.

Protože byl dobrý hospodář a organizátor, od něho datujeme na faře vzorný pořádek. On si dal namáhavou práci sestavit objemný svazek konsistoriálních oběžníků, z nichž mnohé a mnohé musel namáhavě opsat. On začal vést farní kroniku, on sestavil seznam fundačních povinností a desátkových práv, on také vyjednal s opatem úpravu vzájemných práv a povinností fary k Raindlerovu dvoru a naopak. – I mlýn U dlouhé stěny zvelebil a obohatil novými poli a loukami, získanými zbožnými darováními.

Farní kasa nebyla ve valném pořádku a nebyly pravdivé dohady Jihlaváků, kdoví jak není fara bohatá. Pan pronotář o tom občanstvo přesvědčil:

Roku 1767 předložil královské administraci moravských měst žádost, aby Jihlava mohla přispět na vydržování scholy cantorum. Kapitál je malý: pouhých 6000 zlatých a je uložen u pánů stavů již ne na 5, ale

na pouhá 4 procenta. Z úroku 240 zlatých musí farář vydržovat varhaníka, kantora a 7 vokalistů. Každý má dostávat ročně 45 zlatých a každý druhý rok nové šaty. A ještě je třeba budovu udržovat. A odkud má farář brát na scholu peníze, když fara sama nemá žádný fond a od města rovněž nic nenabírá. Také oba kaplani a oba kooperátoři nemají žádnou fundaci a musí být zcela vydržováni Strahovem. Pokladnička to nevytrhne, protože od zavedení měděné mince se v ní objevují jen feniky. K tomu přiděl mešního vína z městského šenku byl faře roku 1754 odňat. – A štóla? Jak je mizerná, lze vyvodit z toho, že jen za rok poslední (1766) farní duchovenstvo pohřbilo 165 osob úplně zdarma.

Ani z kostelního jmění nelze schole nic dát, protože kostel má u moravských stavů 1000 zlatých a u českých tolikéž čili celkem 2000 zlatých na 4 procentní úrok. Z toho je třeba platit kostelníkovi 16 zlatých, kalkantovi 14, pradleně 14, osmi zpěvákům 84 a ještě udržovat celou budovu: střechy, věže, zvony, atd. Občané sice pořídili pro kostel nový oltář sv. Jakuba, ten se musí udržovat, ale dobrodinci pro drahotu nemohou pokračovat, takže se na tento účel musely již pořádat sbírky. Také paramenta, svíčky, věčné světlo a jiné něco stojí, takže zmíněné výlohy samy stačí pohltit celý úrok kostelního jmění.

Ale to není všechno. Také za desátky je třeba farníkům za každou dovezenou fůru zaplatit 30 krejcarů, nepočítaje v to chleba a pivo pro formany, a k tomu ke všemu je třeba, aby farář živil 4 kaplany a čeládku a ještě pro potřebu přiřazených obcí, aby držel 2 páry koní, kteří sami stačí sežrat všechn desátkový oves. Klášter může faře poskytnout jen seno a palivové dřevo a platí daně.

V Jiných královských městech např. ve Znojmě, dostává fara příspěvek, jen v Jihlavě nic, ač duchovenstvo slouží pro publikum denně mše svaté a Panna Maria Bolestná je městskou patronkou.

Královská správa měst postoupila žádost Jihlavě k vyjádření a městští ekonomičtí radní se fary zastali. Potvrdili, že farář má na kostele obrovskou střechu, která se musí rok co rok překládat nebo aspoň spravovat, i jedna věž že spadá pod jeho správu. Podotkli, že původně za kardinála Ditrichsteina, úrok scholního kapitálu byl stanoven na 6 procent a ač byl prohlášen za neměnný, přece byl snížen na 4 procenta. A nabídli, že by město mohlo na scholu přispívat obnosem 96 zlatých (12x8 muzikantů a zpěváků).

Příspěvek byl tedy městu povolen a začalo ho odvádět, což pro farní rozpočet hodně znamenalo.

Navnaděn úspěchem pan pronotář zaútočil tři roky později (1770) na erár znovu. Roku 1726 hospodářské direktorium města Jihlavy udělilo faře právo odbírat si z městského pivovaru pivo s tou podmínkou, že za každý soudek fara dodá pivovaru 3 měřice sladovnického ječmene ve staré moravské míře. Nyní však bylo třeba platit z každého soudku konsumní příplatek 1 zlatý 15 krejcarů a ještě pivovarníkovi 1 zlatý měsíčně, čímž se pivo velice prodražovalo. Městští hospodáři Neumann a Žák i tuto farářovu žádost přiklepli, takže Brno povolilo odevzdávat ječmen v nové, výhodnější míře.

A roku 1773 přinesl další úspěch: Gubernium dovolilo, aby město přenechalo faře k užívání dvě parcely za kostelem, tvořící zahradu kolem bývalé fary na hradbách.

Dobré známosti a velmi dobrý poměr pana pronotáře k městské obci způsobily, že roku 1775 mu město ze své kasy vyplatilo další příspěvek 150 zlatých na dokončení hlavního oltáře, který je dodnes chloubou našeho kostela. Kdyby byl ještě dále živ, jistě by byl ještě další příspěvky vyrododval.

Ze života Církve

Život tehdejšího faráře nejde oddělit od toho, co hýbalo jeho dobou a co onm tedy musel nutně spoluprožívat.

Probíráme-li se olomouckou tehdejší kurendou, máme dojem, že papež byl až druhou osobou v rakouském mocnářství. Vše se točilo kolem „Paní země“ – císařovny Marie Terezie. I konsistoriální oběžníky nejsou ničím jiným než předáváním vyšších rozkazů a tlumočení vůle Jejího císařského a královského Majestátu. Absolutismus začínal svazovat ruce i samotnému papeži.

Roku 1771 Klement XIV. na žádost panovnice dále upravil slavení zasvěcených svátků. Dříve bylo jen dovoleno o těchto jistých svátcích po mši svaté pracovat. Nyní byla zrušena i povinnost jít na mši svatou a před svátkem se postit. Půst byl přeložen na středy a pátky adventu. – Pro města bylo napřed rozhodnuto ponechat nezávazné slavení svátků i nadále, pak ale kvůli pořádku byly mše svaté a kázání zakázány. – Biskup Lepold Egkh jen předával rozkazy.

Panovnice i v podrobnostech ovlivňovala církevní život. Tak biskup informoval duchovenstvo, že si císařovna přeje, aby se všude odpoledne konala křesťanská cvičení, růženec, požeňání a litanie, ale aby vše do 4 hodin skončilo.

Vídeňskému dvoru se nelíbilo, že je všude hodně řeholníků žijících z almužny a už roku 1766 nařídil numerus clausus, který řeholní představení nesměli překročit. Nyní roku 1772 museli děkani zjistit: a)kolik který klášter na jejich území má obyvatel (kolik konversů, kolik kleriků a kolik kněží), b)kolik členů má podle vládního nařízení nanejvýš mít, c)do jaké míry jsou tito řeholníci potřební pro pomoc v duchovní správě. – Zpráva měla být odeslána pod pohružkou ztráty milosti do dvou maximálně do třech týdnů. – Rozumí se, že P.Kuschel jako děkan musel toto šetření provést u minoritů a u dominikánů i kapucínů.

Ale i vyučování náboženství brala Marie Terezie za své a biskupové mohli jen plnit její vůli. – Roku 1772 nařídila zavést na všech triviálních školách katechismus (zvaný Saganensis). Vydaný píjí a nákladem normální (vzorné) školy vídeňské. Biskup poručil kněžstvu, aby vůli panovnice vzorně splnilo.

Následujícího roku projevila císařovna přání, aby se zavedla v její říši stálá adorace Nejsvětější Svátosti Oltářní. A hned dostalo duchovenstvo nařízení vyhověti; adorace byla rozepsána na jednotlivé farnosti, byl stanoven přesně její program, vytiskly se lístečky s modlitbami a odpustky, jen v tom pan biskup učinil výjimku z císařovny vůle, aby totiž lidé potmě – adorovali místo v kostele doma, protože toulení venku by mládeži mohlo být na škodu. Adorace měla totiž trvat 24 hodin.

Panovníci velmi záleželo na zavedení nové školní organizace, ve které měli mít kněží i nadále dozor, ale jen jako zřízcenci státní, plníci vzorně vládní rozkazy.

V hlavních městech (u nás v Praze a v Brně) byly zřízeny roku 1774 normální – vzorové školy, od nichž měly být závislé městské školy principální neboli hlavní i školy triviální, které se nyní měly zřídit při každém farním chrámu. – Fond pro vydržování normální školy Marie Terezie sehnala jednoduše: nařídila, aby po smrti faráře všechn užitek z farního obročí (které se mohlo obsadit buď k svatému Jiří nebo k sv.Michalu) připadl této škole.

A nešlo jen o zřízení školského systému. Hlavním předmětem na všech školách mělo být náboženství a proto kněží se museli podrobit školení. Roku 1776 bylo nařízeno metodu normálních škol přenést do celého školství. Děkani, faráři, administrátoři, případně jejich kaplani a kooperátoři dostali výzvu, aby se v určitém termínu (v lednu) dostavili do Brna na školení. Pak v dubnu přišla oprava: v každém kraji byly zvoleny dvě školy hlavní a těch školení probíhala. V jihlavském kraji to byla Jihlava a Telč. Každý kněz si mohl zvolit školu libovolně podle svého pohodlí, ale školení se vyhnout nemohl, protože vše se podchycovalo písemně a císařovna by si byla s ledabylým panáčkem zatočila.

Všechna tato horlivost o náboženské vzdělání lidu hrála svou důležitost i státní. Vídeň vlastně teprve budovala silný centralistický stát a jednota náboženská i solidnost víry zde měly sehrát úlohu tmelu zaručujícího solidnost stavby.

Do těchto plánů pravděpodobně nepříznivě zasáhlo zrušení jezuitského řádu 21.července 1773. Marie Terezie byla příznivkyní Tovaryšstva Ježíšova a Klement XIV. snad od ní čekal, že mu pomůže zdolat spiknutí burbonských absolutistických vlád, ale císařovna zklamala. Lásky k dcerám, provdaných za Burbony, byla silnější než láska k Církvi. Ponechala tedy jezuity jejich osudu a jen to jí třeba připsat k dobru, že členy rozpuštěného řádu, kterých jen v českých zemích bylo 1200, nechala pokojně dál na školách, hlavně gymnasiích, případně je zařadila beze všeho do duchovní správy a chtěla, aby s nimi bylo nakládáno jako s rovnoprávnými členy duchovního stavu.

I v Jihlavě vzalo za své jezuitské dílo: gymnasium a kolej s kostelem svatého Ignáce. Kolej převzalo vojsko, gymnasium pokračovalo pod jiným ředitelem, kostel zůstal zatím uzavřen. Kronika fary nemá o této velké události nikde ani řádky. Děkan Kuschel se asi hodně varoval, aby s ní neměl nic společného. Sám řeholník věděl, že budoucnost řeholníků nevypadá příliš růžově. Vládní dotazníky mohly už velice naznačit.

Marie Terezie zasáhla hluboce i do výchovy budoucích kněží. Zrušenou jezuitskou kolej v Olomouci věnovala účelům kněžského semináře. Roku 1776 biskup Maxmilián Hamilton vypsal konkurs na místo rektora, vicerektora, spirituála a přeseša a na rozkaz císařovny zavedl do studia teologie metody vypracované ve Vídni. – I řeholníkům bylo poručeno těmto metodám se přizpůsobit. Ale tohoto rozkazu se P.Xaver Kuschel už nedožil.

P. Michal Los (1776-1790)

Přízeň, kterou prokazovali jihlaváci pronotáři Kuschelovi, platila více jeho osobě než faře jako takové. Jisté názory stále ještě žily.

Tak farář ještě nedodýchal a v Olomouci na konsistoři už měli z Jihlavy uctívou žádost, aby hned po smrti svého pastýře směli zapečetit jeho byt, aby farní kostel dostal svou portionem cononicam z dědictví. Z Olomouce nepospíchali s odpovědí, která beztak nebyla pěkná. Přišla až v půli července a stálo v ní, že

jihlavský farář je poddaným kláštera a jen jeho řádový prelát má právo disponovat s jeho majetkem. Ostatně, nestačí-li kostelu jeho jmění, je povinností strahovského opata jakožto patrona dodat, co schází a Jihlavákům do toho nesluší zasahovat.

Po děkanově smrti administroval faru nejstarší kaplan P.Štěpán Spiroch a ten se velice podivil, jak se najednou začala Jihlava měnit. Jednoho červencového rána přišli před faru dělníci a začali tam kopat. Prý mají rozkaz odpojit faru od městského vodovodu, neboť nebožtík pan pronotář to měl povolené jen na své doživotí. Překvapený administrátor honem letěl na radnici a z radnice na krajský úřad, ale nic nesvedl. Marně prosil, aby se počkalo, že beztak už je nový farář jmenován a co nevidět přijede do Jihlavy; magistrát trval na svém. Důvody měl: v rákosových rybníčcích je málo vody, sousedka fary paní Vojvodová si stěžuje, že jí z fary teče voda do domu, dále město muselo zavést vodu do nových kasáren v jezuitské koleji a konečně ... už se nedá nic dělat, vodovod je odpojený a město by se blamovalo, kdyby jej před příchodem nového faráře honem zase připojovalo. Krajský úřad na to nemohl nic říct. A tak když nový farář přišel do Jihlavy, musel si hned uvědomit, že s takovými ovečkami musí hodně opatrně zacházet.

Byl jím P.Michal Los, dosavadní probošt milevský. Investoval ho v Olomouci biskup Hamilton 11.července. Jihlavská instalace se konala teprve 24.září a vykonal ji v přítomnosti strahovského pana preláta Herwiga měřinský děkan Zalejský. Novému faráři se dostalo současně i cti jeho předchůdců: byl jmenován jihlavským děkanem. Jihlavské začínání bylo těžké, neboť vedle otázky vodovodu zde byla ještě další dvě otázky. Město dosud bylo povinno dodávat pro účely farní scholy ročně 40 sáhů dřeva ze svých lesů a od nedávné teprve doby oněch 96 zlatých pro muzikanty.

Asi se zatím na radnici vítr změnil, protože při nástupu P.Lose páni oba poslední závazky chtěli odstranit a žádali strahovského opata, aby se těchto výhod vzdal. – Opat nechtěl. Byl by si zatížil vlastní rozpočet jihlavský o značnou položku. Však sám z dřeva nic nemá ani kněží. 10 sáhů přijde varhaníkovi, 10 kantorovi a 20 je určeno na otop školy. Je sice pravda, že kantorské místo není momentálně obsazeno a kantorových 10 sáhů si bere varhaník, ale ten vydrží jednoho trumpetistu a jednoho basistu navíc a ještě učí děti němčině, češtině, latině a zpěvu, z čehož nic nemá, leda snad sem tam nějaký trinkgelt od bohatší rodiny. Jiný plat za to nepobírá. – Fara také nemá ustláno na rúžích: kněží jen v běžném roce pohřbili 200 lidí zadarmo.

Nebyly to jen nějaké výměny názorů na rynku, nýbrž jihlaváci se přeli s opatem až u císařovny. Ale císařovna uznala, že město, chce-li mít školu a muziku, musí také něčím přispět a dala za pravdu opatovi.

Nový děkan se do sporu, který vznikl ještě před jeho příchodem, raději osobně ani nemíchal. Neměl, co by tím získal. Raději si počestné občany jihlavské pochvaloval, až si je do té míry naklonil, že i jemu na doživotí dovolili pít vodu z městských rybníčků. – Souhra mezi představenými fary a obcí se projevila také tím, že děkan dal nově natřít odřené již škamny pánů radních, stojících podél zdí dlouhého presbytáře a že malíř Pistauer na ně vymaloval v podobě medailonů výjevy z desatera Božích přikázání. Pan opat zas obohatil jihlavský kostel o dlouhou řadu mešních rouch, což jistě děkan neopomenul ohlásit z kazatelny.

Nová diecéze

Úmrtí biskupa olomouckého Maxmiliána Hamiltona využila Marie Terezie k prosazení důležité změny v církevní organizaci moravské. Roku 1777 si vyžádala od papeže Pia VI. založení diecéze brněnské. Motivováno to bylo tím, že 525 far je pro jednoho člověka mnoho a správa tak rozsáhlé diecéze v důsledku toho těžkopádná.

Prvním olomouckým arcibiskupem (od dob sv.Metoděje) se stal dosavadní děkan olomoucké kapituly Antonín hrabě de Coloredo a k novému stolci brněnskému byl jmenován Matěj hrabě de Chorinský. Papež jej potvrdil 15.prosince 1777, ale intronizován byl až 22.února 1778.

Jihlavský děkanát zůstal i v nové úpravě, jak byl a P.Michal Los zůstal děkanem. Nadto jej nový biskup jmenoval svým radou a konsistorním assessorem, čímž byla jistě i městu prokázána patřičná úcta.

První brněnský biskup si hned počínal velmi energicky. Taky panovnice s ním mohla být spokojena, neboť hned ve svém prvním pastýřském listě položil zvláštní důraz na ono „Dávejte, co je císařovo, císaři“ a prohlásil: „každý farář nebo kazatel nebo zpovědník ať si dá dobrý pozor, aby mu z úst nevyšlo slovo, které by mohlo být jen něco málo porušit klid a mír naší diecéze. Věru zavřena bude taková huba, dokud my budeme vládnout z tohoto biskupského stolce“. – Takový výrok v prvním pastýřském listě dostatečně napovídá, že absolutismus přinesl už své ovoce: poslušnost, která by raději neposlouchala. Při skutečnosti, že od dob bělohorských biskupské stolce byly obsazovány zásadně samými arciknížaty a hrabaty, ani jinak

být nemohlo, byť tyto lidé byli sebe zbožnější a opravdovější.

Jinak byl jistě nový biskup muž dobrý, ba výtečný. Ani horlivost mu nechyběla, když hned roku 1778 podnikl tříměsíční namáhavé turné po své diecézi (červenec, srpen, září až říjen) a všechno důkladně zvizitoval. – Do Jihlavy přijel z Luk odpoledne 4.srpna. Přenocoval zde, ráno v 8 hodin šel průvodem do kostela, atd., čili konal vizitaci, dalšího rána 6.srpna v 8 hodin už byl v Rančířově, načež se vrátil do Jihlavy, aby zde v neděli 9.srpna vykonal biřmování zájemců. V pondělí 10.srpna odejel do Batelova a dále na jih.

Josef II.

29.listopadu 1780 zemřela císařovna Marie Terezie. V Brně slavné vyzvánění bylo od 15. do 20.prosince, v Jihlavě a ve Znojmě od 18. do 23.prosince. Poslední tři dny zádušní bohoslužby. – Po matce pak nastoupil syn Josef. Jím se začíná nová doba v dějinách monarchie i Církve.

Vedle záslužných činů uvolnění staletých pout nevolnictví a patentu, jímž byla zavedena v mocnářství rakouském náboženská tolerance, není, zač bychom mohli tohoto císaře zvlášť chválit. V oboru církevním zavedl státní diktaturu, která na dlouhou dobu odtrhla rakouský katolicismus od Říma. Jeho zásahy do církevního života se vyznačovaly jak brutalitou, tak směšnou malicherností. Zvláště řeholníci se měli po pěti. Napřed se jim zakázal jakýkoliv styk se zahraničními představenými a jejich kláštery byly postaveny pod dozor biskupů a státních orgánů, pak se jedna klášterní rodina za druhou na pouhý pokyn fanatického osvícence likvidovala a případné jmění se připojovalo k tak zvanému náboženskému fondu, který založila pro podporu náboženství již Marie Terezie v posledním roce svého panování.

De facto vznikla u nás státní církev, ve které se každý musel chovat co nejposlušněji. Bohužel na biskupských stolcích seděli sami šlechtici panovníkem jmenovaní a Římem pro bono pacis potvrzení. Od těch se nemohlo čekat nic víc než vykonávání císařských nařízení. – Světský klér vyšší následoval své šéfy a farářům a podobně do toho nic nebylo. Ostatně byli již zvyklí na autoritativní postup. Biskup dostal decretum sulicum (dvorní dekret), dal jej patřičně vytisknout v diecézní kurendě a s patřičným napomenutím, že jde o vůli panovnice nebo nyní panovníka, oběžníky poslal děkanům, kteří zas vyšší vůli tlumočili podřízeným farářům a lokálním kaplanům. A pak se muselo psát nahoru, jak se vyšší vůle provedla (hodně dopodrobna) a když byla zpozorována liknavost, přišlo vyjádření biskupské nelibosti a nařízení do toho a toho termínu se polepšit. Nenastalo-li polepšení, nastoupily tresty. Za takových podmínek bylo lepší rozkazy plnit a neodmlouvat.

Děkan Michal Los byl také věrným poddaným a jako takový vykonal, co se mu nařizovalo. Pátral po papežských bulách, které neměly regium placet a oznamoval farářům, že nemají platnosti, dále že si jeho Apoštolské Veličenstvo nepřeje, aby v jeho zemích platila bula Unigenitus nebo, aby se debatovalo o monilismu nebo jansenismu a podobně. Rovněž kontroloval, zda kněží na děkanství mají řádně bílým papírem v breviáři přelepenou stránku, kde je lekce o svatém Řehoři VII. A kde se píše, že papež má právo sesadit císaře. Také prohlížel kněžím agendy a vyřezával z nich nepohodlné stránky, kde byly uvedeny případy tak zvané Bully coenae. Nebyl ale přitom člověkem nemyslícím. Rozkaz zněl trhat až do stránky, kde je řeč o pomazání nemocných, kdežto v Jihlavě v agendách vinou opisovačů namísto pomazání nemocných byla svatá Eucharistie. Děkan tedy vznesl na konsistoř uctivý dotaz, zda dobře učinil, když vytrhal stránky až do svaté Eucharistie a dostal uklidňující odpověď, že si správně počínal.

Škoda, že nikde nemůžeme zachytit stopy po jeho skutečném smýšlení. Jistě by mu nebylo jedno, když rozkazy ho nutily dělat vykonavatele odiózních zásahů do života pronásledovaných řeholníků v Jihlavě a Brtnici. – Konsistoř žádala, aby se jí všechno dokládalo starými listinami, bulami, papežskými konstitucemi, regulemi, atd. a co se nedalo hned dokázat, přísně zakazovala; to děkana postihovalo konec konců stejně jako všechny ostatní a tedy mu nemohlo být milé, když s takými fermony musel k dominikánům, k minoritům a ke kapucínům v Jihlavě a ještě vážit cestu k pavlánům do Brtnice. – Ani to mu nemohlo být milé, když musel oznámit farníkům, že si jeho Veličenstvo nepřeje, aby se o Božím Těle braly do průvodu velké prapory, že stačí malé korouhvičky, které tolik neohrožují nosiče a jeho okolí, nebo když musel cechům k téže příležitosti zakázat vyrukovat v parádních krojích a s muzikou. Císař pán byl tak neúnavný ve vydávání předpisů z oboru náboženství, že jen skutečně zaslepený josefinista mohl z toho mít radost.

Začátkem roku 1781 dostali jihlavští dominikáni rozkaz vyklidit svůj klášter i kostel pro vojenskou správu a nastěhovat se zatím do sousední jezuitské rezidence. 30.dubna musel ráno v 5 hodin děkan Los vykonat smutnou povinnost. Na rozkaz z konsistoře za asistence úřadů a armády, v přítomnosti zaražených

dominikánů profanoval kostel svatého Kříže, který se nato proměnil ve vojenské skladiště. – Dominikáni tehdy přenesli mnoho věcí k svatému Ignáci a tam je instalovali. Tak se dostal jejich „Přemyslovský kříž“, vzácná gotická „Pieta“, oltář sv. Dominika, obraz sv. Vincence Ferrerského. Jezuitský kostel se trochu podominikánštl, ale ani tam neměli dominikáni pokoj. – Roku 1782 jim konsistoř zakázala udělovat požehnání sv. Vincence a nosit o průvodech růžencového bratrstva závojem zahalenou sochu Panny Marie nebo Jezulátka, dokud nepředloží ke schválení příslušné indulty, atd. Ani to je nemohlo potěšit, že podobné zakázky tlumočil děkan minoritům a kapucínům. Cítili, že všechny ty restriktivní fermány směřují k jejich úplné likvidaci. – Ta také přišla. Roku 1784 byl dominikánský klášter jihlavský rozpuštěn. Neschopným byla dána možnost uchýlit se do některého jiného kláštera, schopným bylo nařízeno zapojit se do duchovní správy světské. Tak zmizela z Jihlavy komunita, která více než půl tisíce let pomáhala tvořit duchovní tvářnost města.

Nové farní obvody

Záborem klášterů a podobně se dostalo do veřejného majetku značné jmění a císař Josef chtěl ukázat, že není zloděj. Zabrané jmění mělo zase sloužit jen Církvi a projevit se to mělo zřízením celé řady nových far a lokálií. I v Jihlavě tomu tak mělo být.

Z toho měli premonstráti nejmenší radost. Vždyť to znamenalo přerušení celá staletí trvající tradice. Na faře byli z toho pochopitelně celí nesví. – Do úvahy pro zřízení další fary přicházeli především minorité se svým kostelem Nanebevzetí Panny Marie. Jejich konvent tou dobou čítal 18 bratří, ale jakožto řeholníci více méně komtemplativního života pro farářské místo nepřicházeli vůbec v úvahu. Tak si premonstráti říkali, že by se to mohlo udělat tak: oni – minorité – by dali kaplany, ale farářem by mohl být premonstrát. Zamezilo by se třenicím a později, kdož ví, jak bude. V tom smyslu psal děkan Los i na Strahov, ale dostal odpověď, že si to klášter nemůže dovolit. Každý kaplan stojí ročně 300 zlatých a farář 400, na to nejsou peníze, ať si tam dá biskup, koho chce.

Nová fara byla tedy zřízena bez účasti premonstrátů a za faráře byl minoritů určen světský kněz P. František Kautscher. Bylo to koncem roku 1784 a nový farář po prvé vystoupil u minoritů na kazatelnu o Novém roce 1785. – Minorité přijali toto řešení celkem s povděkem a rádi dali k dispozici své kněze jakožto kaplany. Jmenovali se řeholními jmény: Valentin, Benicius, Benedikt a Kanut. Z dalšího vyplývá, že se P. Kautscher s minority dokonale sžil a že mezi ním a klášterem nebylo nevraživosti.

Ale tím se rozvířené poměry v Jihlavě ještě neusadily. Jistá, a to silná část občanstva (jistě zde hrály důležitou úlohu sympatie k jezuitům, dominikánům a kapucínům, po nichž zde zůstaly aspoň církevní památky) se chytla toho, že kdysi císař Josef prohodil, že by Jihlava potřebovala vlastně tři farnosti, a tom začala stavět. Tato skupina položila své oči na opuštěný kostel svatého Ignáce a začala pracovat o jeho povýšení na třetí farní kostel.

Už v září 1784, když byla na cestě minoritská farnost, putovala ke dvoru pokorná supplika o zřízení třetí fary. Městská obec šla na to od lesa. Císař vyjádřil mínění, že by měly být ve městě fary tři, jeho přání se tedy jihlaváci chtěli podříditi stůj co stůj. Jen si dovolili uctivě podotknout, že jeho původní myšlenka zřídit faru na předměstí, snad u svatého Jana, nebyla by dosti dobře proveditelná. Z kteréhokoliv předměstí je do městských kostelů blíž než na Jánský kopeček. Kostelík je celkem malý, musel by se tedy stavět nový a ještě fara k němu. To všechno by bylo zbytečné, když jsou zde možnosti větší. Ať se tedy zřídí fara u kostela svatého Ignáce. Tím vznikne ve městě jakýsi trojúhelník kostelů. Ke každému bude patřit jedno předměstí, případně i vesnice tím směrem ležící. Jen jeden problém zde je, a to je fara. Na náměstí je těžké koupit nějaký vhodný dům, ale snad by se mohla uvolnit zrušená, ke kostelu přiléhající jezuitská kolej a vojáci by se mohli spokojit rozsáhlým klášterem dominikánským.

Císaři se návrh líbil. Měl všechny rysy praktického řešení a byl tedy podle jeho srdce. Dal jej tedy k vyjádření svému moravskému guberniu, to zase jihlavskému krajskému úřadu a děkanovi, a děkan, samozřejmě, nemoha se protivit ani městu ani naznačené nejvyšší vůli, musel dát k návrhu souhlas. Jen to si dovolil poznamenat, že snad jen by nebylo dobré vesnice odtrhovat od staré fary, protože v tom případě by to byla fara ze všech far ta nejmizernější.

Císař byl zvyklý jednat bleskově a tak již 29. března 1785 byla třetí jihlavská fara skutečností, i když ne v tom rozsahu, jak žadatelé doufali. Vesnice zůstaly premonstrátům, též proto, že se ještě nevědělo, zda nebude potřeba kolem Jihlavy zřídit další fary a některou jihlavskou vesnici eventuálně přifařit jinam. Týkalo se to hlavně českých vesnic. – Také bylo ustanoveno, aby u svatého Ignáce nebylo mnoho kaplanů: nanejvýš dva nebo tři a všichni měli být z řad žebavých mnichů, aby tito měli co dělat a nezaháleli.

Podle císařské vůle se nyní měli jihlavští faráři sejít (k svatému Ignáci byl jmenován rančířovský farář P.Vincenc Benischko) a město spravedlivě rozdělit na tři farní okrsky. Také se sešli, ale pan děkan Los byl při tom dělení asi smutný. Minoriti dostali 3100 duší, k sv. Ignáci připadlo 2886 duší a na sv. Jakuba zbylo nejméně: 2806 duší. Pravda, staré faře zůstaly vesnice, ale i tak si připadala jako okradená.

Nyní už děkan Los neměl, z čeho by se radoval. K tomu ho úřad děkanský nutil dělat popravčího staré Jihlavy, jak císař kázal a konsistoř nařizovala.

Roku 1784 byl zrušen hřbitov kolem kostela svatého Jakuba a pohřbívat se nyní mělo výlučně za hradbami u svatého Ducha.

Roku 1787 byli zrušeni kapucíni a jejich kostel zavřen. Na podzim musel děkan odsvětit starý kostelík sv. Jiří, protože bylo rozhodnuto prodat jej ve veřejné držbě. Dostal jej za 400 zlatých nějaký pan Josef Czykanek. A hned v únoru 1788 (11.2) musel pan děkan odsvětit eráru propadlý kostel svatého Františka Serafínského ve Špitálské ulici. I to byla smutná práce: Tělo svatého mučedníka Prospera s ampulkou jeho krve a jiných 21 relikvií muselo do bedny a úřad vše odeslal dále k Brnu (zatím do Velkého Meziříčí). A z kostela se udělala manufaktura.

Celé jaro bylo věnováno čištění hřbitova a děkanského chrámu. – Tam, kde je nyní pod vyšší věží skladiště, byl „Kristův žalář“. V březnu z něj odnesli na rozkaz děkanův obraz Veronikiny roušky (vzal si jej nějaký pan Pongratz). V jeskyni byly i sochy znázorňující, jak se židé posmívají Pánu; i ty byly odneseny. Tentýž osud potkal dvě sochy stojící v předsíni před jeskyní: Bolestné Matky Boží, svatého plačícího Petra.

V dubnu, když se oteplilo, došlo na hřbitov. Byl odstraněn obraz Panny Marie Pomocnice křesťanů (Maria Hilf)! A zamřížovaná kaplička naproti oknu českého kaplana. Kostelník si odnesl domů poněkud již zchátralý obraz svatého Norberta. Zmizela i zamřížovaná kaplička naproti hlavnímu vchodu do kostela, ve které byl obraz Bičování Krista. Výklenky ve hřbitovní zdi, ve kterých byla neúplná křížová cesta, které však někdy sloužily lidem za veřejné záchodky, byly vyzděny cihlami.

Sám hřbitov změnil tvář teprve v červnu. Všechny železné a kamenné kříže byly odneseny, kosti z kostnice, která přiléhala k bočnímu vchodu do presbytáře z evangelní strany, byly uloženy do krypty pod mariánskou kaplí a kostnice v září zcela uzavřena. V říjnu byly zazděny vchody, vedoucí zvenčí do krypt pod kaplí Bolestné matky Boží a pod kaplí svatých 14 pomocníků (nyní svaté Anny).

Poslední ránu dostal starý hřbitov v máji r. 1798. Pan děkan dal odstranit náhrobní kameny připevněné k chrámové zdi a užít jich k opravě kostelní dlažby, zvláště před kaplí 14 pomocníků a před oltářem sv. Tekly, kde byly většinou jen cihly. Ale poněvadž nechtěl být barborem, nechal všechny náhrobní epitafy aspoň sepsat panem Janem Marzym a uložit ve zvláštní knize: Elenchus epitaphiorum.

Děkan Los nebyl ještě stár. Když 8. srpna 1790 ráno ve 4 hodiny vydechl naposled. Bylo mu teprve 54 let. Protože ve městě se již pochovávat nesmělo, pohřbili jej u svatého Ducha jako prvního duchovního správce takto pohřbeného. Jeho nástupce mu tam zbudoval (nyní v kostelíku umístěný) mramorový náhrobek na motiv Dobrého Pastýře.

P. Milo Nepomuk Grün (1790-1804)

Opat Václav Mayer jmenoval po smrti Losově do Jihlavy svého sekretáře, doktora filosofie a teologie P. Milo Grúna, muže teprve 39letého. Investituru mu udělil brněnský biskup Jan křtitel Lachenbauer (1787-1799), ale P. Milo se v Jihlavě ukázal teprve 28. října, protože musel napřed v Praze uspořádat své sekretářské záležitosti.

Na faře u svatého Jakuba ho uvítali kaplani: P. Gilbert Luschka, P. Urban Rosche a kooperátoři P. Evžen Glück a P. Siard Hladký. Nový šéf si však přivázel z Prahy nového kooperátora, Jihlaváka P. Martina Webera, protože P. Luschka byl jmenován strahovským převorem.

Nastalo seznamování. Pan farář si zašel k minoritům představit se místoděkanu P. Kautschnerovi a jistě také faráři od sv. Ignáce P. Benischkovi a jeho kaplanům: Josefu Schneiderovi, exjezuitovi, kapucínům Ireneji Huberovi a Leunidovi Putnerovi (než se u sv. Ignáce ustálila tato sestava, působili tam provizorně také dominikán Fridrich Friedl a nějaký P. Aujezdský, který se pak stal vojenským farářem. V Jihlavě bylo ovšem kněží víc, hlavně na gymnaziu, tak na př. bratři Faschangové, exjezuité.

Zatím se v Jihlavě všelicos mlelo. Císař Josef byl již od února nebožtík a místo něho třímal otěže Rakouska jeho bratr císař Leopold II. S nebožtíkem odešla i řada jeho reforem a i jeho horlivost v zakládání nových far se zabrzdila. Nová vláda konstatovala, že osvícený pán dělal delší kroky, než dovoľoval náboženský fond a dala rozkaz celou záležitost prozkoumat.

Místoděkan Kautscher dostal po smrti děkana Lose ordinariátní přípis, aby do 14 dnů podal nahoru

návrh, které fary a lokálie v jihlavském děkanství by se měly zrušit. Byla to pro něj nadmíru choulostivá záležitost, ale nezbylo, než si ji vzít na svědomí. Konečně věc byla jasná. Má-li něco padnout, pak musí padnou to, co přišlo na svět poslední a bylo k životu nejméně oprávněné. A to byla fara svatého Ignáce.

V tom smyslu také odpověděl. Ale aby se uchránil hněvu lidu, vřele doporučil, aby se v kostele svatého Ignáce bohoslužby zachovaly v neztenčeném rozsahu, jen aby ten kostel byl komendátním kostelem staré fary a aby jej obstarávali premonstráti: A vypočítal, že tak by to náboženský fond nejméně stálo. Všichni kněží jak u svatého Jakuba, tak u svatého Ignáce by byli vydržováni od kláštera a nakonec časem i od minoritů by mohl být jmenován farářem minorita (rozumí se na farářskou funkci dobře připravený) a tak by vlastně v Jihlavě všichni kněží duchovní správy byli mimo povinnost fondu. – Za minority se velice přimlouval. Nezapomenul vyzvednout, že ani v dobách největšího luterského útisku neselhal, takže si zaslouží uznání a odměny. Spolupráci na duchovní správě se také ni kdy nevyhýbali.

V tomto stavu se záležitost far nacházela ve chvíli, kdy P.Grün nastupoval místo faráře. Jistě ho P.Kautscher informoval a ujistil, že sám žádných ambicí nemá, že beztak nemíní v Jihlavě umřít. A P.Grün zase ujistil jeho, že teprve nemá v úmyslu usilovat o nějaké změny, ať to raději zůstane, jak to je.

Na jaře 1791 v březnu nastala na faře nová změna. Pan opat si vyžádal P.Rosche za sekretáře, pak v květnu musel odejít ze zdravotních důvodů z Jihlavy P.Evžen Glück, musely tedy přijít náhrady. P.Rosche nahradil P.Raymund Prückner.

Na místo českého kazatele přišel P.František König. A život šel dál.

Také pan biskup se nechal vidět a jmenoval nového faráře děkanem, biskupským radou a konsistorním assessorem, čímž P.Kautscher rázem klesl o stupínek níž, jak ostatně bylo spravedливо. Herr Dechant se nyní se nyní odvděčil tím, že „obrátil ostří své mysli k tomu, aby v kostele nebylo nic, čímž by se rozptylovala zbožnost a podporovalo pobožnůstkářství“. I on čistil.

V kterémsi temném koutě kostela stál oltář se sochou Nejsvětější Trojice. Pan děkan ji uznal za směšnou a nedůstojnou a oltář zrušil. – P.Los nechal v „Kristově žaláři“ ještě sochu Spasitele obtočeného řetězy. Také ji poručil odnést. Žalář sám, protože jej nebylo možno zrušit, přeměnil na depositář. Byly tam dány dřevěné dveře a vyměněna železná okna.

Také několik mariánských obrazů dal vynést z kostela a na jedné stěně zabílit obraz duší v očistci, malovaný „morecochleano“. – U hlavního vchodu stály sochy sv.Jana Nepomuckého, sv.Floriána a kříž s dvěma lotry, s Pannou Marií, Marií Magdalenou a se sv.Janem. Sv.Florián držel v rukou veliký dům. Pan děkan naznal, že to budí spíš smích než zbožné city a všechno dal odklidit.

Tyto akce byly namířeny zvláště proti starým babičkám a ty jistě nemlčely. Pan děkan to věděl a proto tím horlivěji se staral o náhradu jinde. Velikou příležitostí mu byla slavná instalace, která se konala 24.července.

Paráda byla veliká. Zúčastnily se jí všechny školy i gymnazium, nechybělo ani vojsko, farářů pak a děkanů se sjelo do Jihlavy 36. Kolem oslavence drželo čestnou stráž 24 hochů z hlavní školy a 12 soukenických tovaryšů neslo zažehnuté pochodně. Kázání měl farář od Matky Boží P.Kautscher a slavnostní tabule se zúčastnilo 82 hostů. Králové při svých korunovacích pamatovali i na chudé; proto bylo záhodno, aby i farář královského města Jihlavy pamatoval na chudé. Přivedl mu je „otec chudých pan Pongratz“. – Kazatel mluvil na téma „Dobrý pastýř“ a protože neřekl vše, co P.Milo Grün cítil, tento na stejné téma kázal ještě příští neděli. – Máme-li věřit pisateli kroniky, pak o instalaci „slzy pastýře se mísily se slzami oveček a slzy radosti se slzami lásky“. Ovšem my nevěříme, už kvůli těm uraženým babičkám ne.

Je málo pravděpodobné, že by si byl nový pan farář během necelého roku mohl do té míry Jihlavu podmanit.

Než nevzdával se v boji o lásku města. Pěknou příležitostí mu byla korunovační cesta císaře Leopolda do Prahy. Projížděla tudy 6.srpna 1791 česká stavovská deputace s českými korunovačními klenoty. Koruna nocovala na radnici, ale páni, mezi nimiž byl i pan prelát Mayer vzali občerstvení na faře. Pak dvakrát tudy projížděla císařovna Aloisie Ludvika a pokaždé zde nocovala v hostinci „U zlatého lva“. Děkan Grün pro ni sloužil v jejím pokoji mši svatou a byl za to od ní přijat i v soukromé audienci. Celá Jihlava věděla, že mu nejvyšší dáma říše dala na památku 3 stříbrné a jeden zlatý pamětní peníz.

To už si mohl pan děkan dovolit něco i žádat. Bolesť fary byl vodovod. Město i P.Losovi pro nedostatek vody vodovod odpojilo, takže nebylo mnoho naděje, že by P.Grün byl šťastnější. A přece byl. Dokonce ani revers po něm radnice nežádala. Jen na zvláštní reklamaci sousedního „Wojvodova Badehausu“ se musel zaručit, že nebude držet na farském dvoře rybí sádku a že v případě obnovení lázní z ohledu na veřejnost vodovod zase přeruší.

V květnu 1792 se konala významná slavnost na kopci Kalvárii. Děkan Grün tam posvětil řadu soch znázorňující tajemství bolestného růžence (nyní na Jánském kopečku). Byl to dar bývalého jezuita, nyní profesora humanitních předmětů na jihlavském gymnaziu P.Filipa Faschanga.

V červnu zas musel vykonat něco nepříjemného a nepopulárního. Na vyšší rozkaz musel odsvětit kapli svaté Alžběty na dvoře starého špitálu ve Špitálské ulici. Jako již kostelík sv.Jiří i tato kaple přišla do dražby a koupila ji pekařka Anna Klementová. Ale ještě téhož roku byla proměněna na divadlo. – Za to pochvalu sklídil P.Grün tím, že na svůj náklad opravil kostelní střechu a že dal na faře kaplanům položit na chodbu cementovou podlahu. (Současně vestavěl mezi obydlí své a obydlí kaplanů ještě jednu ložnici). Pak už mu nikdo nezazlíval, že dal poslední hřbitovní kapličku svaté Anny, skutečně již padající, rozbořit a sochu světice umístit na oltář 14 sv.pomocníků, kde stojí dodnes.

Špatně začal rok 1794. Na špitálském předměstí vyhořelo 14 stavení, mezi nimiž i bývalý kostelík sv.Jiří. A pak už se na pana děkana hrnuly pohromy jedna za druhou.

K o l e m   s v.   I g n á c e

Do té doby záležitost jihlavských farností spala a lidé si mysleli, že páni ve Vídni už dají pokoj. Ale nedali. – V říjnu 1793 přijel do Jihlavy pan dvorní rada Grohmann a na vlastní oči se přesvědčil, že fara u sv.Ignáce je zbytečná. Nato dne 27.dubna 1794 byl ve Vídni podepsán dekret o jejím zrušení a spojení s farností svatého Jakuba. Když se to Jihlava dověděla bylo zle.

Zpráva o tom přišla do Jihlavy právě ve chvíli, kdy měl pan děkan proti sobě silnou opozici, ba menší povstání. Jsa plný josefínských bral lidem všelicos, co jim brát zrovna nemusel a teď za to pykal.

Zrovna v březnu se někteří jihlavští soukeníci rozhodli vykašlat se na stará císařská nařízení a zavést zase pořádné pouti s korouhvičkami, prapory, atd., jak to bývalo dřív. Jenže pan děkan nechtěl a bránil se. To soukeníky dopálilo, vtrhlo kostela, korouhvičky si vzali sami a tak s nimi táhli přes město, zlobíce se na děkana a jeho kaplany, že nechtěli jít s nimi. Ano, až do vsí se zaneslo jihlavské reptání a i tam začaly mysli povážlivě vřít.

Vůdcové této neposlušnosti byli známí. Byli to soukeničtí mistři Michal Schwarz, Franz Hoffmann a další jako Pauker, Benischko, Krimmler a jiní. Nejuživější byl Pauker, kterého děkan jmenoval posměšně „postním kazatelem“ a ten na nakonec nejvíce odnesl. Městská rada k takovému pohoršení (k tomu v době francouzské revoluce!) nechtěla mlčet a tak milého kazatele pokání zavřela na 24 hodin do šatlavy. Ale nic se tím nespravilo, jen ještě hůř bylo. Zvláště ženské prý byly na děkana hrozně najeté.

Do toho přišel nešťastný dekret o zrušení třetí fary. Město se ihned rozestoupilo na dva tábory, z nichž ten, který žádal hlavu děkanovu, byl silnější. Křičelo se, že je to zásah do náboženství, že na to nikdo nemá právo, že z toho vzejde všeobecná zkáza mravů, atd. Všechno zavínil děkan, protože chce hrabat peníze, moc si o sobě myslí, nejraději by byl proboštem, aby měl kolem sebe hodně kněží, atd. – Horlivost o víru byla tak veliká, že někteří vyhrožovali až tím, že vystoupí z katolické církve a dají se k nekatolíkům.

Vůdce povstání pan Schwarz byl odhodlán bojovat za sv.Ignáce až do konce a všemi prostředky. Zatím za nejmoudřejší považoval sebrat mnoho podpisů a poslat je do Vídně, aby u trůnu viděli, že si jihlaváci nedají třetí faru vzít.

Pan děkan prožíval mučednické chvíle. Zatím co se čekalo, jak a co přijde z Vídně, vření nepřestávalo. Koncem května o druhém průvodě stačilo, aby pro silný vítr děkan rozhodl, že se cesta trochu zkrátí a lidé by ho málem ukamenovali. Nadávek a nactiutrhaní nebylo konce. – Co dělat?

Když bouře ne a ne se utišit, P.Grün sedl a psal na magistrát stížný dopis. Stěžoval si, že zcela neprávem ho měšťané viní ze zrušení třetí fary, protože on skutečně za nic nemůže. Rozhodnutí zredukovat fary a lokálie je přece všeobecné a císař je neučinil kvůli němu. Ostatně on tímto rozhodnutím bude jen postižen, protože bude muset sehnat premonstrátské kaplany a živit je, kdežto štólu bude podle dvorního dekretu pobírat starý farář, v tomto případě Benischko. Nevěřili-li jihlaváci jemu, ať jen se obrátí na vyšší místa a přesvědčí se, že on neřekl ani jednu slabiku ve prospěch zrušení třetí fary.

Ve Vídni byli jihlavskou peticí překvapeni i postrašeni. Ustoupit nemohli a nechtěli, protože to by za chvíli kdekdo dělal revoluci, ale ani nechtěli hnát věci do krajnosti. Volili tedy střední cestu. Ujistili město, že s kostelem sv.Ignáce nebude hnuto a všechno se v něm bude muset konat, jako dosud, do nejmenších podrobností a zároveň prosili, aby měli občané patřičný ohled na hospodářství říše a nežádali oběti, které trůn v této těžké době nést nemůže. - Přitom je samozřejmé: dokud nebude moci Strahov poslat kněze své a v plném počtu, zůstanou dosavadní kaplani na svých místech.

Odpověď byla určena městské obci, ne magistrátu, ale dostal ji napřed do ruky magistrát a spolu s ní pokyn, aby vyšetřil a do Vídně podal zprávu, jak to, že mezi podpisy petičníků jsou i lidé z Pístitova a jiných obcí, které vůbec farou do Jihlavy nepatří, dokonce i rychtáři a vůbec kdo to všechno zorganizoval. Možná, že právě naschvál toto z Vídně psali, aby se to po Jihlavě rozkřiklo a hlavy trochu schladly. Počítali správně, protože od té chvíle začala mít polemika slušnější ráz.

Jihlavská obec poslala do Vídně novou suppliku. Už věděli, že farnost nezachrání, tak se snažili zachránit aspoň své oblíbené kněze. Žádali, aby buď zůstali na doživotí jak farář tak kaplani nebo aspoň kaplani. Ale odpověď přišla zase zamítavá: nelze od rozhodnuté věci ustoupit.

Magistrát se nyní ujal úlohy smířovatele mezi farou a obcí. Místo vyšetřování, kdo sbíral podpisy, odepsal do Vídně, že obavy obce byla opodstatněné, protože pan děkan skutečně jednou prohlásil před panem Jägerbauerem, který obec zastupuje a před soukenickým mistrem Hoffmannem, že k svatému Ignáci budou moci přijít ze Strahova nanejvýš dva kněží a nic víc. To by ovšem znamenalo prakticky duchovní správu u sv. Ignáce likvidovat.

Ted' zas, když pan děkan dostal odpověď magistrátu císaři k nahlédnutí, také musel něco udělat, aby se situace zachránila. I sedl a napsal panu opatovi Mayerovi, jaké jsou u svatého Ignáce povinnosti (v neděli ranní s kázáním, velká s kázáním, odpoledne požehnání s křesťanským cvičením a ve všední den 4 hodiny náboženství na dvou školách, což od přetížených kněží svatojakubských naprosto není možno žádat). A prosil, aby opat slíbil aspoň ty tři kooperátory poslat, protože jinak pokoj nebude.

Opat si sice mohl postavit hlavu a říci, že nemá a nepošle, ale P. Grün mu to podložil i politicky. Psal, že tady se vidělo, jak duch revoluce může i na malém městě zvednout hlavu a že i z psaní císařova je vidět starost a strach. Za jiných okolností by si císař nenechal něco takového líbit, nyní však docela nasazuje otcovský tón, jen aby lidi uklidnil. – A aby pana preláta naladil k velkodušnosti, apeloval i na jeho lásku k řádu. Přitom poodhalil i roušku vlastního srdce, takže díky tomuto dopisu můžeme nahlédnout i do jeho plánů: „Když Josefovo žezlo“, tak psal, „až na nevýznamnou Novou Říši zničilo všechny naše moravské kláštery, kdož ví, třeba až mé kosti budou již trouchnivět na hřbitově, právě díky nynější velkodušné oběti právě v Jihlavě vznikne nové premonstrátské kollegium“. A dodal patheticky: „Budeme-li otálet, pak se asi nit mého života přetrhne dříve, než budu moci splnit svou životní úlohu, neboť ti nynější kooperátoři u sv. Ignáce jsou ještě mladí a plní života a nemají vůbec v úmyslu Jihlavu opustit“.

Opat odpověděl obratem, ale zdrženlivě. Ať děkan ujistí město, že přijdou kooperátoři tři, ovšem hned ne, protože je nemá. A Grünovi naznačil, že nebude spěchat: „nedělám si iluzi, že bych se toho dožil, až bude věc urgentní“. A pozval děkana do Prahy k osobní rozmluvě.

P o k r a č o v á n í

Po tomto dopise mohl pan děkan nalít slavnému magistrátu čisté víno. Učinil tak přípisem ze dne 18. září 1794. Psal, že skutečně panu Jägerbauerovi řekl, že přijdou k svatému Ignáci jen dva kooperátoři, ale to jen tlumočil názor pana opata. Premonstráti nemají zájem na svatém Ignáci a byli by raději, kdyby tam třetí fara zůstala. Přesto však v nynější situaci klášter nechce být hluchý k potřebě města a ač má již 64 kněží roztroušených po farách, je ochoten poslat do Jihlavy podle přání obyvatelstva i jeho Veličenstva kooperátory tři. Pro Jihlavu to nebude žádné zkrácení, vždyť původně za císaře Josefa ani na více kněží se nepočítalo.

Tím se hladina poněkud uklidnila. Hlavně lid s uspokojením přijal zprávu, že to nebude hned, protože Strahov momentálně nemá, takže zatím se kněží u sv. Ignáce hýbat nebudou.

Ale pak se hladina zase povážlivě rozbouřila, tentokrát vinou krajského hejtmána von Locella, který úřadoval v domě při vchodu do České (nyní Brněnské) ulice, ale usmyslil si, že si musí nalézt slušnější místnosti. Zatím farář Benischko dostal místo v Mödlau a odstěhoval se, takže jeho byt v bývalé jezuitské koleji byl volný. Pan hejtman tedy napsal do Vídně a tam odtud mu dovolili úřadovny odstěhovat, ovšem s tím, že Jihlava dům na svůj náklad adaptuje a hejtmanství bude platit roční činži. Magistrát to panu hejtmanovi slíbil.

Ačkoliv děkan za nic nemohl, zase se všechno sesypalo na jeho hlavu. Jen co se po Jihlavě rozkřiklo, že u svatého Ignáce bude hejtmanství, byl oheň na střeše. Každému bylo jasné, že je to domluvené, že napřed padne fara a po faře bude zavřen i kostel. Zlost byla zase veliká a došla tak daleko, že jednoho večera byl spáchán na děkana atentát: někdo mu hodil do okna kámen dva funty těžký, div že ho nezabil. Pan děkan, vlastně od nedávna již arciděkan, měl co dělat, aby si nezoufal a neutekl z hrozného města pryč.

Bohudík s adaptací se nespíchal. Obec si znovu dovolila psát až k samému trůnu a opět dostala k své zlosti zamítavou odpověď, ale nakonec věc padla sama. Zjistilo se, že by adaptace žádala zazdění dvou kostelních oken, čímž by hodně utrpěla světelnost kostela, a proto magistrát hledal raději jiné řešení. Nakonec i pan hejtman byl rád, když se mu nabídl tak zvaný „Herrenhaus“, protože i on byl syt těch ustavičných, konec neberoucích řečí.

A dům u svatého Ignáce? O ten se zasloužil kupec pan Winkler. Složil velkodušně obnos 4000 zlatých, aby se druhé poschodí mohlo adaptovat výlučně jen pro pány kooperátory, čímž bylo jasné naznačeno, že svatý Ignác bude žít dál. –

Nakonec se dala budova do dražby a získal ji tentýž pan Winkler a že byl sám Ignác a ctitel svatého Ignáce, nikdo nepochyboval, že tím je věci hodně pomoheno.

Jen s panem arciknězem byly účty dále otevřeny. Nyní, když farář Benischko byl pryč a správa sv. Ignáce se octla v jeho rukou, občanstvo chodilo do kostela hlavně, aby se ujistilo, že starým kaplanům nekřivdí a že se kostel svatého Ignáce nijak nezkracuje. A těch nářků na zkracování bylo stále dost a dost.

V roce 1796 na jaře si obec u magistrátu stěžovala, že se už přes půl roku nekonají u sv. Ignáce křesťanská cvičení a že se tam nekonají ani postní kázání. Magistrát postoupil stížnost faře. Nato pan arcikněz uctivě odpověděl, že přece hned po odchodu faráře Benischka oznámil, že se tam křesťanská cvičení nebudou konat, protože kněží je nyní méně a křesťanská cvičení jsou beztak farní funkcí a mají se konat ve farním kostele. Dětem by snad nemuselo vadit, když udělají ze Špitálského předměstí o několik kroků dál, než by bylo k svatému Ignáci. Ale protože už Jihlavu znal, hned dodal, že je ochoten konat křesťanské cvičení střídavě jednou u sv. Jakuba a jednou u sv. Ignáce. – A co se týče postních kázání, v roce 1791 pan biskup rozhodl, že se budou konat u minoritů ve středu odpoledne, u sv. Ignáce v neděli ráno v 8 a u sv. Jakuba odpoledne. Že se za faráře Benischka přesto tato kázání konala odpoledne, to se stalo jen tím, že fara nechtěla se přít. – Ale i zde, kdyby počestné občanstvo přesto mocí mermo trvalo na tom, aby i u sv. Ignáce byla postní kázání, a to odpoledne, arcikněz je ochoten vyjednat to u pana biskupa, ovšem pak by padlo kázání při velké mši svaté a odpoledne by se to muselo zařídit tak, aby místo ve tři bylo postní kázání u sv. Ignáce ve dvě, aby to nekolidovalo s postním kázáním, které se koná u sv. Jakuba ve čtyři. Tím by se také umožnilo, aby se lidé v rodinách vystřídali.

Z dopisu je cítit, jak se pan arcikněz musel přemáhat, ale přemáhal se. Závěr vyzněl pateticky. Znovu prosil magistrát, aby se už jednou město ubezpečilo, že duchovní správce má kostel sv. Ignáce stejně rád jako kostel sv. Jakuba a že žádnému nechce nadřizovat. Jen aby už byl jednou klid, protože „by bylo bolestné, kdyby zde musel žít stále zneuznán, nenáviděn a pronásledován, aniž by mu bylo dáno zakusit také trochu lásku od svého stádce. Vždyť takto by nakonec všechny námahy jeho i spolubratří nutně vyzněly naprázdno, ba zhynulo by i samo náboženství“. Podotkl, že píše „z plnosti svého utýraného srdce“ a prosí slavný magistrát, aby dopis byl obci veřejně přečten.

Počestná obec přijala toto vyjádření laskavě a dala souhlas, aby se křesťanská cvičení konala jen ve farním a postní kázání tak, jak to pan arcikněz navrhuje. Ano mluvčí obce i naznali, že musí být konec sporů, protože „vzájemné tupení by nakonec skutečně vedlo jen k úpadku obecné mravnosti“.

Pan arcikněz byl spokojen a v dalším přípise jen ještě jednou prosil, „aby ta smutná historie, která ho stála tolik hořkých slzí, byla definitivně pohřbena. Kdyby se však přece jen někdy něco stalo – vždyť i kněží jsou lidé a mohou se zmýlit – pak ať slavná obec mu to přátelsky řekne, aby se předešlo zbytečnému rozruchu“.

A pak už se duha míru nad rozvášněnou Jihlavou přece jen zaklenula.

Pan arcikněz v duchu za hlavní viníky nepokojů považoval kooperátory od sv. Ignáce a nyní je mohl pěkně spoutat. Nalinkoval jim tedy detailní „poučení“ o jejich povinnostech, která i nám mohou dobře posloužit, alespoň k informaci, jak to tehdy z hlediska duchovní správy vypadalo.

Bohoslužby se měly konat v neztenčeném rozsahu jako dříve. – Křty, svatby, pohřby, zádušní mše a úvody ve faře, protože jsou to ryze farní funkce. Křtít a oddávat bude vždy ten kaplan od sv. Jakuba, který bude mít právě týden, ale kooperátoři od sv. Ignáce budou povinni podle potřeby pomáhat. – Pohřby lidí zemřelých v obvodu sv. Ignáce budou konat tamní kooperátoři, jen pohřby první třídy bude konat děkan se svými kaplany. Ale nebude zde přísné dělení. Kooperátoři od sv. Ignáce budou moci být voláni k asistenci do fary a kaplani od sv. Jakuba budou moci být posláni k asistenci k sv. Ignáci, aby lidé viděli, že farnost je jen jedna. – Zaopatřování bude podle obvodů, jen se lidem oznámí, že kaplani od sv. Jakuba mohou být voláni k zaopatřování i do obvodu sv. Ignáce – podle starodávného zvyku zaopatřování se bude oznamovat vždy ráno při první mši svaté v každém obvodě zvlášť.

Jiné události

Roku 1794 děkan Grün prodal do dědičného nájmu mlynáři Michalu Schmahelovi mlýn „U dlouhé stěny“. Nájem obnášel 300 zl. ročně a majiteli to přinášelo jen samé výhody.

Roku 1798 byla při adaptacích Herrenhausu pro účely krajského hejtmanství zbourána sousední sladovna. Řada lidí tím přišla o deputátní pivo, také fara. Arcikněz si vymohl povolení, aby mu mohli vařit minorité. Kvardián Emanuel Raab rád vyhověl a fara se zavázala dávat mu k tomu, co se slušelo a patřilo.

Roku 1799 se fara dočkala zřízení rybí sádky, o kterou marně usiloval P.Kuschel a P.Los. Nyní se stavěl v české čtvrti pivovar a bylo třeba vést vodní potrubí přes farskou zahradu. P.Grün dal k tomu souhlas a pivovar mu sám sádku zřídil. Faru to stálo jen malé sprostné.

Toho roku dostal pan arcikněz další vyznamenání. Pan biskup mu vymohl u jeho Majestátu proboštský kříž. Po pravdě řečeno biskup měl v úmyslu zřídit v Jihlavě trvalé premonstrátské proboštství, ale pocta byla povolena jen osobě P.Grüna.

Jak na novou poctu svého pastýře Jihlava reagovala, nevíme. Dost možná, že stranou padla nejedna kousavá poznámka. Ale pana probošta to nemohlo rozházet, neboť se konečně cítil v Jihlavě upevněn tak, že si mohl dovolit město i trochu pokořit.

Podle kroniky Hájkovy byla Jihlava založena už roku 799, což znamenalo, že prožívala právě své milénium. A že naši občané byli na takové stáří hrdí, chystali k svátku svatého Jana Křtitele velikou slávu. – Jediný pan arcikněz, vlastně již probošt se nechtěl dát unést nadšením. Byl přece jen dvojnásobným doktorem a hlavu měl osvícenou, tolik věděl, že milénium stojí na chatrných nohách.

Již 9.zář 1798 si dovolil psát uctivé psaní na magistrát, že sice vroucně touží vidět oslaveno milované město, ale že si dal práci s panem Marzym, aby vypátral, jak je to se skutečnou historií města, ale že zjistil, že aspoň, co se týče kostelíka sv.Jana Křtitele, uvedené datum nesedí. Důvod byl jasný: Křesťanství na Moravu přinesli svatí Cyril a Metoděj. Ti přišli roku 863. Nemohl tedy stát v Jihlavě křesťanský kostel už roku 799. Mimo to kostel byl podle farní kroniky od Švédů vypálen, takže z původní stavby mnoho nezůstalo. Proto se obrátil na Učenou společnost českou a odtud mu přišla odpověď, že podobné jubileum nelze připustit, aniž by se organizátoři vydali v posměch. On-probošt-Grün předkládá tyto věci slavnému magistrátu jen proto, aby si vážené publikum nemyslelo, že snad chce popírat slavnou minulost města. Tu nepopírá, jen, co se týče kostelíka sv.Jana, musí trvat na tom, že ten tak starý není.

Když se byl takto poněkud od obecného mínění distancoval, neměl nic proti tomu, aby se sláva konala. 11.června 1799 dostal magistrát od něho program církevní slavnosti. Ráno o 1/2 8 bude na Jánském mše svatá s požehnáním, načež se půjde průvodem k sv.Jakubu. V 10 hodin bude slavnostní kázání a po něm bude mít pan prelát ze Strahova pontifikálku. Páni ouřadové budou mít rezervovány dvě lavice hned proti kazatelně, aby měli dobrý poslech. Na kázání by se mohl pozvat některý jihlavský rodák, ačli nebude slavný magistrát chtít pověřit touto ctí jeho-probošta. Nechce se vnucovat, ale v tom případě by byl ochoten svou řeč v tisíci výtiscích věnovat zadarmo městu, aby občané měli na svůj veliký den trvalou památku. Jen mu má magistrát oznámit, kde se mají výtisky složit, zda na radnici.

Po tak jasném položení kandidatury magistrát neměl jiné možnosti, než panu proboštu za jeho dojmavou lásku k městu poděkovat a oznámit mu, že výtisky se mají odevzdat ve výpravně radnice.

A tak pan probošt kázal o velikém jubileu s nadšením, jaké si Jihlava jistě zasloužila.

XIX. století

Nové století přineslo s sebou velké změny. Hned po Třech Králích zemřel na Strahově opat Václav Mayer a po něm se stal opatem Adolf Schránek, v listopadu byl v Brně intronisován nový biskup hrabě Vincenc von Schrattenbach. Na faře po onemocnělém P.Františku Königovi českého kaplanského místa se ujal P.Ondřej Panzner a také u minoritů nastala veliká změna: P.Kautschner odešel do Kostelce a farářem se stal první minorita, staříčkový již P.Donulus Schwarz.

Doba byla krajně nepokojná. Už od roku 1793 vedla Evropa válku s francouzskou revolucí a konec nikde. Naopak právě vzešla Francouzům nová hvězda v generálu Bonapartovi a slavili nové úspěchy.

Císař František I. Volal všechny poctivé poddané do boje a vedle řádného vojska dal všude zřizovat vlastenecké legie dobrovolníků. A protože i v Jihlavě bylo vlastenců nemálo, v prosinci 1800 měli zde na faře stále pilno. I zde byla zřízena legie a jak byla která kumpánie vstrojena, skládala v kostele svatého Jakuba přísahu věrnosti. Pan probošt při tom kázal německy, P.Panzner česky. Nadšení bylo veliké, zvláště

proto, že při cvičeních odpadly všechny strohosti jinak u vojáků obvyklé, takže během tří týdnů byli dobrovolníci připraveni k abmarši. – Však to bylo slávy, když 26.prosince na svatého Štěpána celá Jihlava vyprovázela milé dobrovolníky s kapelou směrem k Moravským Budějovicím, a není pochyby, že by byla válka vzala docela jiný směr, kdyby se byl císař neukvapil a právě neuzavřel mír.

Naši dobrovolníci sice nevyhráli, ale bylo správné přivítat je, jako by byli vyhráli. Vítání s muzikou se konalo na rynku 21.dubna, střílelo se, leginionisté pochodovali s vypjatými hruděmi náměstím, přesně ve 12 zazněl povel k modlitbě Anděl Páně, pak se šlo do občanských domů na oběd a druhý den byly u sv.Jakuba děkovné bohoslužby za blaha hrdinných obránců vlasti. S balkonu kostela hrála hudba a při slavném kázání pana probošta se řinuly slzy opět, jako za oněch lepších let. Po mši svatě měl kázání české zas P.Panzer a i to se vtisklo hluboko do srdcí. A pak už si vrchnostenští úředníci převzali své lidi a na vozech si je odváželi domů, kde je čekaly další dojmy a další oslavy.

Ještě větší oslava se konala 11.listopadu 1801. Pan probošt se tehdy dožíval 50ti let. A protože tehdy se o padesátce každý cítil už dědečkem, bylo třeba tak památné jubileum řádně oslavit. – V Jihlavě, už byl nový premonstrát P.Emilián Kuffner (vystřídal patrně P.Siarda Hladkého, který ze záznamů mizí) a ten svému představenému připravil krásnou akademii. Konala se v předvečer narozenin a zúčastnila se jí celá jihlavská honorace. Všecko bylo na faře a otevřenými průduchy bylo možno slyšet nadšené volání „Bravo“. Před farou pak se producírovala vojenská kapela.

Dojemný byl druhý den. Kaplani hned ráno šli blahopřát a předali jubilantovi „s velikou pílí a uměním“ od českého kaplana Panznera složené blahopřejné archy. Hned za nimi nastoupili kooperátoři od sv.Ignáce: Schneider, Hubner a Puttner (s nimi ještě světský kněz P.Frant.X.Zikánek). Také nepřišli s prázdnou. – V kostele byla slavná mše svatá, které se zúčastnily všechny školy od toho gymnazia až po poslední triviálku. Sloužil ji coram jubilate P.Panzner. – Pak přišel slavnostní oběd, k němuž byli pozváni početní hosté, a po obědě, při němž byl panu proboštovi předán dar doksanských jeptišek (na němž se obdivovaly hlavně čtyři figuríny jihlavských kaplanů), v sousední světnici se hrálo divadlo. Připravil je se svými žáky z brněnského předměstí kaplan P.Brukner.

Tato sláva poněkud vynahradila panu proboštovi bývalé ústrky a proto jistě rád řečnil rok nato při padesátinách pana starosty Jakuba von Sachsentála. Opět nebylo suchého oka, protože pan probošt dovedl mluvit.

V prosinci 1802 zas přišla příležitost utvrdit přátelství s minority.

V létech 1704-1707 byl za mlýnem „U dlouhé stěny“ u Freimanovy stodoly postaven malý lazaret pro lidi nalezené na ulici nebo takové, o které se nikdo nechtěl starat. Roku 1748 zemřel v barvírně nějaký evangelík jménem Koch a zanechal po sobě 1200 zl., aby byl v městě zbudován větší lazaret. Jeho vůli vyplnil jistý pan Grassel a tak roku 1754 byla dána do provozu nová budova s názvem „U sv.Lazara“. Peníze na péči o nemocné až do roku 1774 poskytovalo město. Toho roku byl na tento účel věnován kapitál tzv. „vozu nemocných“, kterého se užívalo při pouti mariacellických. Bylo to celkem 475 zl. Tento kapitál se během doby různými odkazy zvětšil na 8000 zl. a za tyto peníze byl přebudován starý vojenský špitál ve Věžní ulici na nemocnici. – Slavnost přenesení lazaretu do nového sídla se neobešla bez svěcení a kázání probošta Grüna, který tklivou řečí světil tento úturek do ochrany faráře od minoritů P.Donula Schwarze, v jehož rajoně se nemocnice nacházela.

I rok 1803 byl bohatý na události. O velikonocích dostal farní Boží hrob od profesora Filipa Faschanga nový pozlacený oblouk, o Božím Těle průvod vedl novoříšský opat Pelikán a o sv.Petru a Pavlu měl u sv.Jakuba primiční mši svatou jihlavský rodák, premonstrát Metod Landerer. Konečně 6.července přijel k nám pan biskup Schrattenbach, aby zde vykonal generální vizitaci a udělil Jihlavákům svaté biřmování. Protože pozdější generální vizitace budou jen obdobou této, uvedeme si její podrobný průběh.

Pan biskup přijel k Brněnské bráně, tam sestoupil s vozu a pěšky šel špalírem školní mládeže, vojska a obyvatel za hlaholu zvonů Brněnskou (tehdy českou) ulicí, pak po okraji náměstí a velkou farní ulicí k faře, kde ho pan probošt uvítal řečí. Když se pan biskup na faře oblékl, šlo se do kostela. Následující dva dny byly věnovány svatému biřmování a prohlídce kostelů, atd. Biřmovanci přicházeli ze všech stran, i z Čech a bylo jich 5.194. Biskup odejel z Jihlavy 9.července.

V listopadu se konečně pohly ledy u sv.Ignáce. Kapucín P.Huber byl jmenován profesorem na opavském gymnaziu, čímž se tam uvolnilo místo pro prvního premonstráta. Byl jím P.Gabriel Ritter.

V posledních letech se rozmnožil počet přifařených obcí. Při pražské silnici ležící statek rantířovské vrchnosti zvaný Röhrhübl se tak rozrostl, že si mohl změnit jméno na Fridrichsdorf (Bedřichov) a dát se zapsat do zemských knih jako samostatná obec. – V prosinci 1803 tamní obecní rada dala do pořádku také

své povinnosti k faře. Bylo stanoveno, že za každý povoz k zaopatřování obec rukou společnou a nedílnou zaplatí faře 45 krejcarů. Pan probošt však nechtěl tolik a řekl, že se spokojí s 30 kr. Jenže to neznal Bedřichovák. Byli řádnou obcí a neslušelo se, aby chodili žebrotou. Rozhodli se platit 36 kr. a ještě i faře odevzdávat desátek, který se odedávna odváděl vrchnostenskému mayerhofu rantířovskému. Příslušnou listinu o tom podepsal rychtář Peřina, hospodář Indra a další sousedé, což rantířovský pán, Heinrich von Teissenau, od něhož Bedřichovští měli domy a pozemky v dědičném nájmu, úmluvu podepsal též.

Chudinský ústav

Biskup Chrinský ještě za Marie Terezie zavedl ve své diecézi po vzoru vídeňském, tak zvaná Instituta pauperum – chudinské ústavy. I Jihlava jej měla a byl závislý na faře. Peníze na chudé se opatrovaly měsíční veřejnou sbírkou.

V listopadu 1803 byla na radnici zvláštní schůze. Pan probošt tam dal zaprotokolovat přání kněží, aby se sbírání peněz zúčastnili i občané. Důvody byly následující: 1. ctěné obecnstvo se bude moci samo přesvědčit o bídě svých spoluměšťanů, 2. stykem s chudinou vzroste i soucit s nimi a 3. odpadnou všechny dohady, co kněží se sebranými penězi dělají.

Magistrát měl o problém víc a musel svolat schůzi obecních zástupců, aby se k tomu vyjádřili. „Otec chudých“ pan Pangratz konstatoval, že fond je poslední dobou stále pasivní, zatím co chudých přibývá, ale to, co pan probošt navrhuje, není žádné řešení. Nebudou-li chodit sbírat na chudé kněží, lidé přestanou dávat docela. V tom případě on podává demisi a ať se o chudé stará, kdo chce. Podobně hovořil pan Jägerbauer, pan Rychly a jiní.

V tom smyslu magistrát faře odpověděl: kdyby pan probošt trval na svém, chudinský ústav by jen utrpěl, přibýlo by mrzutosti, dobrovolníků mezi občany není, museli by tedy měšťané chodit po sbírkách podle určeného pořadí, což kdo ví jak by dopadlo, protože ve městě je rozšířena značná lhostejnost k bídě chudých.

Ale na to pan probošt čekal. Komandovat by jihlaváci faře chtěli, ale starat se o chudé, to ať si dělají kněží sami. Tak to tedy ne! Když náboženství, tak náboženství, a pořádně! Sedl a napsal na radnici znovu, že kněží trvají na svém požadavku. Nechtějí chudé opustit, ale sami chodit po sbírkách nebudou. Ostatně „nechce se jim věřit, že by lidé dávali peníze na chudé jen pro hezké oči velebných pánů, to by bylo smutné“. Také není možné, že by se v celé Jihlavě nenašel dostatečný počet měšťanů, kteří by mohli sbírky konat. Proč by jen kněží měli nést břemeno. Počet obyvatel stoupá, práce přibývá, sil ale ubývá, ze sbírek si kněží odnášejí domů leda kašel a bolení v krku. – Mohou chodit občané po sbírkách v Brně a jinde, proč by to nebylo možné v Jihlavě! – A pan Pangratz to jistě s tou demisí nemyslí vážně. Jistě by mu to láska k chudým nedovolila, aby je jen tak opustil. –

Tímto sociálním činem probošt Grün zakončil svou jihlavskou kariéru. Nemůžeme nepřiznat, že pravda byla na jeho straně. Ať byl jaký byl, přece jen dobře učinil, že v této otázce neustoupil.

O p a t e m

Už když umřel opat Mayer, jihlavský probošt byl mezi kandidáty na funkci opata, snad ještě víc než milevský administrátor Adolf Šrámek a profesor teologie Marian (Maria) Míka z Prahy. Ale zatím všechna proroctví selhala, zvolen byl P. Adolf a probošta Milona si jeho kaplani Panzner a Bruckner odváželi do Jihlavy trochu posmutnělého. Ne že by chtěl být mermomocí opatem, ale že je vždycky krajně hloupě slyšet tolik proroctví a nakonec vidět, jak všechno dopadne docela jinak.

Opat Adolf byl člověk přísný a jelikož viděl, jak kanonie po stránce ekonomické rychle upadá, jal se ji pozvedat šetřením. A zde se střetl i s Jihlavou.

Na své vizitační cestě na Moravu přijel i sem. Kaplani toho využili a žádali, aby jim přilepšil na živobytí. Pan prelát však na to ucho neslyšel a řekl, že teď se musí šetřit. A aby se přesvědčil, jak se v Jihlavě šetří, vybral se do Reindlerova dvoru, dal si od kaplana Martina Webera, hospodářstvím pověřeného, předložit knihy a účty, počítal a počítal a nakonec zjistil, že tady není vše v pořádku. A když dál a hlouběji nořil svůj zrak do tajů „kněžského dvora“, nakonec zjistil, že tam vlastně nehospodaří P. Weber, ale jeho švagr, ovšem do své kapsy. Už si dokonce koupil celý dům. To ovšem pana opata dojalo a aby pan Suchý nemohl dále hospodařit, zbavil milého P. Martina správcovství a nařídil mu vrátit se do kláštera.

Na faře byl z toho poprask a probošt Milo se musel za nešťastníka postavit celou vahou svého

postavení (od jisté doby jej zdobil i proboštský kříž premonstrátský jakožto náhrada za ztrátu berly), aby ortel změnil. Nakonec se dal opat uprosit a P.Martin mohl v Jihlavě zůstat, jen musel předat hospodářství P.Brucknerovi.

Tato epizoda vyhloubila mezi Jihlavou a Strahovem určitou propast, která však na štěstí neměla trvání, protože opat Šrámek již v prosinci 1803 zemřel, čímž se panu proboštovi znovu otevřela cesta k nejvyšší hodnosti v řádě. Ale on nedbal, a alespoň navenek se stavěl zcela lhostejně ke všem lichotkám pánů kaplanů, kteří – to třeba po pravdě říci – měli ho rádi a v době jeho bojů s odbojnou Jihlavou s ním snášeli dobré i zlé. Nyní, ač se blížila nová volba, P.Grün si dal vymalovat byt i pohostinské pokoje, dal vymalovat i letní refektář (sál) a do něj pověsit pro radost pánů spolubratrů pěkná (dosud existující) zrcadla, a když do Prahy přijel, i tam dělal, jako by se už nemohl dočkat, až se vrátí do Jihlavy.

Vrátil se skutečně, ale jako opat a s velikou slávou. Jihlava se o tom dověděla od nějakého obchodníka, který jel právě dostavíčkem z Prahy do Vídně a toť se ví, páni kaplani byli celí pryč a honem chystali milému představenému co nejvelkolepější přivítání. Pak přijel P.Weber – byl v Praze a volil – a ten se ujal jako nejstarší kaplan a administrátor ad interim režie.

Bylo to koncem června 1804, když se pan opat Grün blížil k Jihlavě. Jel samozřejmě kočárem a zdaleka vyhlížel, kdy se mu zjeví svatojakubské věže. – První překvapení ho čekalo ještě před Pávovem v Karlově lese. Rodina zbožných jezuitů Faschangů (byli to přece jihlaváci) tam vystrojila hostinu, na kterou přišli z Jihlavy opatovi nejbližší, zvláště kaplani. A do Jihlavy se jelo, až když se slunce klonilo k západu, když patetický večer sám mohl přispět k dojemnosti scény vítání. – Pan opat jel v kočáře celým městem, zvony hlaholily, lidé se klaněli, pan opat jim kynul na pozdrav. Kolem farní ulice to vypadalo jako o Božím Těle. Teprve před kostelem Jeho Milost sestoupila s kočáru, vešla do kostela, pomodlila se a pak už se nezdržovala, nýbrž přímo ze sakristie po dřevěném, od družiček vysypaném mostě odešla do fary, kde ještě dlouho do noci přijímala gratulace jihlavské honorace.

V Jihlavě pobyl pan opat Grün několik dní a provedl zde svou první vizitaci. Pak odejel k rodině do Brna a rozloučit se s panem biskupem. Pak v neděli měl ve farním kostele na rozloučenou tklivé kázání, na němž si jako opat musel dát zvlášť záležet, když krátce poté ve Vídni slyšel z úst samého císaře pána pochvalu: „Sie waren in Iglau und haben da eine schöne Abschiedspredigt gehalten. Ich habe schon davon gehört“. Jen závistivé hlasy říkaly, že ještě tak úvod za něco stál, kdežto ostatní bylo zase jen plané květořečení, bez zvláštních myšlenek.

Ať tak či onak, s opatem Grünem odešla z Jihlavy nejsilnější farářská osobnost, jaké kdy na zdejší faře byla. Ať třeba nenáviděn a kamenován, přece jen byl první osobou města, což nebylo ani nikdy před ním ani nikdy po něm. Už jeho bezprostřední nástupce byl postavou o hodně menší.

P. Marian Mika (1804-1816)

Po odchodu pana probošta do Prahy zůstali na faře tito kněží: P.Martin Weber jako aministrátor, P.Raymund Bruckner, P.Emilián Kuffner a jako český kaplan P.Zikmund Kautský, který, nevíme kdy nahradil P.Panznera. U sv.Ignáce byl jako jediný premonstrát P.Gabriel Ritter a vedle něho dva staří veteráni: exjezuíta Josef Schneider a exkapucín Leonid Puttner.

Nový opat napřed nevěděl, koho do Jihlavy poslat za faráře. Kandidátů bylo více, na př. bývalí jihlavští kaplani: P.Luschka a P.Rosche. Také P.Egid Chládek byl vážným kandidátem. Ale nakonec volba padla na P.Mariana Miku. Chládek nebyl docela zdrav a Luschka a Rosche nechtěli svou kandidaturu stavět proti Mikovi, který byl jejich přítelem, býval i on v Jihlavě kaplanem za P.Lose a měl v Jihlavě značné sympatie, protože jako první dával studující mládeži zadarmo kondice.

P.Marian byl Pražák, už řadu let učil na universitě theologii, ale poslední dobu se zlobil na vládu, že v platech hřeholní profesory docela diskriminuje. Požádal si tedy o faru.

Do Jihlavy nastoupil 22.září 1804, až si Jihlava odbyla slavnost prohlášení rakouského císařství, ale i potom ještě odejel na čas do Prahy, aby skončil své universitní povinnosti i soukromé vyučování v rodině nejvyššího purkrabího Chotka. I on byl hned od brněnského biskupa jmenován děkanem a arciknězem nad děkanstvím telečským, želetavským a dačickým. Dále však se nedostal. České gubernium sice chtělo odměnit jeho zásluhy pražské tím, že pro něj žádalo ve Vídni proboštský kříž, jaký měl Grün, ale tam odtud poslali jen tuctový pozlacený medailon za 12 zlatých, který P.Mika, zdá se, nikdy nepovažoval za vyznamenání a který nosil někdy o slavnostech, jen aby se neřeklo, že jím pohrdá.

P.Mika byl především muž se školní mentalitou a i v Jihlavě mu více slušela škola než duchovní

správa. Roku 1804 vyšel zákon, že každé gymnázium má mít svého profesora náboženství. Konsistoř na toto místo jednoduše jmenovala P.Gabriela Rittera, ale ten k tomu neměl valné chuti stejně, jako žádný jiný kaplan.

Kněží měli dosti práce. Aspoň si to tak říkali. P.Gabriel každý třetí týden měl kázání, když přišly zasvěcené svátky, tak ještě častěji. Dále každý třetí týden na něho padlo zaopatřování nemocných a když nebyl přítomen v Jihlavě vojenský kaplan, musel zaskakovat i ve vojenské nemocnici. K tomu měl školu náboženství ne jedné triviálce, v neděli katecheze a hromadu zpovídání. To samo je na jednoho člověka dost. – A ostatní kaplani těžko by byli svolní, aby táhli za něho. P.Schneider měl už 54 let a v duchovní službě strávil už 30 let, P.Putter byl ještě starší 57 let a také si již odbyl svých 19 let duchovní správy a touží po odpočinku. – Jak by přitom mohl denně celé dopoledne učit na gymnáziu?

Konsistoř tedy přestala urgovat, ale prosila děkana, aby sám našel nějaké řešení. P.Mika tedy psal do Prahy opatovi, ale marně. Grün odpověděl, že nemá, koho by poslal, že Jihlavě nemůže více kněží dát. A tak se milý P.Martin uvolil, že do konce roku bude učit na gymnáziu sám. A učil.

Ovšem nebyl nijak nadšen. I když při inspekci v březnu sklidil samou chválu, přece jen mu to neladilo s jinými povinnostmi. Hlavně ho zlobilo, že v postě spolubratří nejevili dosti ochoty více kázat, takže on musel každou neděli dělat exhortu a ještě kázat o velké. Proto byl rád, když o místo profesora projevil zájem stanařovský kaplan Malischer, a tím více se zlobil, když z Brna nabídku odmítli, že dotyčný nemá profesorské zkoušky. Proto p.arcikněz dotáhl školu jen do konce roku a pak podal demisi. Profesorem náboženství se stal minorita P.Honorius Schichon.

Ale křivdili bychom, kdybychom P.Miku podezřívali z nedostatku obětavosti. Asi viděl, že kdyby se nebránil, břemena by se množila. Že však byl knězem dobrým a obětavým, je vidět z následujícího:

V garnisonní nemocnici zemřela manželka italského vojáka Pomarolly a zanechala po sobě dvě děvčátka: jednomu byly čtyři roky, druhému teprve 1 měsíc. Z vojny se kvůli takové „maličkosti“ tehdy nepouštělo a ve městě se nikdo neměl k tomu, aby případ vyřešil. – Konečně se krajský hejtman obrátil na pana arcikněze, že by se o děti mohla postarat jihlavská chudinská péče. Ta ale neměla peníze, takže pan arcikněz se rozhodl vyřešit smutný případ sám. Starší děvčátko svěřil jedné jihlavské rodině a zavázal se na ně platit, mladší děčko pak si vzal na faru, kdesi je vzala k svým pěti dětem jeho sestra vdova. Tak našly útulek i Růženka i Annamaria. – Roku 1808 si vzal na faru ještě Viktorku, děvčátko po zemřelých manželech Muškových z Jihlavy, kteří v jednom měsíci oba odešli na věčnost, zanechavše zde několik dětí.

Bohužel kronice se P.Martin později málo věnoval, takže máme možnost jen poněkud sledovat změny personálu na naší faře, ale i ty jsou v jisté chvíli naprosto nedostatečné.

Roku 1805 odešel na Strahov P.Martin Weber, aby se ujal úřadu řádového novicmistra a ve stejnou dobu opustil Jihlavu i český kaplan P.Zikmund Kautský, aby se stal administrátorem v Doksanech. P.Webera nahradil další jihlavský rodák P.Bohuslav Lerchl a P.Kautského P.Prokop Kučera.

V únoru 1806 po půlročním teprve pobytu v rodném městě P.Lerchl zemřel na mrtvici a nastala další změna. P.Gabriel Ritter přesídlil místo něho k sv.Jakubu a k sv.Ignáci přišel rodák tábořský P.Bernard Putz. Ale nezůstalo při jednom úmrtí. Měsíc nato skončil u sv.Ignáce také starší kaplan exjezuita P.Josef Schneider a v srpnu tam přišla náhrada v osobě P.Vincence Körbera. Nyní ze staré garnitury nepremonstrátů zůstal u sv.Ignáce už jen exkapucín P.Puttner.

Léta 1807 a 1808 proběhla beze změny, až zase v září 1809 si přišla smrt pro P.Putze. Zastupoval ve vojenské nemocnici polního kuráta, nakazil se tam a 6.září vydechl naposled. Prázdné místo přišel zaplnit jihlavský rodák P.Michal Fischer. Ale ani tentokrát se smrt nespokojila jednou obětí. V listopadu nato zase u sv.Jakuba skosila P.Gabriela Rittera a muselo nastat další hýbání. P.Körber přišel ke sv.Jakubu a k sv.Ignáci dostali dalšího Jihlaváka P.Hadriána Althofera.

Dovedeme si představit, že pan arcikněz byl tolika úmrtími svých kněží zarmoucen i znervózněn, ale ještě nebyl docela konec. O vánocích ulehl také český kazatel P.Kučera. Horlivým kázáním si uhnal nějakou plicní chorobu a musel být dlouho zastupován P.Mansuetem Purem, a aby pohroma vyvrcholila, v březnu zemřel u sv.Jakuba ještě pátý kněz P.Vincenc Körber. – K sv.Jakubu přešel P.Fischer, k sv.Ignáci přišel...nevíme kdo. Kronika od roku 1810 do roku 1816 mlčí. Jen to víme, že roku 1815 zemřel na zánět v krku P.Milo Grün, opat strahovský a že se jeho dědictví v září 1816 ujal opat Benedikt Jan Nep.Pfeiffer. To však již i P.Marian Mika nebyl mezi živými. Zemřel v Jihlavě na vodnatelnost plic 3.března.

P. Martin Weber (1816-1837)

Nového faráře představovat nemusíme, je nám dostatečně znám. Na Strahově dlouho nenovinmistroval, opat Grün ho určil za faráře do Německých Kounic. Tam odtud ho nový opat jmenoval do Jihlavy, kam se jistě rád vracel.

Za jedno mu musíme být vděční. Když zjistil, že kronika již delší dobu neviděla pero, aspoň nám poznamenal, jakou sestavu měla jihlavská fara při jeho příchodu:

Prvním kaplanem a po Mikově smrti dočasným administrátorem byl P.Jan Nepomuk Heinz, druhým kaplanem a českým kazatelem P.Kajetán Lysander z Ehrenfeldu, kooperátory P.Hadrián Althofer a P.Bohuslav rytíř de Turba. U svatého Ignáce byli kooperátory P.Libor Roth, P.Jeronym Zeidler (budoucí opat) a P.Bernard Richter.

Pak se na čtyři roky odmlčel i on a teprve od vizitace, kterou zde 9.června 1818 po pět dní konal biskup brněnský Václav rytíř Urban von Stuffer, zase kronika pokračuje. Není vyloučeno, že ho na tuto povinnost upozornila sama Jeho Excellence.

Neuškodí opět zmíněnou vizitaci poněkud popsat. Biskup přijel od Luk a první uvítání bylo u Handlových Dvorů, kde byli seřazeni školáci a občané z Kosova a ze Studének. U české brány po celé nyní Brněnské ulici stály špalíry obecnstva: školy z jihlavských předměstí, hlavní škola, škola c.k. jezdeckého pluku a gymnázium, za nimi s prapory stály všechny městské cechy. Když se J.E. blížila velkou farní ulicí ke kostelu, spustila marš vojenská kapela, načež s chrámového (nyní už neexistujícího) balkonu se ozvaly fanfáry městské hudby. Před kostelem tři družičky podala panu biskupovi emblémy tří božských ctností. –

Na faře po celou dobu vizitace drželi vojáci před biskupovým pokojem čestnou stráž a každý den ráno ho budila vojenská kapela. Však také hned druhý den udělil 200 vojákům svatě biřmování a prohlédl si vojenskou školu nebo ústav. Téhož dne vykonal zkoušku také na hlavní škole a na gymnáziu. Při obědě pak naslouchal vojenské hudbě a kantátě školních dětí. – Třetí den byl věnován vizitaci v kostele svatého Ignáce a svatému biřmování, dále zkoušce na špitálském předměstí (pan školdozorce zkoušel současně na brtnickém předměstí) a prohlídce hřbitova u sv.Ducha. – Čtvrtý den se otevřel smutně. Pan biskup, doprovázen několika sty lidí nesl Tělo Páně těžce nemocnému kaplanovi svatoignáckému P.Richterovi (tři dna nato zemřel). Pak se šlo vizitovat minority a odpoledne bylo biřmování dospělých jakož i revize matrik. Pan školdozorce mezitím objížděl a vizitoval vesnické školy. – Ještě i pátý den ráno přicházeli lidé k sv.biřmování, takže počet biřmovanců překročil 4000 osob a teprve potom pan biskup odejel do Rančívova.

Že byla jeho Excellence s farářem Weberem spokojena, potvrdila tím, že ho jmenovala brzy po vizitaci čestným děkanem

Rok 1819.

Po smrti P.Richtra pravděpodobně klášter neměl, koho by poslal do Jihlavy náhradou. Musel si vypůjčit z Nové Říše P.Adama Hettelmayera. – Pak odešel do kláštera P.Libor Roth a na místo něho přišel k sv.Ignáci P.Karel Filzbauer.

Toho roku se začala dále Jihlava zvelebovat. V lednu se rozsvítily na náměstí první pouliční lampy, pak se dávalo do pořádku okolí farního kostela. Začátkem léta byla rozbourána hřbitovní zeď, kámen a cihly byly prodány ve veřejné dražbě a za výnos se podnikly další práce: terén byl srovnán, Getsemanská zahrada byla postavena k domu advokáta Friedla, socha Panny Marie k domu p.Jana Fiedla a kříž k domu pivovarníka Smutnýho. Kříž byl opraven nákladem pana opata a o svatodušních svátcích posvěcen. – V září nově vzniklé prostranství dostalo název „Jakubské náměstí“. Přifařen byl Malý Beranov.

Rok 1820.

Z jara přišel P.Hettemayera vystřídat novoříšský spolubratr P.Oswald Seeberger, ale po sedmi měsících, v říjnu i on odešel. Současně s ním opustil město kooperátor P.Jeronym Zeidler. Vrátil se do Prahy dokončit si doktorát. – Také od sv.Jakuba zmizeli dva kněží P.Jan Nep. Heinz a P.Bohuslav de Turba. – K svatému Jakubu nastoupili P.Ludolf Jestřábek a P.Arnošt Zavoral, k sv.Ignáci P.Milo Kluckhenn a P.Anselm Serchen.

Z příspěvků věřících byla vyčištěna a vybílena kaple Bolestné Panny Marie.

Rok 1821.

Po 51 letech byl vyčištěn a vybílen také kostel svatého Jakuba a p.Jan Cygán renovoval oltáře, - Také kostelík svatého Jana dostal novou střechu a věžičku. Na tento účel se sešlo ve sbírkách 900 zl. Současně tamní dřevěný kříž byl opraven a dostal nový korpus.

Rok 1823.

Farář Weber posvětil nový kamenný kříž na vídeňské silnici u domu koželuha Václava Brucknera. Také na místě rozpadlé kostnice byl vztyčen nový železný kříž.

Léta o nichž píšeme, nevynikala žádným blahobytem. Státní bankrot v roce 1811 sice pomohl bohatcům, zato chudina byla na tom zle. I v Jihlavě se stal aktuálním problém žebroty a bylo třeba rozlišit žebráky skutečné od povalečů, kteří ze všeobecné bídy kořistili.

Již v roce 1817 se o to s malým zdarem pokusil magistrát a roku 1823 znovu krajský hejtman Nádherný. V prosinci byla schůze duchovních správců s magistrátem a s krajem, kde bylo dohodnuto, že se chudinský institut zcela zreformuje. Jihlava byla rozdělena na 30 obvodů a každý obvod dostal jednoho „otce chudých“. Chudí byli zachyceni přísným průzkumem a zařazeni do jedné ze 6 podpůrných tříd podle toho, zda měli nárok na 1 nebo 2, 3, 4, 6 nebo dokonce 8 krejcarů denně. – Podle rozpisu 104 osoby měly dostávat 1 kr., 159 osob 2 kr., 100 osob 3, 99 osob 4, 22 už 6, a 1 osoba 8 krejcarů. Celkový rozpočet zněl na 7.652 zlatých a 50 krejcarů ročně, což chudinský fond neměl. Bylo tedy stanoveno pořádat veřejné sbírky a občanstvo bylo vybídnuto, aby dalo aspoň tolik, kolik dávalo dotěrným žebrákům. Také bylo rozhodnuto, že od Nového roku 1824 bude ve městě žebrota přísně zakázána a žebráci budou soustavně odkazováni na chudinské otce. Kdo nebude v evidenci, nic nedostane. Vždy v říjnu a v dubnu se bude seznam chudiny opravovat, aby nezastaral. – Z jihlavského duchovenstva byli v chudinské komisi farář Weber s kaplanem Althofrem, za minority kaplan Nepomuk Mazal.

Rok 1824.

Jihlava měla dvakrát hlučnou slávu. V oktávě svatého Jana Křtitele si neodpustila slavení 1025 výročí založení města, při němž opět všechno táhlo na Jánský kopeček, kde byla slavná mše svatá s kázáním a požehnáním, načež se šlo zpět do kostela sv. Jakuba k závěrečné mši svaté.

Pak 3. října byla sláva na place. Mariánský sloup během doby byl hodně poškozen, nyní však péčí občanstva opraven a znovu vysvěcen. Od časného rána se nad Jihlavou vznášela střelba, pak po mši svaté se od sv. Jakuba rozvinul průvod, na němž nikdo nesměl chybět. Chudinství otcové tentokrát šli korporativně. – Po svěcení byly litanie a Te Deum, načež se vše za zvuků vojenské kapely vracelo do kostela. – Toho dne stály u štatvije dva stolky s dvěma pokladnami, hlídanými jedním knězem a jedním laikem a lidé do nich házeli své příspěvky na chudé. – A protože to byla slavnost nemalá, ještě celý týden vždy večer se pěly u sloupu litanie.

V souvislosti s tímto svátkem farář Weber posvětil také kapličku mezi Hruškovými Dvory a Panským mlýnem (Herrenmühle).

Těsně před vánocemi ztratila Jihlava P. Karla Filtzbauera.

Rok 1825.

V březnu přišla za P. Filtzbauera náhrada. Od svatého Ignáce se přestěhoval k sv. Jakubu P. Panhans. (NB! Tento přišel k sv. Ignáci v roce 1821, když P. Kajetán Lysander odešel do Dolánek za faráře a místo něho k sv. Jakubu přešel od sv. Ignáce P. Filtzbauer. Jmenoval se Lukáš.) K sv. Ignáci nyní přišel P. Jiří Möschl.

P. Lukáš nezůstal u sv. Jakuba dlouho. V září byl poslán do Holetic za faráře a nastalo další stěhování. K svatému Jakubu přešel P. Milo Kluckhenn a na uprázdněné místo u sv. Ignáce poslali za Strahova P. Evermoda Baťku.

V srpnu nasadil pokrývačský mistr Tomáš Janoušek na větší farní věž znovu poškozený kříž. Do koule byla vložena listina s popisem událostí, jichž byla věž svědkem od poslední opravy. Mezi jiným tam bylo vzpomenu i obsazení města francouzským generálem Bernadottem a jeho osvobození Ferdinandem d'Este r. 1805. V listině byl uveden také personál u Matky Boží u minoritů: Kvardián P. Cyril Pribis, kaplani P. Gelasius, P. Theodor a P. Emerich.

Další akta P. Webera

Rok 1826.

Přes všechny nepříznivé doby zájem o zvelebení chrámů páně neustával. – Manželé Brandnerovi, majitelé hostince u Zlatého lva dali znovu pozlatit Srdce Panny Marie se 7 meči v kapli Sedmibolestné a ještě tam koupili nový lustr. – Stříhači suken zase zvelebili svou kapli (nyní Božského Srdce Páně). Zrušili dosavadní svůj oltář zasvěcený Obětování Panny Marie a nahradili jej novým oltářem sv. Kříže. největší obnos na to věnovala vdova Anna Auknerová. Jiní dobrodinci zase pořídili k oltáři pozlacenou lampu a malíř Václav hejtmánek namaloval na zdi modrý baldachýn.

Pan děkan zase zveleboval faru. Zajistil před zhroucením letní jídelnu (sál) a faru dal celou oblít. Ale to byla jen maličkost proti tomu, co učinil pro kostel. Kostel byl prý už 200 let neopravený, ale nyní dostal nová okna, novou omítku a nový nátěr. Také poškozená zvonice (Glockenthurm) byla obložena novými měděnými plechy.

Rok 1827.

Po tak velkých a jistě nákladných pracích bylo třeba si poněkud oddechnout, ale ani tak zájem o dům Boží neklesal. O svátku Zvěstování Panny Marie obdivovali Jihlaváci novou monstranci, kterou zhotovil jihlavský pasíř Ferdinand Mauritter (bez klenotů stála 120 zl.) a krátce nato, o velikonocích se nechali vidět soukeníci. Věnovali 12ti „apoštolům“ nové obleky k umývání nohou. V máji bylo dokončeno obezdění hřbitova sv.Ducha a dřevěný most z fary do sakristie byl zcela vyměněn. – Dále občané dali pozlatit dva kalichy a jedno ciborium, takže pan biskup Stuffer, když zde ve dnech 9.-13.července konal generální vizitaci a biřmoval, mohl jen chválit.

Šesté září patřilo špitálu. U sv.Alžběty kaple byla v rukou laických a ode dvou roků už ani za divadlo nesloužila (to přesídlilo do hostince „U tří knížat“) a přestal vyhovovat potřebě i starý špitál. Nyní se mu dostalo nového sídla hned za hřbitovem v tzv. Seelen-hausu, který dostal ještě poschodí. Zmíněného dne se špitálníci shromáždili na radnici a odtud pod korouhvemi s kněžími, s radními a s chudinskými otci táhli modlíce se růženec do farního kostela, kde měli mši svatou. Potom se šlo průvodem k Seelenhausu, kde měl farář Weber příležitostnou řeč a po ní budovu posvětil. Nato již mohli špitálníci vejít dovnitř a budovu osadit spolu se 6 ošetřovatelkami „Weiber des Seelenhauses“. A aby měli nač vzpomínat, jistá paní jim vystrojila na přivítanou malou hostinu.

Také mariánská kaple dostala vzácný dar: monstranci zhotovenou ve Vídni a posvěcenou tamním svěřícím biskupem Paulem. Za dobrodince se od té doby po litaniích přidával Otčenáš a Zdravas.

Rok 1828.

Po ročním oddechu se P.Weber pustil do další veliké práce. Kostel sv.Ducha dostal novou šindelovou, červeně natřenou střechu, ale hlavně se nyní pracovalo na kostele sv.Ignáce, jehož vnitřek byl definitivně upraven v roce 1717, ale od té doby, až na malbu iluzivního freskového oltáře za zadní zdi se s ním nic nedělalo. Od zrušení jezuitů stál tu pořád jako sirotek, ač sympatie měl, jak jsme se mohli přesvědčit, veliké.

Po pravdě řečeno hybnou silou v této věci byl nám již známý pan Ignác Winkler a jiní s ním solidarizující lidé jako byli bratři Filip a František Faschangové, exjezuité učící na gymnáziu a jejich příbuzný Josef Faschang, svatohorský probošt, s nímž byl p.Winkler sešvagřen. – Pan Winkler už v roce 1821 dal opravit fasádu kostela a nyní přiměl pana děkana k velkorysé úpravě vnitřku.

Celý kostel byl vnitřně vybílen, chóry, sloupy a hlavice dostaly barevný tón odpovídající staré barvě, sochy Anděla Strážce, sv.Judy Tadeáše a sv.Kryštofa dostaly mramorový vzhled, nový nátěr dostala hlavní mřížka i mřížky před oltářem sv.Františka a sv.Vincence, taktéž kredenční stůl, všechny zpovědnice, lavice a dveře. Totéž v sakristii, takže nyní předměty jaksepatří vynikly. Renovovány byly lampy před hlavním oltářem a před oltářem sv.Kříže, jakož i křesla faldistoria.

Pan pivovarník Ignác Habermann odkázal kostelu 400 zl., kterýž to obnos jeho vdova zvýšila o dalších 95 zl. a za tyto peníze byla pořízena nová souprava parament. – Posvětil ji opat Pfeiffer, když 9.září sloužil v opraveném kostele mši svatou.

Pan Winkler jistě zářil radostí, ale žel Bohu se netěšil se dlouho. Dva dny nato jel k švagrovi na Sv. Horu a cestou byl raněn mrtvicí. Do Jihlavy ho přivezli už v rakvi.

Tato nečekaná událost způsobila Strahovu další starosti, neboť pan Winkler byl majitelem bývalé jezuitské koleje a svatoignácští kooperátoři bydleli vlastně v cizím. Zdá se, že dědici pana Winklera už nebyli takoví kavalíři jako zamřelý. Dům prodali v dražbě a nový majitel obchodník Ascherský si poručil, že mu Strahov musí za byty kooperátorů vyplácet ročně 200 stříbrných dvacetníků činže a to hned od 1.ledna 1829. Co měl pan opat dělat než uvolit se.

U Winklerů v rodině byla v úschově celá souprava se stříbrnými květy, pořízená rodinou Faschangů. Ta byla nyní na žádost pana děkana zařazena přímo do inventáře. (Tato zprávička by dala tušit, že u Faschangů a u Winklerů ještě dlouho po zrušení jezuitského řádu byla domovem jak jezuitská „emigrace“, tak naděje, že se řád zase do Jihlavy vrátí.)

Rok 1829.

Již v roce 1828 odešel P.Hadrián Althofer za faráře do Německých Kounic a na jeho místo přešel k sv.Jakubu P.Serchen a k sv.Ignáci přišel vyplnit mezeru P.František Müller.

Personální sestavu jihlavských premonstrátů z roku 1829 obsahuje zápis, uložený do hlavice nově opravené věžky kostelíka sv.Ducha, uložený tam k starým zápisům z roku 1720 (farář Retz), 1760 (farář Kuschel) a 1800 (farář Grün). Jsou tam uvedeni v tomto pořadí: Weber, Jestřábek, Zavoral, Serchen, Möschl, Müller a Bařka. Stará hlavice byla vyměněna za novou měděnou a pozlacena.

V létě o svátku sv.Ignáce dostal obnovený kostel další důkaz lásky svých ctitelů: 36tiramenný lustr, kopii to lustru, který putoval z Vídně do Říma, na čemž si jihlaváci nemálo zakládali. Stál 120 zl.

Děkan Weber zas podnikl další menší úpravy ve farním kostele. Dal upevnit zubem času porušené, spadnutím hrozící náhrobní kameny v presbytáři a zasklil znovu všechna okna, neboť do té doby byly v nich jen malé neprůhledné tabulky, mnohé rozbité (na některé byl diamantem vyrytý letopočet 1710 či 1410?). V kapli Panny Marie dal obnovit sochy klečících havířů z let 1741-1949.

V souvislosti s touto prací zanechal v kronice zajímavou poznámku, ze které je vidět, jak lidová fantazie snadno mohla kolem soch sprádat pověsti. Poznamenal, že sochy pořídili staří jihlaváci, aby budoucí věděli, že Jihlava byla původně horním městem. Horníci si kapli zvolili za místo svých nedělních mší svatých, při kterých drželi havíři rozřáté kahance (něco na tom může být, protože 10 let po založení kaple, tedy r.1712 se dály pokusy obnovit dolování u Malého Beranova a u Rančívova), dále prý aby sochy připomínaly starou pověst, že po vyčerpání sloje zvané Schatz (na Schatzbergu u Zborné) byl klíč od této sloje uložen na faře a opatřen nápisem: „Zum im Sparwald“. – Děkan připsal, že skutečně na faře se mezi zásobními klíči klíč s takovým nápisem nachází a že v dotyčném lese je dosud vchod do sloje už bez dveří, kam lidé házejí rádi kameny a poslouchají, jak narážejí o stěny až se ozve žblunknutí do vody. – Jelikož obyčejným lidem historie snadno ztrácí jasné obrysy, mohli si myslet, že sochy jsou hodně a hodně staré, snad až z těch dávných prvních dob, ač neměly ani jedno století.

Velkou slavnost měli na svatého Václava v Hybrálci. Děkan Weber tam posvětil kapli sv.Kříže. Sláva to byla veliká. Bylo tam několik kaplanů, celý chrámový sbor, po kázání byla jedna tichá mše svatá, pak ještě slavná coram Exposito s bubnováním a troubením a po ní ještě jedna tichá mše svatá. Kronika nakonec poznamenala k slávě tehdejších Hybrálčáků, že „poctili v domě rychtáře Martina Stummera duchovenstvo i hudebníky ne nevýznamným obědem“.

Rok 1830.

Ani on se nenechal zahanbit. Manželé Matěj a Kateřina Brandnerovi od Zlatého lva dali na svůj náklad Getsemanskou zahradu rozšířit a její sochy (Krista a spících apoštolů) spravit. Střihačský mistr Jan Gross dal potáhnout faldistoria novým sukmem a soukeník Arnold s manželkou věnovali kapli nové cínové svícny.

P.Althofer se dlouho z kounické fary netěšil. Zemřel tam po pouhých dvou letech činnosti a namísto něho tam opat poslal nejstaršího kaplana jihlavského: P.Ludolfa Jestřábka. To ovšem znamenalo hýbání škatulemi. Nejstarší služebně koperátor od sv.Ignáce Möschl přešel na místo posledního kooperátora u sv.Jakuba, ostatní postoupili každý o stupínek dále a poslední místo u sv.Ignáce zaujal P.Alex Hallisch. – Ale v září nastal další pohyb: nyní druhý kaplan od sv.Jakuba byl jmenován profesorem náboženství (P.Serchen), proto nyní první kooperátor od sv.Ignáce přešel k sv.Jakubu a tam se objevila nová tvář: P.Marian Oppitz.

Rok 1831.

Nový posun ve farním kléru: Nejstarší kaplan od svatého Jakuba P.Milo Kluckhenn byl odvolán do kláštera, to znamenalo pro P.Mariana Opitze přestěhovat se na faru a uvolnit byt pro nováčka u sv.Ignáce P.Isfrida Wagnera. Zde ale byla výjimka: k sv.Jakubu se stěhoval od sv.Ignáce poslední příchozí, což znamená, že změny byly diktovány také jinými zřeteli, než datem příchodu do Jihlavy.

Cholera morbus

Služba v duchovní správě nebyla vždycky snadná. Někdy bylo potřeba připravit se na vše, i na smrt, jak tomu bylo např. v roce 1831, kdy se objevila před městem příšera epidemické nemoci a hledala, kudy by se dostala dovnitř.

Ve dnech 25.září, pak 9. a 23.října se konaly v Jihlavě pobožnosti za odvrácení cholery, která už jinde kosila oběti. Po ranní vždy o půl deváté vyšel z farního kostela průvod a táhl k morovému sloupu na náměstí. Zúčastnil se ho celý magistrát, všechny cechy s prapory i veškerá školní mládež. První neděli se šlo ke svatému Janu a podobně druhou. Po třetí cílem průvodu byl kostel sv.Ducha. Pokaždé se v dotyčném kostele sloužila mše svatá před vystavenou Svátostí, načež byly u morového sloupu litanie, modlily se kající žalmy a jiné motlitby. Pak u sv.Jakuba vše končilo tichou mší svatou.

Toho roku se cholera skutečně městu vyhnula a zima nebezpečí zažehnala úplně. Hůře bylo roku

následujícího.

Rok 1832.

Dne 3.června se konala děkonná pobožnost za šťastné odvrácení nemoci: po mši svaté a kázání se šlo procesím kolem hřbitova sv.Ducha, pak Špitálskou branou k sloupu, kde byly litanie a Te Deum, načež ve farním kostele zpíval pan děkan slavnou mši svatou. – Druhý den v pondělí bylo rekviem za všechny oběti zhoubné nemoci.

Ale radost neměla dlouhého trvání. Brzy ji vystřídala hrůza. – 13.června zemřel ve Srázné ulici v č.90 nádeník Georg Neubauer, který se živil tím, že rozvážel soukeníkům psím povozem zboží. Diarhea – průjem – zněla diagnóza přivolaného lékaře. – 28.června však zemřel v témže domě jiný nádeník na stejné příznaky a to už byl v lékařské světě alarm. Začala úplavice, rozběhla se městem a již nikdo ji nemohl zastavit. Nejvíce lidí zemřelo mezi 9. a 25.srpnem: 24 dětí a 98 dospělých. Hrobníci nestačili kopat hroby. Nejvíce mrtvých bylo 21.srpna 2 děti a 9 dospělých. Teprve koncem září ztratila nemoc svou sílu a opustila město. – Kolik hrůzy tehdy prožili jihlaváci, může si každý představit.

Jen během těch tří letních měsíců (červenec, srpen, září) skosila úplavice ve městě 307 lidí. Na jiné nemoci ve stejné době zemřelo 436 lidí. Celkem tedy odešlo ve třech měsících na věčnost 743 lidí.

Jedna věc je zajímavá. Za celou tu dobu neonemocněl v Jihlavě ani jeden lékař ani jeden kněz. A přece nebyli zalezlí. Kněží od sv.Jakuba v těch třech měsících zaopatřili svátostmi 652 nemocných, od sv.Ignáce 339 a od minoritů 592, dohromady 1583 nemocných. To znamená, že byli stále na nohou a ani pořádně najíst a vyspat se nemohli.

Děkan Weber si dal práci také s propočtem, jak asi svátosti nemocných působily. Od celkového počtu odpočítal zemřelé děti do 10 let (ty nechodily ještě k přijímání a tudíž nebyly ani zaopatřovány) a dostal cifru 458 zaopatřených zemřelých. Jistě vysoké číslo. Ovšem 1125 zaopatřených uzdravených bylo číslo ještě mnohem vyšší.

Snad nebude škodit, uvedeme-li tyto hrdiny jedinečné kapitoly jihlavské duchovní správy in memoriam jmény, aspoň ty premonstrátské: Weber, Zavoral, Möschl, Hallisch, Müller, Bařka, Oppitz a Wagner.

Život jde dál

Přes tolik hrobů život v Jihlavě šel dál, i ten církevní. – V roce 1832 dostaly boční vchody u sv.Ignáce vnitřní dveře, čímž byl odstraněn nepříjemný průvan. – Kostel sv.Jakuba dostal nový 20ti ramenný lustr – visel mezi oltáři sv.Jana a Norberta. – Ve farské zahradě dal děkan postavit za své peníze altánek – Lusthaus. – Mlýn U dlouhé stěny byl docela prodán a za staré koně pořídil P.Weber koně nové. – V listopadu opravil pokrývač Janoušek větrem poškozenou severní věž sv.Ignáce a do koule vložil poděkování za ochranu proti choleře, která by byla zahubila ještě víc lidí, než jich zahubila úplavice.

Rok 1833.

Když se tolik vykonalo pro kostely ve městě, našli se také dobrodinci, kteří se chtěli zasloužit o kostelíky za hradbami. Tak manželé Schnitzlerovi dali svým nákladem vybílit uvnitř i zvenčí kostelík sv.Jana Křtitele, nápisy opravit, sochy stojící na bočních stěnách kdysi pozlacené znovu pozlatit. Oltář dostal nový (nynější) obraz a podlaha v presbytáři kamennou dlažbu. Jiní dobrodinci totéž prokázali kostelíku svatého Ducha: dali jej vybílit a zařízení restaurovat.

Toho roku se slavilo v Církví milostivé léto (1800 let od domnělé smrti Páně. V Jihlavě se slavilo 14 dní a zajímavé bylo zahájení i zakončení oslav průvodem, který měl zřejmě symbolizovat jednotu celé katolické Jihlavy. Průvod vyšel z kostela sv.Jakuba, přeřal náměstí, vstoupil do Židovské ulice, zadem vešel do kostela Panny Marie u minoritů, vyšel ven hlavním vchodem, pak se vinul ulicemi: Matky Boží, Richtergasse na horní náměstí, do kostela sv.Ignáce vstoupil severním bočním vchodem a ven se šlo hlavními dveřmi, pak se proud lidu táhl kolem radnice, zahrnul do Malé farní ulice a do kostela sv.Jakuba vstoupil bočním vchodem u mariánské kaple. U hlavního oltáře byla velká mše svatá. – Po celou tuto dobu se nikde v Jihlavě necelebrovalo, všechny mše svaté se pak sloužily před polednem. Během průvodu byly městské brány uzavřeny provozu a také v kostelech nesmělo nic rušit průběh procesí. – Kdož ví, kdo byl ideátorem této neobvyklé myšlenky! Její originalita se lidem jistě líbila.

V létě přijel do Jihlavy na generální vizitaci nový pan biskup František Anotonín Gindl (1831-1841). Biřmování přijalo asi 4000 lidí a pan biskup přijal v audienci také všechny okolní rychtáře, dále učitele, atd. Jinak průběh vizitace jako obvykle.

1.října bylo slavné otevření nové školy v Křížové ulici. Měla nahradit dosavadní tak zvanou Plattische Trivialschule. Před zahájením byly děti na mši svatě u sv. Ignáce, kde pro ně sloužil mši svatou katecheta Evermod Bařka.

Koncem tohoto měsíce kaplan Georg Möschl odešel za faráře do Stankovic a protože Strahov měl zase nedostatek lidí, přišel na výpomoc z Nové Říše P.Ludvík Nentwig.

Z toho roku nám zbyly tři zprávy: V sakristii u sv. Jakuba lakýrník Fridrich Blaubach renovoval skříně na paramenta (dostaly asi nynější podobu). – U sv. Ignáce na světcův svátek se rozhořely dva nové lustry. – Poslední zpráva se týká dvou předměstských škol. 1.července se otevírala rozšířená škola na Brtnickém předměstí, 15.září se škola Antonína Meliona na Špitálském předměstí přenesla do nové budovy v č.28 a zase jak tomu bylo u školy v Křížové ulici, katecheta Isfrid Wagner měl před zahájením u sv. Ignáce pro děti a učitele mši svatou.

Těmito zprávami pramen informací najednou vysychá. P.Weber přestal kroniku vést. Jeho úhledné ale ostré písmo (jímž byla vypsána i značná část dějů faráře Grúna) z ní mizí, nevíme, proč. – Asi starosti hospodářské odňaly P.Martinovi chuť psát. Fakt je, že když tři roky nato zemřel, zůstalo po něm 6000 zlatých dluhů...

P. Dominik Artner (1837-1838)

Když tedy čestný děkan jihlavský Weber zemřel, měl Strahov veliké starosti, koho poslat na jeho místo, aby uvedl zdejší porouchané finance do pořádku. Opat Jeroným Seidler, který zde před 17 lety kaplanoval, nevěděl si jiné rady než poslat sem odborníka: člena české ekonomické společnosti P.Dominika Artnera. Nový duchovní správce se dostavil do Jihlavy 29.května, ale asi bez valné chuti. – 1.opat ho posílal na tuto faru s podmínkou, aby do čtyř let zlikvidoval Weberův dluh, 2.biskup odmítl jmenovat ho farářem.

Jihlaváci byli tím dotčeni a podali do Brna žádost, aby bylo zde zase děkanství, ale biskup nato ucho neslyšel. P.Artner byl tedy jenom Stadtpfarrvorsteher. Bylo dovoleno ho i slavnostně instalovat, ale nic víc. Dodatečně jmenování biskupským komisařem pro zkoušky na gymnázium a pak i místoředitelství gymnázia byly jen náplastí k zmírnění bolesti.

Musí se však říci k chvále našich občanů, že instalaci vystrojili tak, jak nikomu předtím. V presbytáři se vznášel nákladný baldachýn, na který padlo několik set metrů plátna a i jinak kostel byl vydekorován jako o královské korunovaci. Jen nikomu nenapadlo zaplatit oněch nešťastných 6000 zl. Instalaci provedl urbanovský farář Filip Dvořáček, takto jinak nový jihlavský děkan. Bylo to 30.července.

P.Dominik ale nebyl v Jihlavě spokojen. Ke konci roku se na něj sesypali věřitelé a div že ho neukamenovali. Také na Strahov psali urážlivé dopisy. K tomu se na polích urodilo toho roku jen třetina a přitom ceny obilí zůstaly stejné. Z čeho vytlouci peníze, když nebylo z čeho? – Desátky už skoro neexistovaly, protože kolem Jihlavy se šířila rolní půda podrobená dani, farská stodola stála již přes rok podepřená trámy, aby nespadla, okna na faře prý byla roztlučená, kamna a jiné věci volaly po opravě a les byl také zplundrovaný, takže kryl sotva polovinu spotřeby. Zkrátka P.Martin byl dobrý člověk, ale hospodář byl mizerný a P.Dominik se v jeho dědictví cítil špatně, což nutně prožívali i jeho spolubratři.

Ze známých kněží byli na faře při jeho příchodu P.Arnošt Zaworal, P.Alex Hallisch, P.Marian Oppitz, a P.Isfrid Wagner, u sv. Ignáce samé nové tváře: P.Tomáš Scherrling, P.Ignác Sychrovský a P.Augustin Langer, výpomoc z Nové Říše P.Nentwig, dále P.František Müller a P.Ewermod Bařka zatím odešli z Jihlavy.

V prosinci po příchodu Artnerově odešel do Žatce za učitele gramatiky P.Wagner. P.Scherrling přešel na faru a k sv. Ignáci přišel nový: P.Egid Kaiser.

Rok 1838.

V úmoru odešel ještě P.Marian Oppitz. Měl prý v kterémsi měšťanském domě nějaké nepříjemnosti, které vrhly nepříznivé světlo na jeho kněžský charakter. Za něho přišel k sv. Jakubu P.Augustin Langer a jeho místo u sv. Ignáce dostal P.Maxmilián Thierich.

K nepříjemnostem se přidala ještě nesnáž s vojenskou duchovní správou. Polní kněz Holub odešel z Jihlavy a konsistoř žádala, aby se o jeho úkoly podělili kněží od sv. Jakuba. Ale těm se valně nechtělo. Musel na to přijít do Jihlavy z Urbanova děkan Dvořáček a svolat schůzi premonstrátů i minoritů, aby se nějak konsistoři vyhovělo. Závěr byl ten: do příchodu nového kuráta převezmou minorité správu vojenské nemocnice, katecheturu ve vojenském výchovném ústavě a v neděli u sv. Ignáce jednu mši sv. s německým kázáním, premonstráti zas povedou všechny matriky a jiné knihy a vždy v pondělí budou mít mši svatou ve věznici.

Ale ani katechetury ve městě nebyly plně obsazeny. Tak tomu bylo na hlavní škole v Brněnské ulici a zase konsistoř i gubernium žádali, aby si to vzali kněží od sv.Jakuba. Nebyla to maličkost, protože ke čtyřem dosavadním třídám měly přibýt ještě pátá a šestá, což znamenalo denně tam učit. Pan Stadtpfarrer se bránil, ale neubránil. Na vyšší rozkaz musel nakonec souhlasit, že jeden kaplan (nejstarší) bude nakonec skoro jen katechetou.

V dubnu se otevřela v Jihlavě první německá opatrovna. Nebyla tam sice žádná duchovní správa, ale rozvoj školství do budoucna napovídal, že práce poroste, ale kněží bude stále stejně, ne-li méně.

Je jeden světlý bod nacházíme v krátkém Stadtpfarrvorsteherství P.Artnera: zavedl sympatickou dušičkovou slavnost na hřbitově u sv.Ducha. Měla se slavit vždy na Svatou Trojici.

Když se v roce 1838 slavila poprvé, farníci si předem vyzdobili hroby a kříže květinami. Kříž, který stál před zrušeným kostelem dominikánským, byl přemístěn na hřbitov a také krásně vyzdoben a u jeho paty byl zřízen polní oltář. Tam měl druhý kaplan Alex Hallisch na Svatou Trojici kázání na téma: víra naděje a láska nás přivádějí k hrobům. V 11 hodin měl pan Stadtpfarrvorsteher sub divo slavnou mši svatou s hudbou, načež se šlo průvodem ke třem zastavením mezi hroby a u každého se shromáždění pomodlilo za duše zemřelých 3x Otčenáš a Zdravas Maria. Při průvodu se zpívala zvláště k tomu účelu složená, tiskem vydaná (odjinud převzatá) píseň o vzkříšení z mrtvých v den poslední. Po průvodu bylo ještě požehnání. – Lidu byl plný hřbitov a všem se to pochopitelně velice líbilo. – Odpoledne v 5 bylo ještě na hřbitově požehnání. – Jak dlouho tato pobožnost přežila svého iniciátora, nevíme.

Dne 4.července přijel do Jihlavy biskup Gindl vykonat generální vizitaci. Ale nešel na faru. Převlékl se v hlavní škola a pak šel průvodem k Matce Boží, kde i přijal úřady a duchovenstvo. Biřmování přijalo 1959 osob. Už 6.července zase odjížděl do Kostelce.

To už ale P.Dominik svůj pobyt v Jihlavě končil. Po třech rozkladech, proč není sto dluhy zaplatit, dostal konečně dovolení jít na faru do Radonic. Byl zřejmě již vším roztrpčen a ani s biskupem nebyl v dobré vůli. Ten mu řekl své mínění dosti tvrdě: „Nejsem rád, že odcházíte a je to pro váš hanba. Budu se muset přesvědčit, zda váš nástupce dokáže dluhy zaplatit.

Odešel z Jihlavy, která mu nepřiřostla k srdci: 13.července. Před odjezdem připsal do kroniky: Faru zanechávám v lepším pořádku, než jsem ji přijal. Vymaloval jsem tři pokoje, v prádelně jsem postavil nová úsporná kamna, spravil jsem stodolu a postavil novou maštal pro krávy, věřitelům jsem zaplatil 307 zl 1 kr zadržené mzdy. Dej Bůh mému nástupci méně trampot a více radosti!

K těmto řádkům nástupce připsal: Vade in pace! (Odejdi v pokoji!).

P. Ludolf Jestřábek (1838-1848)

Jak vidět, jihlavská fara se octla na pokraji krachu a opat Seidler měl kvůli ní těžké sny. – Již koncem června si zavolal do Praha kounického faráře P.Jestřábka, který byl v Jihlavě za Webera kaplanem celých 10 let a tak dlouho do něj mluvil, až tento přijal i když s výhradou: když to nepůjde vrátím se do kláštera.

Do Jihlavy přijel již 1.července a do fary vklouzl potichu jako myška. Prý byl ode všech přijat nějak nevlídně a fara byla vyjednána, takže mu statečný duch hned zcela poklesl. Dluh byl stále ještě veliký – 3.439 zl. 51 kr. a tak předávka dopadla „schmutzig“. Personál byl při té příležitosti také hodně pročechrán. Spolu s Artnerem opustil Jihlavu P.Arnošt Zavoral (šel za faráře do Dolánek) a čtyři dni po něm odešel i P.Alex Hallich. – K sv.Jakubu se nastěhoval P.Ignác Sychrovský, za českého kaplana přišel z Prahy P.Benedikt Frisch a u sv.Ignáce se usadil P.Vilém Raichlík.

Byli bychom zvědaví, jak P.Jestřábek pozvedal upadlou faru, ale byl skoupý na psané slovo. Kroniku ošidil několika kusými údaji, které pak stejně kuse doplnil jeho nástupce.

Roku 1841 biskup Gindl odešel za biskupa do Gurku a v Brně nastoupil Antonín Arnošt hrabě von Schaffgotsche (-1870). Byl to muž dobrý, bojoval proti jansenismu, zaváděl lidové misie a duchovní cvičení, založil chlapecký seminář, jemuž odkázal celé své jmění, bránil i svobodu Církve proti uchvatitelským choutkám Vídně, zkrátka velmi se zasloužil o diecézi a jistě i k Jihlavě měl srdce otcovské.

Rok 1843.

Český kaplan Benedikt Frisch s několika dobrodinci pořídil pro mariánskou kapli pozlacený lustr, když byl dříve věnoval Matce Boží 6 pozlacených svícňů.

Na jaře onemocněl na faře P.Augusti Langer. V červnu odejel do Prahy a tam brzy zemřel. Jeho místo vyplnil na faře P.Kornel Köpl.

Rok 1845.

Na Bílou sobotu neopatrností osoby, která ošetřovala svíce, chytil Boží hrob. Na štěstí Nejsvětější Svátost byla včas dopravena do bezpečí a oheň uhašen. Během dne i škoda byla napravena a mohlo se dále adorovat. Boží hrob byl instalován v kapli a mnoho nechybělo, aby se požár nerozšířil na její dřevěné části.

13.června na svůj svátek přijel nový pan biskup do Jihlavy na generální vizitaci. Při ní udělil svaté biřmování asi 2000 lidí. (NB Poslední byla v červenci 1840 – 800 biřmovanců.)

Týden nato odcházel P.Maxmilián Thierich za kaplana do Milevska a k sv.Ignáci přišel P.Melichar Wach. V listopadu se zase rozloučil P.Egid Kaiser, také od sv.Ignáce. Přišel tam P.Urban Hájek.

Dne 16.června byl zvolen papežem kardinál Giovanni Mastai Ferretti – Pius IX.

V září se fara rozloučila s P.Ignácem Sychrovským, který odcházel do Doksan jako administrátor. K sv.Jakubu se odstěhoval P.Melichar Wach a u sv.Ignáce se objevil P.Rafael Kratochvíl.

Rok 1847.

Farář Jestřábek k podzimu onemocněl. Na svátek Neposkvrněného Početí sloužil naposledy mši svatou a pak stále jen ležel. Zprávy o bouřlivých událostech v monarchii poslouchal jen v posteli a kdoví do jaké míry ho už zajímaly.

Bouřlivý rok 1848

13.března byl přinucen k rezignaci všemohoucí kníže Metternich a dva dny nato císař Ferdinand Dobrotivý slíbil dát svým národům konstituci. I Jihlavy se zmocnila demokratická nálada a 25.března na svátek Zvěstování se v kostele sv.Jakuba slavilo hlučné Te Deum. Ovšem ani stíny nechyběly.

9.července osvobodil moravský zemský sněm veškerou půdu od robot a desátků, aniž určil nějaké odškodnění. Fara tím ztratila svůj poslední i když malý příjem a nyní byla výlučně odkázána na strahovský klášter. – Ale farníci měli s nemocným farářem slitování.

Hybrálečtí ač nemuseli, přece odevzdali faře jako obyčejně 16 měřic žita a 68 měřic ovsa, Henčov 5 měřic žita a 20 měřic ovsa a podobně se zachovali ostatní přífařené obce. Do 6.září bylo vše ve farní stodole. Jen měšťané odmítli faře cokoliv napříště odvádět. Výjimku tvořili jen páni Vincenc Honsig, baron Führer, Jakub Šrámek, Antonín Honsig a Antonín Wranický. Ale i ostatní by se snad byli dohodli aspoň na nějaké relucii (zkrácení povinnosti), kdyby je byl nerozešťval bývalý úředník pan Merfort. – Také mlynář od Dlouhé stěny zachvácen všeobecnou náladou odmítl faře vyplatit roční činži 200 zl., ale pak uznal, že nebyl v právu a peníze dále odváděl.

Farář Jestřábek velice trpěl. Prý každé pohnutí mu působilo veliké bolesti. – 8.srpna ho převezli do Mikulovic a tam 9.října zemřel. Už od 30.června farnost administroval jeho nejstarší kaplan.

P. Tomáš Scherrling (1848-1850)

Zatím co se život faráře Jestřábka schyloval k západu, přes monarchii se vylily bouřlivé události. V pondělí svatodušní vypukla revoluce v Praze, ale byla potlačena energickým generálem Windischgrätzem, čímž byl zmařen český sněm i česká ústava.

V polovici července se sešel ústavodárný sněm vídeňský, ale i jemu uškodilo povstání, které vypuklo 6.října ve Vídni. I zde si s povstalcí poradil hrabě Windischgrätz. Jen Uhři byli dosti silní, aby povstali a dlouho se bránili. Sněm byl přeložen do Kroměříže – tam se dlouho střetávaly strana centralistická se stranou federalistickou, - ale jen co si monarchie koncem února vyřídila účty s Uherskem u Kápolny, nový císař František Josef I. sněm rozpustil a národům vnutil ústavu svou „březnovou“, vypracovanou u zeleného stolu.

Rok 1849.

V Jihlavě byl klid, jen uprostřed revolučního zmatku zemřel u sv.Jakuba již 13.září 1848 P.Melichar Wach a na jeho místě působil z Velké Chyšky přivolaný kaplan P.Ivan Jelínek a na vršku Kalvárie seděla 28.října od administrátora Scherrlinga posvěcená kaplička.

Za oktrojovanou ústavu se konala nyní 15.března v kostele sv.Jakuba děkonná pobožnost. Život šel dál.

V noci z 8. Na 9.června sice neznámí pachatelé na Jánském kopečku ukradli oba zvony, ale nezabránili tomu, aby tam Jihlaváci neslavili další veliké Jubileum: 1050 let svého města.

Na faře nyní trpěli nedostatkem personálu. První kaplan byl pořád ještě jen administrátorem a k tomu po sv.Petru a Pavlu odešel od sv.Ignáce P.Urban Hájek za kaplana do nemocnice v Brük ad der Leite a jeho místo zůstalo prázdné. Chyběli tedy 2 lidé.

Ještě jednu slávu zažilo město toho roku. Bylo to na svátek Nanebevzetí Panny Marie, když v 10 hodin vyšlo od farního kostela procesí a ubíralo se za Špitálskou bránu k nynější nemocnici k svěcení základního kamene. Nová nemocnice měla být již moderní velká budova, daleko lepší než lazaret ve Věžní ulici. Ale i ona měla nést název sv.Lazara.

Slavnosti se zúčastnily všechny úřady a korporace. Proslov měl kaplan Kornel Köpl, mši svatou sloužil a kámen posvětil administrátor Scherrling. Do základů byla uložena celá řada dokladů, dokonce obraz národní gardy a jejího praporu z roku 1848. Nás pro historii zajímají mimo jména kněží od sv.Jakuba a sv.Ignáce, jména minoritů: kvardiánem byl P.Klarus Neubauer, kaplany P.Viktor Fertschl, P.Maxmilián Stařák, P.Bonaventura Müller.

Scherrlingova administratura skončila teprve 16.září následujícího roku, kdy odešel za faráře do Staňkovic. Pak 14 dní vedl vedl faru kaplan Kornel Köpl, až konečně 1.října přišel nový farář.

P. Georg Möschl 1850-1857)

Rok 1850.

Nově jmenovaný farář kaplanoval v Jihlavě už v létech 1825-1833. Pak byl 17 let farářem ve Staňkovicích, kam nyní odešel P.Scherrling. – Kaplani byli teď v sestavě: U svatého Jakuba P.Köpl, P.Frisch, P.Jelínek, P.Raichlík, u sv.Ignáce P.Kratochvíl a do doplnění počtu tam přišli dva noví: P.Valentin Zodl a P.Kazimír Gebauer.

26.listopadu se konalo svěcení již dohotovené nemocnice. Kázání u sv.Jakuba měl P.Zodl, pak byla mše svatá, nato se šlo k novostavbě, kterou posvětil farář. Přitom klíče mu odevzdal P.Klarus od minoritů na znamení, že jurisdikce nad lazaretem se vrací zase do farnosti sv.Jakuba.

Rok 1851.

Přinesl jisté sensace. – V únoru farář Möschl pokřtil v nemocnici maurskou dívku z Egypta jménem Fatimu, pak zase přijal do Církve evangelíka Colonia a konečně u sv.Jakuba byl pokřtěn 32letý žid Bories Aron.

V září nastala výměna u sv.Ignáce. P.Valentin Zodl odešel do Liberce na reálku učit a místo něho sem přišel P.Heřman Kolenatý.

Rok 1852.

P.Kazimír odešel do Žatce za profesora a P.Heřman se vrátil na Strahov. K svatému Ignáci přišli P.Baptista Lidický a P.Rupert Meichelbeck.

Rok 1854.

Farář Möschl se kronice nevěnoval, ale k tomu roku nám přece poznamenal 2 důležité zprávy. Na faře se konala první duchovní cvičení pro kněze premonstrátského řádu. Dával je křížovník z Prahy P.František Havránek. Zúčastnili se jich mimo jihlavské kněze také P.Bařka z Něm. Kounic a P.Wagner. – Pro větší pohodlí byla na tyto dny ve faře zřízena domácí kaple s Nejsvětějším.

Od 11. do 29.listopadu byly v Jihlavě lidové misie. Kázali je jezuité P.P. Klinkowström, Schmude a Weiss. Promluvy byly ráno v 8, odpoledne ve 2 a večer v 6 hodin. Studující mládež měla třikrát kázání u sv.Ignáce a též ve věznici něco bylo. - Misie si vyžádali sami občané, - Na památku události byl v kostele zavěšen misijní kříž a ujala se nová misijní píseň.

Toho roku se i něco málo podnikalo: Chrámová střecha dostala tašky a bílila se sakristie a farní škola.

Rok 1855.

Na Dušičky odejel ta administrátora do Doksan P.Vilém Raichlík, zatím asi bez náhrady.

Rok 1856.

Koncem srpna opustil Jihlavu také český kaplan P.Benedikt Frisch (stal se farářem v Hodušíně a zemřel 1874 v Radonicích). Byl v Jihlavě velmi oblíben. Na jeho osiřelé místo u sv.Jakuba nastoupil P.Matouš Švadrlík.

Rok 1857.

Dávala se do pořádku fasáda farního kostela, od r.1821 už hodně odraná. Jako tehdy i nyní se peníze opatřovaly sbíráním. Ale to už dny faráře Möschla v Jihlavě byly sečteny. Něco zde neklapalo. Dne 14.listopadu musel předat administraturu in spiritualibus nejstaršímu kaplanovi Köplovi a pak od 20.prosince také in materialibus. Odcestoval do Prahy 1.ledna 1878. Farář Zodl později poznamenal, že „wegen Schulden und Skandalen“. Co vyvedl, není nám známo.

P Kornel Köpl (1858-1873)

P.Köpl administroval Jihlavu už před příchodem Möschla, bylo tedy spravedливо světit mu faru definitivně a to se nyní stalo na dalších 15 let.

Kteří byli jeho nejbližší spolupracovníci a jak byli umístěni? Kronika nás nutí k dohadům.

Někdy koncem Möschlova farářování odešel od sv. Ignáce P. Rafael Kratochvíl a na doplnění trojky tam přišel P. Milo Schörnbeck. – Jmenováním P. Köpla farářem (28. dubna 1858) byla zde nutnost poslat někoho k svatému Jakubu, kde už tak jako tak jeden kněz chyběl. Přešel tam tedy od sv. Ignáce P. Rupert Meichelbeck, takže u sv. Jakuba byli nyní tři a u sv. Ignáce dva kaplani respektive kooperátoři. – K tomu v květnu onemocněl P. Ivan Jelínek, který snad byl po Frischovi českým kaplanem. Jelikož momentálně opat neměl, koho by do Jihlavy poslal, musel sáhnout po výpomoci. U sv. Jakuba suploval nějaký čas kapucín z Třebíče P. Basil Reindler. – V srpnu nechal Jihlavu definitivně a bylo třeba ránu zahojit. Stalo se to tak, že z Milevska přišel jako český kaplan P. Edmund Kulich a dodatečně v říjnu ještě sv. Ignác dostal novosvěcence P. Expedita Nickla. Byli tedy u sv. Jakuba kněží: Švandrlík, Kulich a Meichelbeck, - u sv. Ignáce: Lidický, Schörnbeck a Nickl.

Rok 1858.

Mimo toto nové uspořádání farního personálu zaznamenala farní historie dvě události:

V zimě 1857-58 pukl u sv. Jakuba jeden zvon. Vážil 54q. Dne 8. července zdejší zvonař ulil zvon nový o váze 110q (Poznámka opisovatele: váhy neodpovídají dnešním metrickým centům.) Světil jej novoříšský opat a o pouti už vyzváněl.

Také mariánský sloup na náměstí byl už hodně porouchán, takže hrozil zhroucením. Byl tedy opraven a 8. září se u jeho paty sloužila mše svatá a bylo kázání. Oprava stála 695 zl. a o sbírání peněz se nejvíce zasloužil p. Johann Schaffer.

V létě byla vybílena také kaple sv. Ducha na hřbitově.

Rok 1859.

Pan Schaffer se opět vyznamenal. Sebral 315 zl. na renovaci oltářů sv. Jana Nep. a sv. Norberta. Také kazatelna byla renovována nákladem 148 zl. a střihačský mistr Rindl se postaral o opravení malých varhan v kapli.

V říjnu byl doplněn farní personál na normální počet. K sv. Ignáci přišel novokněz P. Leopold Holweg a P. Milo Schörnbeck se mohl nastěhovat jako čtvrtý k sv. Jakubu.

Rok 1860.

Stál ve znamení smutku nad barbarstvím Piemont'anů, kteří zabrali PIU IX. velkou většinu církevního státu. Jelikož nyní byl Řím jakoby obklíčen, po celém katolickém světě se konaly sbírky na papeže a verbovali se dobrovolníci.

Také na naší faře se konal 28. dubna takový více méně tajný odvod. Ovšem pan hrabě Aursberg, který jej konal, čekal od kdysi hrdinných Jihlaváků víc. Zatím se dostavilo jen mnoho potulných dobrodruhů, kdežto slušní lidé mohli být odvedeni jen 4. Ty si odvezl s sebou do Brna.

Jihlava se raději věnovala drobné výstavbě. Zásluhou pana Schaffera se sebralo mezi lidmi 262 zlatých na obnovu kaple na Kalvárii (10. června tam bylo kázání a slavná mše svatá). Zatím farář Köpl spravoval střechu, schody a záchody na faře. – Koncem srpna světil v kostele malý oltář svaté Otýlie, pořízený panem Ant. Panholzerem a na faře byla inaugurována farní knihovna. Pořídil ji sice již r. 1760 farář Kuschel, ale byla jen hrubě nalakována. Köpl ji dal do úplného pořádku.

Z duchovních událostí jistě největší byla generální vizitace, kterou zde ve dnech 11.-14. května vykonal pan biskup Schaffgotsche a při níž biřmoval 6097 osob, z toho 3550 Jihlaváků. Pana faráře za jeho příli odměnil titulem konsistorního rady.

Říjen jako obvykle přinesl změnu v personálním složení farního duchovenstva: P. Matouš Švandrlík odešel do kláštera, P. Expedit Nickl přesídlil na faru a k sv. Ignáci se dostal P. Konstantin Beránek.

Rok 1862.

Únor odňal faře P. Expedita Nickla. Vyměnil si místo s žateckým kaplanem P. Raymundem Malíkem, který se nyní stal v Jihlavě seniorem (v Žatci působil už 18 let, byl to tedy již starší pán).

7. října se slavilo svěcení nové reálky jihlavské za bývalou dominikánskou fortanou. Jako při takových příležitostech, také tentokrát byla napřed u sv. Ignáce mše svatá, ale poněvadž to nebyla obyčejná triviálka, všecko (i kázání a svěcení) vykonal sám pan rada.

Tento se zabýval nyní velkými plány, které hned na podzim začal uskutečňovat. Mariánská kaple, již věkem sešlá, byla od kopule až dolů důkladně očištěna a dostala jasně žlutý nátěr. Také obrazy v ní byly obnoveny. Práce pokračovaly až do února, jen nátěr její mříže musel počkat až na květen.

Rok 1863.

Po kapli došlo na kostel. Pozlacovač Anton Panholzer pozlatil za 398 zl. hlavní oltář, pak oltář sv.Kříže a obě starobylé sochy (Panny Marie s Děťátkem a sv.Jakuba) stojící na sloupech proti kazatelně a soukeník Josef Němec oděl zdi kolem hlavního oltáře soukenným závěsem.

Ani na Raindlerův mlýn pan rada nezapomněl: přistavil tam novou stáj a byt pro šafáře. Bylo to znamením, že staré Weberovy dluhy byly už jak takž sanovány.

Rok 1864.

Ted', když se práce rozběhly, nebylo možno se zastavit uprostřed cesty. Také svatý Ignác volal po obnově. Jeho obě věže byly s dovolením náboženského fandu již před zimou sneseny a nouzově zakryty, nyní se muselo dělat.

Od Zeleného čtvrtku byl kostel veřejnosti nepřístupný. V půli května už se zase nasazovaly věžní kříže, pod nimiž v koulích byly uloženy nové listiny. – I tentokrát se konaly horlivě sbírky a lidé viděli, že se něco dělá, rádi potom přispívali.

Tak se pozlatil oltář sv.Františka Xav. i oltář sv.Aloise, pozlatila se i kazatelna a lustr. Od těchto prací vzal p.Panholzer celkem 570 zl. (sbírka vynesla jen maličkost méně: 467 zl 73 kr.). – Ostatní renovační práce hradili různí dobrodinci, jako renovaci oltářů sv.Anny, sv.Barbory, sv.Josefa a mariánské kaple. Celkem renovace vnitřku stála 1815 zl., takže jihlaváci mohli být právem hrdi. Ukázali, že mají své kostely rádi a že si je dovedou udržet v dobrém stavu.

Rok 1865.

U sv.Ignáce se opravily poslední dva oltáře a mariánská kaple dostala kamennou dlažbu. A byl nejvyšší čas, protože

Rok 1866.

Přinesl s sebou prusko - rakouskou válku.

Prajzi v Jihlavě

Podnět k válce daly tahanice o Šlesvik a Holštýn a vypuklo to v červnu. Rakouská armáda byla už 3.července v bitvě u Sadové poražena a Prajzi se poté rozlili po celé zemi. K nám dorazil 8.armádní sbor s polovičkou 7.armádního sboru v 9 hodin ráno 9.července. Běda Jihlavě! Co Prusi našli, všecko bez milosti rekvírovali, nic nehledíce k tomu, že Jihlaváci jsou také Němci. Bral se oves, maso, rýže, káva, cukr, kůže, pivo, cigarety, ano vojáci stahovali lidem i boty s nohou. –

Obě nemocnice a nová reálka byly zabrány pro lazarety.

Jednoho dne se rozkřiklo, že císařští táhnou Jihlavu vysvobodit. Tehdy pruský velitel major von Marwitz dal skácet na panenském a brtnickém předměstí na silnici topoly a válet tam kameny, ale pak se zase záseky musely odklízet. I fara byla obšťastněna. Dostala největší vojenský kvartýr: 5 důstojníků, 13 mužů a 20 koní. U sv.Jakuba měli vojáci jednu, u sv.Ignáce dvakrát evangelické bohoslužby. Měli však s sebou jednoho katolického kněze, který se staral o katolické vojáky ze Slezska. Ti chodili pilně na katolické bohoslužby a jihlaváci se divili, že chodí často k svátostem.

Válka se brzy vyčerpala a již v srpnu byl uzavřen mír. Jihlavu poctil svou návštěvou ještě 3. a 2.armádní sbor, ale 4.září Prajzi odtáhli definitivně. Jen nemocní zde zůstali a s nimi několik lékařů.

Jihlava byla za přestálé strasti odměněna návštěvou samého císaře pána. Když František Josef konal krátce nato okružní cestu po bojištích, navštívil i mučednické město Jihlavu. K jeho cti postavili zdejší občané dvě slavobrány: jednu na Špitálském předměstí a jednu na Brtnickém. Jeho Veličenstvo se dvakrát vyspalo na radnici.

Rok 1867.

V dubnu po 11letech pobytu opouštěl město kaplan Milo Schörnbeck. Jel do Žatce a dva dny za ním odjížděl do Hodušína za faráře český kaplan Edmund Kulich. P.Holweg se přestěhoval na faru. Za českého kaplana sem přišel správce hradčanské věznice P.Augustin Miškovský a k sv.Ignáci přišel P.Otmar Vítek.

19.listopadu zavítala na faru smrt. Zemřel tam na vodnatelnost P.Rupert Meichelbeck, muž všeobecně vážený pro svou dobrotu. Jeho místo zaplnil P.Nepomuk Králík, který přišel ze svatého Kopečka.

Antiklerikalismus

Do války prusko – rakouské ovládaly Rakousko síly přející náboženství. Po válce převládl směr opačný. Liberalismus, jehož idolem byla machiavelistická politika nejhrubšího zrna.

Uhři si roku 1867 vynutili státoprávní vyrovnání a v Cislajtánii vládli liberálové. Jimi ovládaná říšská rada zavedla od prosince novou ústavu („prosincovou“), která se v poměru k církvi projevila jako antiklerikální.

Rakousko v roce 1855 uzavřelo s Církví konkordát, který udělal konec josefínským reformám a otevřel cestu k nové spolupráci Církve se státem; nyní však Církev měla být vyřazena z politického života a i její vliv na veřejný život značně oslaben.

Na jaře 1868 říšská rada schválila řadu doplňků k ústavě, jimž se konkordát prakticky likvidoval. Církvi bylo odňato právo rozhodovat v otázkách manželských, byly jí odňaty hřbitovy a také dozor na školství vyšší než bylo školství obecné. – V ohledu manželského práva bylo stanoveno, že děti z nábožensky smíšených rodin musí být vychovány podle pohlaví: hoši v náboženství otce, dívky v náboženství matky. Kdyby rodiče vystoupili z Církve, musí je následovat v tom i děti mladší 7 let. – O hřbitovech bylo stanoveno, že se tam nesmí hledět na náboženskou příslušnost. – Také jiným náboženským společnostem bylo přiznáno právo otvírat si své školy, jen když jejich učitelé vyhoví zákonným požadavkům na jejich způsobilost. – Církvi bylo také odňato právo schvalovat učebnice s výjimkou učebnic náboženských.

V porovnání s tím, co bylo do té doby, byl to veliký převrat a v katolcích se vytvořilo přesvědčení, že jsou pronásledováni. Byla to slabší obdoba pruského „Kulturkamu“.

Papež Pius IX. si v alocuci 22.června na Rakousku trpce stěžoval. Zmíněné zákony prohlásil za proticírkevní a biskupům poručil, aby se jim postavili na odpor. A biskupové na rozdíl od doby Josefovy se skutečně proti novému kursu postavili. Odtud srážka dvou mocí, která měla svou odezvu a v naší Jihlavě.

Ministr zahraničních věcí Beust, tou dobou hlava rakouské politiky, podal proti alocuci ostrou demarši. Prohlásil ji za nepřijatelné vměšování do vnitřních záležitostí suverénního státu a postaral se, aby do Vídně přišla záplava protestních prohlášení.

Také v Jihlavě se konala mimořádná schůze magistrátu, ze kterého chvátila do Vídně jednomyslně schválená rezoluce, v níž se odsuzoval jak papež tak rakouský episkopát a vládě se slibovala bezvýhradná podpora. Rezoluce žádala úplné zrušení konkordátu.

Pro faru to bylo velikým překvapením. Sice už veliká iluminace města a jednotlivých domů v den prohlášení proticírkevních zákonů mluvila jasnou řečí, ale že by se všichni radní do jednoho připojili k tak vášnivému protestu proti církvi, to sotva kdo mohl tušit.

Pro zajímavost uvedeme jména tehdejších radních pánů: Ignác Allé junior, Vincenc Benischko, Anton Czumpelik, Jan Dobrovolný, Dr.Fritz, Heinrich Fischer, Dr.Hackspiel, Vincenc Popelak, Michl Wanitschek, František Zalejský.

Hřbitovy

Nové zákony se hned odrazily i v denním životě. V Jihlavě zvláště otázka hřbitova rozvířila velice hladinu zas dlouho klidnou. Městská rada se hned rozhodla založit nový hřbitov, ke kterému koupila už 26.února Plocarovo pole při Rantířovské silnici (nynější ústřední hřbitov). Ovšem, jak už v takových případech bývá, nebyla to snadná věc, zvláště když současně chtěla i zrušit starý hřbitov u sv.Ducha. Majitelé hrobů se bránili, bránil se hlavně venkov, ale bránil se i farář Köpl.

Rada si pomohla tím, že svěřila záležitost do rukou lékařů, kteří měl věc posoudit s hlediska hygienického. Komise, v níž byli lékaři; Klemm, Mayer, Freitz, Grüner a Košťál, uznali starý hřbitov za závadný z těchto důvodů: V bezprostřední blízkosti je chudobinec, dále pivovar, sklad cigaret, vojenská nemocnice a za ní všeobecná nemocnice. – Pod úrovní hrobů je jíla. Voda prosakuje do překopané země, kdežto pak se hromadí a vytéká ze hřbitova směrem k vojenské nemocnici. Výtok v létě zapáchá. – Hřbitov existuje již 309 let a vezme-li se průměr úmrtnosti za deset let á 762 osoby, pak se může počítat, že v té půdě setlelo už asi 200.000 mrtvol, což znamená velké hromadění organických látek. – Hřbitov nemá pevný plán, takže se pohřbívá, jak to jde. Cesty jsou úzké, v létě zarostlé travou a o přesné evidenci nemůže být ani řeči. – Také je přeplněn, takže se mrtvoly někdy musí exhumovat již po šesti, osmi letech. – V žádném případě nevyhovuje předpisům, vydaných v létech 1783-1825. Při kapacitě 2993 hrobů nemůže stačit na předepsaných deset, nýbrž jen na 3 až 4 roky.

Na další schůzi městské rady bylo zrušení starého hřbitova odhlasováno. Pan Smutný na schůzi

komentoval postoj fary. Vyjádřil podivení nad tím, že napřed farář Köpl sám upozorňoval, že hřbitov nestačí, kdežto teď, když biskup prohlásil věc hřbitova za věc církevního práva, chce najednou starý hřbitov hájit. Je sice pravda, že fara není proti novému hřbitovu, ale zachování starého by nebylo správné. Po smrti jsme si všichni rovni a při zachování starého hřbitova by měli výhodu ti, kdo mají peníze. Otevření nového hřbitova roku 1869 se neobešlo bez neshod vyplývajících ze všeobecně církevně – politické situace. Hřbitov bylo možno otevřít, ale nebylo možno donutit biskupa, aby dal jen tak souhlas k jeho svěcení. A v nesvěceném hřbitově by se lidé nedali pochovat.

Magistrát v minulosti několikrát ujistil konsistoř, že při eventuálním zahájení hřbitova budou dány všechny církevními právem požadované kautely. Teď však odmítl kautely dát. Biskup zas odmítl dát dovození k svěcení. – Byla z toho v Jihlavě veliká nelibost, ale nakonec město pod tlakem veřejnosti kautely dalo a biskup dal svolení, aby buď farář nebo minoritský kvardián svěcení vykonali. Hodně spor umírnil místostarosta Dr.Merta, který byl osobně zbožný člověk, vždyť dal do farního kostela obraz sv.Lucie, který je tam dodnes.

Svěcení se konalo 26.zářím odpoledne. Aby se ukázalo, že obě farnosti jsou jako jedna, průvod šel z kostela sv.Jakuba k minoritům, tam se přidali otcové od Matky Boží a také na hřbitově to bylo na půl: Köpl světil, ale řeč měl pan kvardián.

P.Köpl si ulevil v kronice slovy: Jsem zvědav, jak tam v tom jílovišti budou mrtvolky tlít! – A v tom měl pravdu. Co se půdy týkalo, nový hřbitov byl ještě horší než starý a je dosud. Také cenově byli na tom jihlaváci nyní hůř, takže na faře museli kněží slyšet všelijaké nářky. Vždyť pohřby se stále ještě platily tam. Köpl byl rozmrzen na celé Rakousko, jak lze vycítit z jeho jiné poznámky: Teď už je v Rakousku všechno možné! Věření nepřestává a nijak dobře to neskončí. Teď vládnu Židé a zednáři a ti Rakousko pohřbí!

Nejvíce se cítili postiženi lidé z vesnic. Jihlava chtěla za hrob 10 zlatých a nakonec řekla, že z vesnic na svém hřbitově nebude vůbec pochovávat. Bylo z toho pohoršení. Tehdy se nabídla fara, že vesnicím pomůže a pomohla. S dovolením krajského hejtmanství pro jihlavský venkov: jeden na Kalvárii a druhý u Hybrálce.

První byl svěcen 25.zářím 1870, druhý 28.zářím t.r. hned nato. Zdá se, že při tom svěcení měl i pan rada Köpl sluneční náladu, protože neopomenul napsat do kroniky, že při obojím svěcení slunce krásně svítilo a vůbec bylo hezky.

V rakouské demokracii

V novém zlaicizovaném Rakousku se velební páni zatím neuměli otáčet a museli se tomu teprve učit.

Dosavadní jihlavská hlavní škola byla rozhodnutím gubernia postavena na roveň ostatním obecným školám a město si pospíšilo dát farářům na vědomí, že dosavadní ředitel P.Ignác Berger se zprošťuje úřadu a nebude tam už učit ani náboženství. Farář odpověděl, že mu do toho nic není, že on P.Bergra nesadil a pokud ví, nesadilo ho ani gubernium, ať si tedy dělají co umějí. On katechetu nedá, protože farní duchovenstvo má už 13 tříd ve městě na čtyřech školách a kromě toho tři školy venkovské, chtějí-li mít katechetu, ať se domluví třeba s katechetou reálky.

Magistrát byl briskní odpovědí asi trochu překvapen, ale pak si uvědomil, že v demokracii se dá slušně žít, jen když se lidé k sobě slušně chovají a poněkud slevil. Ostatně ředitel, kterého navrhl, nedostal schválení, protože neměl zkoušky a tak nezbylo, než P.Bergra trpět ještě dál, aspoň jako katechetu.

Také vyšší školy daly faře cítit, že přestala mít nad nimi dohled. Inspektor Drbal poslal P.Köplovi přípis, ve kterém mu oznamoval, že napříště se reálka a gymnasium nebudou zúčastňovat prosebných průvodů.

V říjnu odejel z Jihlavy P.Otmar Vítek (odcházel učit na rakovnickou reálku) a v listopadu přišel ke sv.Ignáci P.Stanislav Trubl.

Rok 1870.

I tento rok byl plný velkých událostí. 1.března zemřel v Římě při vatikánském sněmu strahovský opat Jeroným, současně generální opat celého řádu (byl v Jihlavě kaplanem). Měl již 80 let. – 30.března zase žalovala brněnská diecéze nad smrtí svého horlivého biskupa Antonína. – Pak v říjnu přišla zpráva, že papež Pius IX., jednak proto, že Piemontané obsadili i Řím a jemu nechali právě jen Vatikán, jednak pro vypuknuvší válku prusko – francouzskou, odročil sněm na neurčito, jsa spokojen aspoň tím, že sněm odhlasoval tak důležitou otázku o papežské neomylnosti.

Tyto události vzrušily i naši faru. P.Köpl byl přesvědčen, že dlouhé opatrování Zeidlerovo strahovskou ekonomikou jen poškodilo a netajil se tím, že ani nový opat Josef kanonii nepovznese.

Ještě v době strahovského interregna dostal P. Augustin Miškovský od řádového direktoria dovolení, aby si šel do lázní léčit nemocnou nohu. Odejel definitivně, takže P. Konstantin Beránek musel přesídlit k sv. Jakubu a sv. Ignác dostal za kooperátora P. Arnošta Vávru. – Když byl zvolen nový opat, následovalo další hýbání: Začátkem října odejel z Jihlavy oblíbený P. Raymund Malík, P. Vávra se dostal k sv. Jakubu a na jeho místo přišel P. Emerich Šafránek. Koncem října se rozloučil také P. Baptista Lidický. Celých 18 let prožil u sv. Ignáce a nyní odcházel na faru ve Staňkovicích, aby udělal místo mladšímu P. Erhardovi Gregorovi, který sem přicházel ze Svatého Kopečka.

Významnou událostí pro jihlavskou farnost byla ustavující schůze katolického Volksvereinu. Konala se 21. srpna u Třech knížat. – Nová doba nutila katolíky organizovat se a bránit se. Druzí se také organizovali a k tomu útočili.

Méně důležitá byla vichřice, která v noci z 27. na 28. říjen zle poškodila kostelní střechu a ještě méně příjezd první parní lokomotivy do Jihlavy 21. prosince ve 3/4 5 odpoledne.

Rok 1871.

Farář Köpl přijal s velkou úlevou zprávu, že se opat Josef ze zdravotních důvodů z funkce poděkoval, ale ani novým opatem Adalbertem, který byl zvolen v březnu, nebyl nadšen. Ani on nebyl osobou schopnou pozvednout Zeidlerovo dědictví.

Zato byl nadšen novým biskupem brněnským Karlem Nöttigem (1870-1882), mužem horlivým, který však mnoho nemohl vykonat, protože v rakouském přiotráveném ovzduší se nyní těžko pracovalo.

Biskup Nöttig hned v květnu po své intronizaci přijel do Jihlavy vykonat generální vizitaci a udělit biřmování. Bylo jen u sv. Jakuba a bylo 9. a 10. května biřmováno 3454 lidí, u minoritů 11. května bezmála tolikéž. Takový konkursus prý ještě v Jihlavě nebyl a po ranách, které fara v nedávné minulosti dostala, působilo to jako hojivý balzám. – Na rozdíl od dřívějšíka magistrát a úřady odmítly zúčastnit se vítání biskupa, ale to se dalo čekat. Místo nich vyrukoval mladý Volksverein. Biskup musel také do jejich spolkových místností a samozřejmě nešetřil chválou ani povzbuzováním. Tak vizitace působila trochu jako zvednutí štítů proti antiklerikálům.

Faru mrzelo, že opat, ač pozván, na vizitaci nepřijel. Rada Köpl si smutně povzdychl: I vizitační výlohy jsem musel zaplatit ze svého skrovného platu! Was aus Strahov noch werden wird?.

Pan prelát se ukázal v Jihlavě teprve 20. července. Vedly ho sem zvláště hospodářské záležitosti. Reindlerův dvůr byl už dlouho pasivním a bylo třeba s ním něco udělat. Nyní opat rozhodl, že se propachtuje bratřím Stellerovým ze Starých Hor za 2838 zl. 34 kr. ročně. Tak se i stalo. – P. Stanislav Trubl, dosavadní ekonom předal papírovou jeho agendu faráři a zároveň i administraci jmění starého špitálu sv. Jiří a sv. Alžběty.

Předání dvora do cizích rukou bylo znamením hospodářského úpadku Strahova i jihlavské fary a tuto skutečnost nemohlo zakrýt ani obílení farní budovy, ani postavení nové kůlny na vozy na farském dvoře. Ani položení 23 čtverečních metrů kamenné podlahy u oltářů sv. Kříže a sv. Tekly nesvědčilo o velikých možnostech. Zkrátka o nějaké prosperitě teď nemohlo být ani řeči.

Však farář se kvůli tomu s opatem rozkmořil. Několikrát žádal o zvýšení příspěvku na stravné, ano i sám kvůli tomu jel do Prahy, ale opat byl hluchý. P. Köpl říkal, že nemá vůbec ekonomické nadání a aby to zakryl, raději si hraje na přísného. Neměl ho rád ještě z jiného důvodu: opat Adalbert byl totiž Čech a podepsal českou státoprávní deklaraci, což bylo německy cítícímu Köplovi proti mysli.

Zaujetí proti opatovi vyústilo v to, že farář rezignoval na funkci administrátora Reindlerova dvora. To už však byl

Rok 1872.

Velice dojalo faráře také to, že opat dovolil sice odprodat panu Vincenci Benischkovi z České /Brněnské) ulice č. 104 kus farské zahrady zabíhající k jeho domu, ale obnos 157 zl., uložený ve spořitelně na jméno faráře, faráři nesvěřil, nýbrž držel si knížku v Praze.

Vůbec byla na faře nyní velmi špatná nálada, také kvůli školám. Těch přibývalo. Již v roce 1870 byla otevřena škola v Bedřichově a protože ji nikdo nechtěl, musel si ji vzít pan farář. Nyní v říjnu byla otevřena dívčí měšťanka (v Leopoldově, nyní Husově ulici) a zase břemeno padlo na jeho bedra. Ještě že si další školu, otevřenou v prosinci v Heleníně vzal na starost P. Leopold Holweg!

Rok 1873.

V březnu šel P. Stanislav Trubl učit na měšťanku do Teplic a zde ho u sv. Ignáce vystřídal P. Gerlach Dvořák. A to už se blížila i hodina vysvobození i pro P. Köpla.

31. května zemřel v Německých Kounicích P. Evermond Bařka. O místo se hlásili dva uchazeči:

P.Valentin Zodl, profesor na žatecké vyšším gymnáziu a P.Kornel Köpl, který chtěl utéci z Jihlavy. Opat se rozhodl pro tohoto posledního a do Jihlavy určil P.Emanuela Jelínka. Jenže když tento přišel si Jihlavu prohlédnout, hned ztratil zájem a už o ní nechtěl slyšet. – Ale i P.Köpl změnil svůj náhled a rozhodl se v Jihlavě zůstat. Jen k jednomu se nemohl odhodlat, aby to šel opatu osobně říci. – Dopadlo to tak, že opat zas nechtěl P.Köppla prosit a do Jihlavy určil P.Valentina Zodla. P.Köplovi nezbylo než sbalit kufry a jít na místo nového určení. Odcestoval 17.srpna.

P. Valentin Zodl 1873-1885)

Nový duchovní pastýř jihlavský nebyl v Jihlavě cizí. Kaplanoval zde v letech 1850-51, i když jen velmi krátce. Pro poučení budoucím hned zapsal do kroniky, že našel farskou kuchyni úplně vyjedenu, ale na omluvu svého přítele exfaráře dodal, že P.Köpl to dělal naschvál, aby mu pan prelát musel dát větší příspěvek. Ale i P.Zodl se pustil do práce s chutí novátora, třebaže nevíme, co by udělal zvláštního v roce svého nastoupení, leda že pořídil pro kostel novou kadielnici a novou loďku.

Brzy po výměně na místě nejvyšším nastala výměna další. P.Konstantin Beránek od sv.Jakuba byl odvolán do kláštera a na jeho místo přišel P.Sarkander Zedníček.

Rok 1874.

V lednu P.Zodl jednal s moravskými přifařenými obcemi o povinný příspěvek na dovoz kněze k zaopatřování a ke křesťanským cvičením. České obce platily: Hybrálec 1 zl. 50 kr., Staré Hory a Zborná 1 zl., Lesnov a Bedřichov 50 kr. Nyní se uvolili platit: Hruškovy Dvory, Helenín Horní Kosov a Henčov 1 zl., Pančava 60 kr., Sasov 50 kr. a Dřevěné Mlýny 30 kr. Malý Beranov slíbil dávat roční paušál 27 zl. 23 kr., ostatní obce naturálie: Kosov 11 měřic ovsu a Studénky 9 a půl měřice.

Kolem 1.dubna bylo střídání stráží. P.Emerich Šafránek odešel za katechetu na učitelský ústav v Soběslavi a za něho přišel k sv.Ignáci z Liberce PhDr.Roman Maade; pak na vlastní žádost byl přeložen do Prahy P.Nepomuk Králík a za něho přišel k sv.Jakubu P.Engelbert Kabele.

V dubnu zde měla fara návštěvou pana opata. Přišel zkontrolovat renty Reindlerovu dvoru a špitální obligace. V červnu (23.-25.) zde byla generální vizitace a biřmování. Novinkou bylo, že proti poslední vizitaci ovzduší politické bylo méně napjaté, neboť spolu s děkanem a oběma jihlavskými faráři jeli v kočáře panu biskupovi naproti také pan starosta Merta a pan hejtman Mikšíček. (Dr.Merta brzy nato odešel na odpočinek a vystřídal ho Josef Stäger.)

1.srpna odejel P.Leopold Holweg na odpočinek do Prahy a k sv.Jakubu přišel profesor rakovnické reálky, matematik a fyzik P.Pius Vincenc.

V září přišla do Jihlavy zpráva, že v Něm.Kounicích zemřel ve věku 62 let pan rada Köpl. Trpěl na žlučové kamínky, což jej činilo předrážděným a nespokojeným. Poslední dobou byl i v Jihlavě, ale faře se vyhnul. P.Zodl přičinil k jeho úmrtí tuto zajímavou poznámku: „S P.Köplem sestoupil do hrobu silně stavěný německý premonstrát. Němečtí premonstráti kdysi německého a silně císařsky smýšlejícího Strahova brzy vymrou. – Ne ale mojí vinou, nýbrž okolnostmi.“

V říjnu byl P.Erhard Gregor ustanoven definitivně vojenským kaplanem u zdejšího pluku a i jinak práce pod rukama rostla. Tak děti z bývalých triviálek na Panenském a Brtnickém předměstí byly soustředěny do nové velké školy (nyní Komenského ve Fibichově ulici) – Giselaschule. Měla oddělení dívčí a chlapecké. – O katecheturu byl však spor. Minorita P.Theodor Hammert chtěl, aby jim připadla dívčí škola, z fary však chlapeckou nechtěli. Nakonec po zákroku konsistoře minorité si museli chlapece vzít.

Když napadl první sníh, odcházel do Prahy P.Maade. Faráři se ulevilo, protože Maade byl člověk nesnášenlivý (říkal, že lidé mají v hlavě místo mozku guttaperču). K sv.Ignáci přišel P.Alexander Beckert.

Rok 1875.

Jelikož špitální kapitál nyní nesl vyšší úrok, pan opat dovolil, aby se špitálníkům zvýšil denní příspěvek z 15ti na 17 kr.

V postě zavedl P.Gregor pro vojáky u sv.Ignáce zvláštní postní kázání. Byly vždy ve středu.

V dubnu přišel zase pan opat prohlédnout si hospodářské vedení, které měl v roce nyní P.Gregor. Ale nelíbilo se mu to a raději svěřil dohled na strahovské pole, les a činžovní domy P.Zodlovi.

Koncem května zemřel zasloužilý kostelník Johann Schröck. Poslední dobou ho však už zastupoval mladší Bernard Noe.

Rok 1875 byl rokem milostivého léta. 29.května se všude vyzvánělo a 30.května se konaly slavné bohoslužby. Papež od jubilea čekal zvláště zvroucnění náboženského života. – Jihlavští faráři se dohodli, že

se ve městě uspořádají čtyři kající průvody do čtyř kostelů: sv.Jakuba, Panny Marie, sv.Ducha a sv.Ignáce (v červnu, srpnu, září a v říjnu), ale pak se konaly jenom dva: v červnu a v červenci. – Příkladně to konsistoř.

Mezitím na svátek sv.Petra a Pavla se konalo na náměstí u mariánského sloupu svěcení veteránského praporu. Původně to konsistoř zakázala, protože na praporu byl jen dvouhlavý orel. Dovolila to teprve tehdy, až byly na prapor přimalovány dva svaté obrazy. – Jaká nálada byla ve městě po politické stránce, možno odvodit z toho, že když téhož dne v Praze zemřel císař František Dobrotivý (nechtěl se živý vrátit do zrádné Vídně), v celém městě byly vyvěšeny jen čtyři smuteční prapory, z toho dva v našich kostelech.

P.Zodl rád psal a zaznamenával i maličkosti. Tak třeba to, že toho roku vyučování na gymnáziu a na reálce skončilo 16.července, pak 19.července děkan Komárek z Třeště zde konal vizitaci, při které na školách zkoušeli náboženství oba faráři (rozhodnutí školní rady), načež 5.srpna byly u svatého Ignáce závěrečné bohoslužby a skončila škola na obecných a na měšťance.

O jakubské pouti se konal tradiční průvod soukenických tovaryšů (jakobizug) – nepřetržitě od roku 1667, ale farář poznamenal, že se to už do moderní doby nehodí. Přežil se.

Jihlava už byla skutečně docela jiná než před 200 lety. Tehdy byla nuceně celá katolická, nyní (právě na svátek Nanebevzetí Panny Marie) evangelíci si otvírali v Jihlavě nové možnosti tím, že položili základní kámen k evangelickému kostelu. Pastor Gustav Trautenberg při řeči vzpomněl evangelické minulosti města v době předbělohorské jakož i násilného přerušení po roce 1620 a vzdal chválu panujícímu císaři Františku Josefovi za jeho velkorysost a liberálnost. Farář Zodl hořce poznamenal, že město věnovalo zdarma na stavbu kostela dřevo v hodnotě 600 zl. – Krátce nato však docela kolegiálně přijal návštěvu bývalého premonstrátského spolubratra Hermanna Rambouska, který odpadl od víry a stal se evangelickým pastorem (pocházel z Jihlavy).

Vyučování na školách začalo 16.září. Znovu vzrostla práce zřízením dívčí osmi třídní měšťanky v Leopoldově ulici. Náboženství v pěti třídách převzal minorita P.Šebestián Čapka, v třech vyšších P.Zodl.

30.září odešel z Jihlavy P.Engelbert Kabele. Prý hodně pil a dělal pohoršení. Místo něho dostal filiální kostel P.Jeronyma Balabána, kdežto P.Gerlach Dvořák přesídlil k sv.Jakubu. Úřad českého kaplana převzal P.Vincenc.

Rok 1876.

Kronika obsahuje k tomuto roku většinou meteorologická pozorování, v nichž si P.Valentin liboval. Až do konce měsíce května bylo stále zima. „Ein schreckliches Klima in Iglau“ povzdech si pisatel, ale neprávem, protože byl zase horký jen což. – Školy skončily 15.července a dva dny nato bylo v Jihlavě slabé zemětřesení. – Pout' byla ve znamení potupy soukenických tovaryšů. Starosta zakázal, aby šli do kostela s muzikou, prý jsou smutné časy.

V červenci bylo horko, v srpnu ve dne horko v noci zima, ale průměr už dávno nebyl tak pěkný jako letos. Pak přišla aspoň jedna vzrušující událost: P.Erhard Gregor musel z Jihlavy. Poručila si to sama konsistoř, protože o děkanské vizitaci napadl před hosty při hostině okresního předsedu soudu a vytýkal mu nespravedlnost. Ale i jinak prý dělal hanbu duchovnímu stavu a zadal si v mnohém. Vojáci tedy osířeli a musel se jich ujmout P.Jeronym Balabán. Náhradou přišel k sv.Ignáci P.Ferdinand Cívka.

P.Erhard odjížděl z Jihlavy 10.září, právě když u minoritů slavili sukundici pana kvardiána P.Klára Neubauera, který už 32 let vedl minoritskou faru. Město mu vystrojilo pěknou slavnost.

Vyučování na školách začalo zcela pravidelně 16.září, ale měsíc sám nestál za nic: stále přšelo, s výjimkou jednoho jediného dne. –Ke školám přibyla jednotřídka v Bedřichově. – Byla to škola tak říkajíc církevní, protože pole na stavbu dal gratis strahovský pan prelát. – Bedřichov tehdy patřil k hejtmanství polenskému a ležel v království českém a žili tam srdatí lidé. Jeden z nich, zaměstnanec tamní pily Anton Wastl se odvážil v Jihlavě v hospodě U jelena dělat pořádek mezi hádajícími se civilisty a vojáky a doplatil na to: opilý voják ho probodl bajonetem. – Panu prelátovi však také poslali ze svěcení školy 2.října do Prahy telegram. –

Jestliže všechny dosavadní zprávy se týkají více méně povrchu života, poslední zpráva z tohoto roku jde do hloubky a zajímá nás. Je to Summarium za rok 1876.

U svatého Jakuba bylo oddáno 117 manželských párů, z toho 29 připadalo na vesnice. Jen jedno manželství bylo smíšené. Nejstarší ženich měl 66 let, nejstarší nevěsta 52 let; nejmladší ženich 21 let a 9 měsíců, nejmladší nevěsta 17 let.

Dětí se ve farnosti narodilo 658, z toho ve městě a na předměstí 501.

Zemřelo ve farnosti celkem 605 lidí, z toho ve městě a na předměstí 510 (chlapců a děvčat 232, mládenců a panen 66).

V obu kostelech bylo slouženo za rok 3099 mší svatých a svatých přijímání se rozdalo 13.330 (11.800 u sv.Jakuba a 1.530 u sv.Ignáce).

Kněží od obu kostelů zaopatřili během roku mimo nemocnici 361 lidí.

Rok 1877.

29.dubna se slavilo na Strahově jubileum přenesení ostatků sv.Norberta do Prahy. Z Jihlavy tam byli P.Zodl a jeho kaplani Dvořák, Beckert a Balabán. Tato příležitost nám dává nahlédnout do nacionálních nálad P.Zodla. – Když se vrátil domů, konstatoval v kronice, že slavnost měla ráz ryze český. „Die Musen und die deutsche Bildung nahmen von Strahov schon Abschied“. Také skutečnost, že životopis světce, vyšlý z pera strahovského knihovníka Dominika Čermáka a to v české řeči, označil za netaktní.

Tedy v nacionálním ohledu byl P.Zodl stejně naladěn jako jeho předchůdce P.Köpl. Zajímavý je také jeho komentář z minulého roku k úmrtí Františka Palackého: „Byl otcem českého obyvatelstva a svými historickými pracemi nemálo přispěl k vytvoření napětí mezi obyvatelstvem českým a německým. On založil české historické právo, které však dějinně nikdy neexistovalo. Tím zjednal Čechům hegemonii nad Němci a svou negací přivedl Čechy do politické pasivity. Větším už byl svým smířlivým postojem k vládě a k německé vzdělanosti, které Čechové děkují za svou velikost. Jeho dějiny národu českého jsou sice velmi pilnou prací, ale jsou plny výpadů proti německému. Jako učenec může svou píli sloužit za vzor všem badatelům, méně už jako politik“.

Z uvedeného je vidět, že jako se Němci začínali cítit nedobře v českých zemích, tak se nedobře cítili i němečtí faráři v Jihlavě, kdyby už kvůli něčemu jinému, tedy proto, že ze Strahova sem posílali kaplany, jaké měli – Čechy. A to se někdy projevilo i navenek, např. když v červnu 1875 většina kaplanů odmítla jít s P.Zodlem na nádraží vítat moravského místodržícího von Rossingera. Později došlo k případům ještě horším.

Jinak jsou zprávy v kronice k tomuto roku velmi skrovné: 3.června se slavilo 50 let biskupského svěcení sv. Otce Pia IX., 26.srpna farář benefikoval velký železný kříž u Kosova, hledící k brněnské silnici, v listopadu pozlacořač František Eigl renovoval oltář sv. Kříže a ve dnech 8.-10.prosince se v kostele oslavovalo 100 let trvání brněnské dieceze.

I k tomuto roku zanechal farář v kronice výroční summarium:

Zemřelo 679 lidí (367 dětí a 87 mládenců a panen). Mší svatých bylo slouženo 3135, svatých přijímání se podalo 14.560 a zaopatřeno bylo mimo nemocnici 343 lidí.

Rok 1878.

S dovolením pana opata, konsistoře a magistrátu bylo dále zvýšeno pensum špitálníchků na 23 krejcarů.

7.února se rozběhla do světa smutná zvěst, že papež Pius IX. zemřel. P.Zodl v nekrologické poznámce označil zesnulého za velikou osobnost, ale ne zcela bez kritiky. Prohlášení dogmatu o papežské neomylnosti označil za práci jezuitů a také Piovo odmítnutí zákona o ekonomických zárukách (legge delle guarentigge) vysvětloval více tím, že svatopetrský haléř vynesl více než důvody zásadní. – Ke zvolení Lva XIII. neměl komentář, zato nám sdělil, že 20.února už zde byli skřiváci.

V tomto roce zemřeli 4 bývalí jihlavští kaplani: 16.3. holetický farář P.Alex Hallisch, 25.3 strahovský superior P.Marian Oppitz, 11.6. ve Vamberku na souchoť P.Emerich Šafránek a 24.6. V Jihlavě někdejší správce Reindlerova dvoru P.Isfrid Wagner.

19.máje vysvětil farář hned 3 kříže na kosovské silnici. Dva postavila obec a jeden za 200 zl. byl pořízen nákladem z odkazu paní Pitzalové.

Renovace kostela

Uspořádání okolí farního kostela v roce 1819 po likvidaci starého hřbitova dalo tomuto koutu Jihlavy nový svěží vzhled, ale kostel zůstával pořád ještě jako za stara, i když se na něm všelico změnilo. Také pan místodržící von Rossinger, když zde byl roku 1875, vyjádřil se o jeho zevnějšku dost nechvalně. To a snad mnoho jiných důvodů spolupůsobilo k tomu, že se nyní čím dál víc přetřásala nutnost farní kostel důkladně renovovat. Již následujícího roku 1876 dostal strahovský pan prelát jakožto jihlavský patron od zdejší městské rady a od konkurenčního výboru rozpočet na 10.846 zl., ze kterých měl Strahov dát ve třech splátkách 2.600 zl. A nejen to? Jihlava žádala dvě věci: aby se opat zřekl dvou zahradních parcel na hradbách, které město svěřilo kdysi (17.září 1727) faráři Blažejovi Stefanovi do užitku, ale nedalo mu je; dále aby byla zbourána kvůli vzhledu města dřevěná mostová chodba, vedoucí z fary do sakristie.

Opat Adalbert Hron však nejevnil žádné nadšení, aby strkal peníze, jichž měl tak málo, do Jihlavy.

Odpověděl vyhýbavě. Kostel nepatří jen městu, ale také vesnicím, takže rozhodnutí magistrátu a konkurenčního výboru postrádá právní základny. Strahov není proti renovaci, ale v přítomné chvíli by to znamenalo hospodářský krach kláštera, což si opat nemůže vzít na svědomí. Mimo to v říšské radě se právě projednává patronátní právo, ministerské oběžníky dovolují jen práce nejnutnější, tedy je třeba vyčkat. – A co se týče těch zahradních parcel, tam jsou háčky dva: Farář Štefan, když dával městu revers, že v případě žádosti pozemek bude městu vrácen, učinil tak neoprávněně protože zmíněný pozemek byl dán po Bílé Hoře do majetku kláštera. A za druhé: i kdyby to pravda nebylo, město své nároky neuplatnilo po dobu 149 let, což znamená podle zákona promlčení nároku. – A v této věci nelze uplatňovat ani argument veřejného prospěchu, protože budou-li zahrady zrušeny a prostor za kostelem dán k dispozici veřejnosti, bude tam jen shromaždiště uličníků a jejich pokřikem bude narušován provoz kostela. – A když ani kostel se nemůže nyní renovovat ani zahrada za ním rušit, je zbytečné i bourat dřevěný přechod z fary do kostela. – Aby svému odmítnutí dal ještě důraz, opat připomenul, že klášter doplácí na jihlavskou faru ročně cca 3.000 zl., kdežto město dává svým kněžím jen právě trošku dřeva na vytápění sakristie.

Jednání se zastavilo jen na chvíli, pak Jihlaváci přešli do dalšího útoku. Tehdy opat Hron prohlásil, že tedy nevdá, klášter se patronátního práva na jihlavský kostel zřekne a město si zaplatí renovaci samo. Farář Zodl se zhrozil (do kroniky napsal: To je něco v dějinách Strahova nevídaného!), ale opat to myslel vážně. Jihlavě nezbylo než přistoupit na kompromis.

28.října 1876 přijel do Jihlavy strahovský hospodářský direktor pan Jan Čáp a sjednal s městem smlouvu. Nový rozpočet zněl jen na 4.880 zl. (proti původnímu 10.846 zl.) a z toho měl zaplatit Strahov třetinu (1.600 zl.). – K zbourání přechodu byl dán souhlas, ale o zahradních parcelách se zatím nemluvalo. Jednání bylo patrně dlouhé, protože pan Čáp odjížděl teprve 3.prosince.

Celý rok 1877 věc spala, ostatně město také mělo v plánu začít za dva roky. Až 11.června 1878 o 1/2 6 ráno zaduněly u kostela první rány: tesaři bourali dřevěný přechod. V srpnu už nebylo po něm památky. – Největší opravu si vyžádala severní městská věž. Inženýr Netch z Prahy spolu s jihlavským Langem a Katzetem ji zpevnili vespuďu železnými šrouby a do vazebních kamenů dali železné klíny. – Na oko nejvíce působila práce jednodušší, ale efektnější: až na některá místa na věži celá omítka byla otlučena, takže kostel se zjevil v celé své kamenné kráse. Spáry byly pečlivě vyškrobány a vycementovány.

V říjnu byla restaurována věžička mariánské kaple a k oknům byly dány okapové drážky. Ke konci října zmizel od Getsemanské zahrady dřevěný kříž a město dalo ke kapli převést železný kříž na kamenném podstavci, který do té doby stál vedle kostnice na hřbitově sv. Ducha.

Náklad na tyto vedlejší práce hodně překročil rozpočet. Obnášel 6.641 zl. 34 kr., z čehož opat musel zaplatit 2.399 zl. 39 kr., město 3.415 zl. 90 kr a vesnice zbytek: 826 zl. 57 kr. Klášter sice kvůli tomu nezkrachoval, ale sotva se na Strahově z jihlavské krásy radovali.

Rok 1879.

Opat Adalbert Hron zemřel na mrtvici 28.března. Jeho nástupcem se stal 25. června dosavadní klášterní provizor P.Zikmund Starý. V Jihlavě se ukázal teprve 13. září.

Jeho návštěva byla ve znamení pokoje. Jejím hlavním číslem bylo posvěcení nového obrazu Božského Srdce Páně na místě dosavadního oltáře sv. Dominika v kostele sv. Ignáce. Příslušný obnos 500 zl. byl opatřen sbírkami.

Pan opat chtěl Jihlavě ukázat blahovůli a proto sem dodatečně poslal různé kostelní prádlo, bílou kasuli a misál, dovolil, aby z úroků za odňatý farský špýchar dostal farář vyšší měsíční plat a kaplani vyšší vestiarium a poněvadž láska nezná mezí, v listopadu poslal ještě dva pluviály a 3 fialové štolky.

V listopadu byl znovu obnoven mariánský sloup na náměstí. Oprava stála 737 zl. Většina byla uhrazena ze sbírek a ostatek (272 zl.) zaplatilo město.

Úpravy vnitřku.

Rok 1880.

Koncem března byla na chvíli pozornost města upřena k minoritům, kde 29.3. zemřel po 44 letech zdejšího působení osmdesátiletý kvardián P. Klarus Neubauer, ale pak se zas oči nutně obrátili k sv. Jakubu, kde P.Zodl začínal zvelebovat vnitřek svého chrámu. Magistrát mu sice slíbil jen 70 zl., ale on přesto začal.

Koncem dubna se začaly přípravné práce pro kladení nové dlažby a pak už se jelo naplno: stará dlažba byla vytrhána, kostel vyrovnán a už se kladla nová, ta nynější.

Pod ní zmizely i chrámové krypty, proto neuškodí, když zde napíšeme, co o nich P.Zodl v kronice zaznamenal:

V presbytáři byla pod starými dlaždicemi nalezena na samém konci vlevo krypta dlouhá 4 sáhy a 2 sáhy široká. Vedlo do ní 10 zděných schodů a uvnitř se nacházelo 14 rakví s rozpadlými mrtvolami. – V květnu byl zvednut kámen kryjící kryptu před oltářem sv.Anny. – Vchod do ní je u kamenného schodu. Schody však byly rozpadlé, prostor větší než v kryptě v presbytáři – uvnitř mnoho přes sebe všelijak přeházených shnilých rakví. – Také u oltáře sv.Kříže byla nalezena menší krypta o rozměrech 2 x 2 sáhy s kamennými schody a s rozpadlými rakvemi.

Dlažba, dovoz a dělníci stáli 1.345 zl., renovace obou postranních oltářů a presbytáře dalších 678 zl. První položku kryl farář sbírkami, druhou zaplatil pan opat. Také pan biskup dal 50 zl. Dluh nezůstal žádný. Velkým přínosem bylo vydání a rozprodávání Zodlovy brožury: „Pamětihodnosti hlavního chrámu Páně sv.Jakuba v Jihlavě“.

Přes tyto práce bylo v Jihlavě sv. biřmování. Poněvadž pan biskup Nöttig byl nemocen, přijel ho zastoupit polní biskup vídeňský Dr. Gruscha. Bylo to 3.července a biřmováno bylo 4.671 biřmovanců. – Druhého dne posvětil biskup spolkový prapor katolickému spolku Gesellenverein (tovaryšskému spolku), který toho roku slavil 25 let trvání (Adolf Kolping, zakladatel těchto dělnických organizací zemřel r. 1865).

V srpnu odešel z Jihlavy P.Jeroným Balabán a k sv.Ignáci přišel P.Adolf Wagner.

V září zemřel kostelník od sv.Ignáce František Wurm a po něm nastoupil jeho syn Antonín.

Rok 1880 byl také rokem sčítání obyvatelstva. Jihlava měla 21.378 duší, z toho 20.836 katolíků, 1.415 židů a jen 127 nekatolíků. Farnost u sv. Jakuba čítala 14.464 duší, farnost minoritská 6.372 duší. K sv.Jakubu však patřily ještě vesnice o celkovém počtu 3.997 duší, takže celá farnost měla 18.461 duší.

Rok 1881.

V květnu přišla z Prahy zpráva, že tam zemřel bývalý zdejší kaplan, jihlavský rodák P.Milo Schörnbeck.

Na konci července dostali vojáci zvláštního kněze v osobě P.Václava Kirschnera, takže se premonstráti vojenské duchovní správy zbavili.

16. srpna začaly v kostele svatého Jakuba malířské práce, zadané licitačně stavitelovi Langovi za 479 zl. Natěračské práce provedl za 48 zl. mistr Votava.

28. srpna odejel za faráře do Staňkovic P. Pius Vincenc. P. Adolf Wagner se musel přestěhovat k sv. Jakubu a na jeho místo přišel P. Gottfrid Hendl.

V listopadu se na radnici projednávala majetková práva k strahovským nemovitostem jihlavským. Z jednání uvádíme, že bylo sporné vlastnické právo Strahova na kostel sv.Jana Křtitele, dále že hřbitov u sv. Ducha i s kostelem byl nesporně majetkem Strahova a že nyní se ve prospěch kláštera město zřeklo i svého hrobnického domku s umrlčí komorou a konečně, že opat se zřekl ve prospěch města za 3.000 zl. hradební zahrady za kostelem sv.Jakuba.

Rok 1882.

Dne 15.ledna se rozloučil s životem biskup Karel Nöttig a diecéze se ujal nový pastýř: dosavadní ředitel pražského semináře Dr.František Salesius Bauer (1882-1904).

V rámci dalšího zvelebování chrámového vnitřku jistý p.Fundilor z Vídně věnoval kostelu hedvábné velum, zlatobrokatový plášťík na ciborium, akordový zvonek k sakristii a přispěl i na koupi koberce k hlavnímu oltáři. 16.září bylo svěcení nové české školy v Křížové ulici. Měla zatím 237 žáků. - Na dívčí měšťance nastoupil katecheta P. Jan Kerpes, což znamenalo pro faráře Zodla po devítileté bezplatné službě značné uvolnění.

Rok 1883.

Specialitou biskupa Bauera bylo horlivé zavádění májových pobožností. Také v Jihlavě byly toho roku zavedeny. Němci měli pondělí a Češi čtvrtek. První a poslední pobožnost měl farář.

V tomto roce vešla v život další katolická instituce v našem městě: katolický sirotčinec. Již v prosinci 1882 město otevřelo v Horní řeznické ulici (nyní Čajkovského) č.85 útulek pro sirotky, ale teď 29.května přišly si budovu prohlédnout dvě sestry boromejky a 29. listopadu převzaly dům do své správy úplně. Spolek pro sirotčinec jim 5 sirotků a město také na 5 (zřejmě na 5a5 sirotků přispívaly-pozn. opisovatele).

A ještě jedna důležitá církevní událost se stala tohoto roku. Kongregace Neposkrvněného Početí Panny Marie, která zde existovala od čtyřicátých let století, byla nyní řádně přidružena k základní kongregaci při pařížském chrámu Panny Marie Vítězné (Notre Dame des Victoires). Příslušná listina byla vystavena v mariánské kapli.

Manželé Rollencovi z jihlavského pivovaru dali svým nákladem opravit křtitelnicu a mříž kolem ní.

Rok 1884.

Zase jen několik drobných zpráv: pan opat Zikmund Starý věnoval kostelu černou kasuli s prýmkou z pravého zlata a p. Waschta sochu Panny Marie Lurdské. – 9.července byla děkanská vizitace.

Zato u sv. Ignáce byla mimořádná slavnost: převezení ostatků mučedníka P. Augustina Strobacha.

P. Strobach se narodil v Jihlavě v ulici Matky Boží č.19 (staré č.382), a to 12.března 1646, studoval na latinských školách jezuitských v Jihlavě, pak filosofii a teologii v Olomouci. Noviciát dělal v Brně 1667. Na kněze byl vysvěcen v Olomouci 25.února 1674. Učil rétoriku v Chebu a Hradišti, ale r.1678 odejel na misie. Přes Ameriku se dostal r.1682 s Janem Tilpem a Matějem Kukulinem na Mariánské ostrovy v Tichém oceáně. R.1684 za povstání domorodých kmenů proti vládě byl 27.srpna na ostrůvku Tinianu kyjem ubit.

Tělo mučedníkově bylo sice hozeno do ohně, ale lebka a několik ohořelých kostí se zachovalo a představený misie je poslal provinciálovi jezuitské provincie české. Byly dne 14.12.1702 uloženy v sakristii kostela sv. Ignáce v horní části paramentní skříně. – Po zrušení jezuitského řádu roku 1773 zůstaly ostatky v kostele sv. Ignáce opuštěny a jen očima je hlídali jihlavští jezuité bratři Faschangové, ale nezdály se jim dosti zabezpečeny. Proto o prvním sté výročí jeho mučednické smrti r.1784 se postarali, aby byly převezeny pod ochranu jejich příbuzného probošta Josefa Faschanga na svatou Horu u Příbrami. Tam odpočívaly dalších sto let.

Nyní, když přišlo 200.výročí smrti tohoto vzácného jihlavského rodáka, v okruhu přátel kostela svatého Ignáce se zrodila myšlenka, aby se ostatky vrátily do Jihlavy. Biskup Salesius myšlenku schválil, dovolil ostatky převést a ještě vydal k příležitosti pastýřský list o jihlavském mučedníku.

Fara však nebyla iniciátorkou tohoto činu, nýbrž profesor gymnázia P. František Berger a jeho přátelé kněží Nitsche a Koch (snad katecheti). Farář se dověděl o jednání mezi Kochem a biskupem, až byla věc hotova, a cítil se tím poněkud dotčen.

Zmínění kněží přivezli ostatky z Prahy 26.srpna a zase je uložili na jejich místo. V kostele byla promluva, načež se kněží (prý „za hromu a blesku“, jak se vyjádřil P. Zodl) modlili Officium defunctorum. Slavné rekviem měl biskupský delegát prof. Berger druhý den nato. – Protokol přenesení byl poslán biskupskému ordinariátu.

Tímto činem bylo jistě zamýšleno víc než pietní uložení kostí velkého Jihlaváka v rodném městě. Mučedníci bývají poměrně snadno beatifikováni. Bohužel zatím není, kdo by se o oslavu P. Augustýna Strobacha vážně zasazoval. Tak jeho ostatky dále odpočívají v přítmi sakristie sv. Ignáce.

V září odešel na Strahov P. Adolf Wagner. K sv. Jakubu nastoupil P. Bruno Sauer. – V prosinci zemřel v klášteře P. Ignác Sychrovský.

Rok 1885.

V dubnu dostal zápal plic P. Arnošt Vávra, první kaplan, těšící se všeobecné vážnosti. Zemřel 16.4. zaopatřen svátostmi a pohřben za velké účasti lidu. Prázdné místo zaplnil provizorně P. Salesius Šetka, pak od 9.června definitivně P. Benedikt Kerbl.

V červnu pan Schiffner z Prahy opravil ve farním kostele obojí varhany.

A zde se skončil život P. Valentina Zodla. 22.srpna onemocněl zánětem mozkových blan, tři týdny ležel v bezvědomí, pak se pozdravil a sám ještě toto o sobě napsal, ale pak měl recividu a datum jeho smrti 2.října 1885 už poznamenal do kroniky jeho nástupce. P. Zodl se narodil v Jihlavě 1.června 1826. Pohřbíval ho pan opat Zikmund Starý.

P. Nepomuk Králík (1885-1897)

Už se stalo víceméně tradicí, že jihlavským farářem se stal vždy někdo, kdo zde byl i jako kaplan. Nyní sem přišel P. Nepomuk Králík, který zde kaplanoval v letech 1868-1874. Byl zde českým kazatelem. Když přijel na naše nádraží jako farář, vítali ho tam kaplani Sarkander Zedníček a Gerlach Dvořák, ale nescházela ani deputace katolického Volksvereinu.

I on začal kroniku již známým steskem: „Fara byla jako vyplundrovaná: žádné talíře, žádné sklenice, žádný servis. Faráři nezbylo než všechno kuchyňské zařízení koupit. Také koně byli zubožení a nehodili se do tahu. Byli tedy prodáni za 100 zl. a pořízen nový pár za 600 zl.“. Další ukázka, že fara neoplývala blahobytem.

P. Králík nastoupil 31.října a v polovici prosince odešel odtud za faráře do Prahy na Andělku P. Sarkander Zedníček.

Rok 1886.

V lednu po Novém roce přišla ke sv.Jakubu náhrada v osobě P.Ladislava Siegla. – V dubnu nová změna: P.Ferdinand Cívka odešel do Prahy na léčení a k sv.Ignáci přišel P.Sales Šetka, který zde už v minulém roce zaskakoval po smrti P.Vávry.

V dubnu boromejky přesídlily do definitivního sídla sirotčince v Křížové ulici a město jim předalo ještě ostatní děti umístěné v soukromých rodinách.

V postě se křížové cesty konaly před novými obrazy, které pořídil za 900 zl. p.Václav Waschta a které posvětil minoritský kvardián P.Kornel Brust. Němci měli křížovou cestu ve středu, Češi v neděli.

Také o velikonocích bylo na co se koukat: farní kostel měl nový Boží hrob. Zhotovil jej pozlacovač František Eigl z ulice Matky Boží. Zlatý brokát ze starého B. hrobu byl v pražské mincovně přetaven a přišit nanovo. – Dále (prý k oslavě 1.000 let příchodu sv.Cyrila a Metoděje na Moravu) byl v kostele postaven oltář slovanských věrozvěstů. Zhotoven byl v Gröden a stál 600 zl., které se sehnaly sbírkou.

V červenci nastala třetí změna v personálu. P.Alexander Beckert odešel do Žatce a ze sv.Kopečku sem přišel ke sv.Ignáci P.Bedřich Kovář; dále P.Gerlach Dvořák odešel za faráře do Dolánek a k sv.Jakubu za seniora kaplana přišel z Milevska P.Anastáz Bunža.

Při stavbě tábořské železnice bylo třeba zřídit násep právě v místech, kde stál u cesty k Českému mlýnu sloup se soškou Krista modlícího se na Olivové hoře. Aby nebyl zasypán, péčí Volksvereinu byl přemístěn na Jánský kopeček a tam 10.října slavnostně posvěcen. Městská rada se zavázala, že bude sloup v dobrém stavu uchovávat „na věčné časy“.

14.října zemřel na Strahově P.Roman Maade.

Rok 1887.

Péčí dobrodinců byla dána do pořádku skleněná skříň, ve které je socha Matky Boží, a řádně byly vyčištěny paprsky kolem ní. – Také mříž kaple byla zámečnickým mistrem Karlem Neslem doplněna o scházející součástky.

Ve dnech 2.-6.května konal zde pan biskup Salesius Bauer generální vizitaci a biřmování. – Při té příležitosti německý nacionalismus neopomenul dát najevo českému biskupovi a patrně i českému faráři nelibost. Magistrát a gymnázium odmítly zúčastnit se vítání. Ostatní školy však přišly a hlavně oba německé katolické spolky Volksverein a Gesellenverein se vynasazily špatný dojem napravit. Nechyběla ani slavobrána na začátku Vídeňské ulice (nyní Malinovského), praporová výzdoba domů, střílení z mozdíků a večer světelný průvod ulicemi města. Pan biskup byl tak galantní, že pana starostu poctil osobní návštěvou, a rád se zúčastnil akademie v místnostech Volksvereinu. V úterý bylo svaté biřmování u sv.Ignáce, ve středu u sv.Jakuba, ve čtvrtek u Matky Boží a v pátek měli zvlášť biřmování Češi. Pan biskup k nim pronesl českou řeč.

V červenci byly doplňovací volby do městského zastupitelstva. Starostou se po Stägerovi stal Fritz Popelak a zvoleni byli samí němečtí liberálové, od kterých fara neměla co dobrého čekat. Krátce předtím opustil město P.Atanaz Bunža – šel za faráře do Doksan – k sv.Jakubu se přestěhoval P.Gottfrid Hendl a k sv.Ignáci přišel P.Milo Vašta.

Rok 1888.

Nejmenovaná dobroditelka pořídila do mariánské kaple za 100 zl. bohatě zlaté vyšívané antependium. Zhotovily boremejky v Řepích u Prahy.

Do fary byl zaveden normální vodovod.

Varhanář Karel Schiffner opravil varhany na Jánské kopečku a pozlacovač Frant. Eigl renovoval svatostánek v kapli.

15.listopadu odcestoval do kláštera P.Benedikt Kerbl, jeho místo zaplnil u sv.Jakuba P.Šetka a k sv.Ignáci přišel ze Sepekova P.Metoděj Zavoral.

Rok 1889.

Konec ledna byl ve znamení zděšení nad zprávou, která přišla z Vídně: korunní princ Rudolf se zastřelil. Poněvadž lékařská komise naznala, že nebyl příčetný, biskup dal dovolu, aby se za něho konaly zádušní bohoslužby.

V září byl německý katolický spolkový život obohacen o další složku: v duchu encykliky papeže Lva XIII. byl založen v Jihlavě spolek křesťansko-sociální(christlich-social).

V té době jihlavští němci byli rozděleni na dva tábory: katolický a liberální. Při otevření nové měšťanské školy s lidovou knihovnou a muzeem (nyní ulice 1.máje) nebylo žádné svěcení. Ano, pan starosta Popelak považoval za svou povinnost nazvat místní duchovenstvo „černou kohortou“.

Na faře došlo k menším změnám: v přízemí i v poschodí byla položena nová podlaha. Polovičku hradil konkurenční výbor, polovičku Strahov. Současně fara dostala okap ze strany dvoru, takže celá střecha byla takto odvodněna.

Rok 1890.

Někdy v letech 1888-1889 odešel z Jihlavy P.Gottfrid Hendel, P.Bedřich Kovář přešel k sv.Jakubu a k sv.Ignáci přišel P.Egid Stárek. Místo Kováře nyní přišel P.Engelbert Pfeiffer.

Nyní na jaře P.Sales Šetka onemocněl nějakým krčním neduhem a dostal dovolení odejít z Jihlavy pryč. P.Metoděj Zavoral přesídlil k sv.Jakubu a k sv.Ignáci přišel P.Isidor Zahradník. – V březnu zemřel v Žatci na souchotiny ve stáří 30 let P.Isfrid Wagner.

Protože se toho roku slavilo 150 let svěcení kostela sv.Ignáce, kostel dostal k příležitosti nová okna a před svátkem sv.Ignáce se konalo slavné triduum. Každý den ráno o 1/2 9 byla zpívána mše svatá, večer v 7 hod. kázání a požehnání. Kázal jezuita z Vídně – P.Ache, aby aspoň tak bylo potvrzeno, že kostel patří vlastně jezuitům. Na svátek sám měl zde pontifikálku novoříšský opat Antonín Hauber.

Na sv.Václava 28.zář. se konalo svěcení vyššího c. a k. gymnázia (nyní Dukelských hrdinů). Překvapením bylo, že tato budova se světila a že k svěcení byl pozván sám biskup Bauer. Vynutil si to profesorský sbor. A ještě větším překvapením bylo, že se p. starosta Popelak obtěžoval zúčastnit se vítání vzácného hosta na faře. Politika má své postuláty.

Z prací kronika k tomuto datu poznamenala opravu farní střechy za 131 zl.

Rok 1891.

Dne 5.ledna zemřel v Třešti oblíbený děkan František Komárek. Místo něho byl děkanem jmenován brtnický farář Jan Nep. Brabenec.

H ř b i t o v n í k a p l e .

Od zrušení hřbitova u sv:Ducha uběhlo již 20 let a bylo třeba jeho prostranství upravit, aby nerušilo vzhled města. Městská rada již 25.července 1890 se usnesla požádat pana opata, aby jí hřbitovní parcelu postoupil do majetku.

Nyní na základě souhlasu konsistoře a gubernia byla 3.října v Jihlavě a 6.října na Strahově podepsána o tom smlouva. – Klášter zastoupený farářem Králíkem se vzdal parcely č.140 o výměře 2 jiter a 485 sáhů, jakož i domku hlídače a stavební parcely č.120 za těchto podmínek:

Město do jednoho roku pořídí pro kostel sv.Ducha podle předloženého návrhu nový oltářní obraz, položí v něm novou kamennou nebo cementovou podlahu a pořídí nové lavice, hřbitovní areál bude proměněn v park a nebude sloužit jinému účelu, parkem povedou ke kostelu cesty a nikdo nebude věřícím bránit v přístupu do kostela. Kosti nalezené při adaptaci budou pietně uloženy buď v prostore kostela nebo na novém hřbitově. Kostelní parcela bude jasně vymezena mezníkovými kameny a celé prostranství bývalého hřbitova bude opatřeno živým plotem. Poplatky spojené s převodem ponese město.

Městský inženýr Holesch uznal pro kostel sv.Ducha za potřebné tyto práce: Otlouct vnitřní omítku do výše 2 metrů, spáry vyčistit a vylít horkým asfaltem a na vrch dát cementovou omítku. Dlažbu udělat z rýhovaných žulových desek o rozměrech 30x30 cm a položit ji do cementovápené malty. Dřevěný kůr zbourat a dřevěné schody u východu z presbytáře a u sakristie nahradit schody kamennými, venku odbourat dřevěný přístavek na jižní straně, vyspravit rozpukanou omítku a okna přeložit k vnější zdi, aby nemohla do kostela zatékat voda, šindelovou střechu nahradit červenými anglickými taškami a prohnílou věž buď dobře spravít nebo raději shodit a nahradit věží novou, krytou anglickými červenomodrými taškami.

V rámci těchto úprav musela ustoupit také socha sv.Jana Nepomuckého, stojícího u hřbitovní zdi poblíž kostela a hledícího na silnici. Byla sem přemístěna z Panenského předměstí, kde prý vadila komunikaci. Nyní se jí ujal dřevěnomlýnský starosta Leo Tomashek s obecním výborem a vyžádal si ji pro Dřevěné Mlýny. Postavili ji ke schodům vedoucím na Kalvárii a zavázali se udržovat jí na věčné časy.

Rok 1892.

Hned v lednu se začala bourat hřbitovní zeď a na jaře se zakládal kolem sv.Ducha park. Nalezené kosti byla převezeny na nový hřbitov.

Na podzim se začala stavět na novém hřbitově nynější kaple Nanebevstoupení Páně. Projekt udělal brněnský architekt Prokop. A ještě do zimy byla novostavba pod střechou a na jaře čekala vnitřní úprava.

Rok 1893.

Začátkem roku odešel P.Engelbert Pfeiffer na vlastní žádost do Žatce za kaplana. K sv.Jakubu přišel P.Egid Stárek a k sv.Ignáci P.Heřman Kubát.

V těchto letech kaplan P. Bruno Sauer založil Ceciliánský pěvecký sbor a přivedl jej na značnou uměleckou úroveň, takže 16. dubna t. r. se odvážil na počest zlatého kněžského jubilea papeže Lva XIII. uspořádat v hotelu Čáp pěveckou akademii. Sešla se na ní hudební smetánka jihlavská a výtěžek podniku 83 zl. byl věnován dalšímu zdejšímu katolickému spolku: Spolku sv. Vincence.

Práce v kostele sv. Ducha a stavba nové hřbitovní kaple probudily v Jihlavácích opětne budovatelské nadšení. Šlo hlavně o chrámová okna. Ředitel pivovaru Jan Rollenz pořídil za 1.500 zl. okno s vyobrazením svého křestního patrona sv. Jana Zlatoústého s dalšími postavami sv. Barbory a sv. Františka Saleského, dále menší okno v kapli sv. Anny s postavou světice, jak vyučuje dcerušku Pannu Marii (za 350 zl.) a bývalý řezník pan Waschta zas druhé velké okno za stejnou cenu 1.500 zl. s českými patrony sv. Václavem, sv. Ludmilou a bl. Anežkou Přemyslovnou. Práci vykonal akademický ředitel první školy pro malování na skle v Langenau u Heide. – Město na tuto práci ochotně poskytlo lešení a hradilo zednické práce.

Jelikož se blížila opět generální vizitace, farář Králík provedl ještě další úpravy. – Kostel byl zvenčí důkladně opraven (platil konkurenční výbor a patron), dále fara byla obílena a venkovní rámy a dveře dostaly nový nátěr - stálo to poměrně velké peníze: 3.381 zl. 43 a 1/2 kr. A když už se to dělalo, opat dovolil zavést na záchody vodu a vybělil na faře chodby.

Minule při vizitaci město odmítlo účast, proto si nyní farář pospíšil s uctivým dotazem, jak se má zachovat tentokrát. Magistrát odpověděl, že se zařídí jako posledně. Nezbylo tedy, než znovu zmobilizovat katolíky, aby se sami postarali o důstojné uvítání vrchního pastýře. V hlavní úloze opět vystoupil katolický Volksverein. Vídeňská ulice měla zase slavobránu, 7 kočárů jelo panu biskupovi naproti a jeho příchod byl městu oznámen palbou z mozdířů.

Jihlavští faráři vítali Jeho Excellenci už v Okříškách a provázeli ji na děkanství do Brtnice spolu s brtnickým panstvem. Jeli s ní i do Rančířova a odtud si ji odváželi 17. června odpoledne do Jihlavy.

Byla to manifestace. Kočáry seřazené na hranicích Jihlavy, četné družičky a všechny školy, dále rány z mozdířů a nepřehledné davy Jihlaváků divně kontrastovaly s naprostou absencí liberálů z radnice. Pan biskup musel Volksvereinů slíbit, že přijde do jeho spolkových místností, načež spolek zapálil bengálské ohně a s hromovým „huráááá“ se vrátil do své tvrze.

V neděli byla oficiální tabule, na kterou byl pozván také pan starosta Popelak. Musel přijít, protože nebylo možno jinak. Vždyť tam byl pan hejtman, pan plukovník a hrála vojenská hudba. – Pan biskup mezi obědem jmenoval P. Králíka konsistorním radou. – Odpoledne šel pan biskup do Volksvereinů, kde přijal projevy oddanosti a věrnosti, nato hned biřmoval u svatého Jakuba 795 lidí z vesnic. – V pondělí udělil biřmování 613 lidem z města, v úterý 337 školákům z vesnic, odpoledne měli biřmování Češi (dospělí i děti), ve středu zase a ve čtvrtek bylo biřmování u minoritů. – Ve volných intervalech navštívila Jeho Excellence sirotčinec, donucovací pracovnu na Kopečku, obě nemocnice, kostel sv. Ducha i novou hřbitovní kapli. Všude ho provázely davy lidu. V pátek odejel vizitovat telečské děkanství. – Ze zápisu kroniky vane jakási radost nad tím, že přes odpor radnice Jihlava ukázala znovu, že má křesťanskou tvář.

16. července pan rada na základě biskupského dovolení benedikoval opravený kostel sv. Ducha a odevzdal jej jeho účelu. Od té doby každý pátek tam kaplani od sv. Jakuba sloužili tichou mší svatou. Stipendium se zavázal dávat Damenverein. Dobří lidé se postarali, aby kostelík dostal také patřičnou výbavu. Černou kasuli a stříbrný kalich zakoupil farní úřad z kostelního jmění.

Rok 1894.

V červenci se otvíral v Jihlav německý „Národní dům“, ale o nějakém svěcení nebylo ani řeči. Co bylo nějak hochdeutsch, bylo i liberální, z toho byly církve vyloučena.

24. srpna umřel u minoritů po dlouhé nemoci kvardián P. Kornel Brust a místo něho tam nastoupil P. Mansuet Adámek.

28. října rada Králík posvětil nový hřbitovní kostel, přičemž nový kvardián pronesl kázání. Bylo rozhodnuto, že pouť se tam bude slavit vždy na svátek Nanebevstoupení Páně a to od minoritů, protože hřbitov leží na jejich území. Také bylo dohodnuto, že mešní antipendium tam bude dělat 2 zlaté.

Rok 1895.

Nový kostel „Nanebevstoupení“ se stal nyní předmětem hlavního zájmu. Spravován měl být oběma faráři, do jejich ochrany byl svěřen i inventář. Jinak správu kaple měl zvláštní výbor (komité). – Po nekonečné zimě, která přinesla nebyvalé množství sněhu, který ležel až přes velikonoce, začaly se dělat sbírky na vybavení kostela.

Manželé Pouskovi věnovali zlacený kalich s obrazy 12 apoštolů, 4 evangelistů, Jana Křtitele a Ježíše Krista a dále 6 bronzových pozlacených svícňů, manželé Tomaschkovi gotické konvičky s táckem a

jihlavský rodák, provinciál kapucínů v Praze P.Barnabáš Weiss dodal mešní knihy. Dále společenstvo sladovníků opatřilo lavice, manželé Inderkovi věčnou lampu, společenstvo obráběčů kovu dvě nástěnná světla, manželé Rollencovi velký lustr a Fritz Wocelka mramorovou kropenku. – Paramenta měla být zčásti v kapli, zčásti v kanceláři.

Na svátek Nanebevstoupení se slavila na hřbitově první pouť. Bylo to 23.června.

O českém smýšlení faráře Jana Nepomuka Králíka svědčí jeho glosa k pohřbu vůdce jihlavských Čechů Dra Fritze: Nikdo z radnice nepřišel, zato snad ani jeden Čech nechyběl a ze srdcí našich zněla česká modlitba za milovaného přítele a pravého vlastence !! Dr. Fritz zemřel ve věku 83 let 2.července 1895.

Velký smutek stihl faru začátkem srpna. P.Ladislav Siegl se vypravil do Prahy na Národopisnou výstavu, ale už se nevrátil. V jednom hotelu v Novém Městě si podřezal krk a žíly a vyskočil z okna. Byl sice zachráněn, ale skončil v blázinci. Z Jihlavy prý odcházel úplně zdrav a svěží, takže si nikdo nedovedl vysvětlit tak náhlý obrat v jeho mysli.

Událost zavdala příčinu ke změně. P.Isidor Zahradník přesídlil k sv.Jakubu a k sv.Ignáci přišel P.Ignác Preiss.

Že měla tehdejší fara hodně blízko k české Jihlavě, ukázalo se také při svěcení Dětské opatrovny (v nynější ulici 1.máje). Dne 13.října v 10 hodin byla u sv.Ignáce mše svatá, při níž zpíval pěvecký sbor české Besedy, načež šli farář Králík s kaplany Zahradníkem a Kubátem dům posvětit. Přítomna byla celá Beseda a všechny ostatní české spolky.

Český živel se v té době na Moravě rychle prosazoval. V tomto roce byla čeština zavedena jako povinný předmět na německé reálce. Protože v Jihlavě neměli potřebnou sílu, převzal toto vyučování kaplan od sv.Jakuba P.Metoděj Zavoral.

28.října bylo v Opatrovně zahájeno vyučování na Zimní hospodářské škole (20 žáků). Náboženství tam převzal P.Kubát.

Rok 1896.

Z odkazu Jana Vosolsobě z Vídeňské ulice byly pořízeny dvě fialové korouhve a červený ornát od fy Neškudla z Jablonného nad Orli. A fialový pluviál od zdejších boromejek. Zemřeli oba kostelní hospodáři: Vincenc Pernfuss a Vincenc Basler. Místo nich zvoleni Jan Rollenc a František Müller (zlatník).

Rok 1897.

V lednu ve faře na spodní chodbě chytla od komína skříň. Začaly hořet saze, pak dřevěná dvířka atd. V prádelníku shořela nějaká paramenta; pluviál a 2 dalmatiky. Hradila pojišťovna Assecoratio Adriatica.

Ale ochablost kroniky jako by prozrazovala ochablost zájmu pisatele. Nevíme proč, ale farář P.Nepomuk Králík dne 29.dubna se s Jihlavou rozloučil a odešel za faráře do Prahy, kde 11.října 1908 zemřel. – Jeho posledním činem bylo, že koupil nové koně za 615 zl. Byli to tmavorudí čtyřletí valaši z Milevska. Ovšem peníze dal p.prelát Sigismund Starý. Rovněž první pár koní, který P.Králík koupil, byl pořízen z peněz, které pozůstaly po P.Zodlovi. (Poznámka nástupcova!)

P. Alexander Beckert (1897-1914)

Nový farář byl rodákem z Böhmisch Leipa, kde se narodil 21.května 1847. Posledně byl farářem v Holetičkách už desátým rokem (od 1887). I on byl v Jihlavě jako doma. Kaplanoval u sv.Ignáce od konce roku 1874 do června 1886, tedy 12 let.

Aby tradice nezanikla, i on zapsal do kroniky, v jakém stavu našel faru při svém nástupu: „Můj předchůdce si stěžoval, že při nástupu našel faru jako vykradenou. Já ji našel v ještě horším stavu. Suché dříví úplně prodal, takže jsem nucen topit zeleným dřevem z letošního kácení. Zato štěnic, myší a krys je zde veliké množství. Kostel i fara jsou v nanejvýš zanedbaném stavu. V kostele jsem našel na oltářích na prst prachu“. A také hned vyjádřil, jaké má plány: „Rozhodl jsem se pracovat především na renovaci kostela“. Ač z jeho řádků cítíme zřetelně negativní poměr k bezprostředně předcházející vládě a snahu navázat na Zodla, přece musíme říci, že to se svými plány myslel doopravdy i že je dovedl dovést až do konce.

Při první májové měl vstupní řeč, 20.května o děkanské vizitaci se dožil svých padesátin, 21.června oslavil své stříbrné kněžské jubileum, ale 26.července už měl od pana opata Starého dovolení dát se do nákladného dobudování farního chrámu Páně. Tentokrát šlo skutečně o radikální úpravu vnitřku, k čemuž se farář Zodl nedostal (zajistil jen věž a položil novou dlažbu).

V personálu nastala s jeho příchodem malá změna. P.Milo Vašta od sv.Ignáce odešel do Milevska a na jeho místo přišel P.Tadeáš Urbanides.

Renovace vnitřku

Napřed dal nový farář kostel důkladně prohlédnout brněnským architektem Richardem Völklem (14.srpna). Ale pak si pozval na další konzultaci stavebního radu Matyáše Krcha z Prahy (31.srpna). Tento s návrhy souhlasil, jen kladl větší váhu na vnější opravy, např. na obnovení původní portuly apod. Ale s pracemi se počkalo na jaro.

Rok 1 898.

28.února se začalo stavět v kostele lešení. Od toho dne byly všechny bohoslužby u sv.Ignáce. Vrchní dozor na stavbu byl svěřen architektu Völklovi, dozor nad dělníky městskému vrchnímu inženýru Schlöglvi, zednické práce mistrům stavitelům Fr. a Ignáci Langovým, tesařské mistrům Eduardu Neubauerovi a J. Reznikovi, pozlacovačské Frant., Václavu a Ferdinandu Eiglovým a Adolfu Rabuskému, truhlářské Václavu Sedlákovvi, kamenické Kondrádu Weignerovi, zámečnické mistrům Frant. Exelovi a Karlu Kerlovi, úprava varhanní skříně natěračvi Václ. Němcovi a natěračské práce Emanuelovi Sitkovi. K stavitelům Langovi se přidružili ještě stavitelé Karel Wagner a Vavřinec Schrammel. Všichni byli z Jihlavy.

Cizincům byly svěřeny práce umělecké: dekorační malba vídeňskému malíři Christiánu Petersenovi, figurální akademickému malíři Karlu Brachtelovi také z Vídně, restaurace olejomalb ak.malíři Josefu Heimerle-mu a malovaná okna firmě Geylins-Erben, obojí taktěž z Vídně. Jen štukatérská firma Enzo byla z Prahy.

Faráři velice záleželo na tom, aby zmizely dřevěné pavlače z kostela, ale památková správa se bránila. Teprve 13.března dal c. a k. konservátor Adolf Sterz ze Znojma souhlas k zbourání jedné takové lože, tzv. „luterského kůru“ u kaple Panny Marie.

Práce šla rychle od rukou. Pracovalo se všemi prostředky. Zedníci otloukli omítku se stěn i s klenby, hned ji však nahrazovali jinou, kameníci přepracovali žebra klenutí a hlavní pilíře, štukatéři obnovili štuky v kapli i v kostele a potáhli sádrovou omítkou plochy určené k malování obrazů ze života svatého Norberta.

5.července přijel pan Sterz po druhé a ač nerad dal souhlas k zbourání druhé lože „luterského kůru“ na druhé straně. Farář se zaradoval, protože teprve tehdy prostor chrámový prohlédl a svatyně se zjevila ve své imponantní kráse.

Mezitím se vylepšoval i vzhled jánského kostelíčka. Pan Jindřich Schiffner spravil varhany (za 87 zl.), byl renovován i hlavní oltář a na něm umístěn svatostánek, který do té doby stál na oltáři sv.Jana Nep. Ve farním kostele. K svatému (zřejmě Janu Křtiteli, pozn.opisovatele) byl přenesen také jeden lustr.

Toho roku došlo k reorganizaci pouti na novém hřbitově. Městská rada, již kostel patřil, rozhodla že k zachování práv obou farností, mají pouť o svátku Nanebevstoupení obstarávat střídavě minorité i premonstráti. V tom smyslu byla mezi faráři uzavřena příslušná oboustranná dohoda platná „na věčné časy“.

Češi zvedají hlavu

Zatím, co se pilně pracovalo na obnově chrámu, farář Beckert měl velké trápení s kaplanem Isidorem Zahradníkem.

Dokud byl farářem P.Králík, měla fara blízko k české menšině. Však Němci toho využívali a jak jsme viděli, německá radnice dovedla z toho bojkotovat nejen faráře, ale i samotného biskupa. – Nyní se karty převrátily. Beckert byl Němec a jako takový se snažil udržet především kontakt s německou většinou. To a velkorysé práce v kostele mu získaly i u liberálů sympatie, takže najednou se začínala trhlinka mezi Němci zacelovat a hojit. Nad zájmy liberálů a katolíků stál ještě zájem vyšší: Deutschtum.

Ovšem tak tomu mohlo být v Jihlavě ale ne jinde. Tam zase bylo na postupu češství. A tak i v převážně německém městě docházelo k měření sil, někdy hodně bouřlivému. Tentokrát se protagonistou takové bouře stal kaplan Zahradník.

Katoličtí Němci měli už řadu spolků a zájmových organizací. Tu si vzal P.Zahradník do hlavy, že to není spravedlivé a začal dávat dohromady „Spolek katolických mužů a jinochů“. Farářovi se to samozřejmě nelíbilo, protože tím byl jako jeho představený před Němci stavěn do nemilé pozice, ale kaplan nic nedbal a pracoval dál. A že to byl spolek politický, musel být zbarven nacionálně, což jej činilo nesympatickým dvojnásob.

Napjatý luk praskl o Božím Těle 9.června 1898 když se nová organizace s „neslušně velkými

červenobílými odznaky“ zařadila do průvodu a P.Isidor pochodoval hrdě s ní. Německé obyvatelstvo tím bylo zcela pohoršeno, vidělo v tom provokaci, načež městská rada hned poslala do Prahy opatovi žádost, aby drzého kaplana odvolal z Jihlavy pryč.

P.Isidor se nadal. Byl povahy práčské a začal se prát. Uveřejnil hned v kterýchsi novinách veřejný dopis, adresovaný celé jihlavské městské radě, ve kterém hájil své právo. V tomto dopise prý městskou radu několikrát urazil, což si ona nemohla a nechtěla dát líbit. – Pan opat dostal druhý stížný list, ostřejší prvního. Ale zastal se kaplana. Odepsal velmi opatrně, ale byl toho mínění, že může P.Isidora napomenout, aby byl umírněný, ale trestat ho nemůže, protože se pohyboval v mezích zákona.

Když tedy Strahov odepřel P.Zahradníka odvolat, město si poradilo samo. Bylo odhlasováno, že Němci budou pátera bojkotovat a nebudou od něho přijímat svátosti. A že v Jihlavě se vždy represálie dělaly docela vážně a důkladně, bylo radostné dívat se, jak v tom bude P.Isidor plavat.

Ale to byl paličák paličatý a ještě měl přátele, kteří stáli za ním. Jedním z nich byl kvardián od Matky Boží, P.Mansuet Adámek. Ten dostal nešťastný nápad pozvat pronásledovaného Isidora za slavnostního kazatele na porciunkuli. Tam to vyvrcholilo.

Němci zaplnili chrám do posledního místečka, ale jakmile kazatel vystrčil hlavu, nastal hluk: všechno to vstávalo a pryč z kostela. Zůstali jenom katolíci. I oběd byl zkažen, protože pozvaní hosté odmítli přijít.

Vzkypělá žluč se neusadila, ani když 10.září byl v Ženevě spáchán atentát na císařovnu Alžbětu, naopak to jen vášně podpořilo. – 17.září jako všude se konaly v chrámech zádušní bohoslužby. V Jihlavě u svatého Ignáce. Kněží tam byli všichni do jednoho, až na jednoho, a to byl P.Isidor. Městská rada poslala faráři Beckertovi žádost, aby se kaplan smutečního aktu nezúčastňoval, protože by z toho mohlo vzniknout veliké zlo. – Farář kaplanovi dal dopis přečíst a ten uznal, že při státním aktu něco vyprovokovat by bylo skutečně nebezpečné. Ale nemínil to darovat ani městské radě ani faráři. – Také hned sedl a napsal na konsistoř, že mu farář zakázal proti zákonu vstoupit do kostela a zúčastnit se bohoslužeb.

V Brně z toho bylo pohoršení a biskupský úřad psal faráři, že je to neslučitelné s církevním i státním zákonem, ale co mohl jiného udělat. „Krajně nemilá korespondence“ mezi Brnem a jihlavskou farou ještě nějaký čas běhala, ale nakonec bylo jasné, že je lepší pohřbit celou věc a přikrýt mlčením. Ono to nějak dopadne.

Zatím se pilně pracovalo a 27.listopadu mohl být renovovaný chrám otevřen veřejnosti. Bylo to slavnostní. V 9 hodin šel průvod s Nejsvětějším od sv.Ignáce k sv.Jakubu. při vstupu do chrámu zazněly pozouny a bubny. Celá městská rada byla v parádě, i pan starosta. Farář světil nástěnné obrazy ze života zakladatele premonstrátského řádu, opravené varhany, opravené oltářní obrazy ale i sochu svého křestního patrona sv.Alexandra. Pak měl slavnostní kázání a slavnou mši svatou. Návštěva byla „enormní“, takže chrám všechny lidi nepojal. – U slavnostní tabule byly všechny úřední špičky i kostelníci a pan regenschori.

Na památku obnovení kostela svatého Jakuba dostal farář od svého opata drahocenný ametystový prsten s vloženým zlatým křížkem a od mnoha institucí mnoho děkovných přípisů.

Na opravu se sešlo na darech 10.200 zlatých.

Rok 1899.

Začal změnou v personálu. P.Ignác Preiss odešel od sv.Ignáce do Žatce za kaplana a výměnou přišel na jeho místo P.Roman Seitz.

V březnu se rozuzlil případ P.Zahradníka. Jeho postavení v Jihlavě se stalo neudržitelným zvláště poté, co si Katolický spolek zakoupil dům ve Špitálské ulici. Němci v něm viděli hnízdo protiněmecké agitace. Také spor vedený u konsistoře se stal veřejnou záležitostí, takže vášně, místo aby opadávaly, jen ještě více se vzdouvaly, jistě vinou obapolnou, protože jedna i druhá strana chtěla druhé ukázat, že se jí nezalekne. Němci pořádali podpisové akce proti nenáviděnému kaplanovi, vylepovali na rozích plakáty a konsistoř zaplavovali dopisy, v nichž se zastávali faráře.

Nakonec opat Sigismund vida, že to už opravdu neslouží ani ke cti a chvále Boží ani k dobru národa, odvolal P.Zahradníka do Prahy, maje v úmyslu nějak ho za přestálé protivenství odškodnit. – Ten opustil město v úplné tichosti, v noci 16.března.

Událost nám dává hluboko nahlédnout do nitra tehdejší katolické Jihlavy. Byla rozpolcena a jak vidět, nacionální smýšlení na obou stranách bylo mnohem živější než uvědomění náboženské a církevní. Od té doby se katolíci čeští a němečtí v Jihlavě neznali a každá část se vyvíjela úplně samostatně. Spíše se jejich zájmy občas střetávaly podle toho, jaká byla právě politická konstelace.

Místo P.Zahradníka se vrátil do Jihlavy P.Engelbert Pfeiffer. A život šel dál.

O velikonocích byl dán do provozu nový Boží hrob, ale již ne v mariánské kapli nýbrž v kapli

sv.Kříže.

V máji se objevila nad svatostánkem nová krásná socha Panny Marie určená pro májové pobožnosti. Dosud měli Němci pobožnost v pondělí a Češi ve čtvrtek, nyní Němci měli dvakrát: v pondělí a ve čtvrtek a Češi jednou : v sobotu.

V červnu (18.) zemřel v Jihlavě čestný kanovník prof. Ignác Berger, biskupský komisař pro obecné a střední školy. Pohřbil ho za veliké asistence děkan Brabenec.

Největší událostí roku byly oslavy 1.100 výročí založení města Jihlavy. Ať si probošt a opat Grün říkal, co chtěl, v Jihlavě nikdo nebral jeho řeči vážně a proto se vytrvale celé století slavilo jubileum přesně tak, jak to stálo pod kruchtou Jánského kostelíčka černé na zlatém, že Jihlava byla založena roku 799. – Také tentokrát radost z toho byla veliká a město bylo samá iluminace. – K slavnosti přijel i pan opat Starý a starosta Popelak s místostarostou Inderkou (oba kovaní Němci) se nechali vidět. Vše staré bylo zapomenuto, pan opat odvolal Zahradníka z Jihlavy, slušelo se, aby oba liberálové nasedli na kočár a jeli Jeho Milostí na nádraží naproti. – Ano, liberálové se tak polepšili, že šli dokonce vzorně všichni na pontifikální mši svatou, kterou sloužil pan opat.

Slavnosti přidal na lesku také arcikníže Rainer. 24.6. večer bylo dáváno divadelní představení o prvním německém osídlení Jihlavy, načež 25.6. zahýřilo náměstí historickými kroji a průvod šel do Šišťovce (Střelnice), kde se vesele střílelo do noci.

Jak farář Beckert povznesl svou autoritu, ukázala doplňovací volby do městského zastupitelstva. Dostal ze 743 platných hlasů v 3.volebním kolegiu celých 737 hlasů. Všechno nasvědčovalo tomu, že se farář opět stává nebo stane první osobou města, jako za blahých časů probošta Grüna. – Však paralela mezi těmito dvěma faráři pokračovala: - Když v září jeho Výsost císař František Josef I. projížděl Jihlavou, hned po uvítacím proslovu starosty Popelaka byl monarchovi představen městský farář a i jeho už císař znal, protože řekl: - Slyšel jsem, že máte velmi krásné kostely! – A aby podobnost mezi Grünem a Beckertem byla ještě větší, do půl roku i P.Beckert dostal za odměnu zlatý kříž s korunou.

30.prosince se konal na novém hřbitově čestný pohřeb. Jihlaváci pochovávali hned za kaplí ve zvláštním hrobě svého 84tiletého rodáka, kapucínského seniora P.Barnabáše Weisse, který ještě 15.srpna oslavil u minoritů své diamantový kněžské jubileum. Útraty hradilo město, protože P.Weiss se vždy k Jihlavě znal a pro ni pracoval.

Rok 1900.

Po těžké zimě, která nadělala venku veliké škody, odešel 1.března churavý P.Bruno Sauer do kláštera léčit se a na jeho místo nastoupil k sv.Jakubu P.Petr Teplý.

Koncem května přijel pan opat dělat pořádek. Kooperátoři od sv.Ignáce žádali, aby si mohli dělat večere sami, ale aby o to méně platili do společné kuchyně. Farář asi nechtěl a opat s jeho postojem souhlasil, asi z důvodu řeholní kázně.

22.července měl u sv.Jakuba primici Jihlavák P.Christian Honsig. Jelikož farář byl nemocen, primiční kázání měl bývalý zdejší farář P.Nepomuk Králík.

Tohoto roku byla provedena renovace fasády kostela svatého Ignáce. Stavitelský dozor měli bratři Langové a práce si vyžádala obnos 15.786 korun.

Století XIX. bylo zakončeno slavným Te Deum.

N a š e   s t o l e t í

Rok 1901.

Nové století začalo ve znamení Božského Srdce Páně. Při mši svaté na Nový rok byla vystavena Velebná Svátost a na konci se modlily litanie a zasvětná modlitba k Božskému Srdci.

24.února odešel nervově vyčerpaný P.Heřman Kubát a jeho místo zaujal u sv.Ignáce P.Theodorich Forst.

Protože na tento rok byly výhody milostivého léta rozšířeny na celý svět i v Jihlavě se konalo jubilejní odpustkové procesí od kostela ke kostelu. Zúčastnilo se ho 19.května několik tisíc lidí.

Ve dnech 10.-16.června konal zde biskup Bauer zase generální vizitaci a svaté biřmování. Přivítání bylo zase o něco vřelejší. Zúčastnili se ho i představitelé města. Hodně k tomu spolupůsobila přítomnost arciknížete Leopolda Ferdinanda, který byl na faře na reprezentační hostině a také pozval biskupa a faráře k sobě. – Popelak neměl důvodu, proč by se zdržel stranou. – Biskup navštívil jak Volksverein tak Katolický spolek, zkrátka hleděl, aby na žádné straně nabylo zle.

V týdnu před vánoce praskl u sv.Jakuba malý mešní zvon Karel, zvaný také Kornel.

Rok 1902.

Prasklý zvon byl vídeňským zvonařem Hilzerem přetaven a přelit. Posvětil jej děkan Brabenec v Brtnici na jméno Vincenc Ferrerský a po prvé zvonil při mši svaté 5.dubna.

Od 1.května byla donucovací pracovna změněna na filiální blázinec, ale kooperátoři od sv.Ignáce, kteří konali v pracovně duchovní správu, zavázali se pokračovat i v nové instituci.

Město projevílo znovu zájem o koupi hradební zahrady, ale opat Starý neměl k tomu valné chuti. A na šestiletý nájem zas město nechtělo přistoupit, protože šlo o přeměnu zahrady na parčík.

14.října zemřel u minoritů pan kvardián Nansuet Adámek. Pohřbil ho farář Beckert. Skolila ho mrtvice ve věku 59 let. – Jeho nástupcem se stal kvardián brněnský P.Leopold Tůma, který už dříve byl v Jihlavě kaplanem, takže Jihlavu znal.

V listopadu převzal P.Teplý katecheturu v sirotčinci, když se jí byl P.Rainer Hausner vzdal.

V prosinci dostala fara od pana opata nový kočár pro zaopatřování nemocných.

Rok 1903.

20.února bylo vzpomínáno 25 let papežství Lva XIII. Farář Beckert jakožto předseda Volksvereinu mu poslal pozdravný telegram. – Z Vídně jela do Říma poutní výprava. Zúčastnil se jí také kooperátor od sv.Ignáce P.Petr Teplý.

12.července zemřel v Jihlavě skromný přívětivý pensionovaný světský kněz P.Eduard Schinzel.

20.července Lev XIII. zemřel a 31.července byl zvolen papežem kardinál Giuseppe Sarto, patriarcha benátský a dal si jméno Pius X. – Obojí se slavilo samozřejmě bohoslužbami.

V srpnu byl na jihlavské hřbitově poschován světský kněz salcburské diecéze 46letý P.Franz Neumann, jihlavský rodák.

Rok 1904.

Na jaře začala změna na brněnském biskupském stolci. Dosavadní biskup Salesius Bauer se stal olomouckým arcibiskupem a v Brně nastoupil běhařovický farář hrabě Pavel Huyn (1904-16).

V srpnu zemřel na mrtvici starosta Popelak (farář se o něm v nekrologické poznámce vyslovuje s pochvalou) a jeho dědictví převzal místostarosta Inderka.

25.listopadu se světil v Bedřichově na louce za domem Vincence Znojemského nový kříž.

Rok 1905.

26.února opustil Jihlavu kaplan P.Metoděj Zavoral, oblíbený český kazatel. Potřeboval se zotavit. Na jeho místo přišel novokněz, rodák ze Samotíšek u Olomouce P.Hroznata Psota.

Uprostřed těchto malých i větších událostí se farář Beckert stále zabýval plány na zvelebení svého kostela, kde na vnější tváři opět bylo všelicos k napravování a kde zvláště věže volaly po plném využití. A z těchto plánů vyrostly nové nákladné práce.

Nové zvony

Již v červnu 1904 přišlo ze Znojma dovolení od památkové správy, že se může podniknout oprava chrámového vnějšku. – V listopadu opat Starý tuto renovaci rozpočtovanou na 75.000K schválil s tím, že náklad na renovaci celé městské věže (která až do poschodí byla připsána taktéž kostelu) ponese město. Zde šlo o 34.000K.

Nyní v dubnu Strahov schválil zvýšený rozpočet per 108.000K a zavázal se, že klášter uhradí ve třech splátkách 49.921K. Současně dal dovolení k odprodeji hradební zahradních parcel za 4.000K.

Když měl farář zajištěnu finanční pomoc jak kláštera tak města, pustil se do práce. Ale především mu šlo o zvony.

Kostel měl 4 zvony (mimo mešní a umíráček): Zuzanu, Jakuba, Kláru a Alžbětu. Jakub a Klára nezvonily, protože byly puklé. Bylo třeba je nahradit zvony novými. Také Alžběta neladila se Zuzanou, protože sem byla přinesena odjinud. Zvonař z Vídeňského Nového Města Petr Holzner tedy navrhl, aby se mimo Zuzanu všechny ostatní Zvony snesly, přetavily a naladily do akordu s hlavním zvonom.

Výhodou bylo, že byly zvony pojištěny u Riunione Adriatica v Terstě a že po delším vyjednávání bylo možno od pojišťovny za puklé zvony dosáhnout úhrady ve výši 3.000K. Ostatek se však musel hradit ze sbírek. – Zvony měly stát s dopravou a zavěšením 14.592K, za staré měla fara dostat 9.690K, tedy po odečtení 3.000K z asikurace se muselo sehnat sbírkami ještě per 1.902K. Ale P.Beckert byl nezmar a sehnal je. 23.května byly tři jmenované zvony sneseny. Vážily celkem 24q. Mezitím se pracovalo na kostelním exteriéru a také městská věž byla pokryta měděným plechem a její šikmá baň narovnána.

Pan opat se o jihlavské práce zajímal velice a byl se zde 24.července podívat. Ale byla to jeho poslední návštěva. Když zvonář Holzner oznámil, že zvony jsou hotové a v Jihlavě již stanovili datum svěcení na 19.září, opat zemřel. Chystal se zvony posvětit, ale 6.září byl raněn mrtvicí a ještě téhož dne, přijav při plném vědomí svátosti, zemřel. – V Jihlavě bylo za něho slavné rekviem, kterého se zúčastnil i starosta Inderka. Na Strahově za vlády ujal pětičlenné direktorium, ve kterém zasedali tři bývalí jihlavští kaplani: Balabán, Zavoral a také Zahradník.

V Jihlavě zatím měli starost o zvony. Svěcení se slavilo ve stanovený den a obřad vykonal sám P.Beckert za asistence všech sedmi kaplanů. Město bylo celé na nohou i s panem starostou, takže znovu se ukázala Beckertem dosažená shoda mezi farářem a obcí.

V 8 hodin byla slavná mše svatá a kázání v kostele, svěcení bylo pod širým nebem. Zvony stály mezi kostelem a farou pod zvláštním stanem, postaveným na útraty města a vyzdobeným od městského zahradníka Neuwirtha květy, věnci a vlajkami. Nadšení bylo veliké, ačkoliv mezi obřadem vanul studený vítr.

Dne 21.září byly posvěcené zvony vytaženy na věž a zavěšeny, načež se daly poprvé do zvonění. Laděny byly do G akordu (Zuzana G, Jakub H, Klára D, Alžběta G v oktávě). Jejich zvuk musel faráře Beckerta naplnit oprávněnou radostí. – Zvony byly hned znovu pojištěny na 21.680K.

Jaký byl osud starých zvonů? – Jakub a Klára byly ve Vídeňském Novém Městě znovu přetaveny, kdežto Alžběta byla prodána za 1.056K jihlavskému Muzejnímu spolku.

Tvrdé hlavy

Brzy po svěcení zvonů se město chystalo na slavnost další. Na 27.-28.září byla oznámena generální vizitace a biřmování. Měla to být první návštěva biskupa Pavla Huyna.

Přijel před pátou hodinou odpolední 26.září na severozápadní nádraží (nyní hlavní) a dostalo se mu přivítání od pana místopředsedy Volksvereinu Františka Linharta, načež členové zmíněného spolku vezli arcipastýře na deseti vozech do města, kde mělo být hlavní uvítání před farou.

Tam promluvil krátce farář, po něm místní špičky, načež Jeho Excellence kráčela pod baldachýnem do kostela, kde měla kázání k shromážděným ovečkám. Ale nezavdělila se.

Když pan biskup skončil kázání v německé řeči, myslel, že by bylo dobré říci několik českých slov, ale to neznal Jihlaváky. Jen pronesl první české věty, nastal v kostele šum a bodří jinak beránci se hrnuli ven jako kdysi u minoritů o porciunkuli. Snad to nebylo v tak velké míře jako tehdy, ale stačilo to, aby Jeho Excellenci přešla chuť na večeři. Fakt je, že se pan biskup od večeře omluvil, vylouvuje se, že mu není dobře. Jinak vizitace a biřmování jak zde tak u minoritů měly hladký průběh a nebylo dalších incidentů, protože pan biskup už věděl, jak se má chovat, nechce-li narazit. Proto i rozloučení bylo srdečné a pan biskup moc děkoval za milé pohostinství.

4.září zemřel po operaci na močový měchýř někdejší kooperátor u sv.Ignáce P.Stanislav Trubl, který poslední dobou žil na Strahově.

Od roku 1870 zastával funkci ředitele kůru u sv.Jakuba i u sv.Ignáce ředitel městské hudební školy Heinrich Fischer. Nyní 15.listopadu 1905 se funkce vzdal a po něm se ujal obou kůrů kapelník z Frankfurthu nad Mohanem Eduard Sobotka.

Rok 1906.

Nyní se oči jihlavských premonstrátů obracely jinam. Jistě i farář byl velmi zvědav, kdo bude zvolen opatem. – Direktorium se zatím k Jihlavě moc galantně nechovalo, neboť na žádost faráře o nějaká paramenta poslalo jen několik „méněcenných a dokonce i obnošených mešních rouch“, 1 misál a „docela obyčejnou alpakovou kropenku s aspergilem“.

Volba se konala 24.ledna a vyšel z ní bývalý jihlavský kaplan P.Metoděj Zavoral. Z Jihlavy u toho byli P.P. Egid Stárek, Theodorich Forst, Hroznata Psota a Petr Teplý. Jeho benedikci vykonal arcibiskup Lev Skrbenský. Slavnosti se zúčastnil za Jihlavu P.Engelbert Pfeiffer.

Prvním aktem jurisdikce nového opata nad Jihlavou bylo, že 1.března odvolal z Jihlavy P.Tadeáše Urbanidesa a nahradil ho P.Egonem Maurem, ale také, že svému bývalému šéfovi Beckertovi vzhledem na drahotu zvýšil měsíční subvenci o 50K. – Když ale přišel 19.dubna na první návštěvu a farář žádal, aby směl opravit ještě farní budovu, nedovolil. Od té doby nebylo mezi nimi zrovna srdečného poměru i když nebylo ani nějakého nepřátelství.

1.července odešel odtud také P.Egid Stárek, český kazatel. Odešel za faráře do Holetišek a místo něho sem přišel k sv.Jakubu P.Christian Honsig, jihlavský rodák narozený 1876. Českou duchovní správu a

věznici vzal si P.Teplý.

15.října byla otevřena školní expozitura ve Zborné. Náboženství tam převzal P.Hroznata Psota.

15.listopadu farář vysvětil ve věznici novou kapli Dobrého pastýře a biskup dovolil přechovávat v ní Nejsvětější.

V nemocnici do této doby ošetřovaly sestry františkánky z Oderfurthu, ale protože neměly dosti školeného personálu, byly nyní nahrazeny františkánkami z Brna.

V provincii dostala Zuzana nové kladivo, které jí prasklo v září. Váží 275kg a stálo 315K.

Koncem roku byla tentokrát definitivně prodána hradební zahrada za 3.000K. Za peníze byla koupena korunová renta a vinkulována na svatojakubské beneficium..

Rok 1907.

V březnu přišla ze Strahova smutná zpráva, že se tam dne 13.3. ve svém pokoji zastřelil P.Heřman Kubát, který už léta trpěl silnou nervozitou, kvůli níž i z Jihlavy musel odejít.

Na svatodušní pondělí byla svěcena nová část hřbitova Na Kalvárii.

Během léta došlo k vytoužené opravě farní budovy. Vynutila si to jihlavská veřejnost svými dopisy opatovi, ve kterých se poukazovalo na kontrast mezi kostelem a její ošumělostí.

Mansardy ze strany ulice byly obloženy asbestovými taškami a střecha vyspravena 20.000 šindely. Okna byla nově natřena a vyspraveny všechny dveře. Sál v přízemí fary, sloužící zároveň za archiv a spižírnu, byl nyní přezděn, takže archiv byl oddělen a ze spižírny do pokoje hospodyně byly proraženy dveře. – Zmíněný sál do té doby neměl vůbec okna. Dostal je teprve nyní, ovšem opatřené železnými okenicemi.

Také v poschodí nastala změna. Až do té doby kancelář s matrikami byla na konci chodby předělená pouze dřevěnou stěnou, přiléhající k bytu prvního kaplana-matrikáře. Nyní byla dřevěná stěna nahrazena zděnou, stojící na traverzách a k stěně přistavěn nový komín.

Pod zadním traktem budovy byl pivní sklep s vchodem z ulice. Sklep byl nyní vyrovnán, dveře proměněny v okno a také ostatní maličká okna byla rozšířena, aby byl sklep světlý a vzdušný.

Na dvoře bylo vycementováno hnojiště a uličkou mezi farou a sousedním domem veden odpadový kanál.

Nové podlahy byly položeny ve farní kanceláři, ale i v průchodní světnici, kudy se šlo do letní jídelny (naproti sakristii) a malá světnička, která byla do té doby v užívání kaplana matrikáře, byla nyní docela od jeho bytu oddělena a zařízena jako pohostinka. Nábytek pořídil klášter a schody k ní vedoucí byly uzavřeny dveřmi.

Svaté misie

Ve dne 20.-29.října se konaly v Jihlavě již druhé lidové misie. V kostele svatého Jakuba pro Němce, v kostele svatého Ignáce pro Čechy. Vedli je jesuité Alois Hertnagel ze Steieru, Wenzl Lerch z Mariaschein (Bohosudova), Gebhard Frölich, Antonín Odstrčilék a Josef Řehoř z Prahy. Oba kostely, obzvláště večer byly přeplněny a nával u zpovědnic se protahoval až do 11.hodiny noční. – Na žádost farního úřadu nařídily školní úřady jihlavský i německobrodský, aby i školní děti byly vedeny na kázání. Počet svatých přijímání přesáhl 8.000.

Závěru se zúčastnil pan opat Zavoral. U svatého Ignáce byl jako misijní posvěcen tak zvaný Přemyslovský kříž na zadním oltáři vlevo, u svatého Jakuba kříž v kapli sv.Kříže (dříve byl na oltáři), nyní visí na zdi.

Misie proběhly v naprostém klidu, jen předvečer závěru vnesl do nálady truchlivou notu. V kostelnickém domě se oběsil kostelník Antonín Wurm, šedesátiletý. Den předtím byl přistižen, že manipuluje s kostelním zvonečkem a poněvadž už loni mu pan prelát pro podobné věci hrozil výpovědí, dostal asi strach, že tentokrát se hrozba uskuteční, šel tedy do sklepa a tam spáchal sebevraždu.

Koncem roku uzavřel farář účty za renovaci kostela. Summa summarum zněla: 102.888K 57kr. Polovičku musel zaplatit klášter, polovinu farnost. Město hradilo svým nákladem velkou věž.

Ještě před tím 5.listopadu byla v nemocnici posvěcena nová kaple.

Rok 1908.

17.února byla otevřena expozitura hybrálecké školy ve Starých Horách. Náboženství tam převzal P.Christian Honsig.

Na zelený čtvrtek byli apoštolové poprvé poděleni každý šesti korunami z nadace Karla Dörflera.

V květnu nová generální vizitace a biřmování – dlouhá: od 10. do 20. – Vítání bylo slabší než jindy. Němci biskupa bojkotovali a Češi se cítili odstrčeni. Při úvodním kázání (farář výslovně připsal, že německém) bylo jen asi 200 osob čili ani lavice nebyly obsazeny.

Vizitace byla velmi důkladná a na nic se nezapomnělo. Nás zajímá hlavně výčet osob, které se zúčastnili oficielní tabule na faře. Hostů bylo 33. Od minoritů kvardián Tůma a jeho tři kaplani: PP. Rainer, Innocenc a Fabián, z premonstátů farář Beckert a kaplani: Engelbert Pfeiffer, Petr Teplý, Christian Honsig a Dr.Hroznata Psota, od sv.Ignáce Theodorich Forst, Egon Mauer a Daniel Kubiš. (Zmizel tedy v nedávné minulosti kooperátor od sv.Ignáce Roman Seitz, nevíme kdy). Ze světských kněží tam byli katecheta měšťanské školy P.Josef Bacher, profesor náboženství na gymnáziu Dr.František Nekvapil, suplující profesor náboženství na reálce P.Adolf Dreiseitel a katecheta na obecných školách P.Josef Vondrák. Z laiků byli přítomni kostelní hospodáři Rollenec a Müller, dále ředitel kůru Sobotka a varhaník František Kundermann vedle místopředsedy Volkvereinu Fr.Linharta.

Zkouška z náboženství byla na gymnáziu, na reálce, dále na chlapeckých a dívčích obecných školách 1, 2, 3 a 4 obvodu, jakož i na české chlapecké i dívčí škole. Na chlapecké a dívčí měšťance asi ne. – Biřmováno bylo u sv.Jakuba 1.383 lidí, z toho 1.200 dětí. U minoritů bylo biřmování zvlášť.

13.srpna odešel P.Teplý za faráře na novou faru do Křenovic a k svatému Jakubu přišel za něho P.Pavel Souček z Nové Říše.

Brzy nato pan opat přeložil P.Christiana Honsiga k sv.Ignáci, údajně aby převzal katecheturu na novém liceu. K sv.Jakubu přišel za něho P.Albert Vítěz. – Zdá se, že farář nebyl s touto výměnou spokojen, neboť měl teď u sv.Jakuba tři Čechy kaplany.

11.října zemřel v Praze bývalý jihlavský farář P.Nepomuk Králík.

Rok 1909.

V lednu zemřel na odpočinku ve Zduchonicích P.Pius Vincenc, v září ve vinohradské nemocnici P.Tadeáš Urbanides. V listopadu zemřel děkan Brabenec a jihlavské děkanství bylo svěřeno třešťskému faráři P.Janu Mrázkovi.

Poklidný nyní život na jihlavské faře poněkud vzrušilo zahájení elektrické dráhy z nádraží do města (26.srpna) a v těchže dnech konaná diecézní synoda brněnská (23.-27.srpna).

Poslední den synody opouštěl Jihlavu kooperátor a vojenský substitut od sv.Ignáce P.Theodorich Forst, který se stal farářem. Na jeho místo přišel z Milevska P.Romuald Perlík.

Rok 1910.

K velikonočům věnovali členové bratrstva Srdce Panny Marie pro kapli 10 nových pozlacených bronzových svícňů.

Biskup Huyn zavedl ve své diecézi stálou výstavu Nejsvětější Svátosti Oltářní. Na náš kostel připadl den 2.září. Ráno o 1/2 7 byla slavná mše svatá a večer se končilo o 6 hod. zpěvem Te Deum a svátostným požehnáním. Během dne se vystřídalo v kostele mnoho adorantů.

V tomto roce odprodala fara majiteli domu v Joštově ulici (Elkergasse) zahradní parcelu č.173, 262, 325 na hradbách. Ze stržených 2.250K byla pořízena korunová renta ve výši 2.400K. Fara jistě nelitovala, protože téhož roku se zřítla hradební zeď a oprava stála více než celá zahrada.

18.prosince farář Beckert vysvětil v kosovské kapli zvonek.

Rok 1911.

Dne 14.února se konal na Strahově eucharistický kongres, jehož se zúčastnili i delegáti z Jihlavy. Dva dny nato tam zemřel ve věku 60 let P.Ferdinand Cívka, „ušlechtilý člověk“.

Eucharistický fervor byl asi příčinou toho, že o Božím Těle vedl jihlavský průvod sám pan opat Zavoral.

Letos byl eucharistickým den pro Jihlavu definitivně určen 23.října (pro kostel sv:Jakuba) a na 24.října (pro kostel u minoritů).

Tentokrát slavná mše svatá byla v 10 hodin. I tohoto roku byla velká účast lidí a při závěrečné pobožnosti byl kostel „zaplněn do posledního místečka“.

Na popud pana opata byla zavedena také měsíční adorace, a to vždy první neděli. Po prvé se konala 5.listopadu.

Pan biskup zas nařídil, aby se konaly v adventě stavovské promluvy. V Jihlavě byly vždy v neděli o 1/2 5 večer a obstarávali je kooperátoři od sv.Ignáce. Návštěva byla pěkná.

V tomto „eucharistickém roce“ byl kolem kostela sv.Jakuba zřízen trávník a ohraničen železnými, zábradlím spojenými nízkými sloupky. Výlohy zaplatil farář z toho, co zbylo z úspor na renovaci kostela.

Rok 1912.

Na začátku ledna onemocněl zánětem kloubů kooperátor u sv. Ignáce P. Pertlík, byl dokonce v nemocnici zaopatřen, ale pak se pozdravil. Přesto musel z Jihlavy odejít a místo něho přišel (zatím na výpomoc) P. Hugo Fürst.

Renovace sv. Ignáce.

Po tolika úpravách v hlavním chrámě se slušelo vzpomenout i na komendátní kostel sv. Ignáce. Farář Beckert již v srpnu 1907 dal komisionálně zjistit, že fresky jsou v mizerném stavu a že by potřebovaly nutně opravy. Ale zatím nebylo možno dále podnikat pro nedostatek peněz a muselo stačit kostel pořádně oprášit.

V únoru 1908 znovu se sešla komise složená ze zástupců náboženského fondu, města Jihlavy a fary a bylo rozhodnuto obrátit se na c. a k. ústřední komisi pro zachování památek, aby dala své dobrozdání. Ale pak uplynuly ještě 4 roky než k opravě došlo.

Práce byly zahájeny 9. června 1912. Rozpočet zněl na 24.000K. Hlavně šlo o nástropní fresky.

K této práci byl na návrh památkové správy povolán vídeňský malíř Viertelberger, který fresky očistil a osvěžil. – Další už bylo jednodušší. – Jihlavský malíř Leopold Hejtmánek kostel vymaloval, oltáře, kazatelnu, varhany a sochy dal do pořádku pozlacoval František Eigl.

Během prací české školy a vojáci měli bohoslužby u svatého Jakuba, gymnázium napřed u sv. Ducha, později společně s reálkou také u sv. Jakuba.

Práce trvaly půl roku. Napřed měly skončit do října, ale pro různé překážky se protáhly až do zimy. První mše svatá se sloužila zas u svatého Ignáce na Boží Hod vánoční a to ještě nebyly opraveny lavice a nebyla zavedena, jak se předpokládalo, elektrika.

Mezitím, co se restauroval kostel sv. Ignáce, prožívala fara ještě jiné události.

14. července slavil pan rada Beckert 40 let kněžství, a to dosti okázale. Katolické spolky se nechaly vidět s dary. Všichni jubilentovi přáli, aby se v Jihlavě dočkal ještě zlatého jubilea a město, aby se ukázalo, že to myslí zcela vážně, jmenovalo ho svým čestným občanem. Za práci na zvelebení hlavních jihlavských kulturních památek si to jistě zasloužil.

8. září byla slavnost na Jánském kopečku. Světil se nový 25 a 1/2 kg těžký zvonek. Starší o 3kg lehčí, praskl a musel být zdejší zvonářem Bedřichem Hampelem přelit. Přítomni byli všichni kaplani a veliké množství lidu.

Ve dnech 12.-15. září se konal ve Vídni v Prátru eucharistický kongres. Z Jihlavy se tam vypravilo na 200 věřících a s nimi jeli PP. Honsig, Psota a Vítěz.

K podzimu, aby se zvětšilo prostranství kolem kostela, byla Getsemanská zahrada posunuta až na samou hradební zeď. Nad ní byla postavena gotická kaple a celé místo ohrazeno ozdobnou mříží. – Natření soch (novogotických) a vymalování kaple byly pro pokročilou dobu odloženy na další rok.

K vánocům dostal kostel od nejmenovaného dárce nové jesličky, které se těšily veliké pozornosti zbožných lidí.

Ke konci roku byla v Jihlavě založena Mariánská kongregace pod ochranou Neposkvrněného Početí Panny Marie. Brzy čítala na 60 členů. Pobožnosti konala u sv. Ignáce a družinské schůze v jedné místnosti bývalého gymnázia za kostelem.

Rok 1913.

V únoru stavitel varhan Josef Ulmann z Vídně opravil za 600K malé varhany v kapli. Dřevěné části, rozežrané červotočem, byly nahrazeny novými, dva měchy a dva registry vyměněny. Peníze sebrali dobrodinci.

30. května na svátek Božského Srdce Páně bylo přijetí do další mariánské družiny, jejíž založení si proti dobrozdání farního úřadu v Brně vynutil profesor náboženství Dr. Nekvapil. Byla svěřena pod ochranu Bolestné Panny Marie, měla sdružovat jen inteligenci a scházet se měla taktéž u sv. Ignáce.

V červenci zemřel na sv. Kopečku bývalý jihlavský kaplan Gottfrid Hendel, nyní probošt. Jihlavě odkázal 100K, za něž farář pořídil černé mešní roucho.

V květnu o kanonické vizitaci došlo k nepřijemnému výstupu mezi prvním kaplanem od sv. Jakuba Pfeifferem a katechetou na obecných školách Schmuckem. – Nevíme, co se stalo, ale Pfeiffer Schmucka žaloval u konsistoře a tam odtud přišel věc vyšetřit assessor Kelbel. – Schmuck už měl několikánásobné disciplinární řízení pro bití dětí a neoprávněnou kolportáž, ale nakonec museli oba z Jihlavy. P. Engelbert byl

prý ve městě hodně oblíben, ale konsistoř trvala na svém rozhodnutí. Odešel 2.září. – Místo Schmucka přišel katecheta P.Adalbert Körner a místo Pfeiffera novokněz P.Ludvík Bláha. Vedení matrik a duchovní správu věznic převzal nyní P.Hroznata Psota.

V září, kdy nastaly tyto změny, opravovala se fasáda farní budovy a natíraly se dveře a okna.

Ve dnech 13.-21.září se konaly v Jihlavě III.misie. Kázali jesuité PP.František Roller, Viktor Thullimann, Karel Köth a Alois Jemelka. Němci byli zase u sv.Jakuba a Češi u sv.Ignáce. Oba kostely byly přeplněny a zpovídalo se až do 1/2 11 v noci.

Svatých přijímání bylo v ty dny podáno 10.800. Při závěrečných pobožnostech kostely vůbec nestačily a mnozí museli odejít pro nedostatek místa. V druhé polovině misí byl zvláště pozoruhodný příliv mužů.

V tomto měsíci se malovala getsemanská zahrada. Práci provedl na doporučení školy uměleckých řemesel ve Vídni jihlavský rodák malíř Karel Křikava.

24.září zemřel na Strahově P.Daniel Kubiš. Bylo mu teprve 33 let. Nevíme však, kdy Jihlavu opustil, ale místo něho se nyní v Jihlavě u sv.Ignáce objevuje P.Xaver Návrat.

Rok 1913 se slavil v Církvi jako jubilejní: 1600 let od milánského ediktu. V Jihlavě jubilejní procesí měla každá národnost zvlášť: Němci 12 a 26.října, Češi 19.října a 2.prosince. Putovalo se ke třem městským kostelům. – Římské pouti vedené biskupem Huynem se zúčastnili 4 Jihlaváci.

Světová válka

Rok 1914.

Přišel docela nevinně, jako každý jiný rok a přinášel v první polovině běžné události:

Katecheta Körner byl přeložen do Tasovic a místo něho přes všechny podpisové akce Jihlaváků nastoupil katecheta Ludvík Nekula.

V březnu zemřela v sirotčinci boromejka Augusta Finková (farář se podivil, že premonstráti byli na pohřbu všichni, kdežto z ostatních kněží nikdo).

V dubnu byl P.Xaver Návrat přeložen na sv.Kopeček a k sv.Ignáci přišel P.Gilbert Novák.

Ale potom... Nečekaně vypukla válka, která se rozrostla v světový požár. Začala na sv.Annu 26.července.

Také Jihlava byla uchváčena válečným vírem a lidé na chvíli neměli o nic jiného zájem. – Mužové odcházeli jeden za druhým na frontu a život se organizoval ve městě podle zákonů války.

Na prahu těchto událostí zemřel v Římě svatý Otec Pius X. a v Jihlavě náhle skončil 31.srpna farář Alexander Beckert. Bylo mu 68 let, ze kterých 29 prožil v Jihlavě.

Ve válce sice nebylo času příliš se zastavovat u odcházejících, ale přesto věnujme tomuto muži ještě několik řádků. – Byl to Němec a jako takový si představoval Jihlavu jako německou. Proti české menšině nic konkrétně nepodnikal, ale držel ji v jistém područí. Tím se vmlouval do přízně panující většiny, takže za jeho farářství nebylo vážných konfliktů mezi farou a městem. – Jednu zásluhu mu však nelze upřít. Provedl v Jihlavě veliké kulturně důležité dílo: dal svým kostelům nynější krásný vzhled. A za to mu patří dík.

Ještě před jeho odchodem nastaly určité změny v personálu. – Kooperátor od sv.Ignáce P.Hugo Fürst odešel jako polní kurát do Haliče a k sv.Ignáci přišel novokněz P.Siard Kůrka. – P.Christian Honsig byl pro duchovní správu zcela ztracen, protože po smrti profesora Nekvapila (v červnu) musel převzít ještě i jeho práci na gymnáziu.

P. Bruno Sauer (1914-1919)

Nyní bylo třeba zaplnit místo nejhlavnější. Pan opat rozhodl poslat do Jihlavy P.Bruna Sauera, který byl u nás kaplanem v letech 1884-1900, pak novicmistrem na Strahově a nakonec děkanem milevským. – Rádo věříme, že ve věku 58 let se mu na jihlavskou štaci nechtělo, ale nebylo zbytlí.

V pozdním podzimu ztratila duchovní správa P.Ludvíka Bláhu. Nastoupil aktivní vojenskou službu jako nemocniční kněz v Jihlavě a náhrada za něho nepřišla žádná.

Pro přehlednost si uveďme stav kněží, jak se vytvořil na začátku války: U sv.Jakuba Dr.Hroznata Psota, P.Pavel Souček a P.Albert Vítěz, u sv.Ignáce P.Isfrid Kuba, P.Gilbert Novák a P.Siard Kůrka. – P.Honsig nebyl kaplanem, jen učil.

Rok 1915.

Přes všechny válečné hrůzy bylo v Jihlavě 15.května svaté biřmování a Jeho Excellence se zde zdržela celý týden. Biřmováno bylo 4.000 lidí, z toho asi 1.000 v obvodě Matky Boží. –

Ale biskup Huyn se sem vrátil ještě dvakrát: 27.května a 4.července. Chtěl navázat styky s jihlavskými

náboženskými spolky a kongregacemi. Také pokaždé navštívil vojenské lazarety.

Již 25.března byla zde založena mariánská kongregace mužů s názvem „Zvěstování Panny Marie“. Biskup jí udělil 17.září své schválení a ustanovil, aby vždy farář u sv.Jakuba byl jejím ředitelem. – Jedním z prvních činů této kongregace bylo založení sekce pro šíření křesťanského tisku.

Před vánočními svátky onemocněl P.Siard Kůrka a na výpomoc přišel P.Xaver Návrat.

Rok 1916.

Napřed P.Kůrka stonal na poranění ruky, ale nyní v únoru dostal silný bronchiální katar. Zas přišel P.Návrat zachránit situaci. Hlavně šlo o postní kázání.

28.května farář Sauer světil v Heleníně sochu Panny Marie s Děťátkem, darovanou továrníkem Löwem. Současně posvětil i tamní opravený zvonek klekáníček.

Jelikož zdraví P.Kůrky se nelepšilo, pan opat jej odvolal na Strahov a P.Xavera Návratu zde ustanovil definitivně.

Říjen byl smutný měsíc. Dobře, že se jej P.Beckert nedožil! – Rekvírovaly se zvony. U svatého Jakuba zůstala jenom Zuzana, pak umíráček a jakýs i požární zvonek (tři další Beckertem pořízené zvony byly naloženy na vagon a odvezeny pryč). Zmizely také dva zvony od svatého Ignáce a jeden od svatého Jana.

V tomto roce nastaly důležité změny na biskupských stolcích českých. Na místě zemřelého arcibiskupa olomouckého Bauera byl postulován kardinál arcibiskup pražský Lev ze Skrbenských, brněnský biskup Huyn se dostal na jeho místo do Prahy a osiřelý stolec brněnský byl svěřen opavskému proboštu řádu německých rytířů Norbertu Kleinovi (1916-1926).

Také v monarchii nastala velká změna. 21.listopadu zemřel císař František Josef I. a na trůn nastoupil Karel I. To už i válka začínala mít krátký dech.

Rok 1917.

Obtíže na frontách se začaly projevat i v takových zdánlivě maličkostech jako bylo rekvírování cínových přiborů a podobně. Nouze sáhla i na majetek jihlavských „apoštolů“ – na jejich přibory. Byly oceněny na 10K 96kr., ale farář prohlásil, že by bylo hanbou, kdyby majetek chudých měl být rekvírován. Načež magistrát obnos zaplatil, přibory přišly do muzea, ale s tou podmínkou, že vždy o Zeleném čtvrtku budou půjčeny na faru k pohoštění apoštolů.

Koncem roku odešel P.Pavel Souček do Nové Říše a k sv.Jakubu byl dán novosvěcenec Jihlavák P.Leopold Zvolánek.

V listopadu se konaly ve farním kostele exercicie pro Damenkongregation. Vedl je nějaký jesuita.

Rok 1918.

Poslední rok války. V noci z 23. na 24.dubna neznámí lupiči vnikli do chrámu svatého Jakuba, vypáchli dva svatostánky, na hlavním oltáři ukradli dvě ciboria, v kapli monstranci a starobylé cenné ciborium. I Nejsvětější Svátost odnesli. – Ve stejnou dobu zmizelo několik oltářních plachet a jedno antependium.

Náhradou jedno ciborium poslal pan opat, druhé s nápísem „B.Mariae Dolorosae 16.5.1918“ věnovala nejmenovaná dobroditelka. – Konečně dámská kongregace věnovala kostelu ještě třetí ciborium s nápísem „Sacratissimo Cordi Jesu 7.6.1918“.

V červnu se světil polní kříž v Henčově.

Československo

V říjnu se Rakousko-Uhersko rozsypalo a na jeho troskách vznikla dne 28.října 1918 Československá republika.

Jihlava zůstala nadále převážně německým městem, ale nyní se svým německým okolím podobala spíše ostrovu uprostřed českého moře. Češi, i když zůstávali početně v menšině, de facto se stali i v Jihlavě rozhodujícím činitelem. Výrazem této supremacie bylo ustanovení vládního komisaře, který zatím nahrazoval starostu.

Také čeští katolíci jihlavští, organizovaní v lidové straně a katolickém spolku, začali uplatňovat své nároky na spravedlivější organizaci bohoslužeb.

Hned po převratě přišla k faráři Bauerovi deputace české katolické inteligence s požadavkem, aby nyní kostel svatého Ignáce byl vyhrazen výlučně Čechům. Bylo jim vyhověno, protože tak jako tak i v minulosti byli Češi odkazováni do tohoto kostela (viz misie). Ovšem nestalo se tak úplně. – České bratrstvo Matky Dobré Rady, které mělo své pobožnosti v mariánské kapli farního kostela, nechtělo se přenést k sv.Ignáci a

zůstalo na starém místě. – Proto bylo třeba udělat kompromis. Češi se vzdali u sv. Ignáce slavné mše svaté a místo ní byla zavedena pro ně zpívaná mše svatá s dočasným kázáním o 1/2 10. – Mimoto bylo slíbeno zavedení velikonočních obřadů, vzkříšení a májové pobožnosti taktéž ve zmíněném kostele.

To už u sv. Ignáce nebyl P. Xaver Návrat, nýbrž od 1. srpna tam fungoval novokněz P. Bohumír (Gottfid) Gilka.

Rok 1919.

V půli března se vrátil do Jihlavy z Vídně P. Hugo Fürst a nastěhoval se k svatému Ignáci. P. Gilka přesídlil k svatému Jakubu, takže početní stav na obou místech byl zase normální.

9. června se světil ve Studénkách polní kříž manželů Ripprových.

V půli srpna se konala u sv. Jakuba pro ženskou mariánskou kongregaci duchovní cvičení, která dával rektor redemptoristů ze Svitav. Proměnila se v malé misie, protože při té příležitosti asi 2.500 lidí přistoupilo ke svátostem.

Než farář Bruno Sauer už v Jihlavě končil. Dne 1. listopadu odešel do Hradiska u Olomouce převzít úřad inspektora po P. Isidorovi Zahradníkovi, který zatím ve svém radikalismu opustil řád a vstoupil do civilního manželství se svou hospodyní, načež se stal jedním z hlavních původců církve československé, ale před duchovenskou kariérou dal přednost funkci ministra železnic. – Jelikož jihlavští kaplani byli všichni Češi a Jihlava sama městem ještě převážně německým, opat Zavoral jmenoval farářem dosavadního profesora na gymnáziu P. Christiana Honsiga.

Náboženský život

Na tomto místě, kdy začíná československá kapitola zdejších farních dějin, bude dobré vsunout krátkou stať, která by nám umožnila nahlédnout trochu do normálního všedního života farnosti. K tomu účelu může posloužit aspoň letný průzkum farní ohlašovací knihy psané farářem Beckertem. Za základ vezmeme rok 1914 (co platí o něm, platí mutatis mutandis o celé periodě Beckertova farářování).

4. ledna křesťanské cvičení v Bedřichově

5. ledna v 11 hodin svěcení vody

6. ledna ofěra na misie (při požehnání ve 4 hodiny)

11. ledna křesťanské cvičení v Hybrálci

18. ledna křesťanské cvičení v Kosově

25. ledna 8. mše svatá v neděli vždy za farníky čili sloužil farář. Velkou v 11 míval jen na velké svátky.

2. února křesťanské cvičení v Henčově, ve 4 hodiny adorace, požehnání a ofěra bratrstva bl. Srdce Panny Marie.

(svátky Očišťování Panny Marie, Zvěstování, velikonoční pondělí, svatodušní pondělí, Cyrila a Metoděje, Narození Panny Marie, sv. Štěpána od tohoto roku zdobrovoleňny: v kostele se slaví, ale oznamuje se, že nemá hřích, kdo není na mši svaté nebo pracuje. V případě, že padne den na pátek, je dispens od postu).

Svěcení svíc ve 3/4 11 před velkou mší svatou.

3. února Svatoblažské požehnání.

7. února Sobota. Hlavní svátek bratrstva Srdce Panny Marie. Slavná mše svatá už ve 3/4 6 ráno kvůli pracujícím, a to u oltáře bratrstva v mariánské kapli.

8. února Při požehnání ofěra bratrstva.

15. února Křesťanské cvičení Studénky.

22. února Quinquagesima – o 1/2 5 adorace.

23. února adorace o 7 večer

24. února adorace o 7 večer

25. února Popeleční středa – každou středu ve 3/4 5 křížová cesta.

1. března Každou neděli v postě ve 4 hodiny postní kázání, požehnání, ofěra pro kostelní potřeby.

5. dubna Svěcení ratolesť před velkou o 1/2 11. Poslední postní kázání. Ofěra bratrstva.

12. dubna Po požehnání ofěra pro chudé a pro strážce Božího hrobu v Jeruzalémě.

19. dubna Křesťanské cvičení Horní Kosov.

25. dubna Sv. Marek. V 8 hodin průvod do polí.

26. dubna Křesťanské cvičení v Sasově.

1. května Pátek, Začíná letní pořádek všedních bohoslužeb. Ranní v 6, požehnání v 7 večer.

- 3.května V předvečer v kapli požehnání (III.neděle po velikonocích svátek Bolestné Panny Marie). Při požehnání ofěra bratrstva Srdce Panny Marie. – Neříká se, v čem svátek pozůstával, případně kde se sloužily mše sv.
- 10.května Křesťanské cvičení Malý Beranov.
- 17.května Křesťanské cvičení Staré Hory. O 1/2 4 svěcení renovované sochy sv.Jana v Dřevěných Mlýnech.
- 18.-20.května Prosebné průvody (jako obvykle).
- 21.května Ascencio. – Ve farním kostele je 6. a 8. Mše svatá. – Místo velké o 1/2 9 mše sv. a požehnání na hřbitově. Tamtéž odpoledne ve 4 požehnání. – Večer o 1/2 8 májová ve farním.
- 24.května Křesťanské cvičení v Hruškových Dvorech.
- 31.května Hod Boží svatodušní. Velká za farníky.
- 1.června Ve farním jen 6. a 8. Mše svatá. U sv.Ducha mše sv. v 8, v 10 slavná. V 5 hodin odpoledne tamtéž požehnání. Po celou dobu oktávu u sv.Ducha ráno v 8 mše svatá.
- 7.června Svaté Trojice – Externí slavnost sv.Norberta. – Večer v 6 adorace, po požehnání ofěra bratrstva.
- 11.června Boží Tělo. Mše svaté v 6,7,8. V 9 slavná a průvod.
- 14.června Neděle – Boží Tělo u minoritů, proto ve faře mše sv. jen v 6 a v 8.
- 21.června Křesťanské cvičení Hybrálec.
- 24.června V předvečer v 5 hodin požehnání na Jánském. Pouť. V 8 mše svatá s požehnáním, v 9 slavná.- Ve farním jen v 6 a v 8 . – Po celou dobu oktávu u sv.Jana ráno v 8 mše svatá a večer v 5 požehnání.
- 28.června Křesťanské cvičení Bedřichov.
- 29.června Sv. Petra a Pavla.
- 5.července Večer v 6 adorace, požehnání, ofěra bratrstva. – V sobotu nato zvláštní mše bratrstva.
- 26.července Pouť u sv.Jakuba.
- 31.července Pouť u sv.Ignáce.
- 2.srpna U minoritů porciunkule. – ve farním adorace a ofěra bratrstva.
- 9.srpna Prosebné procesí za skončení války: k sloupu, k minoritům a zpět do kostela.
- 1.zářít Zimní pořádek bohoslužeb: Ranní mše svaté o 1/2 7, požehnání ve všední den ve 4, v neděli v 5 hodin.(To už byl farář Beckert pohřben.)
- 6.zářít V 6 hodin adorace, v 7 požehnání a ofěra bratrstva. Oznámeno, že požehnání bude celé září v neděli v 7 hodin.
- 8.zářít Narození Panny Marie. Prosebné procesí k sloupu ; v 6 večer.
- 1.října Vždy ve 3/4 7 se bude kněz modlit s lidem svatý růženec, pak požehnání.
- 1.listopadu Ve 4 hodiny dušičková slavnost. Požehnání nadále o 1/2 7.
- 2.listopadu O 1/2 11 kázání a Requiem za všechny zemřelé. V sobotu zvláštní mše pro bratrstvo Srdce Panny Marie (Herz-Maria Bruderschaft). (Nastoupil farář Sauer.)
- 8.listopadu Křesťanské cvičení Kosov.
- 15.listopadu Křesťanské cvičení Henčov.
- 22.listopadu Křesťanské cvičení Studénky.
- 29.listopadu I.adventní. – Večer v 6 hodin stavovské kázání pro panny.
Křesťanské cvičení Sasov. Rorátní mše svaté vždy o 1/2 7 (dary na světlo se přijímají v kanceláři). Postní řád vystaven v předsíni. V sobotu zvláštní pobožnost bratrstva.
- 6.prosince Křesťanské cvičení Sasov. – V 5 hodin adorace, v 6 stavovská promluva pro ženy. – Ofěra bratrstva po požehnání.
- 13.prosince Stavovská promluva pro jinochy.
- 20.prosince Stavovská promluva pro muže. Křesťanské cvičení ve Zborné.
- 25.prosince Hod Boží. Ofěra pro chudé.
- 31.prosince Ve 4 hodiny děkovná pobožnost.

Summariu m :

143	manželských párů	21 784	sv.přijímání u sv.Jakuba
583	narozených	8 000	sv.přijímání u sv.Ignáce
495	zemřelých	156	zaopatřených u sv.Jakuba
1995	mší sv. u sv.Jakuba	211	zaopatřených od sv.Ignáce
1300	mší sv. u sv.Ignáce		

V dalších letech mohou být zajímavé tyto cifry:

Sv. přijímání v roce 1918	28.000 + 5.500
1919	26.000 + 8.600
1920	34.000 + 9.200
1921	31.000 + 8.320
1922	34:850 + ?
1923	40.000 + 9.120

dále nevedeno

Sňatků	1920	300 (225 ve městě)
	1921	181 (127 ve městě)
Odpady od víry	1923	380
	1924	140 35 návratů
	1925	160 17 návratů

P. Christian Honsig (1919 – 1941)

Nastoupil 1.listopadu, ale napjaté poměry radily, aby nedělal žádnou zvláštní instalaci.

O vánocích měl hlavní oltář u sv.Jakuba poprvé elektrické osvětlení.

30.prosince zemřel na Strahově bývalý jihlavský kaplan P.Gerlach Dvořák.

Rok 1920.

O prosebných dnech měli Češi v pondělí samostatné procesí. Němci měli dosavadní tři procesí. - Dalším ziskem českých věřících bylo zavedení pondělní májové pobožnosti. Dosud měli jen v sobotu. Obojí bylo u sv.Ignáce.

Tohoto roku o svatojánské pouti došlo k výbuchům nastřádané nevole mezi Čechy a Němci. – Dne 23.června se Němci vraceli do města ze slavnosti slunovratu, ale počínali si přitom hodně hlučně. Městem se nesly německé písně, což Češi považovali za provokaci (ale rozjařená nálada jistě snadno vedla i k jiným projevům). Na náměstí se strhla řež, která degenerovala v střelbu, při které byli zabiti dva legionáři.

Město uléhalo toho dne ke spánku krajně znervózněno a nazítří přišly dozvuky. Pro naši kroniku je důležitější nechat mluvit samého P.Honsiga:

„24.června začalo pronásledování Němců, jaké si ani nejživější fantazie nedovede představit. V ulicích byly strhávány německé nápisy, kdo promluvil německy, byl zbit, a i vážení občané, vydaní na pospas neuvědomělého lidu posměchem, byli eskortováni na radnici. – I farář, jemuž se jistá individua chtěla pomstít, byl obviněn z vraždy a z velezrady a šest vojáků pod velením jednoho sokola ho odvedlo na radnici k výslechu. Tam byl od legionářů nelidsky ztýrán, takže krvácel z mnoha ran. Teprve po přísném výslechu byl přes odpor několika zuřivců propuštěn na svobodu. Bylo to v 11 hodin v noci. Vládní komisař se mu napřed omluvil „za přehmat“ . – Nato se farář musel 14 dní na lůžku léčit z ran ve tváři a v záhlaví. – Přesto se musí pochvalně vyjádřit o českých katolících, jejichž vůdcové se ho zastali a tak podstatně přispěli k jeho propuštění. - Ale lid byl tak poštván, že druhého dne postavil pro zatčené Němce před radnici šibenici. – Faráři se nedostalo žádného zadostiučinění, jenom byl několikrát volán k výslechu k soudu, prý proti neznámým pachatelům. Tím všechno skončilo. Ani vojákovi, který se na něho rozehnal s bajonetem a který byl jen díky srdnatosti jednoho občana zastaven, se nic nestalo, ač ho farář označil jménem“.

V těchto větách Honsigových je uzavřena celá jeho pozdější tragedie. Od té doby se uzavíral, farářem byl, ale pro Čechy jako by neexistoval. Ti se orientovali na ostatní české kněze, zatímco farář hledal odškodnění v tom, že zas tím více žil pro německou polovinu stáde, s nímž ho spojovala mentalita „pronásledovaných“.

Krátce před výbuchem německého pogromu pověsil první kooperátor od svatého Ignáce P.Gilbert Novák hábit na hřebík a odešel do Brna, kde se stal komisařem na ředitelství čsl.drah. K místu mu patrně pomohl pan ministr drah Zahradník. – P.Bohumír Gilka se musel vrátit k svatému Ignáci a fara zůstala o jednoho kněze ochuzena.

28.srpna posvětil farář Honsig Neubauerův polní kříž v Hybrálci a několik dní předtím klekáníček na Wetterhöflu.

6.prosince odešel z Jihlavy Dr.Hroznata Psota. Stal se farářem ve Staňkovicích u Žatce po svém spolubratru Odonu Vejvodovi, který už byl dva roky tajně civilně sezdán a jehož vinou asi 90 farníků přešlo k evangelické církvi. Na místo P.Hroznaty přišel novokněz P.Gerlach Mazal.

Rok 1921.

Po volbách do městského zastupitelstva, kde si Němci udrželi většinu, stal se po dvouleté komisařské vládě starostou Otmar Oberrenner. Faráře potěšilo, že se dostali do městské rady také dva křesťanští sociálové (katolíci), ale i z úspěchu Němců jako takových se radoval.

Nedá se však říci, že by mu byl býval lhostejným osud jeho českých oveček, které byly zmítány odpadovou horečkou už od samého převratu, ale vystupňovanou ještě založením československé církve. Proto byl zvědavý, jak dopadne sčítání obyvatelstva po stránce náboženské. Neměl sice hned po ruce pevná čísla, protože situace zůstávala stále velmi sypkou, ale s jistou radostí konstatoval, že z odpadlých zatím Čechoslováci urvali nejméně, jen 3%, zatímco 4% připadla na evangelíky a 93% na bezvěrce. Z tohoto zjištění je zřejmě cítit jistou úlevu nad tím, že P.Zahradník, korifej čl. církve přece jen nenašel v Jihlavě ozvěnu, která by jeho památka měla ve městě probudit. I to muselo celkem faráři lahodit, že Zahradníkem založený Katolický spolek stál nyní cele na katolických pozicích a se svým zakladatelem neměl nic společného.

Názna uklidnění byla i návštěva biskupa Kleina v Jihlavě. Snad neuškodí zachytit zde její průběh podle programu, který dodal farnímu úřadu 2.května děkan Mrázek, doplněného o glosy psané post eventum (po výsledku).

Generální vizitace

K příležitosti bylo elektrické osvětlení zavedeno také do střední chrámové lodi. Vedení šlo přes půdu a stálo 11.000Kč. V lodi byl instalován elektrifikovaný lustr, přenesený sem z Jánského kostelíčka.

Pan biskup přijel do Jihlavy ve středu 8.června a uvítán byl opatem-senátorem Drem Metodějem Zavoralem i farářem Honsigem. – Ve čtvrtek měl ráno zpívanou mši svatou a světil devocionálie, načež zkoušel náboženství na pěti obecných školách. (Poznámka pisatele: tehdy jsem měl poprvé účast na dějinách, protože jsem ve 2.tř. obecné školy „Gisela“ nyní Komenského říkal uvítací básničku, kterou mi dal katecheta P.Zvolánek. Začínala: Vaše Biskupská Milosti! Jako otec mezi dívky ...) a navštívil kostel sv.Ducha a kapli chorobince (lidově blázince).

Pátek. – V 7 mše svatá pro střední školy v kapli sirotčince. V 9 hod zkouška na reformním reálném gymnáziu, ve 2 hod. na chlapecké měšťance, pak vizitace farního kostela a v 6 hod. večer návštěva věznice.

Sobota. – V 7 hodin mše sv. – O 1/2 9 zkouška na dívčím lyceu, v 10 v sirotčinci. – Biřmování sirotků a skrutinium sester. Ve 3 odpo. biřmování dospělých mužů, žáků a žákyň středních škol. – Ve 4 odpo. biřmování žáků jihlavských obecných a měšťanských škol, v 5 hod. biřmování dospělých žen a žákyň obecných škol.

Neděle. – Celý den v Rančívově.

Pondělí. – V 7 hod. mše sv. u sv.Ignáce se svěcením devocionálií. – o 3/4 8 zkouška přespolních českých obecných škol u sv.Ignáce. – O 3/4 10 a odpoledne zkouška na obou dívčích i chlapeckých měšťankách a na chl. I. dívčí obecné škole (české školy). Celkem 20 tříd.

Úterý. – V 7 hod. mše sv. u sv.Ignáce a vizitace tohoto kostela. V 9 hod. zkouška na ref. reál. gymnáziu a chlapecké škole Komenského (kdysi Giselaschule). (Poznámka pisatele: zde jsem p.biskupovi přednášel básničku, kterou mi dal katecheta P.Zvolánek. Začínala: Vaše Biskupská Milosti! Jako otec mezi dívky ...). Odpoledne biřmování českých dospělých, nato všech školních biřmovanců, pak biřmovanek. Každá skupina měla zvlášť promluvu. Tyto dva dny patřily jak vidět zcela Čechům.

Středa. – Mše svatá u sv.Jakuba. – Zkouška dětí z přifařených vesnic: Staré Hory, Hybrálec, Helenín, Bedřichov a také Hosov. – V 10 biřmování z přifařených obcí. Odpoledne zkouška na české obecné škole Komenského (dívčí). – Podepsání knih a skrutinium kněží z duchovní správy a pensistů.

Čtvrtek 16.6.. – V 7 hod. mše svatá v nemocnici, návštěva nemocných a skrutinium sester sv. Františka, odpoledne skrutinium profesorů a katechetů (prof. Otto Gaube, Kalous, Fürst, Bednařík, Bacher a Krappel). – Jak vidět P.Hugo Fürst už byl veden ne jako kooperátor, nýbrž jako katecheta.

Mezi vizitací byla také reprezentační hostina na faře. Byla česko-německá. Přítomni byly i starosta Oberrenner a zástupci českých a německých katolických spolků. Za lidovou stranu Alois Med, za Katol. spolek p.Bulant, za něm křesť. sociály p.Tomandl, za Volksverein p.Neuwirth. – Jeden večer byla v divadle akademie.

Na německých školách učitelské sbory biskupa vítaly, na českých (až na dvě obecné) učitelé vizitaci ignorovali. Zato profesorské sbory se zachovaly deferentně.

Jeho Excellence se rozloučila ve 4 hodiny odpoledne ve čtvrtek 16.června. –

Tohoto roku věnovala paní Marie Rateizka kostelu novou monstranci. – Německá mariánská kongregace zas pořídila k 8.prosinci dvacetiramenný elektrický lustr s třemi kulovitými přívěsky. Stál asi 7.000Kč. –

Na podzim založil pan opat Zavoral v Jihlavě první českou mariánskou družinu mužů a jinochů. –

S jeho dovolením byl zvon od sv.Ducha přenesen k sv.Jakubu. – K vánocům farář Honsig byl jmenován konsist. radou.

Rok 1922.

Z podnětu faráře se začalo sbírat na třetí elektrický lustr (poprvé svítíl o velikonocích).

14.února zemřel v Dolánkách P.Engelbert Pfeiffer. Přání stát se v Jihlavě farářem se mu nesplnilo.

Jelikož na jaře P.Gerlach Mazal onemocněl zánětem plic, suplovali zde nějaký čas P.Karel Halabert a po něm P.Prokop Pittermann.

Velká farní věž pořád ještě nebyla jistá před zhroutením, proto berlínská firma Wofholz ji vyztužila betonovou výplní a železnými tyčemi, i v samých základech. Náklad byl veliký: 600.000Kč. Třetinu platilo město, třetinu Strahov jako patron, třetinu farnost.

Božítělový průvod vedl na přání faráře opat Zavoral, který při té příležitosti založil u sv.Ignáce českou mariánskou družinu žen a dívek.

Koncem léta se P.Gerlach vrátil ze zdravotní dovolené a asistoval s P.Zvolánkem farářů při svěcení tří zvonů v Hybrálci o svatém Václavu. Jeden zvon byl pro obec, druhý pro hřbitov, třetí pro Segelberg.

Elektrifikace kostela pokročila instalací lustru v kapli. Stál 4.000Kč. Také kahance havířů dostaly lampičky.

8.prosince slavila německá mariánská kongregace 10 let trvání. Triduum vedl jezuita z Mariaschein P.Melzer. (V srpnu byla družina s farářem na pouti v Mariaschein.)

Za 8 starých kasulí a jednu starou brokátovou soupravu dodala firma Fellingner a Noniger z Vídně krásnou olivově zelenou kasuli a ornát ze zlatého brokátu s pavím ornamentem. Připlatilo se 1.200Kč.

Rok 1923.

Protože městské zastupitelstvo neodhlasovalo běžný rozpočet, zemský výbor škrtl položku no pohoštění 12 apoštolů, tradici zachránil pan Ignác Berger obnosem 150Kč.

Také stavění božítělových oltářů toho roku narazilo na potíže. Farář tedy dal ze svých soukromých prostředků postavit 3 oltáře, soukeníci, věrni starým tradicím společenstva postavil 4., ale bylo rozhodnuto, aby nadále odpadlo obtížné vyjednávání, poříditi pro kostel 4 zbrusu nové oltáře a městského příspěvku se zřeknout. – Helenínský továrník Löw se uvolil zaplatit jeden, katolické spolky jihlavské ostatní 3 (dva Němci, jeden Češi).

10.června slavila česká mariánská družina mužů a jinochů 10 let svého trvání. Jubilejní mši svatou měl u sv.Ignáce pan opat. Toho roku pod vedením katechety P.Jan Kalouse udělala prý veliký pokrok organizace české katolické inteligence.

V Brně zemřel po necelých dvou letech manželství na rakovinu odpadlý P.Gilbert Novák. Přesto počet premonstrátských odpadlíků rozmnožil ještě v Žatci působící někdejší kaplan jihlavský P.Siard Kůrka. Dal se k Čechoslovákům.

Elektrika byla zavedena ještě i na kazatelnu, ale celé vedení bylo z bezpečnostních důvodů dáno v celém kostele do izolačních trubek.

Katolické organizace

Uprostřed bouřlivých událostí popřevratových bylo jistě těžké být v Jihlavě farářem. Události se valily jedna za druhou a nebylo snadné držet rovnováhu. V prvních chvílích stáli zde jihlavští katolíci vlastně rozdvojeni na dva tábory podle toho, ke které národnostní skupině přináleželi. Pak ale přišla ostrá protináboženská ofensiva, kdy musely národnostní zřetele ustoupit do pozadí a kdy bylo potřeba myslet především katolicky.

V létech 1920-1925 vykristalizovaly poměry asi takto: - Farář byl sice Němec, jak to žádala převážně německá povaha města, ale kaplani byli všichni Češi, jak u sv.Jakuba, tak u sv.Ignáce. Spíš by se mohlo říci, že po této stránce byli Češi ve výhodě. – Kostel sv.Jakuba byl převážně německý, ale Češi tam měli svou ranní mši, požehnání a jiné maličkosti (např. mariánskou družinu mužů, bratrstvo Matky dobré rady při mariánské kapli). Kostel sv.Ignáce byl převážně český, ale Němci tam měli svá práva, např. nedělní ranní mši svatou a požehnání. Nebylo tedy oddělení provedeno naprosto důsledně, ale zůstalo zde aspoň

symbolické naznačení, že farnost je jen jedna, a to katolická.

Němci měli o nedělích u sv.Jakuba osmou mši svatou kterou normálně sloužil farář a pak Hochamt (velkou) v 11 hodin. Rozumí se, že obě předcházelo německé kázání. – Češi měli u sv.Ignáce tak zv. Školní ve 3/4 9 (před ní o 1/2 9 exhortu) a pak ve 3/4 10 zpívanou mši (před ní krátké čtvrt hodinové kázání). Toto byla dvě ohniska, kolem nichž se točil duchovní život obou národností. – Ostatní funkce (české a německé roráty, česká a německá půlnoční, české a německé obřady velkého týdne, pak májové a jiné drobnější pobožnosti) byly jen rozvedením bilaterálnosti farního života.

Z opravdu duchovních organizací je třeba na jedné i na druhé straně vidět mariánské družiny oddělené podle pohlaví, vedené příslušnými premonstrátskými řediteli. V těchto družinách bylo shromážděno to, co měla farnost nejlepšího a nejpoctivějšího: prostě elita. Třeba přiznat, že družiny vykonaly hodně jak pro kostely, tak i pro udržení katolického myšlení v masových organizacích, stojících poněkud dále od kostela, honosícím se sice katolickým jménem, ale zapojených do vyšších celků a proto duchovní správě méně k ruce.

Na české straně to byla lidová politická strana, dále Katolický spolek mužů a jinochů (který v roce 1923 oslavil své stříbrné jubileum-25 let trvání) a tělocvičná organizace Orel. Všechny tyto organizace tvořily prakticky jednu věc a sídlily pod střechou Katolického domu v nynější ulici Komenského. Během let z tohoto kmene vyrostlo i dosti jiných odnoží (např. Katolická knihovna a Lidová akademie, kde se hledělo povznášet úroveň od bálů, zahradních slavností a divadel k zájmům vyšším, například k přednáškám, světelným obrazům, literárním akademiím, atd.). I sociální zřetele zde byly a projevovaly se třeba v katolické úvěrním spolku Raifaisence, ve Všeodborovém sdružení křesťanského dělnictva a podobně. – Bohužel změť tolika zájmů kněze nepřitahovala, ba spíše se kněží od Katolického spolku drželi stranou, takže o solidní katolické výchově tam nemohlo být ani řeči. Duch katolické akce tam nebyl domovem, na to poměry nebyly ještě zralé. Ale bylo to vždy lepší než nic.

Na německé straně to byl již mnohokrát jmenovaný Volksverein (obdoba katolického spolku) a Gesellenverein (tovaryšský spolek). V jejich spolkových místnostech nacházely útočiště další německé katolické organizace podobně jako tomu bylo na české straně. Než o tom nám schází informace.

Koncem roku 1923 byl mezi katolickými Němci jihlavskými založen sekretariát Volksbundu německých katolíků, který měl zřejmě katolické Němce sjednotit v jednu masovou organizaci. Sekretariát se brzy proměnil v samostatnou skupinu. Farář Honsig sledoval budování této organizace s pochopitelnými sympatiemi, zvláště když další vývoj jihlavských poměrů nasvědčoval tomu, že katolíci opravdu nebudou mít jiná práva, než která si vybojují sami (T.G.Masaryk).

Další boje

Německý starosta Oberrenner dlouho na radnici nepobyl. Němci sice ve volbách uhájili sice většinu, ale vládnout nemohli. Tak se Oberrenner vzdal a v Jihlavě byla zavedena zase vláda komisařská. – Vládním komisařem se stal odborný učitel, známý pokrokařský harcovník Josef Výborný. S ten začal hned velkorysou ofenzivu proti všemu tmářství.

Duchovní správa však nespala a dělala pro své a jejich posilu, co mohla. Tak od 17. do 25.září 1923 probíhal v kostelech u sv.Jakuba a u sv.Ignáce zase svaté misie. Německy kázali obláti z Wansdorfu, česky pražský jezuita Rybák. Farní kostel prý nemohl pojmout německé věřící.

Rok 1924.

V Jihlavě došlo k radikálnímu přejmenování ulic. Faráře hnětlo zvláště, že dvě ulice byly zasvěceny bludařům Husovi a Sperátovi a dvě židům Heineovi a Mahlerovi.

Pan vládní komisař se také velmi zasazoval o vypuzení františkánek z nemocnice a boromejek ze sirotčince. V prvním případě ztroskotal na houževnatém odporu lékařů a v druhém měl úspěch jen omezený. – Jeho plán byl založen na mylném předpokladu, že celý sirotčinec patří celému městu, takže by bylo možno po vypuzení sester tamní kapli věnovat československé církvi. Jenže sestry dokázaly, že městu patří jen tzv. Höckův dům, kdežto ostatní budovy jsou jejich majetkem. Město jim tedy zastavilo Höckovu nadaci, ale víc nemohlo. Sestry se nyní spolkově docela osamostatnily a vedly sirotčinec dál. V květnu byl farář Honsig jmenován viceděkanem.

O Božím Těle vyrukovala Jihlava s novými oltáři.

Předtím 17. a 18.května se konal v Jihlavě první okresní katolický den (Katoligentag). Pořádal jej nově založený Volksbund a slavnosti, konané v Jihlavském dvoře (nyní Dům osvěty) se zúčastnilo na 3.000

katolíků z celého Jihlavska.

Další vzpruhou zvláště německých katolíků bylo svěcení nového oltáře Božského Srdce Páně v kostele svatého Jakuba. Dala jej pořídit v dřívější kapli sv.Kříže majitelka usedlosti ve Starých Horách, paní Kateřina Pirsching-ová. Věnovala k tomu účelu k uctění památky zemřelého syna Petra Pavla obnos 50.000Kč. Oltář vysvětil za velké účasti lidu sám brněnský biskup Norbert Klein dne 6.července. Slavnost však nebyla koncipována úzce nacionalisticky. Ve 3 hodiny odpoledne měl opat Zavoral u sv.Jakuba české kázání a pan biskup české požehnání. Němci měli totéž o půl 5.

V srpnu vedl farář pouť mariánské kongregace do Filipsovdorfu v sev.Čechách.

Návštěva severu pravděpodobně dala podnět k zakoupení kokosového koberce z Tanwaldu. Byl určen pro presbytář a stál 3.900Kč.

Tradiční triduum před 8.prosincem měl oblát P.Kroll, jeden ze dvou německých kazatelů posledních misí.

Tohoto roku po pětileté přestávce (od převratu) byly v Jihlavě půlnoční mše svaté: u sv.Jakuba i u sv.Ignáce.

„V odpadání Čechů od Církve nenastává zatím žádné uklidnění. Husité koupili kino Elite, kde nyní konají svá shromáždění a bohoslužby, při nichž štvou proti Církvi, metodisté si zase koupili vilu v blízkosti bývalé Giselaschule a čeští bratři užívají k svým bohoslužbám německého protestantského kostela. – Vládní komisař čechizuje bez skrupulí dál. Ulice dostaly nová jména, která mnohonásobně urážejí cit německých katolíků, němečtí státní úředníci byli skoro všichni přeloženi mimo Jihlavu a městští úředníci a zaměstnanci až po ty zametače ulic byli buď propuštěni nebo pensionováni a nahrazeni českými. – Obecní volby přinesly vládnímu komisaři svými podvody vytouženou většinu. Byla to pouhá komedie a ne volby. – Mnohým německým starousedlíkům bylo na poslední chvíli odňato hlasovací právo, zatímco lidem, bydlících daleko od Jihlavy a dojíždějícím vlakem bylo přiznáno. I mnozí Češi byli těmito „maďarskými“ volbami nemile překvapeni. Počet oprávněných voličů obyčejně obnáší 55-60% obyvatelstva, kdežto v Jihlavě tentokrát volilo 75% lidí.“

Rok 1925.

V únoru se konala v jihlavském dvoře papežská slavnost. Zúčastnilo se jí na 2.000 lidí. – Volksbund dosáhl dalšího rozvoje: v Jihlavě byl zřízen už i župní svaz (v březnu).

Po dlouhých tahanicích dostala Jihlava prvního českého starostu. Byl jím advokát Dr.Rudolf Veverka, sociální demokrat, zvolený i německými soc.dem. hlasy. V městském zastupitelstvu katolíci disponovali šesti hlasy: čtyřmi za německou křesťansko-sociální stranu a dvěma za českou stranu lidovou.

Také v brněnské diecézi nastala důležitá změna. Německý biskup dostal v osobě Dra Josefa Kupky českého koadjutora a bisk. tajemník Dr.Josef Kratochvíl se stal kanovníkem a kancléřem.

Ve farním personálu nastala také změna. P.Isfrid Kuba onemocněl nádorem na kyčli a místo něho přišel ze Strahova P.Nepomuk Skála. – V prosinci odešel churavý P.Gerlach Mazal na Svatý Kopeček u Olomouce a tam odtud sem přišel P.Jan Hrádek. – Z nařízení pana opata se nyní ve vedení matrik měli kaplani střídát, aby žádný nebyl zkracován na platu.

Firma Sochor z Prahy zpevnila betonem také jižní věž kostela, aby Zuzana mohla bezpečně zvonit. – K dosavadním kokosovým kobercům v presbytáři byly přikoupeny za 2.800Kč další pro střední loď.

V červenci oslavil farář 25 let svého kněžství. V divadle spolky uspořádaly k jeho počtě akademii. – V prosinci bylo tradiční triduum k Panně Marii.

Rok 1926.

V únoru opět papežská akademie. Řeč pronesl světící biskup olomoucký Dr.Josef Schinzl.

Paní Perschingová zakoupila pro kapli Božského Srdce dva pozlacené svícný (z dílny zlatníka Grünfelda z Prahy) v ceně 3.400Kč a do levé postranní lodi lustr za 2.100Kč. Nejmenovaný dobrodinec zaplatil lustr pro pravou loď. – K hlavnímu oltáři byl pořízen za 4.863Kč nový koberec.

V srpnu jela z Jihlavy pouť do Mariazell v Rakousku.

P.Hráček v dubnu promoval na doktora teologie a začátkem září se vrátil do Jihlavy. P.Kuba, který se zatím vrátil z léčení, nyní odešel natrvalo a z Prahy sem přišel na jeho místo P.Pius Petráš. – V Táboře zemřel bývalý jihlavský kaplan P.Sales Šetka.

Socha sv.Jana Nepomuckého, která do té doby stála „U třech lip“, byla v tomto roce převezena na Jakubské náměstí a postavena k mariánské kapli.

Rok 1927.

Na jaře zuřila chřipková epidemie. Na faře jen P.Pius neonemocněl. Také hospodyně Dreisová

Františka onemocněla a zemřela.

V noci na masopustní úterý zemřel u minoritů kvardián P.Leopold Tůma. Měl veliký pohřeb. Na místo něho přišel z Brna kaplan P.Šebestián Vavrečka.

Místostarosta Otmar Oberrenner se stal kostelním hospodářem.

V květnu zemřel v Praze senior řádu, bývalý jihlavský kaplan P.Bedřich Kovář.

Jubileum přenesení ostatků svatého Norberta se slavilo v kostele výstavou Nejsv. Svátosti a slavnou mší svatou. Večer bylo kázání a požehnání u světcova oltáře.

Po mnoha urgencích došlo konečně k opravě fasády kostela sv.Ignáce. Stála 140.000Kč. Také kostel sv.Jana Křtitele byl renovován nákladem 30.000Kč.

1.září odešel P.Pius Petráš na sv.Kopeček a do Jihlavy k sv.Jakubu přišel novokněz Dr.Buhuslav Jarolímek.

Rok 1928.

Na 2.neděli po Devítníku se šlo procesím na Jánský kopeček k otevření nové Kalvárie. Kaple na Kalvárii byla totiž již roku 1926 bez vědomí faráře vyklizena a prodána v dražbě. Nyní teprve byly teprve sochy instalovány při Jánském kostelíku. – Slavnost se konala za vytrvalého deště, ale i Jihlaváci byli vytrvalí a vytrvali přes celé kázání pod širým nebem. – Téhož dne farář Honsig posvětil obraz „Loučení Páně s Pannou Marií“, zhotovený malířem Pettanem (na Jakubském náměstí).

O velikonocích zazářil v presbytáři třetí lustr. Stál 2.100Kč. – Protože čeští katolíci nezaplatili svůj božítělový oltář, aby nebylo dalších řečí, farář sumu 2.000Kč zaplatil sám.

O svatodušních svátcích putovali muži do Slavonic. Veliké vítání bylo při návratu do města.

V červnu zemřela ve Starých Horách paní Pirschingová. Byla pohřbena v Hybrálci a její pohřeb se stal velikou manifestací všeho německého selského obyvatelstva z jihlavského „Schprachinslu“.

Milenium

Kulturní kvašení popřevratových let a katolická Církev v Československu vcházela do klidnějšího i konstruktivnějšího období. Vláda uzavřela se Svatou stolicí Modus Vivendi a také blížící se tisícileté výročí smrti svatého Václava působilo na konsolidaci poměrů velmi pozitivně.

V roce 1928 byla v Jihlavě ustavena Katolická akce. V čele německé sekce stál farář Honsig, v čele české katecheta P.Fr. Pischmistr.

Společným dílem obou stran byla veliká událost: okresní eucharistický kongres jihlavský, konaný v polovině září. Bylo to asi poprvé, kdy se čeští a němečtí katolíci setkali ve svorné spolupráci. – Přijel i pan biskup Kupka a začátkem měsíce vykonal zde generální vizitaci a svaté biřmování. Zůstal i přes kongres a ještě několik dní potom. – Zahajovací kázání u sv.Jakuba měl farář, u sv.Ignáce opat Zavoral.

V září byl také doplněn stav kaplanů z pěti na šest. Už někdy dříve odešel P.Vítěz, takže u sv.Jakuba byli kaplani tři a u sv.Ignáce dva. Nyní přišel ke sv.Ignáci jako třetí novokněz P.Norbert Štulík. – Sestava tedy byla: U sv.Jakuba P.Zvolánek, P.Mazal a P.Jarolímek, u sv.Ignáce P.Fürst, P.Gilka a P.Štulík. – Toho roku bylo uvedeno v život zase samostatné matrikářství, protože střídáním tohoto úřadu trpěla škola.

Rok 1929.

Krutou zimou, jaké snad nebylo od sta let, začal jubilejní rok. – Od 19.ledna byla zavedena na rozkaz konsistoře jedna česká mše svatá také u minoritů (v neděli v 11 h.). Neobešlo se to bez houževnatého odporu německého obyvatelstva a bez veliké podpisové akce českých farníků. – V květnu začala u minoritů také česká májová pobožnost vždy ve čtvrtek.

Na zelený čtvrtek zemřel Berger Ignác, který řadu let z osobních prostředků financoval tradiční pohoštění „apoštolů“. Pohřeb měl na Hod Boží. Ještě i posledních 150Kč zaplatil.

Léto patřilo sv.Václavu. Nejen, že z Jihlavy se jezdilo na různé sportovní a tělocvičné slavnosti, ale i poutní zájezdy se pořádaly. Čechy tam vedli kaplani Jarolímek a Štulík, Němce rada Honsig.

Ale i doma bylo třeba dát průchod svatováclavskému nadšení. Jestliže Češi nezaplatili čtvrtý božítělový oltář, nyní to vynahradili tím, že dali kostelu sv.Ignáce zvony.

Dne 18.září 1916 zámečník Ehrenhöfer sejmul z kostela sv.Ignáce zvony „Barboru“ (500kg) a „Křížový zvon“ (258kg). Následující zimu pukl „lítostí“ třetí tzv. „menší zvon“ (196kg) a i jeho kov byl odebrán na válečné účely. Dílo faráře Beckerta tak bylo zničeno. Na bílé věži zůstal jen umíráček.

Nyní farář Honsig navrhl katolickým spolkům českým, aby k oslavě milénia opatřily svému kostelu nové zvony. Akce se ujal Okrskový sbor Lidové akademie a podnikl sběrací akci. Sběrka se směla konat jen

mezi věřícími a u kostela při českých mších sv. Peníze na zvony se obětavostí věřících sešly, a to 28.000Kč.

Svěcení vykonal 8.září pan opat Zavoral. – Zvony ulila brněnská firma R.Manoušek a spol. Byly tři, zasvěcené sv.Václavu (467kg, ladění a-1), bl.Anežce České (305kg, ladění h-1) a sv.Janu Nepomuckému (173kg, ladění d-2).

Právě na svátek sv.Václava připadlo sté výročí posvěcení kaple v Hybrálci. – Obec zbořila malou sakristii na straně západní a postavila prostornější na straně jižní a dala kostelík vymalovat. Dvě rodiny Neubauerovy věnovaly kostelu dvě korouhve.

27.září šel od hřbitova celou obcí eucharistický průvod. Prý ani jedno okno nebylo bez světla. Sedláci v krojích nesli baldachýn, pod nímž farář Honsig nesl s asistencí Nejsvětější. Na sv.Václava byla v Hybrálci mše svatá s německým i českým kázáním a odpoledne přišlo z Jihlavy od sv.Jakuba asi 1.200 osob procesím. Šlo se s hudbou, což způsobilo, že se cestou přidalo k průvodu dalších několik set lidí. Na návsi měl farář kázání a požehnání.

Hned nazítří 29.září se dali zase vidět němečtí katolíci. U sv.Jakuba se světil mramorový oltář svatě Terezičky, zhotovený brněnskou firmou A.Loos. Stál 25.000Kč. Po slavnosti bylo ještě tereziánské triduum vedené prof. Tibitzem z Vyššího Brodu.

Další manifestací byla pouť asi 2.000 Jihlaváků na diecézní eucharistický kongres do Slavonic. Farář Honsig tam měl závěrečné kázání. Při návratu poutníků šel od městského nádraží průvod několika tisíc lidí. Tehdy bylo možno poprvé spatřit kolem sochy Božského Srdce Páně ve farním kostele věnec paprsků. Pořídil jej farář u uměleckého ústavu Meyer v Mnichově za 7.000Kč.

Bohužel do tohoto náboženského nadšení (a snad i svatého závodění) zazněly brzy opět nelibé tóny politických událostí.

27.října se konaly volby do parlamentu a senátu. Němečtí christlich-sociálové dostali v Jihlavě 3.142 hlasy, čeští lidovci 937. – 2.prosince se konaly v Jihlavě obecní volby. Lidová strana dostala 931 hlas (dva mandáty), kdežto christlich-sociálové jen 1.468 (3 mandáty). Byl to hotový debakl a farář poznamenal v kronice s úžasem, že Češi měli nyní proti minulým volbám o víc než 2.000 hlasů víc, ač od nich uplynul teprve jeden měsíc.

Rok 1930.

Katolický život u obou národností se obohatil o dvě organizace sociálního rázu. Němci založili svou skupinu Charity, Češi zase Ludmilu.

Čtítelé sv.Terezičky zakoupili pro kostel sv.Jakuba garnituru bílých mešních rouch (fa Ruber, Brno). – Dále zvon Zuzana, dlouhým užíváním dosti vytlučený, byl otočen o 90° a dostal elektrický pohon. Provedla fa Perner z Českých Budějovic za cenu 23.200Kč. Úhradu kryly sbírky. – Nejmenovaná dobrodítelka věnovala kostelu sochu sv.Alžběty z uměleckého ústavu Meyerova v Mnichově.

Personál byl v tomto roce citelně oslaben. P.Norbert Štulík odešel 1.září do Milevska a P.Hugo Fürst vystoupil z duchovní správy, zůstává jen katechetou. A náhrada žádná nepřišla. – Byl tedy do matriční kanceláře přijat úředník (Karel Prosel) a kaplanské místo u sv.Ignáce přijal katecheta měšťanské školy P.Konrád Kornherr. První dostával plat 500Kč, druhý měl u sv.Ignáce zadarmo byt a otop.

V létech třicátých

Rok 1931.

Stará koruna Zuzany elektrifikací utrpěla a zvonu hrozilo zřícení. Proto byla nahrazena korunou železnou. Uhradil klášter a konkurenční výbor.

Nejmenovaná dobrodítelka věnovala kostelu pěknou sochu sv.Josefa od umělecké dílny ústavu Seelhof v Koblenci. Byla postavena u sladovnického oltáře a posvěcena 18.března.

Od 1.června byl zaveden nový pořádek do všedních bohoslužeb. Do té doby byly mše svaté v 6, v 7, v 8 a ve 1/4 10 míval mši svatou již dlouhá léta pensionovaný P.Jan Kerpes (pensionován roku 1908). Jeho mše tedy odpadla, protože již nebyl schopen celebrovat a 7.června zemřel.

5.července se světil na náměstí prapor společenstva řezníků (německo-české kázání a mši svatou tam měl farář). Také od lidové strany odštěpená strana Čuříkova měla u sv.Ignáce svěcení praporu.

O prázdninách byla renovována Pieta u sv.Jakuba. Socha byla zbavena šatu a její polychromie opravena. Stálo to 7.000Kč.

Od září byl P.Hugo Fürst trvale na penzi. K ní dostával od kláštera byt, 4 metry dřeva a 250Kč měsíčně. Měšťanku převzal jihlavský rodák P.František Bělský.

V říjnu proběhla také Jihlavou apoštolská vizitace premonstrátů. Konal ji benediktin Pierre Bastien.

700leté jubileum sv. Alžběty oslavili němečtí katolíci triduem a akademií v Jihlavském dvoře.

K vánocům byl renovován betlém u sv. Jakuba. Nové pozadí namaloval pensionovaný oficiál Karel Kabelatsch.

Rok 1932.

Jako Němci oslavili sv. Alžbětu, tak nyní oslavili triduem u sv. Ignáce bl. Anežku Českou Češi. Kázal dominikán z Třeboně P. František Dvořák.

Božítělový průvod vedl pan opat Zavoral.

V září slavila mariánská kongregace 20 let života. Bylo triduum, svěcení praporu (p. opat) a akademie v pivovaře.

Tělocvičná jednota Orel si adaptovala jednu místnost u minoritů na loutkové divadlo.

Bylo zakoupeno nové ciborium za 2.318Kč, nově pozlacený dominikánský monstrance a dominikánský kalich u sv. Ignáce, dále pacifikál a kalich po + P. Karábáčkovi. Také svatostánek hlavního oltáře byl nově vyčalouněn.

Rok 1933.

V březnu zemřel v Holetičkách bývalý kaplan jihlavský P. Egid Stárek.

Rada Honsig byl ordinariátem jmenován zástupcem německých katolíků brněnské diecéze ve stálém výboru Katolické ligy Československé republiky. První zasedání Ligy bylo v Olomouci 16. března.

V květnu podnikli čeští katolíci vedení Dr. Jarolímekem autobusovou pouť na východomoravská poutní místa.

V Malém Beranově se ustanovila Kostelní jednota pro postavení kostela Božského Srdce Páně. Její předdějiny jsou následující: Za války upadl maloberanovský rodák Josef Kodet do ruského zajetí, kde se ztratil. Jeho bratr Jan dlouho bezvýsledně po něm pátral, až udělal slib, že v M. Beranově postaví kříž, jest-li se bratr vrátí. A skutečně v srpnu r. 1923 se Josef vrátil.

Roku 1928 bratři postavili při Josefově kupeckém domku v tarasu pěknou kapličku zasvěcenou Božskému Srdci Páně. Posvětil ji farář Honsig za asistence Dra Jarolímka dne 19. srpna. Stála 10.000Kč.

U kapličky se pak v dalších letech konaly červnové pobožnosti za značné účasti, ale nevlídné počasí občas jejich průběh narušilo. Odtud myšlenka postavit prostornější kapli. Ta nyní dostala konkrétní podobu na schůzi Odborového svazu katolických žen a dívek v M. Beranově. – Předsedou nové kostelní jednoty se stal Dr. Jarolímek, místopředsedou Hynek Kořínek a jednota začala shánět peníze.

Dr. Jarolímek však brzy nato byl odvolán na Strahov a místo něho přišel k sv. Jakubu novokněz P. Sales Šírek, ale i on byl ochoten v díle pokračovat. – Nyní se stal on předsedou spolku a p. Jan Kodet místopředsedou.

Městský archivář Franz Wurzinger věnoval kostelu sv. Jakuba sochu Panny Marie s Děťátkem z roku 1726. – V presbytáři byly instalovány dva reflektory. – Zásluhou paní Kratochvílové, rozené Habel byly stěny kapele Božského Srdce zakryty 50 metry rudého plyše. Mosazné tyče dodala jihlavská pasířská firma Lösel. – Také česká mariánská družina rozmnožila znamenitě zásoby kostelního prádla.

Rok 1934.

U sv. Ignáce byl Boží Hrob z kapele přenesen k oltáři B. Srdce Páně. Použito bylo jenom korpusu a dvou barokních andělů. Nový Boží Hrob byl společnou prací firem Bartoška, Bulant a Eigl.

Kostelu byly nabídnuty k dekoračním účelům 4 krásné korouhve. Farář je koupil za 640Kč. Čeští katolíci zakoupili dvě pěkné bílé korouhve.

Důkladné revizi byla podrobena okna farního kostela. Při té příležitosti byl rakouský orel nahrazen československým státním znakem. Náklad nesl rovným dílem klášter a konkurenční výbor, a to 4.800Kč.

Ve dnech 3.-11. listopadu zde měli dominikáni svaté misie. U sv. Jakuba kázali PP. Scherzer a Stamfauer, u sv. Ignáce PP. Dvořák a Masiak. Účast na kázáních i u svátosti byla veliká. Každý misionář dostal 1.000Kč.

Rok 1935.

14. února oslavil P. Honsig své 60té narozeniny a to bez hluku. Z časopisů jen Grenzbote přinesl obsáhlejší článek, české časopisy jen krátké noticky.

1. března bylo opět obsazeno místo 3. kooperátora u sv. Ignáce. přišel tam P. Siard Hruža.

15. května zemřel v Radonicích nad Ohří na zápal plic oblíbený kdysi kaplan jihlavský P. Hroznata Psota.

Kostel sv. Jakuba dostal nové zavřené zpořádky. Zhotovil je truhlář Fischer a každá stála 2.000Kč. – Pozlacovač Ferd. Eigl renovoval za 590Kč farní Boží Hrob. – Také velká stará monstrance byla opravena a

ohněm pozlacena firmou Hyson v Brně a dostala novou vkusnou schránku. Stálo to 2.200Kč.

Od začátku roku se v Jihlavě konala horlivá agitace pro veliký podnik roku: první Celostátní sjezd katolíků v Praze. Bohužel v Jihlavě tentokrát mezi německými katolíky začínalo něco podobného, co Češi prodělávali po převratu.

Na jaře prožil farář Honsig první rozčarování. Německý Turnverein pořádal v Jihlavě župní slavnost. Napřed si objednal mši svatou, ale v poslední chvíli ji odřekl. Pro faru to byla veliká nečekaná rána, ale musela počítat s dalšími.

Také pozice křesťansko-sociální strany se začínaly hroutit. Ve volbách asi 47% jejích dosavadních voličů přešlo k nové nacistické straně Henleinově. To a značná nezaměstnanost způsobily, že farář ani nedoufal, že by z Jihlavy mohlo jet hodně lidí na sjezd. – Proto zajásal, když nakonec přece jen jel zvláštní vlak a účast byla veliká. Pražské dojmy označil za „nepopsatelné“.

V tomto roce na vyšší rozkaz byl zvýšen počet českých májových pobožností na šest. V úterý přibyla májová u minoritů, v sobotu u sv.Jakuba. Nyní obě národnosti měly každá stejný počet.

Rok 1936.

Zdá se, že P.Honsig ztratil náladu. Kronika je psána neobyčejně kuse. K tomuto roku zaznamenal bez komentáře, že Jihlava oslavila velkolepě 500 let basilejských kompaktát, dále že farní úřad půjčil starou sochu Panny Marie na měsíčním srpku na výstavu staré gotiky a že jihlavský premonstrátský teolog Isfried Fischer vystoupil z řádu a dostal dispens i od diakonátu. Podobně stručný je i pro

Rok 1937.

P.Bohumír Gilka odešel za faráře do Mikulovic u Znojma a místo něho přišel k sv.Ignáci maloberanovský rodák novokněz P.Jindřich Neubauer. – 14.září zemřel prezident T.G.Masaryk (v Jihlavě nebylo domu, kde by nevisel černý prapor a Zuzana musela na příkaz starosty vyzvánět dvě hodiny, až se jí poškodilo lůžko). – 23.října zemřel na Hradisku u Štěchovic bývalý jihlavský farář Bruno Sauer.

V tomto roce byl položen základní kámen ke kostelu Božského Srdce Páně v Malém Beranově. Zatím bylo sebráno 112.000Kč. Po různých jiných plánech (Břetislav Štorm, ing.Janáček) byl přijat plán ing.Jaroslava Čermáka z Prahy. Kostel měl stát na pozemku, který zakoupila strahovská kanonie.

N a c i s m u s .

Rok 1938.

Již od roku 1933 se zraky Němců upíraly k Německu, kde Adolf Hitler připravoval revanš. Jeho nacionálně-socialistická strana měla svou pobočku i v ČSR. Vedl ji Henlein. Němci tušili svou chvíli a ztráceli smysl pro ostatní věci. I katolíci.

Jaká asi byla nálada na jihlavské faře, když se tyto věci připravovaly a nakonec i uskutečňovaly? – Kaplani byli Češi, stáli tedy stranou, farář byl Němec, prožíval tedy tento přerod s Němci: jako Němec přál německé věci, jako katolík a k tomu farář cítil, že věc víry je zde silně ohrožena. Byl tedy nutně rozpolcený: radoval se i trnul obavami.

Rakouský anšlus komentoval takto: „Připojení Rakouska k Říši se do jisté míry převalilo jako vlna i přes ČSR. Mnozí zde nechtěli pochopit, jak se mohl vídeňský kardinál Theodor Innitzer s celým episkopátem postavit na půdu odevzdanosti. – Sudetoněmecká strana dostala událostmi novou sílu. Svaz německých rolníků, německá strana křesťansko-sociální a strana živnostenská se spojily s ní v jednu stranu, takže jen sociální demokraté a komunisté se postavili proti vytvoření skutečného Volksgemeinschaftu (pospolitosti)“.

Až potud mohl mít pan farář radost. Horší bylo, když zastavil činnost Svaz katolické mládeže, Svaz katolických dívek i Katoličtí skauti sv.Jiří a všechna německá mládež měla být zařazena do Turnvereinu,, který už jednou ukázal, že nemá s křesťanstvím nic společného. – Tu nezbylo, než těšit se, že „snad“ duchovní vedení zůstane v rukou duchovní správy.

Duch třetí říše zavanul na jihlavskou faru i v jiné podobě. Všude v Německu si lidé prověřovali čistotu své krve. I zdejší farní kancelář byla zahrnuta žádostmi za vydání matričních dokladů, takže farní úřad musel v té době zaměstnávat dokonce 3 pomocné síly. – Za těchto okolností stříbrné jubileum mariánské kongregace muselo projít celkem bez zájmu.

Po stránce personální přineslo léto změnu. Již dříve odešel z Jihlavy Dr.Leopold Zvolánek za faráře do Holetiček (kdy?) a k sv.Jakubu přišel P.Tibor Hollós. Nyní P.Zvolánek onemocněl a byl přemístěn na sv.Kopeček jako preses. P.Hollós přišel na jeho místo a do Jihlavy přišel k sv.Jakubu P.Leo Povolný.

V tom přišla na republiku první pohroma. Na podzim se zhroutily její hranice a 11.října Hitler na

základě mnichovské dohody obsadil Sudety.

Z hlediska církevního nastal zmatek, protože nastaly velké přesuny farářů. Jihlava z toho pocítila jen to, že u sv. Ignáce se usadil gerasský profes premonstrátský Dr. Josef Erben, farář ve Frattingu a nějaký čas pomáhal zde v duchovní správě. Ale to už se blížila katastrofa ještě větší.

Protectorát.

Rok 1939.

Dne 15. března se zhroutila republika úplně a stala se de facto součástí třetí říše pod názvem „Protectorat Böhmen und Mähren“. – Jihlava de facto nebyla ani v tom protectorátu, protože se cítila přímo v Říši. Hned dostala nového starostu v osobě JUDra Franze Brummera a jako kdysi za vládního komisaře se rychle stala českou, tak nyní zase ještě rychleji stávala ryze německou.

Farář Honsig mohl jen na chvíli cítit opojení ze „svobody“, jestliže je vůbec pocítil. Když poprvé vystoupil na kazatelnu a pozdravil své osvobozené ovečky vztyčenou pravicí, bylo mu asi všelijak. Vždyť příchod nového režimu byl provázen bezohledným likvidováním všech organizací v nichž léta působil a na nichž lpěl. A od té doby fara nic nezaznamenala a ani on osobně v Jihlavě nic nezaznamenal.

Katolický Volksbund byl rozpuštěn, osud ostatních katolických spolků suspendován. Že budou rozpuštěny, mohlo být každému jasné, protože Gesellenverein zabrali SA, Volksverein zabrali SSmani. Boží Tělo se poprvé slavilo bez účasti veteránů a trapný byl i havířský průvod na Jánský kopeček v předvečer 24. června. Dosud vždy Němci provázeli Nejsv. Svátost od kostela sv. Ignáce průvodem, tohoto roku tam musela být dovezena takřka potajmu.

Také v řádu nastaly změny. Opat Zavoral pro vysoký věk i neradostné poměry předal opatskou berlu svému dosavadnímu sekretáři Dru Jarolímkovi, který byl zvolen za koadjutora dne 19. května a dodatečně za takového potvrzen římskou kurií.

Nový opat koadjutor se přišel ukázat do Jihlavy na podzim, když se světil beranovský kostel, k němuž dal iniciativu. Svěcení se konalo dne 8. října již ve válce. – Světil on, přítomni byli papežský legát Gaube a oba faráři: Honsig i Vavrečka.

Celkové vydání činilo do 12. 11. 1939 per 381.693Kč. Sochu Božského Srdce vytvořil rodák zhořský, sochař Josef Vítek, oltáře a kazatelnu řezbářská firma kutnohorská Bohumil Beck.

Stavba byla dokončena v pravý čas. Později by byla jistě zůstala neuskutečnitelnou. I v tom bylo možno vidět prst Boží.

Ve znamení hakenkreuze

Od 1. září se daly německé kolony na pochod proti Polsku. Začala II. světová válka. Život v Protectorátu i v Jihlavě probíhal in sordina.

Půlnoční mše svatá byla jako jiná léta, ale nesmělo se vyzvánět a kostel musel být zatemněn. Také ze Silvestra na Nový rok musela Zuzana mlčet, snad aby neprozradila své město.

Rok 1940.

Zima byla dlouhá a tuhá. Jarní prosebné dny i průvod Božího Těla se odbyvaly pouze v kostele. Jen kostelík sv. Ducha poněkud ožil, když Strahov dovolil renovaci a zaplatil ji. Na svatodušní pondělí tam byla tradiční mše svatá. Rodina Bantsch ze Starých Hor věnovala kostelíku 6 kovových svícňů.

Během roku byl zpečetěn osud suspendovaných katolických německých spolků: Mädchenbundu, Jugendbundu, Charity, Frohe Kundheit, Vincenciusvereinu a Gesellenvereinu. Byly zrušeny.

Firma bratří Riegrů z Krnova elektrifikovala varhany u sv. Jakuba. Stálo to 6.000Kč.

V personálu nastaly změny. P. Lev Povolný odešel do Prahy a k sv. Jakubu přišel P. Reginald Mokrý. P. Gerlach Mazal byl ustanoven farářem v Křenovicích a na jeho místo přišel Jihlavák P. Ervin Kämmerling.

Obtíže byly se školou. Konsistoř sice ustanovila faráře biskupským komisařem pro školy obecné i měšťanské, ale vládní nařízení dovolovalo, aby na německých školách učili jen „volksdeutsche“ kněží. Pro nedostatek německých kněží se muselo učit všude jen hodinu týdně. Teprve po příchodu německého katechety P. Františka Lukschanderla se mohlo učit normálně.

Vánoční mše svatá se podle papežského dovolení konala na Štědrý den ve 4 hodiny odpoledne. Byla velmi čteně navštívena.

Rok 1941.

Dle říšského nařízení se všechny zasvěcené svátky po dobu války musely překládat na neděli.

Vzkříšení a prosebné dny se konaly jen v kostele, májové pobožnosti se kvůli zatemnění uspišovaly.

Průvod Božího Těla nemohl vyjít z kostela, protože horní náměstí bylo obsazeno vojskem. – Havířský průvod tohoto roku poprvé nesměřoval na Jánský kopeček, nýbrž do Starých Hor. Tím se tradice úplně odpoutala od kostela. Tam se však bohoslužby konaly normálně.

Vánoční mše svatá byla zase odpoledne, ale farář Honsig už ukončil svou kariéru. Byl nemocen a tak pan opat musel zatímní správu farnosti svěřit do rukou P.Kämmerlinga.

Administrátoři

Rok 1942.

Kämmerlingova administratura neměla dlouhého trvání. Ač Němec, upadl brzy v nemilost a moc mu nechybělo, aby nepřišel o život. – Prý si dopisoval s manželkou nějakého důstojníka, který byl na frontě. Byl zatčen, ale pak sám byl poslán na frontu. Místo něho dostala Jihlava P.Ondřeje Zatloukala.

Nyní bylo potřeba dát faře zákonům odpovídající statut. Jelikož zde nebylo německého kněze, byl administrátorem in spiritualibus jmenován poprvé v dějinách Jihlavy světský kněz: katecheta P.František Lukschanderl. Administratura in materialibus byla svěřena kaplanu P.Salesovi Šírkovi.

Zmíněná změna se stala 10.března, ale již v létě P.Sales odešel za faráře do Kmetiněvsi a místo něho přišel P.Jiří Benda. Administrativu in materialibus měli nyní rukou společnou a nedílnou dva kaplani: Reginald Mokřý a Siard Hrůza.

Také životní prostor fary se podstatně zúžil. Město odkoupilo od fary dům u sv.Ignáce, aby tam zřídilo knihovnu a kněžím nezbylo než nastěhovat se k sv.Jakubu, kde kuchyň převzaly sestry salesiánky z Prahy (školské sestry sv.Františka?).

V dubnu se zrekvírovaly zvony. Sv.Jakub ztratil tak zv. „Halunkenglöckchen“ a umíráček – zůstala jenom stará Zuzana a onen kdysi od sv.Ducha donesený zvon. Sv. Ignác ztratil všechny tři nové k mileniu svatováclavskému opatřené zvony a zůstal mu jen sanktusníček.

V červnu byl spáchán atentát na říšského protektora Heydricha a bylo vyhlášeno stanné právo. Boží Tělo se tedy odbylo v kostele.

Havíři si udělali průvod týden před svátkem, takže dne 24.června se církevní slavnost konala normálně. Mše svaté byly na Jánském kopečku v 8 a v 10 hodin.

Čtyři dny nato – 28.června zemřel na Strahově starý pan opat Zavoral a koadjutor Dr.Jarolímek se stal jeho nástupcem.

Rok 1943.

Od listopadu měla Jihlava nového administrátora in spiritualibus. Stal se jím katecheta Dr. Otto Katzer.

Vzkříšení mohlo být zase jen v kostele. Boží Tělo se konalo jen na Jakubském náměstí. Jeden oltář stál na rohu ulice U mincovny, druhý na náměstí u domu č.4, třetí u farní budovy a čtvrtý u kostela. Kostel se obcházel.

Ve dne 12. a 13.června bylo zde po letech zase jednou svaté biřmování. Přijel litoměřický biskup Dr. Antonín Weber. Na nádraží ho přivítal za diecézi kapitulní vikář brněnský Dr.Kratochvíl, u fary děkan František Kučera z Rančářova a u kostela administrátor Dr. Katzer. – Pan biskup biřmoval také u minoritů, v Brtnici, Stonařově, v Třešti a v Batelově.

Děkan Kučera se nato pro stáří vzdal úřadu a pro nemoc „a ještě jiné důvody“, taktéž učinil místoděkan Honsig.

Také u sv.Ignáce nastaly změny. Oba kooperátoři Siard Hrůza a Jindřich Neubauer byli odvoláni na Strahov a na jejich místo přišli P.Josef Kára a P.Cyril Petru. Jelikož P.Siard byl spoluadministrátorem in materialibus, nyní se v této funkci k P.Reginaldovi Mokřému přidružil P.Jiří Benda.

Ale i u sv.Jakuba byl pohyb. P.Ondřej Zatloukal odešel na sv.Kopeček a za něho sem přišel P.Hroznata Sládek.

Aby administrátoři in materialibus měli snadnější práci, německá správa zabavila faře téměř všechny nadační peníze. Spolek pro pohřbívání mrtvých odevzdal 10.520K pražským peněžním ústavům Volksfürsorge a Deutsche Arbeitsbank, fond 6.823RM od spolku pro katolický sirotčinec převzalo město a stejný osud stihl fond chudých města Jihlavy (5.758K) a nadaci sv.Jiří a sv.Alžběty (celkem 103.962K).

Také Škorpíkova nadace chudých, Hartmanova nadace chudých a nadace preláta Dörflera pro velikonoční obdarování „apoštolů“ vzaly za své. I les v Popicích, ze kterého fara brala od dávných dob dřevo na otop a který byl farářem Honsigovi jediným zdrojem příjmu, byl dán pod nucenou správu. Klášterní les v Pávově byl pod komisařskou správou lesního úřadu štoky už od minulého roku.

Válka sáhla i na jihlavské umělecké památky. Aby se předešlo eventuálním ztrátám při bombardování, byly dopraveny do bezpečí: od sv.Jakuba křtitelnice, Pieta, socha sv.Kateřiny, socha Panny Marie s Děťátkem a socha sv.Jakuba, od sv.Ignáce Pieta a Přemyslovský kříž.

Z podnětu kulturního historika byla firmou Dvořák renovována dvojice soch od bývalého oltáře sv.Kříže z r.1690.

Rok 1944.

Je to poslední rok vedený v kronice. Kronika končí velmi stručným zápisem P.Christiána Honsiga: „Vzkříšení konalo se jen v kostele. Průvod Božího Těla mohl konat jen kolem kostela. Havíři šli letos na odpolední slavnost na Heules.“ Vane z něho smutek zklamaných iluzí.

P o n o v é m o s v o b o z e n í

Rok 1945.

Rokem 1944 hlavní pramen našich informací nadobro vyschl. Od té doby po celých dvacet let se nikdo o vedení kroniky nestaral. Mohl bych tedy svůj úkol považovat za skončený a dobu od konce války přenechat cele zkoumání dalším badatelům. Ale protože vím, jak sám jsem vděčný za každou informaci z minulosti i jak těžko se prameny shánějí, zachytím zde ještě aspoň něco, z čeho by bylo možno později vyjít. Pro dobu do roku 1958 toho moc nevím, ale od roku 1958 budu moci mluvit z vlastního názoru.

Především bude čtenáře zajímat, jak vypadala jihlavská duchovní správa po válce z hlediska personálního.

Do května 1945, kdy skončila válka a byla obnovena čsl. republika, byla v Jihlavě (mimo minority) takováto konstelace:

Administrátorem u sv.Jakuba (in spiritalibus) byl Dr.Otto Katzer. U sv.Jakuba kaplanovali P.Jiří Benda, P.Reginald Mokřý a P.Hroznata Svátek, u sv.Ignáce P.Josef Kára, P.Cyril Petřů a světský kněz P.Konrád Kornherr.

Převratem se všechno změnilo.

P.Christian Honsig, který stál sice již delší dobu na vedlejší koleji, ale bydlel na faře dál (podle pozdější poznámky na Jakubském náměstí č.4), byl po převratu zavřen, pak ještě s jinými Němci zastřelen kdesi v lese za Jihlavou a nyní leží nijak neoznačen na rančířovském hřbitově.

P.Konrád Kornherr byl odsunut do Rakouska.

Administrátor Dr.Katzer směl zůstat v Československu a působil výpomocně v Jihlavě dál (v nemocnici, ve věznici apod.).

Budova u sv.Ignáce byla církvi vrácena, ale nebylo koho do ní dát. Odsunem Němců byly vylidněny téměř všechny premonstrátské fary kanonie tepelské v západních Čechách a proto Strahov, který se osiřelého kláštera ujal, musel všude radikálně redukovat personál. V Jihlavě neměli být mimo faráře víc než tři kaplani, tedy polovička dosavadního stavu.

Farářem se stal P.Sales Šírek (1945-1958).

P.Josef Kára odešel na tepelskou faru do Horních Sekyřan (v říjnu). P.Hroznata Svátek byl odvolán na Strahov a místo něho přišel P.Jeroným Uhlíř. P. Reginald Mokřý odešel na tepelskou faru do Mariánských Lázní.

Rok 1946.

Také P.Jiří Benda opustil Jihlavu. Odešel do Mnichova u Mariánských Lázní. Jeho místo zůstalo prázdné.

P.Cyril Petřů odešel na sv.Kopeček a za něho přišel P.Gabriel Kofroň. – Zůstali tedy v Jihlavě celkem jen dva kaplani : on a Uhlíř.

Rok 1947.

Žádná personální změna.

Rok 1948.

P o ú n o r o v ý c h u d á l o s t e c h

P.Jeroným Uhlíř odešel do Horních Sekyřan a na jeho místo přišel do Jihlavy P.Tadeáš Řehák. – Jako třetí kaplan byl Jihlavě dán P.Milo Benda.

V říjnu byl P.Gabriel Kofroň zatčen a odsouzen na půlroku do vězení. Místo něho přišel P.Justin Šít.

U sv.Ignáce nahoře se usadila rodina varhaníka p.Filipa Kozy a nyní také profesor gymnázia P.Florián Zanáška. Premonstráti bydleli samozřejmě všichni na faře.

Rok 1949.

Od 15.května P.Justin Šít působil v Nové Říši jako pomocník novicmistra, takže Jihlavě zůstali zase jen dva kaplani. – V červnu se P.Gabriel vrátil z vězení, byl poslán do Nové Říše a P.Justin se vrátil do Jihlavy.

Rok 1950.

Žádná změna. Likvidace klášterů se fary nedotkla.

Rok 1951.

Na podzim musel P.Tadeáš na vojnu, takže fara byla opět oslabena o jednoho kněze.

Rok 1952.

Krajský národní výbor dal souhlas k ustanovení třetího kaplana v osobě P.Františka Řezníčka OFM, který po dvou letech internace v Bohosudově, Želivě a Oseku byl pro nemoc propuštěn a jako rodák jihlavský bydlel zde u maminky.

Rok 1953.

P.Tadeáš Řehák se vrátil na podzim z vojny, ale byl ustanoven jako kaplan na světské faře v Telči. Do jeho uvolněného bytu na faře se přestěhoval profesor Zanáška.

P.František Řezníček byl přeložen za kaplana k Matce Boží a k sv.Jakubu byl ustanoven jako třetí kaplan P.Jiří Bezdíček, světský kněz.

Rok 1954.

Poměry se tak vylepšily, že byl profesor Florián Zanáška ustanoven čtvrtým kaplanem.

Rok 1955.

Beze změny.

Rok 1956.

Beze změny.

Rok 1957.

700 let od posvěcení kostela sv.Jakuba. Na podzim odešel P.Bezdíček na tři měsíce na výpomoc do Budišova u Třebíče. Jeho místo zůstalo neobsazeno. Nato byl přeložen do Telče na místo zatčeného P.Tadeáše Řeháka.

Rok 1958.

Dne 11.února byl P.Justin Šít zatčen pro ilegální udržování řádu (v Telči Řehák, v Nové Říši Kofroň). Také řada starších ministrantů byla v té souvislosti, nebo pro nedovolené organizování mládeže odsouzena do vězení.

Tím byl osud premonstrátské fary jihlavské velmi zkompromitován a úřady naléhaly na to, aby i farář Šírek, který ve věci sice nebyl osobně zapleten, ale jistě všelicos věděl, odešel na jinou faru.

Místo zatčeného P.Šíta byl do Jihlavy přeložen pisatel těchto řádků P.Oldřich Med, salesián, absolvent tří internačních táborů (Osek, Želiv, Králky), pak půldruhého roku kaplan měřínský, také rodák jihlavský. Nastoupil 1.července.

Záležitost faráře Šírka vyřešila smrt. Zemřel na srdeční infarkt v nemocnici v Kutné Hoře o dovolené dne 29.července. Do rakve ho oblékal P.Med a farář od Matky Boží P.Jakub Bílý. Pohřben byl v premonstrátském hrobě na ústředním hřbitově v Jihlavě.

Dočasnou administraturu převzal nejstarší kaplan P.Milo Benda, ale krátce po smrti P.Šírka musel opustit duchovní správu, údajně proto, že věděl o činnosti P.Šíta a nepověděl.

Bylo mu slíbeno, že půjde-li na roční dobrovolnou brigádu, bude moci opět působit jako kněz. To se i stalo: byl ustanoven v Lukách nad Jihl. (1960), kde je dosud. (Jemu děkuji za informace o přesunech personálu v poválečných letech.) – Jeho odchodem z fary se uzavřela premonstrátská zdejší historie od roku 1233 do roku 1958.

Od 1.září se stal administrátorem zdejší fary dosavadní děkan a farář brtnický P.Josef Kubíček.

Z duchovní správy

Neuškodí na tomto místě projít ohláškové knihy a vybrat z nich, co by pomohlo udělat si jakousi představu o náboženském životě poválečných let a o slavnostech, které se v našich kostelech konaly. Začneme rokem 1945.

Na Hod Boží svatodušní se konaly v jihlavských kostelech děkovné pobožnosti: u sv.Ignáce o 1/2 9, u sv.Jakuba v 10 a u minoritů v 11.

Na sv.Trojici byl oznámen věřícím tento pořádek bohoslužeb o nedělích a zasvěcených svátcích:
U sv.Jakuba o 1/2 7 mše sv. s lidovým zpěvem a s kázáním, v 8 hodin tichá mše svatá, o 1/2 10 opět mše svatá s lidovým zpěvem, v 11 hodin slavná zpívána. Lidovým zpěvem se rozuměl zpěv český. Půldesátá byla nově zavedena. – Odpoledne ve 3 hodiny bylo obvyklé požehnání.

U sv.Ignáce zůstala mše sv. o 1/2 9 a v 10 slavná. Mše sv. německá o 6 hodině odpadla, místo ní se sloužila v 6 hod v sirotčinci.

Ve všední den zůstala u sv.Jakuba obvyklá šestá a osmá měla být s českým lidovým zpěvem.

Pak byly upraveny mše svaté dále: v neděle u sv.Jakuba o 1/2 7 a o 1/2 10, u sv.Ignáce o 1/2 9 a v 10. Požehnání u sv.Jakuba ve 3 a u sv.Ignáce v 7 večer. Ve všední dny v 7 požehnání střídavě: Pondělí, úterý, středa a sobota u sv.Jakuba, čtvrtek a pátek u sv.Ignáce.

O maloberanovské pouti – jak tomu bylo před válkou, šlo se průvodem od sv.Jakuba (ve 3/4 9) do M.Beranova.

V den svatojakubské pouti oba farní úřady uspořádaly děkovnou pouť na Křemešník. Jelo se zvláštním vlakem a měla to být pouť celého Jihlavska. – O pouti večer o 1/2 8 bylo na městském nádraží přivítání poutníků a šlo se průvodem k sv.Ignáci, kde bylo zakončení.

Dne 5.srpna se šlo o 1/2 10 od sv.Ignáce průvodem k sv.Jakubu, kde byla slavnost uvedení nového faráře P.Salese Šírka do úřadu.

V srpnu se konala sbírka na opravu mariánské svatyně na sv.Kopečku. O půl deváté u sv.Ignáce vynesla 5.325K, o půl sedmé u sv.Jakuba 2.530K, celkem tedy 7.855K.

V sobotu 8.září se obnovila předválečná tradice průvodu k soše na náměstí.

Na sv.Václava byla u sv.Ignáce v 7 hodin svatováclavská adorace a druhý den nato v Katolickém domě svatováclavská akademie.

V listopadu se doporučovala sbírka na Katolickou charitu, která otevřela u minoritů 25.11. své místnosti a také pro spolek pro křesťanské pohřbívání „Arimateum“.

Katolický život v Jihlavě se rozvíjel čile i jinak. Studenti konali před kostelními dveřmi sbírku na „mikulášský dar“, spisovatel P.Sylvestr Braitto měl u minoritů triduum-duchovní obnovu, mariánská družina mužů a jinochů měla před 8.prosincem u sv.Jakuba zpívání nešpory. – Dělal se propaganda, aby lidé pamatovali z vázaných vkladů na stavbu kostela v Bedřichově.

Rok 1946.

Měsíční adorace se konaly celkem pravidelně. V postě odpoledne bývala ve 2 hodiny křížová cesta a postní kázání. Jinak postní křížové cesty se konaly v pátek v 7 večer, v sobotu pro mládež v 6 hodin.

Na Květnou neděli jako jiná léta po odpoledních bohoslužbách se konal průvod na Kalvárii.

Zajímavé je, že i nadále se velikonoční obřady konaly v obou kostelech i slavnost vzkříšení. U sv.Jakuba se začínalo na Zelený čtvrtek a Velký pátek v 9 ráno, v sobotu o půl hodiny dříve, u sv.Ignáce byl na Zelený čtvrtek začátek v 8, na Velký pátek v 8 postní kázání a pak obřady, na Bílou sobotu v 7 hodin. Vzkříšení u sv.Ignáce bylo o 1/2 4, u sv.Jakuba o 1/2 6 večer.

Od Bílé soboty do Pondělí velikonočního měla Sociální péče proti kostelu pokladničky a sbírala na ozdravovnu pro děti ohrožené tuberkulózou. V kostele to bylo doporučeno.

Májové pobožnosti u sv.Jakuba byla ve středu a v sobotu, u sv.Ignáce v pondělí a v pátek, u minoritů v úterý a ve čtvrtek.

Triduum k Matce Dobré rady v mariánské kapli bylo v 6 hodin ráno a věřící byli žádáni, aby poslali děti za družičky.

O prosebných dnech v pondělí se šlo na Jánský kopeček v 8 hodin (tam mše svatá, atd.), v úterý mše sv. o 1/2 8, pak v 8 se šlo do polí ke Kosovu. Ve středu asi bylo vše jen v kostele.

Od 3.června bylo ve všední den požehnání vždy v 7 hodin u sv.Jakuba a mariánská družina mužů a jinochů měla své pobožnosti zase u sv.Jakuba v kapli každý pátek o 1/2 8 večer.

Na sv.Trojici se šlo na Křemešník. Duchovním vůdcem byl P.Šírek, pořadatelem p.Řezníček.

Božítělový průvod šel po náměstí jako za starých časů.

Ve dnech 17. a 18.srpna pořádal Svaz katolických žen a dívek pouť na sv.Hostýn a na sv.Kopeček. Byly doporučeny také pouti k sv.Anně do Pohledu.

Před svátkem Nanebevzetí se konalo požehnání u obnovené mariánské sochy na Jakubském náměstí. – Sběrka na kostel v Háji vynesla u sv.Ignáce 3.618Kčs, u sv.Jakuba 3.195Kčs.

Na podzim se sbíralo na opravu varhan u sv.Jakuba, která byla hodně nákladná. – Věřící se také podpisovali na archy v sakristii, kde se žádalo o zachování dosavadních svátků.

Celodenní výstava Nejsv. Svátosti trvala v Jihlavě tři dny: 23.října u sv.Jakuba, 24. u sv.Ignáce a 25. u minoritů.

V kostele bylo upozorňováno i na přednášky konané v Katolickém domě. Doporučovány časopisy „Rozsévač“ a „Neděle“. Sbírka na seminář. – Všeobecně muselo být cítit v kostelech svěží budovatelskou náladu i všeobecný katolický ruch.

Rok 1947.

V lednu byli upozorňováni majitelé Nového Zákona na biblické půlhodinky konané v rámci družinské pobožnosti ve čtvrtek v 7 večer u sv.Ignáce (ženská družina). Věřící byli varováni, aby nekupovali bible protestantské.

V postě kázal P.Norbert Štulík duchovní obnovu, a to tři dny před Květnou nedělí.

V rámci oslav svatovojtěšských Orel pořádal v Kat. domě svatovojtěšskou akademii.

Svatovojtěšské oslavy

Příznačnou událostí roku byly oslavy 950.výročí smrti sv.Vojtěcha. Fakt, že záštitu nad nimi přijal prezident Beneš a že se napořád všechno české sjednocovalo, způsobil, že i v Jihlavě se k slavnosti sešly síly zcela protichůdné. Byla to jistě manifestace svého druhu. Stojí zato přepsat sem její program:

Pátek 6.června 1947.

16,15 hod. Uvítání ostatků představiteli ONV na hranicích okresu.

17,00 hod. Uvítání ostatků u Masarykových jubilejních škol v Žižkově ulici. –

Fanfáry, státní hymna, Hospodine pomiluj ny, hraje vojenská hudba. – projev předsedy MNV v Jihlavě Lud.Čutky. – Projev předsedy oslav a místopř. ONV J.Krůty. – Projev opata Jarolímka. – Odchod do kostela sv.Ignáce s hudbou železničářů.

19,30 hod. Adorace dospělé mládeže (katecheta Veselý).

20,30 hod. Adorace tělovýchovných spolků Sokol, Orel, DTJ, Junák, Sportovní klub (farář Šírek).

21,30 hod. Adorace Mariánské družiny žen a dívek a Katolických žen (P.Jiří Benda).

22,30 hod. Adorace III.řádu sv.Františka (P.Alfons Lhotský, minorita).

23,30 hod. Adorace Katolického spolku a Mariánské družiny jinochů a mužů (P.Jeroným Uhlř).

Sobota 7.června 1947.

00,30 hod. Adorace mužů a žen (P.Dominik Novotný, minorita).

01,30 hod. Adorace soukromě.

03,00 hod. Adorace řádových sester (Dr.Katzer).

04,00 hod. Tichá mše sv.

05,00 hod. Tichá mše sv.

06,00 hod. Mše sv. s lidovým zpěvem.

07,00 hod. Mše sv. s lidovým zpěvem.

08,00 hod. Pontifikální mše sv. (opata Jarolímek).

10,00 hod. Mše sv. s adorací žáků obecných a měšťanských škol (P.Jaroslav Veselý, katecheta).

11,00 hod. Mše sv. s adorací žáků středních a odborných škol (prof. Josef Maršálek).

12-14 hod. Soukromé adorace.

14,00 hod. Závěrečná adorační pobožnost J.M. pana opata Dr. Bohuslava Jarolímka.

V 15 hodin ostatky odjely do Třebíče.

Vítání se zúčastnily tyto složky:

Všechny školy, všechny katolické spolky a korporace, vojsko, svaz brannosti a SNB, krojované spolky, Sokol, DTJ, Hasiči, zástupci všech úřadů i politických stran. Družičky od 6 let. – Farnosti přišly s procesím s tabulkami označujícími, odkud jsou. – Mládež nešla do kostela, ale tvořila přes náměstí špalír. – Kázání pana opata přenášeno rozhlasem na náměstí. – Byla rozdávána píseň k sv.Vojtěchu na notu „Bože, cos ráčil“. – Duchovenstvo v rochetách a červených štólách, hodnostáři v pluvialech.

Na svátek Božího Těla svěcení kříže v Bedřichově a pouť k lesnímu kříži nad Lesnovem.

Zahájení školního roku slavnými bohoslužbami u sv.Ignáce (pro střední školy) v pondělí v 8 hodin.

V neděli po 8.září první česká pouť v Kosově v 10 hod.

11.,12., 13.září slavné triduum na oslavu 25letého jubilea marián.družiny žen a dívek u sv.Ignáce.

Na 26.října je vyhlášena pro mládež všeobecná pracovní povinnost, pro katolickou mládež však platí svátek Krista Krále. Katolická mládež tuto povinnost odpracovala částečně již včera, příští sobotu 25.října si odpracuje druhou část.

8.prosince v pondělí bohoslužby jako v neděli. Školní děti se jich mohou zúčastnit, protože dostaly volno až do půl desáté hodiny. Večer o 1/2 6 bude u sv.Ignáce kázání a obnova zasvěcení naší farnosti Panně Marii a v 6 hodin první večerní mše svatá. Jistě bude hojně navštívena.

Půlnoční mše sv. u sv.Jakuba slavná s chrámovým sborem, u sv.Ignáce s lidovým zpěvem.

Na sv.Sylvestra pobožnost na Jánském kopečku o 1/2 3, u sv.Ignáce o 1/2 4, u sv.Jakuba o 1/2 5.

Rok 1948.

4.1. na Jánském kopečku jesličková pobožnost s dětskými koledami a básničkami.

6.1. zase večerní mše svatá u sv.Ignáce (jinak pracovní den).

V sobotu po Popeleční středě začaly u sv.Jakuba lidové misie (program byl vyvěšen na dveřích kostela).

Celý další týden ráno v 7 hodin mše svatá, o 1/2 8 kázání a mše svatá.

Stavovské promluvy ve 3 hodiny odpoledne: Pondělí ženy a matky, v úterý dívky a studentky, středa muži, čtvrtek jinoši a studenti. –

Večer vždy v 7 hodin kázání, požehnání a ofěra u sv.Ignáce. – V pátek ve 3 hodiny u sv.Jakuba rozjímání o umučení Páně a křížová cesta.

Návštěva nemocných na požádání vždy v dopoledních hodinách. Příležitost k sv.zpovědi před a po kázání.

V postě se konaly křížové cesty: v pondělí na Jánském kopečku, v pátek u sv.Jakuba, v sobotu orelská a mládežnická tamtéž.

V květnu (14.-18.) Svaz Katolických žen a dívek uspořádal pout' na sv.Horu, do Klokot, do Staré Boleslavi a Prahy.

11.července měl u minoritů primici P.Alois Sedlák.

Rok 1949.

Počínaje úterkem 19.dubna úprava bohoslužeb:

U sv.Jakuba ve všední den mše sv. jen v 8 hodin ráno, u sv.Ignáce v 7 večer (v máji bude večerní tam, kde bude právě májová pobožnost).

Májové pobožnosti na Jánském kopečku ve středu, u sv.Ignáce v pondělí a v pátek, u sv.Jakuba v sobotu.

Vizitaci po smrti děkana Kučery konal poprvé brtnický jeho nástupce P.Josef Kubíček.

Jelikož kaple Panny Marie byla renovována, 18.9. pan opat Jarolímek ji znovu benedikoval.

Doporučení sbírky čsl. červeného kříže v dušičkových dnech.

Rok 1950.

V březnu přihlášky k sv.biřmování. – 14.5. oznámeno, že se sv.biřmování nekoná.

Dne 21.května p.Středa vedl od sv.Jakuba poutní procesí na Plandry. Návrat kolem 4. hodiny odpoledne.

Pout' na Křemešník vedl P.Justin Šít.

Boží Tělo v neděli ke čtyřem oltářům na náměstí.

29.května měl primici u minoritů P.Ladislav Volf, pocházející z Dřevěných Mlýnů u Jihlavy (nyní Jihlava 2).

25.června primice P.Antonína Vokáče, jihlavského rodáka u sv.Ignáce.

V ulici Matky Boží zřízena prodejna Charity.

„Dále upozorňujeme věřící na podpisový arch v předsíni chrámové a žádáme, aby věřící se podepsali v zájmu hájení míru a ve smyslu přiložené rezoluce. Tato je nařízena KaJNV v Jihlavě.“(27.8.1950.)

„Oznamujeme dále zájezd zvláštním vlakem Čedoku do Olomouce, na Svatý Kopeček a do Hejčína. bude uspořádán 29.října. Přihlášky v Čedoku na náměstí.“

25.prosince primice P.Jana Hallanga u sv.Ignáce.

Rok 1951.

21.ledna sbírka na podporu mírových snah.

Na začátku postu požádání věřící, aby se vyjádřili k návrhu, aby byla křížová cesta v neděli v 6, pak postní kázání a nato mše svatá. – Asi to přijali, protože od II.neděle provedeno.

15.4. doporučila duchovní správa odbírání Katolických novin podle oběžníku konsistoře. První číslo

na ukázkou zdarma v chrámové předsíni.

Májová jako jiné roky: středa a sobota u sv.Jakuba, v pondělí a v pátek u sv.Ignáce, na Jánském kopečku v úterý, ve čtvrtek a v neděli.

V sobotu 23.6. začátek sv.římování: první část o 1/2 3, druhá o 1/2 5 odpoledne. V neděli nato třetí část v 1/2 0, čtvrtá část v 10 hodin dopoledne.

Bířmovací lístky se vydávaly v kanceláři. – V neděli odpoledne bířmoval pan biskup v Brtnici.

Na Jánském kopečku večerní mše svatá (také).

Zemřel P.Hugo Fürst, pohřben v úterý 31.července z kostela sv.Ignáce.

Sbíralo se na modernizované elektrické osvětlení u sv.Ignáce.

16.září průvod od sv.Jakuba k mariánskému sloupu, tam svatý růženec, pak u sv.Ignáce požehnání (odpoledne ve 3 hodiny).

Rok 1952.

Na Zelený čtvrtek večer o 1/2 8 tradiční pobožnost v Getsemanské zahradě, potom průvod na Jánský kopeček. Také na Květnou neděli průvod na Jánský kopeček odpoledne ve 3 hodiny.

S procesím na Křemešník šel P.Justin Šít, pořadatelem byl p.Alois Středa.

Boží Tělo ke čtyřem oltářům na Masarykově náměstí, a to ipsa die večer o 1/2 7. Jinak pořad všedního dne.

Po dobu velkých prázdnin velká mše sv. v 10 hod. u sv.Ignáce nabyla.

7.8. večer adorační pobožnost s „krásným programem“.

Podle usnesení vlády oznámena úprava pracovní doby o vánocích. Neděle 28.12. pracovním dnem.

Na Hod Boží o 1/2 10 slavná mše sv. s dětským sborem za řízení Dra Hromádky.

Rok 1953.

Postní kázání měl Dr. Katzer. Vzkříšení u sv.Jakuba o 1/2 6.

Průvod na Květnou neděli a na Zelený čtvrtek do Getsemanské zahrady a na Kalvárii (na Jánském kopečku) nepovolen.

Průvod za úrodu jen v kostele. O prosebných dnech jen litanie.

Křemešnická pouť povolena.

Boží Tělo v neděli – průvod kolem kostela.

Po dobu žní dispens pro všechny, kdo pomáhají v neděli a ve svátek sklízet úrodu, ale mše svaté se mají zúčastnit buď ráno nebo večer.

Prosba o příspěví na vyspravení střechy u sv.Jakuba. Oprava si vyžádá náklad asi 9.000Kčs.

Půlnoční mše svaté v obou kostelech. – Zakončení roku u sv.Jakuba ve 4 hodiny, u sv.Ignáce večerní mše svatá s promluvou.

Rok 1954.

První neděle v roce pracovním dnem.

Znovu povoleny průvody na Jánský kopeček na Květnou neděli odpoledne (vedl p.Středa) a na Zelený čtvrtek večer. Oznámeno, že i pouť na Křemešník se bude konat. Také na Hod Boží ráno ve 4 hodiny průvod od sv.Jakuba na Jánský kopeček.

Boží Tělo v neděli kolem kostela.

Na Hod Boží vánoční děti z Dřevěných Mlýnů předvedly u sv.Jakuba pásmo vánočních koled a básní.

Také na sv.Štěpána.

Rok 1955.

Postní kázání měl P.Bezdíček.

Na Květnou neděli žádný průvod. Na Zelený čtvrtek večer a na Hod Boží ve 4 ráno obvyklý průvod na Jánský kopeček pod vedením p.Středy. – Vzkříšení kolem kostela.

V květnu večer napřed mše svatá v 6 hodin a potom teprve kázání a pobožnost.

První svaté přijímání v těchto letech bylo na víckrát, podle toho, kdo děti připravoval a obvyčejně ten den byla u sv.Jakuba mimořádná mše svatá v 8 hodin ráno.

Pouť na Křemešník vedl P.Justin a p.Středa, ale bez průvodu přes město.

Boží Tělo kolem kostela.

Po dobu prázdnin půldesátá v neděli u sv.Jakuba, ale posunuta na 3/4 10. Jen o pouti u sv.Ignáce výjimečně zpívána v 10 hodin.

Upozornění pro maminky. Zařizovat si křest v kostele. V nemocnici se křtí na chodbě a není to důstojné. Tam křtít jen v nutných případech.

14.srpna obvyklé procesí z Malého Beranova do Petrovic. Odchod po mši svaté, která je v 8 hodin.

Od září u sv. Ignáce každou první neděli mše sv. o 1/2 11 zpívaná, v ostatní neděle s lidovým zpěvem. Ve všední dny tamtéž pro pracující o 1/2 6 ráno. – Výzva, aby se mladí lidé hlásili do sboru, aby se rozrostl v hudební těleso důstojné krajského města.

Celodenní výstava Nejsvětější Svátosti připadla na neděli.

6.listopadu další změna v bohoslužbách: Nově zavedená půljedenáctá u sv. Ignáce se pro slabou účast zrušila a místo ní měla být o první neděli slavná mše svatá se sborem ve 3/4 10 u sv. Jakuba. U sv. Ignáce od první neděle adventní stanoveno, že o 1/2 9 začne hned mše svatá a kázání bude infra missam. Také večerní u sv. Jakuba bude mít krátkou promluvu. „Žádáme věřící, aby tento náš pořad vzali na vědomí.“

Roráty u sv. Ignáce v 6 hodin, proto půlšestá odpadla.

Na Hod Boží ve 3/4 10 u sv. Jakuba slavná a v touže hodinu u sv. Ignáce s lidovým zpěvem.

Rok 1956.

Na Nový rok ve 3/4 10 slavná mše svatá byla u sv. Ignáce a u sv. Jakuba s lidovým zpěvem. (Pozn.: zjevně sbor se chtěl uplatnit, ale lid nejevil zvláštní pochopení. Proto se stále experimentovalo, co nakonec zabere.)

Také 1/2 6 všední u sv. Ignáce neměla trvání. 22.1. bylo oznámeno: mše sv., která byla v 1/2 6 ráno, bude od pondělí v 6 hodin (Pozn.: neustálé měnění bohoslužebného pořádku nemohlo dobře působit.). – Na neděli Sexagesimu stanovena mimořádná slavná mše sv. na 3/4 10 u sv. Ignáce.

Postní kázání P. Bezdíček.

Doporučen koncert Brněnské filharmonie, konaný v Domě osvěty a dávající dílo Händlovo: Mesiáš. –

Již minulého roku několikrát bylo apelováno na věřící, aby se starali o květinovou výzdobu oltářů. Nyní na Smrtnou neděli bylo konstatováno, že již každý oltář nějakou dobrou duší má, jen o svatostánek se nikdo nechce přičinit. –

Nové slavení velikonoce:

Na Zelený čtvrtek začátek v 7 večer, na Velký pátek ve 3 odpoledne, na Bílou sobotu o 1/2 7 a po mši svaté hned Vzkříšení. U sv. Ignáce soukromá adorace, v Getsemanské zahradě na Zel. čtvrtek, Vel. pátek a Bílou sobotu. – Na Bílou sobotu přísný půst do půlnoci.

Na hod Boží slavná zpívaná ve 3/4 10 u sv. Ignáce.

O druhé neděli po velikonočních přišla pohroma. Oznamuje se, že večerní mše svaté budou jen na zasvěcené a zrušené svátky a dále na první pátky. Konsistoř povolila pro Jihlavu jen jeden den v týdnu: pátek. – Z toho důvodu mše sv. u sv. Ignáce posunula se na 5 hodinu ránní, aby pracující mohli jít k sv. přijímání. Pozn.: Kapitulní vikář Dr. Kratochvíl trval na zachování Konstituce Pia XII. Christus Dominus, kde se pro večerní mše svaté mimo vyjmenované případy a onen jeden den v týdnu žádá „velká účast věřících“. Zatím neuznával, že by v Jihlavě mohla být velká účast.

Boží Tělo kolem kostela, ale jen ke třem oltářům.

Ve středu na sv. Norberta večerní mše u sv. Ignáce. (Konkursus populi?)

Květinová výzdoba oltářů dále vážla. Žádost, aby se pamatovalo na hlavní oltář u sv. Ignáce, kde je třeba všechny květiny kupovat a také na oltář sv. Anny u sv. Jakuba.

Od 15. října přestala mše sv. u sv. Ignáce o 5 hodině, byla sloužena v 6 hodin. – Připomínka, že se u sv. Jakuba každou sobotu od 4 do 5 odpoledne zpovídá (zavedli katecheti)...

Sbírka na opravu fary (44.000Kčs dal stát, třeba je uhradit přes 10.000Kčs).

Rok 1957.

O prvních nedělích u sv. Ignáce pravidelná zpívaná mše svatá ve 3/4 10.

V květnu všední mše svatá u sv. Ignáce na žádost pracujících posunuta opět na pátou hodinu ránní.

16.června oznámeno, že budou zase každý den večerní mše svaté, a to u sv. Jakuba v 7 hodin večer. „Doufáme, že věřící ocení dobrodiní každodenní večerní mše svaté a budou ji pilně navštěvovat. Povolení máme zatím na zkoušku jednoho roku.“ (NB: V nové žádosti na konsistoř uvedeno, že na tuto mši svatou chodí asi 1.000 lidí. Bylo to jistě upřílišnění, kterému kapitulní vikář nevěřil, ale přesto povolil.)

Boží Tělo kolem kostela.

Ve dnech 17.-19. října se konalo u sv. Jakuba triduum, kázání před večerní mší svatou jako příprava na jubilejní slavnosti:

700 let konsekrace kostela

V neděli 20. října přijel ve 1/4 10 kapitulní vikář brněnský Dr. Josef Kratochvíl, přivítán slavnostním

způsobem, pak o 1/2 10 měl slavnostní kázání brněnský minorita P.Norbert Š k r d l í k , kdysi kaplan u Matky Boží v Jihlavě a v 10 hod. byla pontifikální mše svatá s početnou asistencí a dobře secvičeným sborem ministrantským. – Odpoledne o 1/2 4 pontifikální požehnání.

Byla to labutí píseň jihlavských premonstrátů. Při recepci byli přítomni i zástupci úřadů a již tehdy krajský tajemník Němec P.Šírkovi něco naznačoval, že by měl být přeložen jinam, kde by se měl lépe (prý se mluvilo o premonstrátské faře v Humpolci).

V provincii sbírka na opravu žlabů farního kostela.

Rok 1958.

V postě v pátek křížová cesta o 1/2 7 před večerní mší svatou, v neděli o 6, pak postní kázání a mše svatá.

Sbírka na výměnu žárovek (proud přeměněn na 220V).

Na Zelený čtvrtek se dopoledne zpovídalo a v určitých intervalech podávalo sv. přijímání.

Poslední zápis P.Salese Šírka se četl 20.července na VIII. neděli po sv.Duchu. – Pak šel na dovolenou, vrátil se na poutní mši svatou (slavnou, při které jsme mu asistovali s P.Milonem, hned po mši svaté zase odjel a víc se nevrátil. Zemřel v úterý 29.července v Kutné Hoře, pohřeb měl v Jihlavě na první pátek 1.srpna. Kondukt šel z farního kostela náměstí až na hřbitov.

Dodatky k P.Šírkovi

Jelikož jsem dostal dodatečně do rukou další materiál (Přípisy), kde je všelicos, co by mohlo čtenáře zajímat, uvedu v této kapitole aspoň to nejdůležitější:

Rok 1950.

V únoru se dotazovala Ústřední kancelář strahovská, za jakých podmínek by měla Jednotnému národnímu výboru v Jihlavě dočasně propůjčit budovu na Masarykově náměstí (u sv.Ignáce) pro provizorní umístění městské galerie. – Zdůrazněno, že je třeba hájit církevní ráz budovy a tudíž přechodnost opatření. Doporučeno, aby se neuzavírala „smlouva nájemní“, nýbrž jen „ujednání o propůjčení“.

Rok 1953.

Jednotný národní výbor v Jihlavě dovolil, aby byla opravena fasáda kostela sv.Jana Křtitele z vlastních, již připravených materiálních prostředků a také s pomocí brigádnických sil. Ukončení prací bylo třeba hlásit do konce roku.

V listopadu byl P.Milo Benda oddisponován za administrátora do Kostelní Myslové, ale vzhledem k „namáhavé a obtížné pastoraci u sv.Jakuba v Jihlavě“, Krajský národní výbor i kapitulní vikář vzali slovo zpět.

Rok 1955.

Od 1.června ustanoven profesor Florián Zanaška kooperátorem u sv.Jakuba a dovoleno mu bydlet mimo faru s tím, že tím neutrpí duchovní správa.

Koncem června farní úřad u Matky Boží protestoval u kapitulní konsistoře, že od 1.ledna farní úřad u sv.Jakuba žádá od pohřební služby, aby všechny pohřby lidí zemřelých v nemocnici byly předávány jemu, čímž prý vznikla úžasná disproporce: Od Nového roku fara u sv.Jakuba pohřbila asi 150 lidí, kdežto fara u Matky Boží jen 5 (5). – Farář od sv.Jakuba uvedl čísla poněkud na správnou míru (101 pohřbů, z toho 14 farníků od Matky Boží). Psal na konsistoř, že nejde o žádnou novotu, jak lze dokázat z matrik, ale nakonec vyjádřil ochotu přenechat faráři od Matky Boží „propter pacem domesticam“ pohřby všech jejich v nemocnici zemřelých farníků. Kdyby prý byl zástupce farního úřadu u Matky Boží (Jakub Bílý) přišel k němu přímo, nemuselo se k tomu přijít přes Brno.

Rok 1957.

V první polovici roku vedlo farní duchovenstvo s Ordinariátem boj o večerní mše svaté. Kapitulní vikář trval na zachování papežské konstituce, byl proti zveličování fakulty. Zde zase duchovenstvo cítilo, že večerní mše svaté jsou vlastně v přítomných okolnostech záchranou obce věřících a proto chtělo dovolení rozhodně vymámit. V replice ze dne 29.dubna stojí: Dosavadní velká účast věřících na večerních mších svatých na neděle a zasvěcené svátky, na svátek sv.Norberta a na všechny pátky v měsíci – průměrně 1.000 věřících a 100 sv.přijímání – je nejlepším ukazatelem, že večerní mše sv. se plně osvědčují a duchovní správa u sv.Jakuba v Jihlavě je pokládá za nezbytný předpoklad k řádnému vedení duchovní správy ve farnosti. – Ordinarius 14.května povolil „s výhradou pravdivosti důvodu, že průměrně bývá na večerních mších sv. u sv.Jakuba v Jihlavě 1.000 věřících a 100 sv.přijímání“ na dobu jednoho roku na zkoušku a

poručil, aby 14 dní před vypršením zmíněné lhůty byla podána zpráva o počtu účastníků na večerní mši svatě a u sv.přijímání odděleně o nedělích a zasvěcených svátcích, o zrušených svátcích, o prvních pátcích a o ostatních dnech. Také žádal, aby mu obratem bylo sděleno, v kolik hodin ta mše svatá bude sloužena. – Děkan Kubíček ve sdělení připsal: „za účelem kontroly?“.

Odbor pro vnitřní věci rady MěNV dovolil 19.6. Božítělový průvod na 23.6. s tím, že účastníci půjdou v „bezprostřední blízkosti kolem kostela na Jakubském náměstí“ a že „ostatní provoz v uvedené části, kudy se průvod bude ubírat, nesmí být omezen ani rušen s ohledem na ostatní veřejné zájmy a potřeby obyvatel města Jihlavy“.

Rozhodnutím ze dne 18.června 1957 darovalo ministerstvo školství a kultury horní část věže sv.Jakuba (severní věž od výšky 9,48m od země, jižní od výšky 5,69m od země) a přístavek se schody farnímu úřadu. Fara se musela zavázat, že bude vyhrazeno právo přístupu orgánům MěNV, dále jiným veřejným orgánům i osobám ošetřujícím hodiny.

V říjnu proplatil KNV faře příspěvek na opravu kostela v Malém Beranově 1.171Kč, v listopadu na brigádnické práce na střeše kostela sv.Ignáce a na střeše kostela v Malém Beranově dalších 2.600Kčs. – Okresní stavební podnik zamítl objednávku na opravu střechy a žlabů kostela sv.Jakuba. – V prosinci KNV poukázal farnímu úřadu 5.508Kčs na úhradu brigádnických prací na opravě střechy kostela. – KNV poukázal Okresnímu stavebnímu podniku za materiál dodaný farnímu úřadu částku 218,10Kčs (dvě stě osmnáct Kč).

Rok 1958.

Ředitelství krajského ústavu národního zdraví (nemocnice) spolu se správou a po dohodě s přednostou gynekologického oddělení a se závodními složkami (Závodní organizací KSČ a Závodním výborem ROH) rozhodly, aby se od 1.ledna neprovádělo na oddělení křtění novorozenců, a to z důvodů hygienických a prostorových. – Zároveň bylo sděleno, že „žádosti o poslední útěchu budou individuálně nahlašovány“.

5.května povolil Kapitulní Ordinariát zřízení poloveřejné kaple v Domově důchodců na Lesnově, kde bylo k péči o přestárlé přibráno 6 sester III.řádu sv.Františka. P.Řezníčkovi, kooperátoru u Matky Boží (z řádu františkánů) dáno dovolení zřídit jim křížovou cestu.

13.června prodlouženo na další rok dovolení konat večerní mše svatě u sv.Jakuba s tím, že zase bude podána přesná zpráva.

ONV povolil na 17.srpna pouť z Malého Beranova do Petrovic (padesátiletá tradice).

P. Josef Kubíček (1958-1960)

Náhlým úmrtím faráře P.Salese Šírka a brzy nato odnětím státního souhlasu P.Milonu Bendovi přestala být de facto jihlavská fara premonstrátskou a stala se světskou. – Krajský národní výbor vyjádřil přání, aby jihlavský děkan nesídlil mimo město, nýbrž aby byl zde po ruce úřadům a v tom smyslu bylo jednáno s děkanem Josefem Kubíčkem, farářem brtnickým, aby rezignoval na svou farnost a stal se administrátorem v Jihlavě. – Děkan Kubíček se zdráhal, protože se bál, že tím ztratí inamovibilitu, ale nakonec kapitulnímu vikáři rezignaci podepsal a byl ustanoven zde. Přistěhoval se začátkem září.

Na tomto místě nebude od věci zachytit stručně tehdejší situaci:

Kaplani. Zde byli dva: profesor P.Florián Zanáška, který však měl trvalé bydliště v Mor.Budějovicích a sem dojížděl, takže nemohl být plně zaměstnán. Narodil se r.1894 v Bochoři u Přerova. Druhý kaplan P.Oldřich Med, narozený r.1914 v Jihlavě. – U Matky Boží byl v té době administrátorem P.Jakub Bílý a kaplani P.Jaroslav Veselý a P.Methoděj Fr.Řezníček OFM. – Mimo duchovní službu v komunálním zahradnictví zde pracoval nemocný P.Antonín Vokáč.

Na faře bydlel ještě bývalý administrátor Dr.Otto Katzer, upoutaný stále na lože a tajemník lidové strany p.Josef Veverka, bývalý milosrdný bratr.

Kuchyně na faře poslední dobou nebyla a každý se živil na vlastní pěst ve městě. Byla zde však uklízečka Tonička, jakýsi to majordomus, osoba již pokročilá v letech.

Kostelníkem u sv.Jakuba byl p.Karel Kotoun, u sv.Ignáce pí.Weinrebová, na Jánském kopečku pí.Škodová z Bedřichova a v Malém Beranově p.Josef Kodet.

Varhaníkem pro městské kostely byl již léta p.Filip Koza, na Jánském kopečku sl.Gita a v M.Beranově hrál student Petr Fiala. – V kanceláři P.Šírek zaměstnával laickou sílu: pana Janků, bývalého četníka.

Pan děkan Kubíček si přivezl svou starou hospodyní sl.Františku Stodůlkovou, ale vzhledem na její stáří i nezámek kaplanů (P.Zanáška byl stále na cestách a P.Med se stravoval u své matky) společnou kuchyni neobnovil. Ovšem uklízečka Tonička zde nebyla již potřebná a odstěhovala se do svého domku ve městě.

Kostelník dal v první chvíli výpověď, ale pak ji odvolal. Paní Weinrebová se odstěhovala do Bratislavy, takže byl kostel sv. Ignáce nyní spojen s kostelem sv. Jakuba a p. děkan vnesl finanční pořádek do všech tří kostelnických míst. Také zrušil hned zbytečnou přežilou funkci „svíčkové báby“.

Povinnosti mešní. Ve všední dny se sloužily mše sv. u sv. Jakuba ráno v 8 a večer v 19 hodin. P. Med nyní jednou týdně chodil celebrovat sestřím na Lesnov. – V neděli byla mše u sv. Jakuba o 1/2 7, pak u sv. Ignáce o 1/2 9 (obě s kázáním po evangeliu), dále u sv. Jakuba o 3/4 10 (bez kázání) a večer v 19 hodin (s kázáním). – Mimo to se konaly bohoslužby v 8 hodin na Jánském kopečku a v Psychiatrické léčebně, v 9 hodin v Malém Beranově. Každý druhý týden mimo tři prázdninové měsíce byla místo v léčebně mše sv. v Hybrálci.

Jiné funkce. Křtilo se každou sobotu a každou neděli u sv. Jakuba ve 14 hodin odpoledne hromadně. Svatby se konaly u sv. Jakuba v sobotu dopoledne po aktu na radnici. Pohřby z důvodu školních povinností kněží a z důvodu pracovní doby hřbitovních zaměstnanců se již delší dobu konaly v dopoledních hodinách. – Zopatřovat se chodilo po domech i do nemocnice, ale málo. – Zpovídání před i mezi mší svatou.

Povinnosti školní. K farnosti patřily tyto školy (v závorce uvedeme, kolik hodin se kde učilo ve školním roce 1957-1958; i kdo tam učil po zatčení P. Šíta):

Jedenáctiletá škola na Stalingradské ulici (10 hodin prof. Zanáška).

III. osmiletá škola v Bedřichově (4 hodiny P. Benda)

V. osmiletá škola v Křížové ulici (4 hodiny P. Benda, 6 hodin výpomocně P. Řezníček od Matky Boží).

(NB I. a II. osmiletka, respektive ve Fibichově a v Žižkově ulici měli „minorité“.)

Národní škola při Pedagogické škole (P. Bohumil Černý z Kostelce u Jihlavy výpomocně).

Národní škola, Brněnská ulice (6 hodin, ?).

Národní škola, Staré Hory (2 hodiny prof. Zanáška).

Národní škola, Helenín (2 hodiny P. Šírek).

Národní škola, Hybrálec (4 hodiny P. Benda).

Národní škola, Zborná (1 hodina P. Benda).

Zvláštní škola (1 hodina prof. Zanáška).

A ještě kdo byl v době tohoto důležitého zlomu ze strany státu dohlížitelem nad Církví. Byli to tři tajemníci: krajský církevní tajemník Němec, okresní tajemník Prokeš a místní taj. Caha.

Život jde dál

P. Milo Benda, zatímní administrátor napsal do Oznamovací knihy poslední ohlášky 14. září a dalším dnem přestával fungovat jako kněz. Odešel na stavbu napřed v Jihlavě, pak v Roudnici u Prahy. Další zápis k 17. neděli po sv. Duchu pořídil nový administrátor. Hned tu první neděli oznamoval, že kostelník dal výpověď a že se tedy hledá nástupce. 14. září se konala pouť v Kosově. Při ní kaplan Med posvětil obnovený kříž u tamní kaple.

Od první neděle říjnové dosavadní nedělní mše svatá ve 3/4 10 byla přesunuta na 1/2 11, a začalo se při ní kázat.

Škola byla rozdělena následovně: Prof. Zanáška si ponechal jedenáctiletku, Zvláštní školu a protože P. Černý už nesměl v Jihlavě učit, přibral si ještě nár. školu při PG. P. Med zdědil školy po P. Šírkovi a Bendovi: Dřevěné Mlýny, Bedřichov, Helenín, Hybrálec, Zborná, po P. Zanáškovi Staré Hory, výpomocně ve ždírecké farnosti Pávov a jednou týdně 4. a 5. třídu v Brtnici. – Pan děkan si vzal Brněnskou školu, P. Veselý převzal výpomocně novou jedenáctiletku v ulici Rošického (I. sídliště) a P. Řezníček osmiletku v Křížové ulici. – Proti minulému školnímu roku bylo podstatně méně hodin (viz speciální kapitolu dále).

Dne 9. října zemřel v Římě svatý Otec Pius XII. Jeho pohřeb se konal 13. října. Jihlava vzpomněla zesnulého velkým vyzváněním a slavným rekviem.

Současně P. Kubíček zařizoval, co považoval za potřebné ke zvelebení farnosti. – Sbíralo se na přeměnu proudu, převinutí motorů a výměnu žárovek na 220V. Byly vypůjčeny z Brna římské misály a dosavadní premonstrátské staženy z oběhu. Zadala se práce na opravu varhan u sv. Jakuba. Snaha obnovit v kostele rozhlasové zařízení zatím ztroskotala, protože nebylo možno sehnat potřebnou aparaturu.

Dne 28. října byl zvolen papežem benátský patriarcha kardinál Giuseppe Roncalli a dal si jméno Jan XXIII.

S dovolením krajského církevního tajemníka Němce mohl kapitulní vikář dovolit P. Antonínu Vokáčovi, aby zcela výjimečně jednou týdně celebroid v kapli sester na Lesnově. Pan děkan pak byl

ustanoven řádným a P.Med mimořádným jejich zpovědníkem.

Již v zimě se konaly některé adaptační práce na faře. Dosud již nepoužívaný záchod v přízemí byl přestavěn a do kuchyně byl instalován plynový sporák a bojler na teplou vodu. Práce byla to špinavá, protože bylo třeba kopat odpad do kanálu na ulici. Ale kuchyně tím dostala přece jen slušnější zjev. Plyn zaveden také do jednoho děkanského pokoje a do záchodů v 1.poschodí.

Dušíčkový měsíc vedl k zadání úpravy premonstrátských hrobů na ústředním hřbitově. Pro hrob P.Šírka byl objednan pomníček, podobný jaký měli ostatní jeho spolubratři.

Dne 17.prosince Náboženská matice v Praze uvědomila kapitulní konsistoř brněnskou o tom, že se rozhodla movitý inventář z bývalé kaple kláštera sester boromejek (sirotčinec) v ceně 12.546Kčs předat farnímu úřadu u sv.Jakuba v Jihlavě. – Oltář sv.Karla Boromejského byl instalován napřed v kostele vzadu vpravo, později při přesunech zpovědnic byl dán do předsíně bočního vchodu (s románským portálem).

Pan děkan se zabýval také myšlenkou opatřit do sakristie akumulární kamna na elektrický proud, ale příslušná žádost byla zamítnuta.

Také na renovaci hlavního oltáře a presbytáře se pomýšlelo. Příslušné jednání bylo vedeno se závodem Umělecká řemesla-Praha, který měl jihlavskou filiálku usazenou přímo na faře. Pan děkan, milovník umění velkodušně umělcům propůjčil bývalou konírnu a přilehlou místnost pro dílnu. Předběžný rozpočet na práci zněl na 9.850Kčs. – Předběžný rozpočet na opravu varhan zněl asi na 12.000Kčs.

Půlnoční mše svaté byly u sv.Jakuba, na Jánském kopci a v Malém Beranově. – Tamtéž byly i závěrečné pobožnosti na konci roku současně o 1/2 4 odpoledne.

Rok 1959.

Začátkem roku podával duchovní správce konsistoři referát o onom majetku zrušené kaple boromejek. Oltář zůstal u sv.Jakuba, lavice přišly ke sv.Duchu, některá paramenta do kostela sv.Jana, jiné věci P.Šírek rozpůjčil okolním kostelům, ale seznam nebyl žádný nalezen, takže nebylo možno porovnat inventář Matice se skutečným stavem.

V lednu zemřel náhle u Matky Boží administrátor P.Jakub Bílý. Ranila ho mozková mrtvice a skonal v nemocnici. Pohřeb měl v Dolním Újezdě u Mor. Budějovic. – Kapitulní vikář vyřešil situaci tím, jmenoval děkana Kubíčka administrátorem *excurrendo* a farnímu duchovenstvu u sv.Jakuba udělil pro neděle a zasvěcené svátky „jednu bilanční fakultu“. – Mnoho se tím ale v Jihlavě nezměnilo. P.Bílý do školy nechodil a jeho dva kaplani dovedli práci u Matky Boží řádně zastat sami. Podle mínění všeho kněžstva by bylo bývalo na místě ustanovit administrátorem P.Veselého, který už dlouhá léta u Matky Boží působil a nesl vždy *onus diei et sestus*, ale nestalo se tak. Aspoň ne na papíře. De facto však děkan Kubíček u Matky Boží vládl jen nominaliter, kdežto skutečnou správu tohoto kostela vedl P.Veselý.

Když P.Kubíček nemohl do sakristie opatřit akumulární kamna, rozhodl se k nákladnější a obtížnější práci: zavést tam plyn a vodu. Příslušnou objednávku na to učinil u Městského stavebního podniku 16.února. 23.března podal definitivní objednávku na opravu oltáře a presbytáře. – 1.dubna oznámil Krajskému vlastivědnému ústavu v Jihlavě, že v kostele sv.Ignáce jsou sochy na oltářích zachváceny červotočem v nejvyšší míře a že také ostatní inventář je podobně zachvácen. –

Renovaci oltáře a presbytáře schválil MěNV 7.dubna s tím, že úhrada bude provedena pomocí účelových sbírek mezi věřícími. – KNV zase povolil opravu varhan za stejných podmínek, a to 24.dubna. To už krajský církevní tajemník nebyl Zdeněk Němec, nýbrž Josef Lepeška. (První odešel za okresního tajemníka KSČ.)

Velikonoce se slavily takto. Obřady na Zelený čtvrtek byly u sv.Jakuba v 19 hodin, na Velký pátek v 15 hodin a Vigilie končila půlnoční mší svatou. Také u minoritů byla půlnoční, takže toho roku nikde nebyla anticipace. Projevilo se to na menší účasti.

Slavnost Božího Těla se konala víceméně v rozsahu dosavadním. Průvod se měl držet v bezprostřední blízkosti kostela, ač děkan žádal (vzhledem k tomu, že Jakubské náměstí bylo z valné části zavaleno vytrhanou dlažbou z náměstí), aby se mohlo jít ulicí Joštovou, 100m ulicí Brněnskou a hned ulicí Lazebnickou vzhůru ke kostelu.

Procesí na Křemešník se konalo v obvyklých již mezích: od kříže za hřbitovem. Pořadatelem kostelník Kotoun (dosavadní pořadatel poutí, obětavý kostelník od Matky Boží pan Středa neměl k tomu již potřebné zdraví). Pan děkan jel za poutníky autem, protože doba, kdy se mohl kněz uvolnit od bohoslužeb v městě, patřila již minulosti. Směl tam mít k poutníkům i promluvu.

V květnu psal p.děkan kapitulnímu vikáři, že v poslední době se v nemocnici vůbec nedovoluje zaopatřovat. Teoreticky sice dále platí (správou nemocnice stanovená) zásada, že nemocný má přednost

žádost ošetřujícímu lékaři nebo sestře, ti to mají přednést ředitelství nemocnice a ředitelství má volat faru. V praxi však zůstává všechno zcela paralyzováno, protože není ochoty. Konsistoř odpověděla, že věc bere s bolestí na vědomí a že budou v té věci uveřejněny příslušné pokyny v oběžníku, který právě vyjde.

V květnu přinesl městský církevní tajemník Caha p.děkanovi k podpisu darovací smlouvy, jimiž Náboženská matice odevzdává do majetku kostela sv.Jakuba kostel sv.Ignáce, dále premonstrátskou faru se zahradou a sousoší Getsemanské zahrady. Konsistoř pak mu dala pokyn smlouvy podepsat a dát jim průběh.

Dne 27.května nabídl finanční odbor MěNV v Jihlavě farnímu úřadu ke koupi bohoslužebné předměty z majetku odsouzeného Dra Otty Katzera, bývalého administrátora (zatčen byl již na podzim, krátce po nástupu P.Kubíčka na zdejší faru). Pan děkan věci odkoupil.

Měsíc máj přinesl zvláštní zbožnou náladu. Májové pobožnosti se konaly všechny u sv.Jakuba a zato pan děkan slíbil, že příští rok budou zase všechny u sv.Ignáce. Konaly se v křestní kapli u nově instalovaného, bohatě květinami obklopeného mariánského oltáříku, ale že místu bylo mimo dohled, lid byl očividně zklamán a na pomluvy, které pan děkan statečně táhl až do konce měsíce (loretánskou litanii rozbíral), nechodilo více než 100 starších lidí.

V červnu žádal farní úřad Umělecká řemesla v Brně o opravu rozbitých barevných oken u sv.Jakuba, u Matky Boží a u sv.Ducha. – V tomto měsíci MěNV schválil P.Kubíčka a kaplana Meda jako zástupce pro zaopatřování v nemocnici. Tím se poměry poněkud upravily, takže stále složitý přístup nedovoľoval náležitou péči o nemocné katolíky. A přece nebyl však přesto odstraněn a trval dále. – Ve schvalovacím přípise totiž stálo také: „Nedodržení uvedeného oběžníku bude mít za následek odejmutí státního souhlasu“. Nebylo tedy potěšující ustanovení pro tuto službu.

V srpnu bylo podána žádost o povolení tradičního průvodu (na 16.8.) z Malého Beranova do Petrovic podél řeky Jihlavy zcela mimo komunikace. ONV neměl námitek, ale „nedoporučoval společný průvod“ vzhledem na žňové práce a skutečnost, že „výživa národa je naším prvořadým úkolem“. Odvolání bylo možno podat do 15 dnů ke KNV.

V prázdninových měsících stálo v kostele v presbytáři lešení. Na drobnostech se sice pracovalo již od počátku dubna, ale nyní se bohoslužby musely konat u vedlejšího oltáře sv.Jana Nepomuckého. –

Důležitým počinem bylo zavedení cyrilometodějského zpěvníku do našich kostelů (zatím mimo Hybrálec a M.Beranov). Farnost dostala v červnu přiděl 250 kusů a mohla tedy následovat farnost minoritskou. V letních měsících se nacvičovaly mešní písně. – Mimoto získal p.děkan ze zásob brtnických výtažky z kancionálu, které dal vyvázat a jimiž se nouzi ještě více odpomohlo.

Snaha přivést lidi blíže oltáři vedla farní duchovenstvo, že ze svého zakoupilo 80 kusů černých židlí, které se měly umístit v presbytáři, ale pokus víceméně ztroskotal na konzervativnosti lidu.

Práce na oltáři se dosti vleky a celé dny se v kostele nic nedělo. Bylo cítit, že umělci mají času dost a dost. Přesto koncem září bylo oznámeno věřícím, že práce končí a oltář bude dán zase do provozu. Cena renovace vystoupla na asi 28.000Kčs a v dalších nedělích bylo pokračováno.

Měsíc říjen se vyznačoval zase modlitbou svatého růžence mezi mší svatou. Pan děkan z kazatelny doprovázel slovním výkladem tajemství, která se snažil spojovat se mší svatou.

Ale prací nebyl ještě konec. Nyní se pracovalo ještě na vodě a plynu pro sakristii. Bylo třeba žádat o dovolení překopu ulice a trávníku poblíž cizokrajného buku vykopat trativod. Ale všechno se zvládlo, takže sakristie měla na zimu již i vodu i teplo (i když jen relativní).

Vyučování náboženství začalo jako obyčejně 1.října. Od června nastaly v Jihlavě nové změny v duchovenstvu. K Matce Boží přišel za administrátora P.Alois Kadlec, dosavadní farář ve Vílanci a administrátor excurendo v Rančářově (fara připadla nebo byla propůjčena tamnímu JZD a fara v Rančářově byla dána k dispozici vojenské správě a v obou budovách zůstaly pro potřebu duchovní správy a uložení parament apod. některé místnosti). Děkan Kubíček byl ustanoven administrátorem excurendo pro tyto dvě osiřelé farnosti a kaplan od Matky Boží P.František (Metoděj) Řezníček přesídlil k sv.Jakubu a byl pověřen vybíháním do Vílance a do Rančářova. Tím byla určena i škola.

Nové rozdělení bylo následující: P.Kadlec si vzal Brněnskou ulici (po p.děkanovi), Staré Hory a Hybrálec po P.Medovi a I.jedenáctiletou školu po prof.Zanáškovi. – Prof.Zanáška si ponechal školu při PG a po P.Medovi převzal Helenín (už mu bylo dost těžké za těžkých poměrů ve škole učit). – P.Veselý učil dál na II.jedenáctiletce a po profesorovi vzal ještě Zvláštní školu. – P.Med učil na osmiletkách v Dřevěných Mlýnech, v Křížové ulici a v Bedřichově, na nár.škole ve Zborné a v Pávově.

10.listopadu pan profesor Zanáška v Mor.Budějovicích onemocněl zánětem žlučníku a skončil v nemocnici v Třebíči. Než se vrátil, suploval za něho na škole při PG P.Med a v Heleníně P.Veselý. Kněží

od Matky Boží zaskakovali také při bohoslužbách v M.Beranově. P.Milo Benda se vrátil z roční brigády, ale na faře jen bydlil, celebrovat směl jen soukromě. Později byl ustanoven kaplanem v Lukách. (P.Rezníček bydlil zatím v jeho předpokojí a po jeho odstěhování zabral jeho světničku.)

V listopadu byla provedena důležitá úprava v bohoslužbách. Měsíční adorace Nejsv. Svátosti Oltářní byla přeložena na třetí hodinu odpolední. Do té doby se konala vždy v 6 večer přede mší svatou, což pro horlivé znamenalo být v kostele celé dvě hodiny. – Tato reforma se setkala se souhlasem lidu a účast ze cca 60 (často jsem počítal) stoupla a ustálila se na cca 250. Neklesla pak ani v letních měsících. – Také zavedeny nové, v Brně opatřeny knížečky adorační.

Půlnoční mše svaté byly u sv.Jakuba, na Jánském kopci i v M.Beranově. Tamtéž i závěrečné sylvestrovské pobožnosti.

Rok 1960.

V minulém roce se kus práce udělal, ale stále ještě, kam oko pohlédlo, vynořovala se nová potřeba. – Tak pan děkan již 3.ledna psal MěNV, že papírová, asfaltem potřená střecha na farní budově místy už propouští vodu a bylo by třeba pro malý sklon místo eternitu dát plech, na kostele sv.Ignáce okapové roury sežrala rez, takže voda hrne do uličky proudem. Okna jsou rozbitá a také malá vížka hrozí sesutím, protože se na ni při poslední opravě zapomnělo. A prosil, aby církevní tajemník verifikoval správnost tvrzení a dal dovolení na náklad farnosti opravu uskutečnit.

Se sháněním peněz to bylo zlé, Odbor školství a kultury rady ONV rozeslal 12.ledna 1960 farním úřadům upozornění, „že všechny účelové sbírky musí být povoleny MNV a že účelové sbírky v roce 1960 nebudou povolovány, pokud duchovní nevyužijí možností získání finančního zajištění poplatků za pohřby, křty a sňatky. Je třeba při těchto církevních úkonech pamatovat také na dotování fondu pro zaplacení pojistného kostela a fary. A doporučovalo se „zavést fond pojištění, do kterého by se přispívalo během roku ze shora uvedených poplatků“. – To bylo neproveditelné, protože kněží naopak cítili potřebu konat tyto funkce buď zcela bezplatně nebo jen s naprosto dobrovolným příspěvkem na potřeby farnosti, jelikož současně probíhal všude široce založený boj o vymanění lidu z vlivu církve a o nahrazení církevních obřadů obřady laickými.

Jakož i loni i letos se zapisovaly do konce ledna prosby za zemřelé a kněží, co lidé dali, věnovali kostelu a jeho potřebám.

Dne 24.ledna duchovní správce podal konsistoři žádost o přijetí dvou ministrantů, kteří končili jedenáctiletou školu, a to sice Krejčího Viktora a Pojezdného Josefa. Konsistoř vrátila žádosti k doplnění podle oběžníků a ministerských směrnic a upozornila, že by bylo na místě o věci informovat OCT a ředitelství školy a vyžádat si od nich prohlášení, že nic nestojí v cestě proti jejich studiu na vysoké škole. (Žádosti nebylo vyhověno pro špatný posudek ředitele školy Kudláka, který vinil dotyčné z účasti na Ku-Klux-Klanu.)

2.března posílal pan děkan Kubíček Kapitulu Ordinariátu v Brně prosbu, aby byl přeložen na jiné působiště, a to do brněnského kraje naší diecéze a prosil, aby žádost byla vyřízena v době co nejkratší, aby se mohl odstěhovat na nové působiště. – Měl vyšetřování, že pořídil pro kostel některé věci bez předchozího svolení nadřízených úřadů. Nešlo o veliké věci, nýbrž maličkosti. Proto bylo upuštěno od soudního stíhání pod podmínkou, když se nechá přeložit mimo jihlavský kraj. Dne 29.3. přišel z Brna telegram: „Přijdeš do Moravské Nové Vsi, tvým nástupce Vitula = Dr.Kratochvíl kapitulní vikář=“. – Tím byla zas jedna kapitola dějin jihlavské farnosti uzavřena. Jeho poslední zápis v Ohláškové knize nese datum 24.4.1960. Toho dne se konalo u sv.Ignáce první sv.přijímání.

P. Bohuslav Vitula. (1960-)

Dne 20.dubna byla zde vykonána předávka fary z rukou P.Kubíčka do rukou P.Vituly. Spolupodepsali arcikněz Josef Melichar, konkomisář Oldřich Med, kostelní hospodáři František a Dr.Bohuslav Vaňáčkoví.

Měsíc máj začal tedy pod novým správcem. Májové pobožnosti, jak už loni bylo slíbeno, konaly se celý měsíc u sv.Ignáce, který se pro tento účel prostorově lépe hodí, což se poznalo hned i na značné návštěvě.

Hned na začátku měsíce se prostor kuchyně přepažoval, takže vznikla nová spížka a koupelna. – Nová hospodyně se jmenovala Ludmila Dočekalová. –

Nový administrátor si také vyžádal od kapitulní konsistoře hned řádné fakulty trinační a binační.

Vizitaci zde vykonal 1.června pan arcikněz z Radostína P.Josef Melichar.

12.června na Svatou Trojici se konaly v republice volby. V tomto roce došlo k podstatným změnám v životě státu: k územní reorganizaci. Pro jižní Moravu byl zřízen kraj brněnský, takže Jihlava zůstala jen okresem. Reorganizovány byly i podniky a úřady, při čemž se dbalo na zjednodušení správy. V církevním ohledu to znamenalo zrušení církevního oddělení při MěNV v Jihlavě a předání agendy ONV (tajemníkem zatím zůstal Josef Prokeš). Krajským tajemníkem byl v Brně už mnoho let p.Kalina. Kdežto dosud byla jihlavská duchovní správa předmětem tří tajemníků, nyní se octla jakoby na periferii kraje, pod dohledem tajemníka při ONV, ale po stránce personální závislá na Brně.

19.června (v neděli) se konala slavnost Božího Těla. Průvod mohl jít jen ke čtyřem oltářům v kostele. Ubylo tím sice něco parády, ale slavnost získala na vroucnosti. Prostornost kostela dovolila průvodu důstojně se rozvinout. Lid sledoval obřad bez chození. – Stalo se na výslovné doporučení ONV.

26.června (kvůli volbám odloženo) konala se poslední pouť na posvátný Křemešník. Duchovním vedoucím byl P.Med, pořadatelem Josef Sedlák. – Šlo se od křížku, kněz dostihl procesí v Mirošově, promluva na Křemešníku byla pelhřimovským církevním tajemníkem výslovně zakázána, jinak průběh byl normální. Na zpáteční cestě se šlo v ustavičné bouři a v potocích teplého deště. Poutníci začali osychat teprve, když se blížili k městu, ale všichni měli výbornou náladu.

Začátkem července byla poslána konsistoři k schválení smlouva o pronájem některých místností farní budovy uměleckým řemeslům.

Od 1.srpna byl zde ustanoven čtvrtý kaplan v osobě dosavadního kaplana dačického P.Bohuslav Bláha. Ubytoval se v předsíni bývalého bytu Bendova, nyní Rezníčkova. Pan děkan dal výpověď tajemníkovi lidové strany z bytu, ale Okresní národní výbor telefonicky výpověď zrušil, ač dříve dal k tomu souhlas.

Od 1.října nastoupil nový kostelník p.Josef Sedlák ml. Pan Karel Kotoun odešel jako závozník k ČSAD.

Byla objednána pro další rok oprava asi 140 běžných metrů okapových žlabů pro kostel sv.Ignáce a pro kapli Panny Marie u sv.Jakuba.

U okresního církevního tajemníka se projevila sklerosa multiplex a když odešel na léčení, převzal jeho místo Jaroslav Zadina.

Pro Lesnov vyžádáno dovolení, aby tam P.Vokáč mohl mít večerní mši svatou třikrát týdně.

Radost, že bude mít Jihlava jako za dobrých dob zase čtyři kooperátory, měla krátké trvání. Profesor Zanáška byl k 1.listopadu dán do důchodu a odstěhoval se trvale do Moravských Budějovic. Do jeho bytu se nastěhoval P.Boh. Bláha.

Škola byla pro další školní rok rozdělena následovně:

P.Medovi zůstaly Dřevěné Mlýny, Bedřichov, Křížová ulice, Zborná, k čemuž přibral po p.profesorovi Ulici 1.máje. – P.Bláha dostal Brněnskou ulici, Staré Hory, Helenín, Hybrálec. – Obě jedenáctiletky obstaral P.Veselý. – P.Kadlec přestal v Jihlavě učit (bylo mu dovoleno zajíždět jen do Vysoké-Vílanecká farnost.). – P.Řezníček učil excurendo dál ve Vílanci, Cerekvičce a Čížově. Také dál misionářil v opuštěných farnostech rančářovské a vílanecké, jak nejlépe mohl. Radosti tam mnoho neužil, protože to byly samé vesnice „pohraničního typu“ (kdysi německé), lid těžkopádný, neustále v práci na polích, nic stabilního.

V prosinci dal ONV povolení P.Kadlecovi, aby směl chodit do nemocnice zaopatřovat jen své farníky.

Pro kostel sv.Ignáce bylo dovoleno pořídit elektrický ohřívač vody pro potřeby úklidu kostela.

Rok 1961.

Na začátku roku farní úřad uzavřel hospodářskou smlouvu s MNV Louka, p.Jemnice, týkající se opravy střechy kostela sv.Ignáce, při čemž se měly opravit také střechy kostelů v Rančářově a ve Vílanci.

15.února tajemník Zadina vyrozuměl farní úřad o tom, že obnos 6.068,71Kčs, znějící na „Kostelní jednotu Královny míru (pro postavení kostela v Bedřichově)“, byl převeden do mimořádného rozpočtu farního úřadu a má být použit výhradně ke krytí výdajů spojených s opravou střechy u sv.Ignáce. – Kostelní jednota(vedla p.Škodová) byla úředně vymazána ze seznamu uznaných spolků již roku 1950, ale o jejím jmění nebylo zatím rozhodnuto.

V březnu byla dokončena oprava střechy kostela v Rančářově, ale jelikož státní příspěvek nebyl povolen, půjčil 6.000Kčs farní úřad u sv.Jakuba.

V dubnu žádal Lesní závod Jihlava v Henčově, aby mu farní úřad zapůjčil výkupní smlouvu z r.1954 ohledně popického, kdysi strahovského lesa. Farní úřad žádnou neměl a proto mu zapůjčil jen přípis Jednotného národního výboru ze dne 2.7.1951 ohledně převedení patronátu nad kostely a obročimi na stát.

Současně prosil o písemné potvrzení úmluvy, učiněné při předávce posledního zbytku lesní parcely č.k. 793/2 o výměře 1 ha, že státní lesy dodají farnímu úřadu u sv.Jakuba ročně z vyřezávky 50-60 ks vánočních stromků a 50 ks břízek před Božím Tělem zdarma. Odvoz obstará fara.

Začátkem května znovu žádáno o povolení procesí na Křemešník. Okresní nár.výbor napřed povolil, nato pelhřimovský církv.tajemník odmítl dát souhlas P.Medovi ke konání bohoslužeb (důvod: jiný kraj, jiná diecéze), načež vnitřní odbor ONV po dohodě s odborem školství a kultury a po prozkoumání trasy, kudy by mělo procesí jít, zjistil, že by procesí narušilo dopravu a povolení zrušil.

Koncem května ONV dovolil pořádit v průjezdu do dvora fary trubková vrata oplechovaná, jimiž byl dvůr oddělen od dílen Uměleckých řemesel (usídlených v bývalé kuchyni a letním sále, východní část fary).

V téže době u příležitosti předávky budovy za kostelem sv.Ignáce do správy ONV v Jihlavě si p.děkan vyžádal, aby se mohl vchod ze zmíněné budovy do prostorů pod kostelem a do sakristie. Předávala Krajská správa ministerstva vnitra (v budově sídlila stát.bezpečnost, která nyní přesídlila do nové budovy ONV).

13.července odeslal p.děkan ONV Jihlava (odbor školství a kultura) ke schválení 4 stejnopisy nájemní smlouvy Farního úřadu u sv.Jakuba s Ústředím uměleckých řemesel v Praze o pronájmu tří provozních místností, které byla tou dobou v užívání dílny restaurátorské a dílny uměleckého zámečnictví.

7.července Náboženská matice v Praze informovala farní úřad, že poslala Okresnímu soudu v Jihlavě žádost, aby bylo darování kostela sv.Ignáce farnímu kostelu sv.Jakuba řádně zaknihováno.

Dne 17.července ztratila Jihlava dalšího kněze. P.František Řezníček byl dne 17.7.1961 na nádraží při nástupu dovolené vzat do vazby orgány krajské správy ministerstva vnitra v Hradci Králové, Byl odsouzen k 6 letů vězení pro udržování styků se svými spolubratry. – Od té doby opět museli celou agendu farnosti táhnout děkan a zbylí dva kooperátoři. V Malém Beranově začal o nedělích vypomáhat P.Veselý od Matky Boží.

Koncem září nastala další změna. P.Bohuslav Bláha odešel do pracovního poměru, místo něho nastoupil minorita od svatých Janů v Brně P.František Baránek.

Škola byla rozdělena následovně: P.Med si ponechal své školy (Křížová ulice, Bedřichov, Dřevěné Mlýny, 1.máje a Zbornou – mimo Zbornou po 2 hodinách). P.Baránek dostal školu Stalingradskou, dosud 1.jedenáctiletku a národní školy: Brněnská, Helenín, Hybrálec, Vílanec a Čížov. – P.Veselý si od nás ponechal školu na Rošického ulici a P.Kadlec dostal dovolení excurrando učit na škole ve Vysoké (Vilanecká farnost, kde loni nebyly přihlášky). Staré Hory byly bez přihlášek.

Od hybrálecké pouti (svatováclavské) chodil P.Veselý trvale v neděli do Hybrálce a kněží od sv.Jakuba dělali ostatní + Rančířov a Vílanec.

26.října pan děkan v hlášení o pracovním využití duchovenstva mohl s klidným svědomím ONV informovat, že kněží „jsou přesyceni pracovní náplní a povinnostmi, které vyžaduje městská duchovní správa“.

Vánoce. Již před svátky psal duch.správce Odboru pro kulturu a školství rady ONV v Jihlavě (církv.oddělení) řadu detailních hlášení o umlouvání se chuligánu, že zase půjdou na půlnoční dělat „rambajs“). – Svatá noc je už několik roků nocí, kterou mládež tráví v pitkách a výtržnostech hlavně v okolí kostelů. Loni jich asi 40 vtrhlo do kostela, pili tam z flašek, kouřili, některé chuligánky šly dokonce k sv.přijímání. – Pro tyto vánoce duch.správce úřadům zavčas oznámil, že v případě výtržností bude kostel uzamčen až do příchodu orgánů bezpečnosti. – ONV se postaral o hlídání kostela bezpečností. Chuligáni zase přišli, ale jelikož hlavní vchod byl uzavřen a vcházelo se bočními dveřmi, k tomu pak byli upozorněni, že policie má pohotovost, takže k větším výtržnostem nedošlo. Jen ještě dlouho po půlnoci vyhrávali za kostelem na kytary.

Rok 1962.

21.března podána žádost o povolení opravy shnilé podlahy v sakristii u sv.Jakuba betonem a o nahrazení cihlové podlahy na Jánském kopečku asfaltovou izolací z důvodu vlhkosti.

Na návrh památkového úřadu v Praze byly kolem kostela sv.Jakuba odstraněny keře zasahující do zdiva. – Také se toho roku vymaloval kostelík sv.Ducha, spravila okna a opatřila novým plotivem.

V tomto školním roce nastala v personálu další změna. P.Baránek zůstal v Jihlavě jen krátkou dobu – asi měsíc. Pak byl přeložen do Telče a tam zbaven státního souhlasu. Na jeho místo byl do Jihlavy ustanoven boskovský rodák, kooperátor z Velkého Ořechova P.Josef Valerián.

V srpnu provedeno schválení nájemní smlouvy se Zdeňkem Kárníkem, který už řadu let obýval byt

z druhé strany budovy.

Školní rok 1962-1963 přinesl maličkou radost. Místo loňských 151 přihlášených dětí bylo přihlášeno 160. Dosud byla neustále klesající tendence. – Vyučování rozděleno takto: Jelikož se mladí kooperátoři stále střídali, čímž vyučování trpělo a i letos to vypadalo na nějakou změnu, většinu školy převzal P.Med a to osmiletky: Dřevěné Mlýny, Bedřichov, Pionýrů (dříve Křížová) a 1.máje, dále národní školy: Brněnská ulice a Zborná. P.Valerián vzal to, co již měl a to Dukelských hrdinů (dříve Stalingradská), Helenín a školy venkovských farností (Vílanc a Cerekvička, Čížov a Vysoká byly zrušeny). Také Hybrálec vyšel na nulu. P.Veselý měl dále Rošického ulici.

V listopadu ONV nařídil opravu zábradlí kolem sousoší Getsemanské zahrady a opravu omítky. Omítka se musela pro pokročilou dobu odložit na příští rok.

Za zemědělského hospodáře Františka Sedláka byl ustanoven p. František Žahourek.

Manželům Kárníkovým pronajata světnice ještě, která byla bytem napřed P.Bendy, pak P.Řezníčka. Dveře byly zazděny a byt byl tak od této části fary zcela oddělen. V jejich sousedství v bývalém bytě P.Katzera (také s vchodem z druhé strany) bydlí manželé Suchých. Svršky zajištěného P.Řezníčka byly uloženy v jeho předpokoji.

Jak se dalo očekávat, v personálu nastala zase změna. Krátce po započetí vyučování náboženství (v říjnu) byl kooperátor P.Josef Valerián přeložen do Tišnova a kooperátor tišnovský P.Jan Kubát přišel na jeho místo do Jihlavy. P.Valerián tam byl krátce nato zatčen (prý pobuřoval v Jihlavě z kazatelny lid). – P.Kubát zdědil po něm školu i ostatní povinnosti.

Rok 1963.

V březnu byl kooperátor P.Med několik dní v nemocnici (zhnisání dutin), ale neumřel.

Pro velikonoční Vigilií bylo vyžádáno dovolení k anticipaci po západu slunce.

Po celou dobu postní byla v křestní kapli vystavena scénérie z umučení Páně. Sestavil ji z figurek, které se nacházely kdysi na Kalvárii a po jejím zrušení v Jánském kostele Jiří Med, bratr kooperátora Meda. Výjevy zobrazují Getsemanskou zahradu, soud v paláci Kaifášově, scénu u Piláta, bičování a trním korunování, scénu z křížové cesty, ukřižování a hrob. Nosnou kostru ze dřeva navrhl ing.arch. Jan Sedlák, bratr kostelníka Josefa Sedláka.

Jubilejní rok cyrilometodějský byl oslaven v kostele podle směrnic kapit. konsistoře.

V letních měsících byla brigádnicky opravena omítka na faře (ze strany dvora) a celá fara obílena, takže vypadá zase jako lidské obydlí. – P.Med si při té příležitosti upravil z části chodby (kdysi matriční kancelář, pak předsň bytu Dra Katzera) slušný světlý byt namísto vlhkého tmavého bytu starého.

V září podána žádost o povolení půjček na opravu střechy u sv.Jana Křtitele. Bylo třeba zakoupit ze zásob ihned štípaný šindel. Šlo o asi 35.000Kčs.

Vyžádáno dovolení k zakoupení nové bílé soupravy parament, jelikož stará se rozpadla. Asi 2.000Kčs.

Škola náboženství rozdělena takto: P.Kubát devítiletku Dukelských hrdinů, novou na Kollárově ulici, národní 1.máje, Helenín a školy ve Vílanci a Cerekvičce. P.Med devítiletky Dřev.Mlýny, Bedřichov, Pionýrů, národní Brněnská, Zborná, Hybrálec, P.Veselý Rošického a minoritské: Fibichova a Žizkova.

Rok 1964.

Církevní tajemník žádal hlášení, kolik který kněz přihlašuje štóly na daň z příjmu obyvatelstva. Budoucnost snad může zajímat, jakou roční štólu měli kněží k svému normálnímu platu, který jim proplácel ONV. – P.Vitula 3.583Kčs, P.Med 1.921Kčs, P.Kubát 1.876Kčs.

V lednu objednána oprava fasády kostela sv.Ignáce v rámci všeobecné úpravy náměstí.

Kapitulní konsistoř odevzdala našemu kostelu 30.ledna 1 nový římský misál z daru sv.Otce Pavla VI.

Žádáno o povolení opravy barevných rozbitých oken a zakoupení sítí pro jejich ochranu.

Velikonoční Vigilie opět anticipována.

Od 1.dubna nastala zde další (zatím poslední změna) v personálu. P.Jan Kubát byl přeložen do Jemnice a tamní kooperátor P.Ladislav Havel přesídlil sem a je zde dosud. P.Jan zapěl zde svou labutí píseň o velikonočních při liturgických obřadech, jež dirigoval s mimořádnou láskou a virtuozitou.

F a r n í o b e c

Končím tuto knihu, jíž jsem cestou vymyslel jméno „Svatojakubské anály“, a to v červnu 1964. Zdá se mi, že by bylo dobré popsat ještě trochu tvář soudobé katolické Jihlavy, třebaže je to podnik svízelný. Ale udělá to někdo v budoucnosti? – Zápisy minulých let ba celých staletí mi ukázaly, že se celkem snadno

zapisují události veliké, kdežto na pravý, drobný život se hledí jako na něco, co budoucnost nebude zajímat. A zatím je tomu právě naopak. Mně aspoň v minulých zápisech schází ten život malý a všední. Proto se odhodlávám k této poslední kapitole.

Po mnoha letech izolovanosti se v naší republice rozvíjí čilý turistický ruch. Nedávno projížděli Jihlavou také akademici katolické university Sacro Cuore v Miláně se svými profesory – kněžími. Zavítali též do našeho kostela sv. Jakuba a živě se zajímali o náboženské poměry u nás. Protože nikdo na faře neumí italsky, musel jsem odpovídat já na jejich otázky. – Jedna z nich zněla: Kolik má vaše město obyvatel? Řekl jsem asi 40.000. – Druhá: A kolik jich chodí v neděli do kostela? – Odpověděl jsem: asi 3.000. Kdosi z nich prohodil: Poco (málo). – A já hned nato: A me pare assai (mně se zdá, že je to dost) perché sono pochi ma buoni (protože je jich sice málo, ale dobří). A dal jsem jim na srozuměnou, že nemohou dělat paralelu mezi našimi poměry a jejich. U nich chodí do kostela mnoho lidí ze zvyku, kdežto u nás se chodí z přesvědčení. – A měl jsem radost, že jsem mohl katolickým Jihlavákům vzdát zaslouženou čest.

Jaká je skutečná duchovní tvář Jihlavy? – Trochu jako po vichřici. Minulá léta znamenala zkoušku tvrdosti. V ní sice mnoho haluzí bylo zlámáno, ale strom sám se ukázal zdravý a kořeny silné. Jak velký byl nápor na zdejší obec věřících, nejlépe může ukázat škola. Tam byla zkouška nejtvrdší.

Do roku 1957-58 byl na školách v náboženském smyslu více méně klid. Byly sice zavedeny přihlášky, ale nikomu se nedělo žádné příkoří, alespoň ne velké. – V tom roce chodilo v Jihlavě do náboženství ještě 1.120 dětí. Ale v dalších letech se podle návodu ministra Kopeckého postupovalo „ofensivně“ a tehdy se projeví slabiny náboženské tradice všude, kde za tradicí nestálo přesvědčení. – Jak sestupoval počet přihlášek, možno vidět na číslech:

1957- 58	1958 - 59	1959-60	1960-61	1961-62	1962-63	1963-64
1.120	615	297	185	151	160	190

Na všech školách rodiče museli každého roku znovu podstupovat „přesvědčování“ a systém odevzdávání přihlášek byl tak roztržštěný, že byly uměním s přihláškou projít.

Lze klidně prohlásit, že každá škola si zavedla vlastní systém „odrazování“ a že rodiče museli první týden školního roku doslova se bít o duše svých dětí. Přitom učitelé všeobecně tvrdili rodičům i dětem, že kdo bude chodit do náboženství „nikam se nedostane“. Teprve nyní pomalu tento předsudek ustupuje poznání, že strach měl velké oči a že nikdo, kdo vydržel až do konce, nezahynul, i když snad měl cestou překážky nemalé. Ale díky hrstce rodin, které dovedly všechno riskovat (jde o takových 50 rodin nejvýš) a které zásadně vedly děti až do té sedmé poslední třídy náboženské výuky, všechna prorocství, že bude náboženství zcela ze škol vyloučeno, dosud čekají na uskutečnění. Ano, v posledních dvou letech se dokonce projevila v přihláškách stoupající tendence. – O detailech netřeba psát i když by toho byla celá velká zajímavá kniha.

Jak se tento boj projevil na účasti v kostele? Zde třeba pohlédnout poněkud zpět do historie. – Nepochybujeme, že v dobách do takové polovičky XIX. století byla v Jihlavě účast v kostele více méně totální, protože tak tomu chtěla tradice a celý život. – V druhé polovici se jistá část obyvatelstva z této povinnosti osvobodila, ač stále většina obyvatelstva města aspoň formálně praktikovala náboženství. Přitom liberalismus v jisté době zachvacoval víc německé obyvatelstvo, než utlačené české. Ale kněží ještě nemuseli mít pocit, že se jim kostely vyliďňují.

První státní převrat v roce 1918 přinesl kvašení mezi Čechy. Zvláště v Jihlavě proticírkevní horečka byla stupňována ještě tím, že farář byl Němec a v kostelech německví na prvních místech. Nelze se tedy domnívat, že české obyvatelstvo jihlavské bylo za první republiky katoličtější než je dnes. – Češi měli tehdy u sv. Jakuba ranní mši svatou a ta byla početně navštívena (hodně přitom znamenal venkov, např. M. Beranov). Pak byla půldevátá u sv. Ignáce, také četně navštívená, ale to byla vlastně mše školní, na kterou mládež byla vedena korporativně (vzpomínám si, jak jsme chodili ve štrúdlu z gymnázia i jak většina študáků by byla raději nešla). Na další mši sv. u sv. Ignáce (velké) bývala malá účast. A jiná mše pro Čechy nebyla. Porovnáme-li tehdejší tři možnosti být na české mši svaté s nynějšími sedmi, věru nemůžeme říci, že česká katolická Jihlava by bývala za první republiky na tom s účastí na mši svaté lépe než je tomu dnes za plného komunistického režimu. – Později sice český živel dosáhl v jihlavských kostelech další práva, ale pochybuji, že by se to bylo projevilo větší účastí na bohoslužbách.

Druhým převratem se stala Jihlava do jisté míry městem pohraničního typu, protože polovina obyvatelstva byla odsunuta a místo ní se osazovalo zde nové, z venkova příšlé obyvatelstvo. Jak se to projevilo na návštěvě kostela těžko říci, ale mně se zdá, že tento příliv venkova znamenal posílení českého

katolicismu ve městě, protože si nedovedu jinak vysvětlit, že od roku 1945, kdy všechny německé mše byly odstraněny a přitom počet bohoslužeb nebyl rozhodně snížen, v kostelech je docela slušná návštěva. Není přeplněno, ale je spíš pocit, že kostely jsou „plné“.

Před onou svrchu zmíněnou ofensivou proti religiozitě snad bylo v kostele poněkud více lidí, ale že by byl nastal nápadný úbytek, nelze říci. Naopak, někdy je dojem, že účast stoupá. Ale to jsou věci, které nelze přesně doložit, protože je nikdo nekontroloval. Přestala chodit do kostela část inteligence hlavně z důvodu klidu na pracovišti. Jiná část vytrvala a nic se jí vpravdě nestalo.

Ve středu všeho náboženského dění v Jihlavě lze pozorovat značně velký kádr lidí, usilujících o vnitřní život. Projevuje se to zvláště sílícím eucharistickým životem. Kdežto v dobách první republiky 30.000 sv.přijímání ve farnosti za jeden rok se považovalo za pěkné číslo, ke konci premonstátské éry se počítalo cca 40.000, ale od té doby zaznamenávala farnost stálý (pravidelně kontrolovaný) vzestup, jak ukazují tato čísla :

1959	1960	1961	1962	1963	1964 – koncem května
40.449	42.723	47.565	51.891	54.335	o 2.354 více než loni touto dobou

Vezmeme-li v úvahu, že i minoritů je počet sv.přijímání ročně také kolem 40.000, nescházejí tedy mnoho do 100.000 svatých přijímání ročně, což jistě představuje veliký zdroj duchovních energií.

Velká změna nastala i v jiném směru. Kdežto dříve chodilo bezesporu k sv.zpovědi více lidí než nyní, ale méně často, nyní je takřka pravidlem, že se chodí ke svátostem aspoň jednou za měsíc. O prvních pátcích bývá až 300 sv.přijímání jen v naší farnosti a u minoritů nebude o mnoho méně.

Lze tedy říci, že snad se početně farnost zmenšila, ale zato zkvalitnila vnitřně. Není to zásluhou kněží, nýbrž samých věřících, kteří vycítili, čeho jim je zapotřebí.

Jiným kladem je, že v kostele převládá mladý živel. Celé mladé rodiny vystupují v kostele jako celek, což pěkně působí a táhne k následování. – Hodně mladých chodí k sv.přijímání co nejčastěji.

Ovšem z toho nelze vyvozovat příliš optimistické závěry. Vedle živého jádra živoří poškozená periferie. Je ještě velice mnoho lidí v Jihlavě, kteří nepřetrhali všechna pouta s Církví, ale nábožensky nežijí. Indexem toho jsou pohřby, svatby a křty.

Pohřbů katolických bylo v roce 1961 v Jihlavě na obou hřbitovech 208, nekatolických 56. O katolický pohřeb tedy stojí dosud víceméně 3/4 lidí (viz poměr praktikujících katolíků k celkovému počtu obyvatel 3 : 40!). Ale tento fakt se nedá vysvětlit vírou, nýbrž jen práznotou ryze civilního pohřbu. Lidé prostě využívají formální příslušnosti nebožtíka k Církvi (koneckonců nikdo neví, kdo vystoupil a kdo nevystoupil, protože evidence je zrušena) a žádají církevní pohřeb. Ale je cítit, že jde jen o ten povrch a nic více. Nejlépe to ukazuje jiná skutečnost: nepatrný počet zaopatřených svatými svátostmi: asi 20. Velikou vinu na tom má nemocnice. Jen málo případů umírá doma. Ale i v lidech je chyba. Než by překonali překážky, raději pokrčí rameny a řeknou: ono to přišlo nečekaně.

Také sňatky ukazují, že v periférii je ještě mnoho odumírajících katolíků. V roce 1961 bylo na radnici uzavřeno 474 sňatků, z toho v kostele (ať u nás nebo někde jinde) 116, to je necelých 25%. – Ovšem tam mají evidenci jen manželství uzavíraných téhož dne. Fakticky je církevní manželství o něco více, protože se uzavírají manželství také dodatečně. – V roce 1960 jich bylo u sv.Jakuba 126. Ovšem úroveň je praubohá a většina manželství nemůže za nic stát. – Ale NB to znamená, že těch 126 nejsou samí Jihlaváci. To jsou lidé z dalekého okolí. Svateb, z nichž bychom se mohli radovat, je opravdu málo.

Víceméně stejné nářky můžeme dělat kolem křtů. Ve farnosti je ročně 170-200 křtů (většinou z Jihlavy). Ale i zde jsou vidět veliké prohlubně. – Snad každé druhé dítě je z manželství jen civilního, takže není naděje, že by dítě bylo vychovááno katolicky. Jisté procento tvoří děti cikánů, kteří mají s Církví společný jen začátek a konec (křest a pohřeb), jinak tráví život v hospodě a ve faktickém mnohoženství, případně mnohožství. Dále značné procento křtů se děje vyloženě jen proto, aby babička pořád neříkala, ale rodiče nábožensky vůbec nežijí.

Periferie je tedy víceméně zpuchřelá a víra v ní jen dožívá. Je tedy budoucnost zatím nejistá a nelze odhadnout, jak se bude vyvíjet. A je to tak dobré, abychom věděli, že není v rukou lidských, nýbrž v rukou Božích. A ten s námi naloží podle toho, jak budeme spolupracovat s jeho svatou milostí. Zatím o nás platí: euntes ibant et flebant mittente semina sua, a teprve se uvidí, zda se uskuteční to další : venientes autem venient cum exultatione portantes manipulos suos.

Tím končím dne 3.června 1964 o prvním výročí smrti velikého optimisty a proroka lepší doby : Jana XXIII.

-----++++-----